Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum

Criminaliteit en rechtshandhaving 2025

Ontwikkelingen en samenhangen

Cahier 2026-15

D.E.G. Moolenaar

Criminaliteit en rechtshandhaving 2025

Ontwikkelingen en samenhangen

Cahier 2026-15

Eindredactie:
D.E.G. Moolenaar

de Rechtspraak
Raad voor de rechtspraak

Cahier
De reeks Cahier omvat de rapporten van onderzoek dat door en in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum is verricht. Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud van de rapporten het standpunt van de Minister van Justitie en Veiligheid weergeeft.

Alle rapporten van het WODC zijn gratis te downloaden van WODC Repository.

Inhoud

Samenvatting en synthese: de strafrechtsketen in samenhang **5**

1 Inleiding **23**
1.1 Het ontstaan van een statistisch naslagwerk 23
1.2 Kanttekening bij de duiding van de cijfers 23
1.3 Criminaliteit en rechtshandhaving 2025 24
1.4 Opbouw van deze publicatie 24

2 Criminaliteit en slachtofferschap **27**
2.1 Online tabellen 31

3 Misdrijven en opsporing **33**
3.1 Online tabellen 35

4 Vervolging van misdrijven **37**
4.1 Online tabellen 41

5 Berechting van misdrijven **42**
5.1 Online tabellen 46

6 Overtredingen **47**
6.1 Online tabellen 50

7 Tenuitvoerlegging van sancties **51**
7.1 Online tabellen 53

8 Uitgaven aan sociale veiligheid **54**
8.1 Online tabellen 57

9 Criminaliteit en rechtshandhaving in Caribisch Nederland **58**
9.1 Online tabellen 60

10 Nederland in internationaal perspectief **61**
10.1 Online tabellen 66

Summary **67**

Literatuur **70**

Bijlage 1 Medewerkers C&R 2025 **73**

Bijlage 2 Classificaties en indelingen **74**

Bijlage 3 Bronnen en methoden **78**

Bijlage 4 Het Nederlandse strafrechtsysteem **121**

Bijlage 5 Afkortingen **153**

Bijlage 6 Begrippen **157**

Samenvatting en synthese: de strafrechtsketen in samenhang

D.E.G. Moolenaar

- Het geschatte aantal door inwoners ondervonden traditionele delicten daalde in de periode 2015-2025 met 17%. Voor online delicten zijn geen recente gegevens beschikbaar, maar in de periode 2015-2019 steeg het aantal door burgers ondervonden online delicten met 23%.
- Het geschatte aantal inwoners van 15 jaar en ouder dat minimaal één keer slachtoffer van traditionele criminaliteit is geworden, is in de periode 2015-2025 met 19% gedaald, terwijl het aantal slachtoffers van online delicten in dezelfde periode met 65% is gestegen.
- De door de politie geregistreerde criminaliteit daalde tussen 2015 en 2025 met 17%. De daling in de geregistreerde criminaliteit werkt in de hele strafrechtsketen door. Zo daalde ook het aantal registraties van verdachten (-16%), de instroom bij het OM (-9%) en het aantal dagvaardingen en oproepen wegens verzet tegen een strafbeschikking (-28%).
- Van 2024 op 2025 is het beeld wisselend. Het aantal geregistreerde misdrijven bleef vrijwel gelijk en het aantal geregistreerde verdachten steeg met 1%. De instroom bij het OM daalde met 13% en het aantal dagvaardingen en oproepen wegens verzet tegen een strafbeschikking daalde met 14%. De recente daling bij het OM is voornamelijk het gevolg van een combinatie van een ICT-storing in 2025 en een administratieve inhaalslag in 2024. Vanwege de ICT-storing konden nieuwe zaken tijdelijk niet automatisch binnenkomen bij het OM, waardoor er een grote administratieve achterstand ontstond, terwijl in 2024 juist veel oude achterstanden van eenvoudige misdrijven waren weggewerkt.
- Het totale aantal sancties, opgelegd door de politie, het OM en de rechter tezamen, daalde in de periode 2015-2025 met 26% sterker dan de geregistreerde criminaliteit. Daarbij vertoonde het aantal sancties, opgelegd door de politie, de grootste daling (-73%).
- Het aantal sancties opgelegd door het OM en de rechter daalde van 2024 op 2025 met respectievelijk 13% en 5%. Maar het aantal sancties van de politie is in dezelfde periode met 6% gestegen. Per saldo daalde het totaal aantal sancties met 8%.
- Het aantal registraties van minderjarige verdachten daalde in de periode 2015-2025 met 30%. Het aandeel van de minderjarige verdachten binnen het totale aantal geregistreerde verdachten nam daarmee af van 13% in 2015 tot 11% in 2025. Van 2024 op 2025 daalde het aantal registraties van minderjarige verdachten met 2%.
- Het aantal sancties dat de politie, het OM en de rechter tezamen aan minderjarigen oplegden, daalde met 27% in de periode 2015-2025. Het aandeel van de politie in de oplegging van sancties is gedaald van 47% naar 45%, en het aandeel van het OM is afgenomen van 25% naar 23%.

	2015	2024	2025
Totaal			
Geschat aantal ondervonden traditionele delicten[a]	7.452.000	5.898.000[i]	6.203.000
Geschat aantal ondervonden online delicten[b]	2.632.000	.[c]	.
Geschat aantal slachtoffers van traditionele delicten[d]	3.787.000	2.998.000[i]	3.071.000
Geschat aantal slachtoffers van online delicten[e]	1.562.000	2.359.000[i]	2.575.000
Geregistreerde misdrijven	979.000	816.000	816.000
Registraties van verdachten	299.000	247.000	250.000
Instroom OM	190.000	200.000	174.000
Dagvaardingen en oproepen verzet strafbeschikking	102.000	85.000	74.000
Schuldigverklaring met strafoplegging	89.000	66.000	63.000
Sancties politie+OM+rechter[f,g,h]	165.000	133.000	122.000
w.v. politie[f]	24.000	6.000	6.000
w.v. OM[g]	52.000	61.000	53.000
w.v. rechter[h]	89.000	66.000	63.000
Minderjarigen			
Registraties van verdachten	37.000	27.000	26.000
Instroom OM	15.000	14.000	15.000
Dagvaardingen en oproepen verzet strafbeschikking	6.900	6.000	6.300
Schuldigverklaring met strafoplegging	4.600	3.600	3.800
Sancties politie+OM+rechter[f,g,h]	16.000	11.000	12.000
w.v. politie[f]	7.500	5.200	5.300
w.v. OM[g]	4.000	2.500	2.700
w.v. rechter[h]	4.600	3.600	3.800

a Betreft een schatting van traditionele delicten ondervonden door burgers van 15 jaar en ouder.

b Betreft een schatting van online delicten ondervonden door burgers van 15 jaar en ouder. De gehanteerde enquêtemethodiek voor online delicten verschilt van de enquêtemethodiek gehanteerd voor traditionele delicten. Daarom kunnen ze niet bij elkaar worden opgeteld (zie bijlage 3).

c De laatste keer dat het CBS hierover heeft gerapporteerd is in 2019. In 2019 waren er naar schatting ca. 3.243.000 ondervonden online delicten.

d Betreft een schatting van slachtofferschap van burgers van 15 jaar en ouder van traditionele delicten.

e Betreft een schatting van slachtofferschap van burgers van 15 jaar en ouder van online delicten. De gehanteerde enquêtemethodiek voor online delicten verschilt van de enquêtemethodiek gehanteerd voor traditionele delicten. Daarom kunnen ze niet bij elkaar worden opgeteld (zie bijlage 3).

f Betreft transacties, opgelegde strafbeschikkingen en Halt-verwijzingen door de politie. Bij minderjarigen alleen politietransacties en Halt-verwijzingen. Van de politiestrafbeschikking bij minderjarigen waren geen cijfers beschikbaar ten tijde van schrijven.

g Betreft door het OM afgedane transacties, opgelegde strafbeschikkingen en voorwaardelijke beleidssepots.

h Betreft schuldigverklaringen door de rechter, met strafoplegging. Het aantal door de rechter opgelegde sancties (van diverse typen) is groter.

Bron: VM 2012-2019, VM2 021 e.v., CBS, WODC; bewerking WODC.

- Het aantal geregistreerde strafrechtelijke overtredingen daalde met 4% in de periode 2015-2025 en ook van 2024 op 2025.
- Het aantal sancties dat de politie, het OM en de rechter tezamen voor strafrechtelijke overtredingen oplegden, is in de periode 2015-2025 gestegen met 3%, maar is in het laatste jaar met 3% gedaald. Ongeveer 72% van deze sancties wordt opgelegd door de politie.
- Het aantal beschikkingen op grond van de Wet administratieve handhaving verkeersvoorschriften (WAHV) is in de periode 2015-2025 gedaald met 5%. In het laatste jaar was de daling 4%.
- De uitgaven aan sociale veiligheid bedragen in 2025 ruim 23 miljard euro. Deze uitgaven zijn (gecorrigeerd voor inflatie) in de periode 2015-2025 gestegen met 32% en in het laatste jaar met 1%.
- In Caribisch Nederland is het geschat aantal burgers van 15 jaar en ouder dat minstens één keer slachtoffer is geworden van een traditioneel delict, in 2021 met 8% gedaald ten opzichte van vier jaar eerder.

	2015	2024	2025
Overtredingen			
Door politie geregistreerde overlast	305.000	446.000	462.000
Geregistreerde overtredingen[a]	8.311.000	8.335.000	7.972.000
w.v. bestuurlijk	8.017.000	7.952.000	7.612.000
w.v. strafrechtelijk	295.000	383.000	360.000
Instroom OM	118.000	188.000	156.000
Dagvaardingen en oproepen verzet strafbeschikking	56.000	67.000	48.000
Schuldigverklaring met strafoplegging	51.000	46.000	41.000
Sancties bestuurlijk+politie+OM+rechter[a,b,c,d]	8.329.000	8.283.000	7.932.000
w.v. WAHV	7.969.000	7.914.000	7.571.000
w.v. overig bestuurlijk[a,e]	48.000	38.000	41.000
w.v. strafrechtelijk	312.000	331.000	320.000
w.v. politie[a,b]	229.000	233.000	230.000
w.v. OM[c]	33.000	51.000	49.000
w.v. rechter[d]	51.000	46.000	41.000
Uitgaven (mln euro, prijzen 2015)			
Uitgaven aan sociale veiligheid	13.000	17.000	17.000

a De cijfers vanaf 2010 zijn gecorrigeerd t.o.v. 'Criminaliteit en Rechtshandhaving 2022' waarin ten onrechte (bestuurlijke) strafbeschikkingen werden dubbel geteld.

b Betreft transacties, opgelegde strafbeschikkingen en Halt-verwijzingen door de politie. Bij minderjarigen alleen politietransacties en Halt-verwijzingen. Van de politiestrafbeschikking bij minderjarigen waren geen cijfers beschikbaar ten tijde van schrijven.

c Betreft door het OM afgedane transacties, opgelegde strafbeschikkingen en voorwaardelijke beleidssepots.

d Betreft schuldigverklaringen door de rechter, met strafoplegging. Het aantal door de rechter opgelegde sancties (van diverse typen) is groter.

e Betreft bestuurlijke boetes, last onder dwangsom en kosten bestuursdwang.

Bron: politie, CJIB, jaarverslagen desbetreffende organisaties, WODC; bewerking WODC.

- In Caribisch Nederland is het geschat aantal burgers van 15 jaar en ouder dat minstens één keer slachtoffer is geworden van een traditioneel delict, in 2021 met 8% gedaald ten opzichte van vier jaar eerder.
- In Caribisch Nederland zijn in 2023 40% meer verdachten van misdrijven ingestroomd bij het Openbaar Ministerie BES dan in 2015.
- In de periode 2015-2025 is de instroom van misdrijfzaken bij het Gemeenschappelijk Hof van Justitie vanuit Caribisch Nederland met 81% gestegen. Van 2024 op 2025 was er sprake van een daling van 2%.
- De geregistreerde criminaliteit daalt in Nederland harder dan in veel andere Europese landen. In Nederland is het aantal geregistreerde misdrijven per 100.000 inwoners met 25% gedaald in de periode 2015-2021, terwijl het Europese gemiddelde in dezelfde periode met 4% is gestegen. Het aantal geregistreerde verdachten vertoont een vergelijkbare trend: een daling van 24% in Nederland tegenover een stijging van het Europees gemiddelde met 16% in de periode 2015-2024. Toch ligt het aantal verdachten per 100.000 inwoners in Nederland nog steeds hoger dan het Europees gemiddelde.
- De bezetting van het gevangeniswezen per 100.000 inwoners is in de periode 2015-2024 in Nederland met 4% gestegen, terwijl het in Europa met 25% is gestegen. Deze stijging vindt vooral plaats in landen buiten de Europese Unie.

		2015	2024	2025
Caribisch Nederland, misdrijven				
Geschat aantal slachtoffers van traditionele delicten[a]		1.800[b]	1.700[c]	.
Aangiften		950[d]	790[e]	.
Instroom OM BES		360	510[e]	.
Instroom GHJ		160	300	290
Nederland in internationaal perspectief (per 100.000 inwoners)				
Geregistreerde criminaliteit	Nederland	5.779	4.336[c]	
	Europa	5.050	4.687[c]	
Verdachten	Nederland	1.780	1.350[c]	
	Europa	1.347	1.058[c]	
Meerderjarige gedetineerden in het gevangeniswezen	Nederland	131	144	164
	Europa	64	65	66

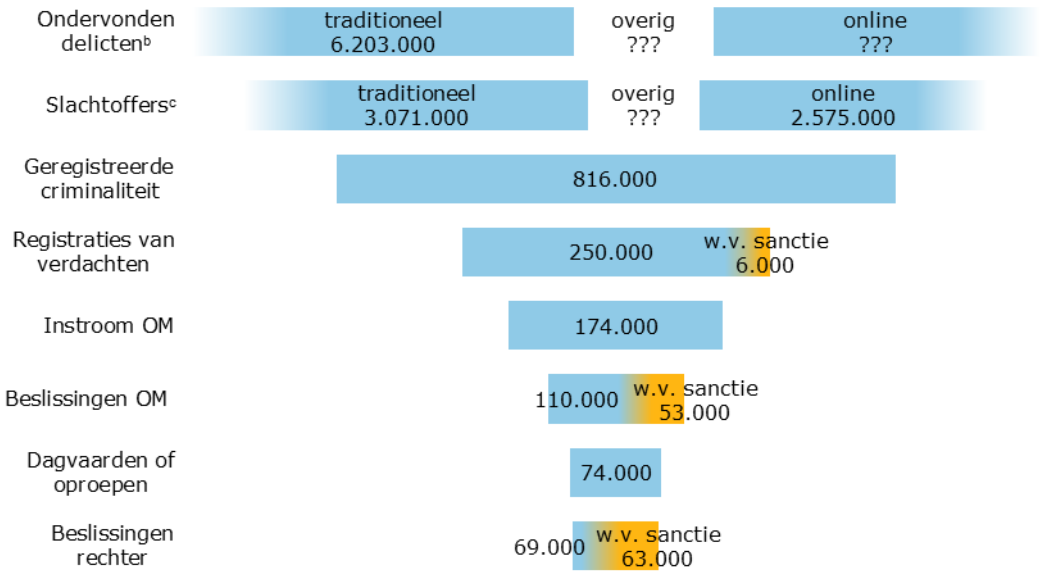
a Dit zijn cijfers over respectievelijk 2017/2018 en 2021.
b 2017.
c 2021.
d 2020.
e 2023.
Bron: CBS, jaarverslagen desbetreffende organisaties, ESB, Eurostat; bewerking WODC.

De cijfers in dit rapport zijn niet gecorrigeerd voor economische en demografische ontwikkelingen, met uitzondering van inflatie. Voor een beknopt overzicht van de economische en demografische ontwikkelingen in de periode 2002 tot en met 2025 zie tabel S.9.

De strafrechtsketen voor misdrijven

De strafrechtsketen voor misdrijven fungeert als een trechter: in elke fase van de keten vindt een selectieproces plaats (zie figuur S.1). Slachtoffers ondervinden veel delicten, waaronder in 2025 ruim 6 miljoen traditionele delicten, zoals geweld, vernieling en vermogensdelicten, en in 2019 ruim 3,2 miljoen online delicten, zoals internet fraude en hacken. Slechts een deel daarvan wordt gemeld bij een opsporings-instantie. Het grootste gedeelte van de misdrijfzaken[1] stroomt de strafrechtsketen in bij de politie. In 2025 werden door de politie 816.000 misdrijven geregistreerd. Overigens kunnen dit ook zaken zonder slachtoffer zijn. In 2025 heeft de politie ongeveer 250.000 verdachten geregistreerd, waarvan slechts een klein deel direct een sanctie krijgt, namelijk 6.000 (strafbeschikking of Halt-verwijzing). De meeste verdachten stromen door naar het OM. Een klein deel van de misdrijven stroomt via de bijzondere opsporingsdiensten of buitengewone opsporingsambtenaren direct in bij het OM. In totaal stroomden in 2025 174.000 zaken in bij het OM.

Figuur S.1 Van ondervonden delicten naar sancties, misdrijven, 2025[a]



a De gepresenteerde aantallen betreffen niet noodzakelijkerwijs dezelfde zaken/verdachten/dossiers. Bijvoorbeeld, beslissingen van de rechter in 2025 kunnen betrekking hebben op een misdrijf dat in 2023 is gepleegd en pas in 2024 bij het Openbaar Ministerie is binnengekomen.

b Het aantal traditionele delicten is een schatting van het aantal door inwoners van 15 jaar en ouder ondervonden traditionele delicten in de verslagperiode 2025.

c Het aantal slachtoffers is een schatting van het aantal door inwoners van 15 jaar en ouder dat minimaal één keer slachtoffer is geworden van een delict in 2025. De gehanteerde methodiek voor online delicten verschilt van de methodiek gehanteerd voor traditionele delicten en daarom zijn de cijfers niet bij elkaar opgeteld.

Bron: WODC en CBS; voor de corresponderende cijfers zie tabel S.1

[1] Zaken die tot de competentie van de strafrechter (en niet tot die van de kantonrechter) behoren noemen we misdrijfzaken, maar die term is niet geheel correct. Een specifiek en beperkt deel van de misdrijven (stroperij en enkele milieu- en drugsdelicten) wordt door kantonrechter behandeld. Het gaat hier om heel kleine aantallen zaken. Daarnaast worden sommige overtredingen (landloperij, bedelarij, in de economische sfeer of in combinatie met misdrijven) door de strafrechter behandeld; ook hier gaat het om een klein deel.

Het OM kan een sanctie opleggen (53.000 in 2025 in de vorm van een transactie, strafbeschikking of voorwaardelijk sepot), onvoorwaardelijk seponeren of dagvaarden of oproepen (na verzet tegen een strafbeschikking). Als er wordt gedagvaard of opgeroepen, legt de rechter in de meeste gevallen een sanctie op (63.000 in 2025).

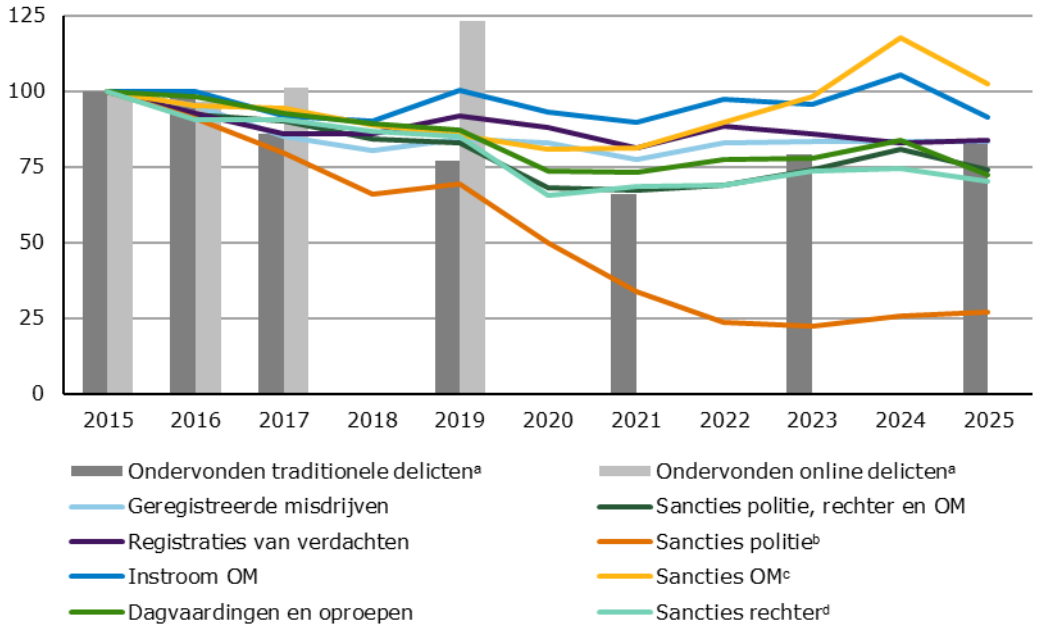
Instroom en doorstroom in de strafrechtsketen

In de periode 2015 tot en met 2025 daalde zowel het geschatte aantal door inwoners ondervonden traditionele delicten als de door de politie geregistreerde criminaliteit met 17% (zie figuur S.2). Ten opzichte van 2015 is de geregistreerde criminaliteit in 2025 vrijwel gelijk gebleven. Het aantal registraties van verdachten daalde in de periode 2015-2025 met 16%, terwijl de instroom bij het OM daalde met 9%. Deze daling is deels het gevolg van de COVID-19-maatregelen.[2] In het laatste jaar (2024-2025) zien we een lichte stijging in het aantal geregistreerde verdachten (+1%), maar een daling in de instroom bij het OM (13%). In de periode 2015-2023 is het verschil tussen het aantal geregistreerde verdachten en de instroom bij het OM langzamerhand kleiner geworden met de kanttekening dat in deze periode de wijze waarop met sepots wordt omgegaan is gewijzigd.[3] Maar de jaren 2024-2025 wijken af. In 2024 heeft een administratieve inhaalslag plaatsgevonden waarbij achterstanden bij eenvoudige misdrijven zijn weggewerkt. Hierdoor is het verschil tussen geregistreerde verdachten en instroom OM relatief klein. In 2025 konden vanwege een ICT-storing nieuwe zaken tijdelijk niet automatisch binnenkomen bij het OM, waardoor er juist weer een grote administratieve achterstand ontstond. Deze achterstand werkt door in de rest van de strafrechtsketen. Zo is het aantal zaken waarin wordt gedagvaard of opgeroepen (na verzet tegen strafbeschikking) in de periode 2015-2025 met 28% gedaald, en in het laatste jaar (2024-2025) met 14%.

[2] Het effect van de COVID-19-pandemie is tweeledig. Enerzijds was er minder instroom, anderzijds zorgde de tijdelijke gedeeltelijke sluiting van de gerechtsgebouwen tijdens de eerste lockdown in 2020 voor een toename van de voorraden. Tijdens de tweede lockdown waren de gerechtsgebouwen wel geopend maar vanwege de COVID-19-maatregelen konden de rechtbanken en gerechtshoven desalniettemin ook in 2021 niet op volle kracht draaien. OM en ZM hebben in 2020 afspraken gemaakt om de voorraden aan te pakken. Deze afspraken golden ook in 2021. Dit leidde tot een verschuiving in de wijze van behandeling en afdoening van zaken en tot een afname van het aantal vonnissen, zowel in 2020 als 2021.

[3] Zo deed het OM in 2016 nog bijna 52.000 zaken af in de voorfase (dus nog voordat zaken als instroom werden geregistreerd), meestal als sepot. In 2018 ging het nog om ruim 34.000 zaken. Vanaf 2020 worden al deze zaken als instroom OM geregistreerd (OM 2021, p. 43), waarna ze vaak alsnog als sepot worden afgedaan. Sepots in de voorfase berustten meestal op gebrek aan bewijs. Een klein deel hiervan wordt afgehandeld via een Halt-verwijzing of een reprimande van de officier van justitie (OM 2019, p. 18, 28; OM 2020, p. 35). Het aantal door het OM geboekte technische sepots is, in het kielzog van deze afschaffing van de voorselectie, toegenomen (OM 2020, p. 36).

Figuur S.2 Van ondervonden delicten naar sancties, misdrijven, index 2015=100



a Schatting van het aantal delicten ondervonden door inwoners van 15 jaar en ouder. De gehanteerde methodiek voor online delicten verschilt van de methodiek gehanteerd voor traditionele delicten.

b Transacties, strafbeschikkingen en Halt-verwijzingen van de politie.

c Transacties OM, strafbeschikkingen OM en voorwaardelijke beleidssepots OM.

d Schuldigverklaringen door de rechter met strafoplegging.

Bron: WODC en CBS; voor de corresponderende cijfers zie tabel S.1

Sancties

De term 'sanctie' wordt hier niet in strikt juridische, maar in algemeen maatschappelijke betekenis gebruikt. Het gaat daarbij in principe om alle uitkomsten van de strafrechtshandhaving, waarbij een (vermoedelijke) dader van een misdrijf bindende strafrechtelijke consequenties ervan ondervindt. Omdat sepots met bepaalde voorwaarden, transacties en Halt-verwijzingen door de verdachte als sancties zullen worden beschouwd, tellen ook deze hierin mee. Ook de ontwikkeling van de voorwaardelijke sancties komt kort aan de orde, hoewel er geen sprake is van een sanctie als aan de voorwaarden wordt voldaan. Maar het is mogelijk dat daders het voldoen aan de voorwaarden als sanctie ervaren.

Om verschillende redenen is het mogelijk dat verdachten van misdrijven geen sanctie in de hier beschreven betekenis krijgen opgelegd. Dat kan zijn omdat ze niet worden gepakt of omdat ze vanwege onvoldoende bewijs vrij uitgaan of omdat hun zaak om andere redenen niet wordt behandeld. De hier in beeld gebrachte opgelegde sancties worden overigens niet noodzakelijk allemaal succesvol geëxecuteerd.[4,5] Het komt voor

[4] Een totaalbeeld over de mate waarin opgelegde sancties succesvol worden geëxecuteerd is momenteel niet te geven, vanwege lacunes in de executiecijfers (zie ook hoofdstuk 7). De twee voornaamste beperkingen zijn: (1) bij CJIB-cijfers over de afhandeling van transacties en strafbeschikkingen, afkomstig van het OM, kan op dit moment geen volledig onderscheid worden gemaakt tussen misdrijven en overtredingen en (2) over de executie van vrijheidsstraffen is onvoldoende informatie beschikbaar.

[5] Er zijn diverse redenen waarom op basis van de gepresenteerde cijfers niet zoiets als een 'sanctiekans' kan worden berekend. De gegevens van de verschillende onderdelen zijn afkomstig uit verschillende

dat een sanctie mislukt, bijvoorbeeld een taakstraf die niet (volledig) wordt uitgevoerd, een boete of geldsomstrafbeschikking die niet (volledig) wordt betaald of een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf die niet (volledig) wordt uitgezeten.

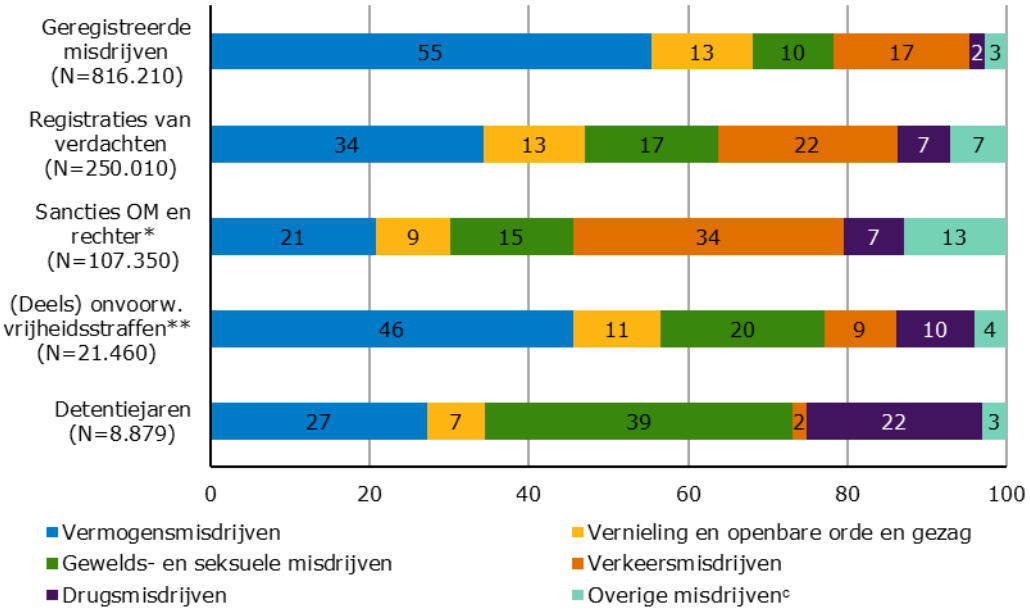
Het totale aantal sancties, overeengekomen met/opgelegd door politie, OM en rechter daalde tussen 2015 en 2025 met 26% (zie figuur S.2). Het aantal door de politie opgelegde sancties daalde met 73%. De politie kan slechts voor een zeer beperkt aantal misdrijven een politiestrafbeschikking opleggen, waarvan rijden onder invloed van alcohol (tot een bepaald promillage) de belangrijkste is. Het aantal door het OM opgelegde sancties steeg tussen 2015 en 2025 met 2%. Het aantal door de rechter uitgesproken schuldigverklaringen met strafoplegging daalde in dezelfde periode met 30%.

Delicten door de keten heen

Door verschuivingen in het aandeel van verschillende soorten misdrijven zijn de selectie-effecten in de keten duidelijk zichtbaar (zie figuur S.3). De in verhouding lage ophelderingspercentages bij vermogensmisdrijven zorgen voor een lager aandeel daarvan in het midden van de keten, bij de geregistreerde verdachten en de sancties. Omdat voor deze misdrijven wel vaker een vrijheidsstraf wordt opgelegd dan bij de rest van de misdrijven, is het aandeel bij de vrijheidsstraffen en de detentiejaren weer hoger. Gewelds- en seksuele delicten kennen, vergeleken met de rest van de misdrijven, zowel hogere ophelderingspercentages als zwaardere sancties. Daarom heeft dit type misdrijven een groter aandeel in alle fasen die volgen op de registratie bij de politie. Dit laatste geldt nog sterker voor de drugsmisdrijven: in elke volgende fase van de keten neemt het aandeel hiervan toe. Het omgekeerde is het geval met misdrijven op het gebied van vernieling en misdrijven tegen de openbare orde en gezag: het aandeel van dit type misdrijven loopt later in de keten terug. Bij verkeersmisdrijven volgt in verhouding vaak een sanctie, maar dit is dan weer niet zo vaak een vrijheidsstraf.

informatiebronnen en betreffen niet steeds dezelfde teleenheden of zaken of perioden. Zo kan een misdrijf meerdere verdachten opleveren en tot meer dan één zaak leiden. Daarnaast kunnen meerdere misdrijven in één zaak worden behandeld door het OM of de rechter. Ook kan het voorkomen dat een verdachte van een misdrijf in het ene jaar door de politie wordt opgespoord, maar pas in een later jaar door OM of rechter wordt vervolgd en/of berecht. Mislukte sancties leiden mogelijk tot de oplegging van nieuwe sancties verderop in de keten, waardoor een risico op dubbeltellingen ontstaat. Vergelijking van de ketenschakels kent dus haar beperkingen en kan enige vertekeningen geven (zie ook bijlage 3).

Figuur S.3 Aandeel van verschillende soorten misdrijven in de strafrechtsketen, in %, 2025



a Anders dan in eerdere figuren betreffen de sancties hier de transacties OM, strafbeschikkingen OM en schuldigverklaringen (inclusief die zonder strafoplegging) door de rechter. De politiesancties (politietransacties, politiestrafbeschikkingen en Halt-verwijzingen) en voorwaardelijke beleidssepots OM worden niet meegenomen, omdat hiervan (nog) geen cijfers uitgesplitst naar delict beschikbaar waren. Ook zijn cijfers over schuldigverklaring zonder straf niet per delicttype beschikbaar.

b Dit zijn (deels) onvoorwaardelijke gevangenisstraffen, hechtenissen, militaire detenties en jeugddetenties.

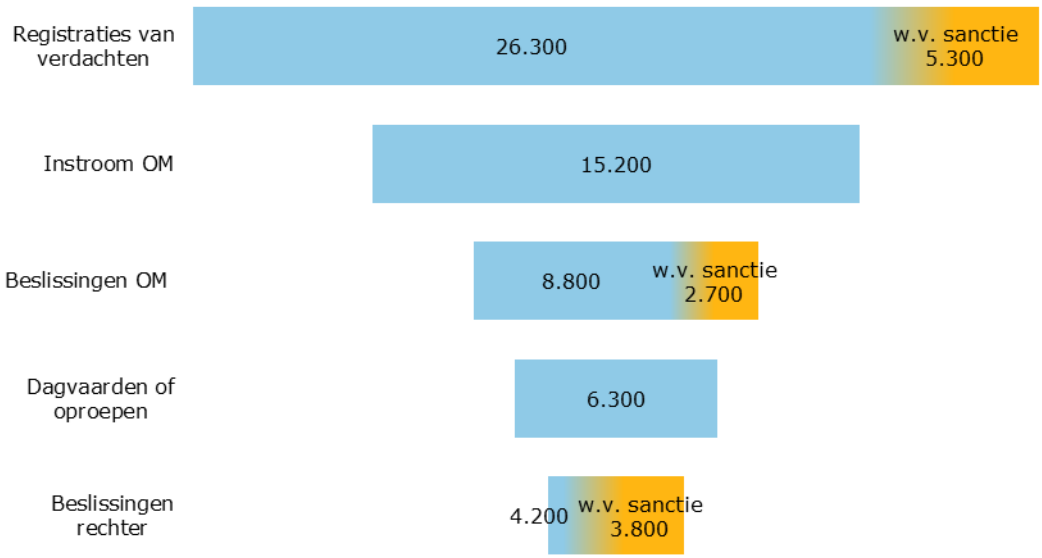
c Deze categorie omvat (vuur)wapenmisdrijven, overige misdrijven Wetboek van Strafrecht en overige wetten (inclusief onbekende wetten).

Bron: WODC en CBS; voor de corresponderende cijfers zie tabel S.2

De strafrechtsketen voor misdrijven bij minderjarigen

Ook bij minderjarigen is er sprake van een selectie-effect in elke fase van de keten (zie figuur S.4). In 2025 heeft de politie ruim 26.000 minderjarige verdachten geregistreerd, waarvan slechts een klein deel direct een sanctie krijgt, namelijk 5.300 in 2025 (voornamelijk Halt-verwijzing). Van de resterende verdachten stromen de meesten door naar het OM. Het OM kan een sanctie opleggen (2.700 in 2025 in de vorm van een transactie, strafbeschikking of voorwaardelijk sepot), onvoorwaardelijk seponeren of dagvaarden of oproepen (na verzet tegen een strafbeschikking). Als er wordt gedagvaard of opgeroepen, legt de rechter in de meeste gevallen een sanctie op (3.800 in 2025).

Figuur S.4 Van verdachten naar sancties, misdrijven, minderjarigen, 2025[a]



a De gepresenteerde aantallen betreffen niet noodzakelijkerwijs dezelfde zaken/verdachten/dossiers. Bijvoorbeeld, beslissingen van de rechter in 2025 kunnen betrekking hebben op een misdrijf dat in 2023 is gepleegd en pas in 2024 bij het Openbaar Ministerie is binnengekomen.

Bron: WODC en CBS; voor de corresponderende cijfers zie tabel S.3

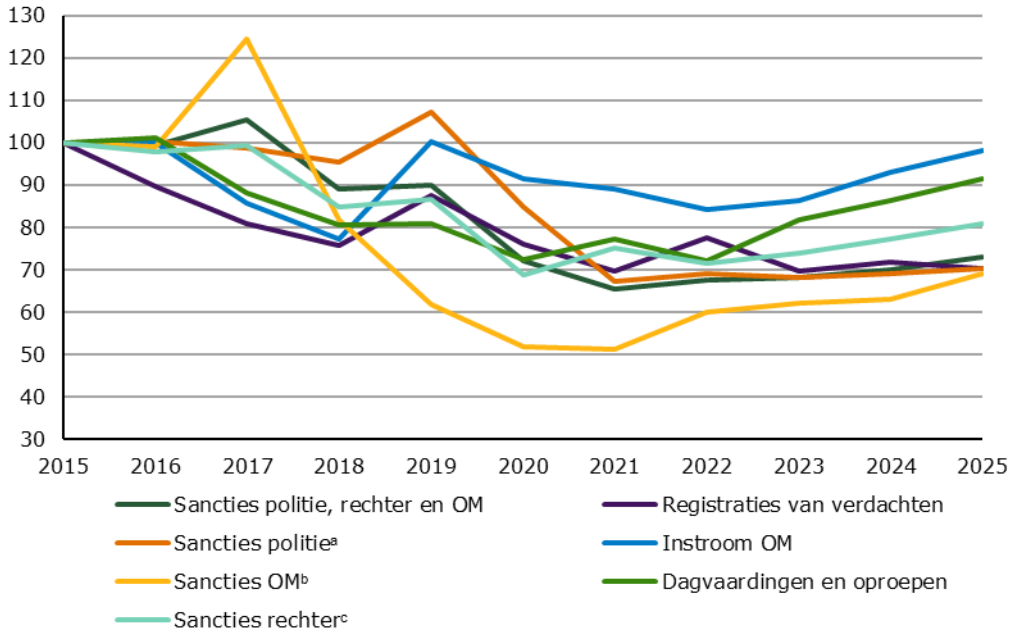
Instroom en doorstroom in de strafrechtsketen

Het aantal registraties van minderjarige verdachten daalde in de periode 2015-2025 met 30% (zie figuur S.5). Deze daling is sterker dan die van de registraties van het totale aantal verdachten (-16%). Het aandeel minderjarige verdachten binnen het totale aantal verdachten nam af van 13% in 2015 naar 11% in 2025. In het laatste jaar (2024-2025) daalt het aantal registraties van minderjarige verdachten met 3%, terwijl het totaal aantal verdachten juist met 1% is gestegen. Bezien over de totale periode 2015-2025 daalde de instroom van minderjarigen bij het OM met 2%. Maar in het laatste jaar (2024-2025) is de instroom bij het OM gestegen met 5%, ondanks de daling van het aantal minderjarige verdachten en de ICT-storing bij het OM. Het aantal zaken waarin wordt gedagvaard of opgeroepen (na verzet tegen strafbeschikking), is in de periode 2015-2025 met 9% gedaald, maar in het laatste jaar (2024-2025) met 6% gestegen.

Sancties

Het aantal sancties van de politie, het OM en de rechter tezamen daalde over de periode 2015-2025 met 27%. Het aantal politiesancties daalde in de periode 2015-2025 met 30%. Het betreft hier enkel Halt-verwijzingen. Het aantal sancties van het OM en de rechter tezamen is over de hele periode 2015-2025 met 24% gedaald. Het aantal door het OM opgelegde sancties en het aantal schuldigverklaringen door de rechter met strafoplegging daalden met respectievelijk 31% en 19% (zie figuur S.5).

Figuur S.5 Van ondervonden delicten naar sancties, misdrijven, minderjarigen, index 2015=100



a Transacties en Halt-verwijzingen van de politie. Exclusief politiestrafbeschikkingen.

b Transacties OM, strafbeschikkingen OM en voorwaardelijke beleidssepots OM.

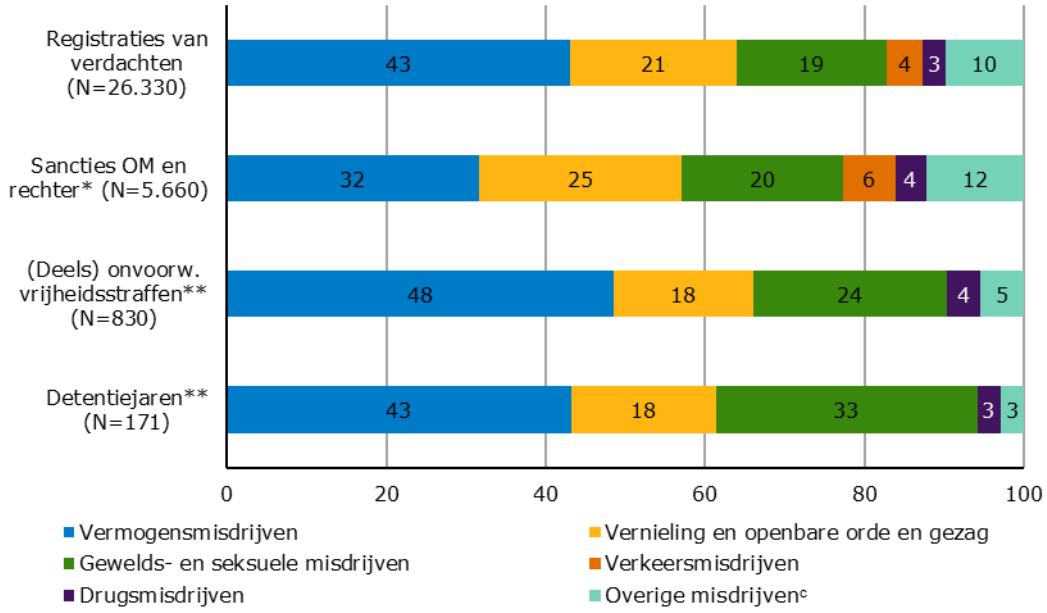
c Schuldigverklaringen door de rechter met strafoplegging.

Bron: WODC en CBS; voor de corresponderende cijfers zie tabel S.3

Delicten door de keten heen

In 2025 betrof de verdenking in bijna de helft van de registraties van minderjarige verdachten een vermogensmisdrijf (43%). Bij de sancties van het OM en de rechter ligt dit aandeel lager (32%). Omdat voor vermogensmisdrijven in verhouding vaker een jeugddetentie wordt opgelegd, is het aandeel van vermogensmisdrijven in de latere fases van de strafrechtsketen hoger: 48% van de jeugddetenties en 43% van het aantal detentiejaren. Het aandeel bij vernielingen en openbare orde en gezag misdrijven ligt daarentegen aan het eind van de keten juist lager dan in het begin: 18% van de jeugddetenties en van de detentiejaren tegen 21% van de geregistreerde verdachten. Bij gewelds- en seksuele delicten is het aandeel in termen van sancties en vooral ook detentiejaren groter dan in termen van verdachten (zie figuur S.6).

Figuur S.6 Aandeel van verschillende soorten misdrijven in de strafrechtsketen, minderjarigen, in %, 2025



a Anders dan in eerdere figuren betreffen de sancties hier de transacties OM, strafbeschikkingen OM en schuldigverklaringen (inclusief die zonder strafoplegging) door de rechter. De politiesancties (politietransacties, politiestrafbeschikkingen en Halt-verwijzingen) en voorwaardelijke beleidssepots OM worden niet meegenomen, omdat hier ten tijde van schrijven nog geen cijfers uitgesplitst naar delict beschikbaar waren. Tevens zijn cijfers over schuldigverklaring zonder straf niet per delicttype beschikbaar.

b Exclusief (deels) onvoorwaardelijke jeugddetenties van meerderjarigen.

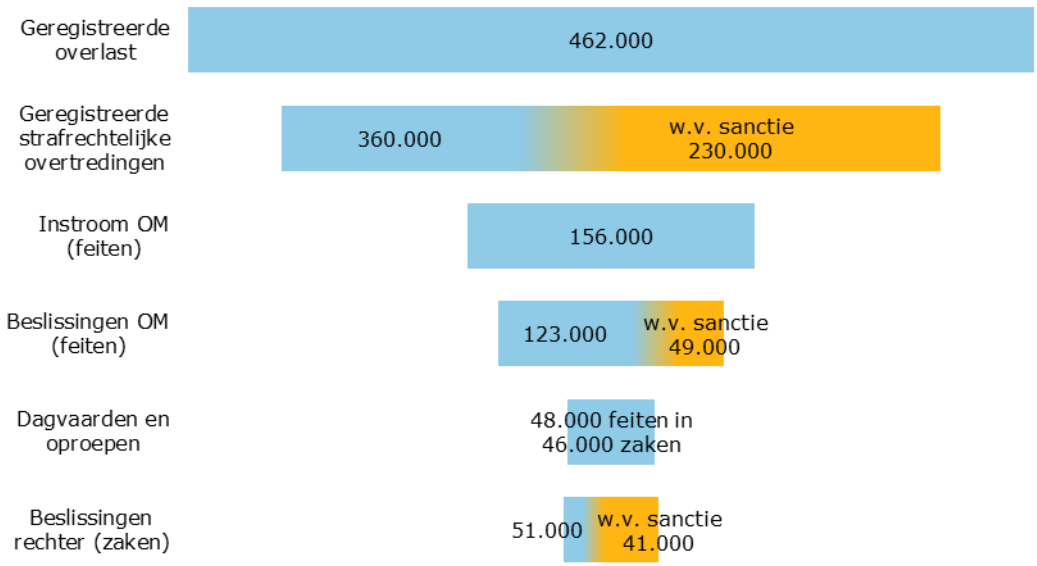
c Deze categorie omvat (vuur)wapenmisdrijven, overige misdrijven Wetboek van Strafrecht en overige wetten (inclusief onbekende wetten).

Bron: WODC en CBS; voor de corresponderende cijfers zie tabel S.4

De strafrechtsketen voor overtredingen

Ook bij overtredingen is het trechtereffect in de strafrechtsketen zichtbaar (zie figuur S.7). In 2025 werden 462.000 meldingen van overlast geregistreerd door de politie. Hoeveel meldingen er bij andere instanties binnengekomen zijn is niet bekend. In totaal zijn er 230.000 sancties door de politie opgelegd voor strafrechtelijke overtredingen. Het merendeel wordt met een transactie of een strafbeschikking afgedaan. Een deel stroomt door naar het OM. Daarnaast kunnen bijzondere opsporingsdiensten of buitengewone opsporingsambtenaren ook overtredingen insturen naar het OM. De totale instroom bij het OM betrof in 2025 156.000 feiten. Het OM kan een sanctie opleggen (49.000 in 2025 in de vorm van een transactie, strafbeschikking of voorwaardelijk sepot), onvoorwaardelijk seponeren of dagvaarden of oproepen (na verzet tegen een strafbeschikking). Als er wordt gedagvaard of opgeroepen, legt de rechter in de meeste gevallen een sanctie op (41.000 in 2025). Naast de strafrechtelijke sancties zijn er in 2025 ook bijna 8 miljoen WAHV-beschikkingen opgelegd, wat een daling is van 5% ten opzichte van 2015 en een daling van 4% ten opzichte van 2024. Daarnaast zijn er in 2025 ook minimaal 41.000 bestuurlijke strafbeschikkingen opgelegd.

Figuur S.7 Van overlast naar sancties, 2025[a]



a De gepresenteerde aantallen betreffen niet noodzakelijkerwijs dezelfde feiten/zaken/verdachten/dossiers. Bijvoorbeeld, beslissingen van de rechter in 2025 kunnen betrekking hebben op een overtreding die in 2023 is gepleegd en pas in 2025 bij het Openbaar Ministerie is binnengekomen. De cijfers vanaf 2010 zijn gecorrigeerd t.o.v. 'Criminaliteit en Rechtshandhaving 2022' waarin ten onrechte (bestuurlijke) strafbeschikkingen werden dubbel geteld.

Bron: WODC en CBS; voor de corresponderende cijfers zie tabel S.5

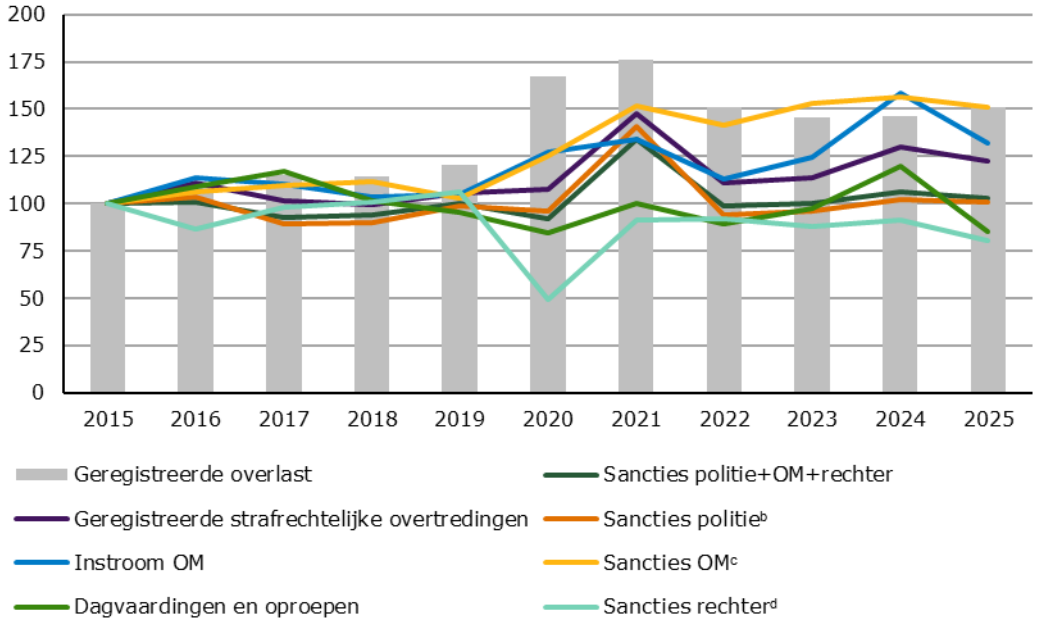
Instroom en doorstroom in de strafrechtsketen

Het aantal geregistreerde strafrechtelijke overtredingen steeg in de periode 2015-2025 met 22% (zie figuur S.8), ondanks dat het aantal meldingen van overlast sterk is gestegen (51%). In het laatste jaar (2024-2025) was er een daling van het aantal geregistreerde strafrechtelijke overtredingen (-6%), terwijl het aantal meldingen van overlast gelijk is gestegen (+4%). De instroom bij het OM steeg over de hele periode met 32%, maar daalde in het laatste jaar (2024-2025) met 17% deels als gevolgd van de ICT-storing bij het OM in 2025, waardoor nieuwe zaken niet automatisch binnenkomen bij het OM. Dit werkt door in de hele keten. Het aantal zaken waarin wordt gedagvaard of opgeroepen (na verzet tegen strafbeschikking), is in de periode 2015-2025 met 15% gedaald. In het laatste jaar (2024-2025) was de daling zelfs 29%.

Sancties

Het aantal strafrechtelijke sancties van de politie, het OM en de rechter tezamen steeg over de periode 2015-2025 met 3%. Het aantal sancties van de politie en het OM vertonen een piek in 2021 als gevolg van overtredingen van de COVID-19-regels. En het aantal sancties van de rechter vertoont een dieptepunt in 2020 als gevolg van de sluiting van de rechtbanken (m.n. in overtredingszaken) als gevolg van de COVID-19-pandemie.

Figuur S.8 Van geregistreerde overlast naar sancties, index 2015=100[a]



a De cijfers vanaf 2010 zijn gecorrigeerd t.o.v. 'Criminaliteit en Rechtshandhaving 2022' waarin ten onrechte (bestuurlijke) strafbeschikkingen werden dubbel geteld.

b Transacties, politiestrafbeschikkingen en Halt-verwijzingen van de politie.

c Transacties OM, strafbeschikkingen OM en voorwaardelijke beleidssepots OM.

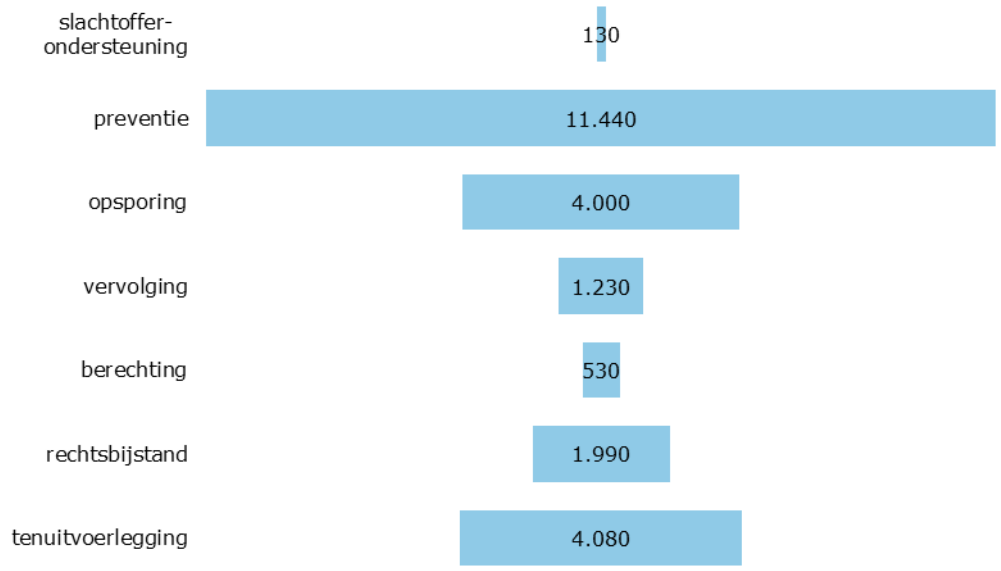
d Schuldigverklaringen door de rechter met strafoplegging.

Bron: WODC en CBS; voor de corresponderende cijfers zie tabel S.5

Uitgaven aan sociale veiligheid

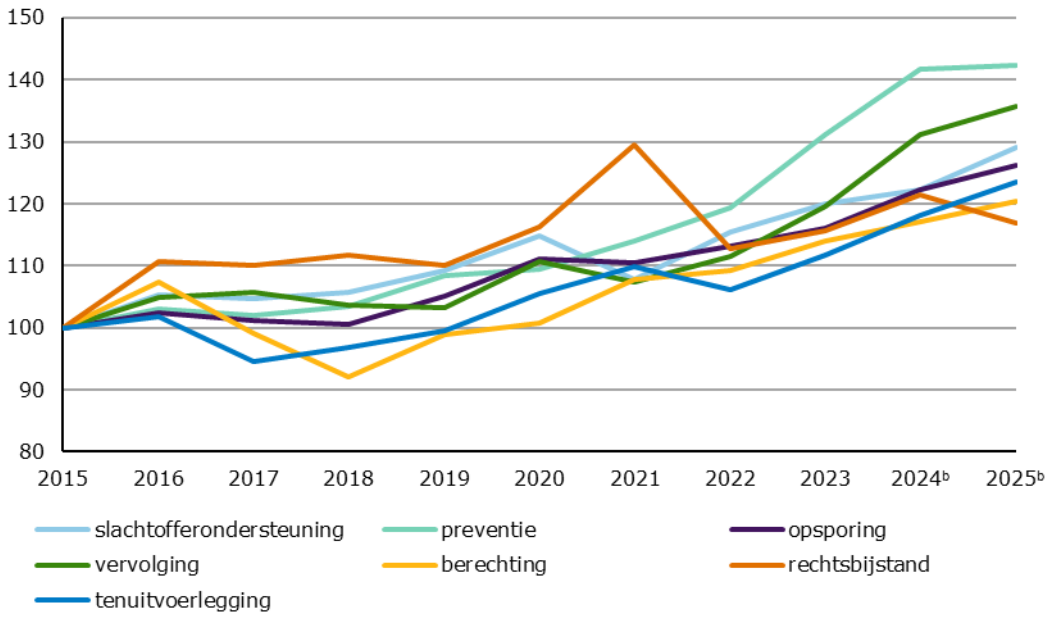
In 2025 is ruim 23 miljard euro uitgegeven aan sociale veiligheid, te weten alle activiteiten die tot doel hebben criminaliteit, verloedering en overlast te voorkomen of te bestraffen en onveiligheidsgevoelens weg te nemen. Gecorrigeerd voor inflatie is dit een stijging van 32% ten opzichte van 2015 en een stijging van 1% ten opzichte van 2024. In tegenstelling tot het aantal personen/zaken/dossiers in de strafrechtsketen vertonen de uitgaven aan sociale veiligheid meer een zandloperpatroon. Aan het begin en aan het einde van de keten zijn de uitgaven hoog, maar middenin zijn de uitgaven relatief laag (zie figuur S.9). Het minst wordt echter uitgegeven aan slachtofferondersteuning (zie figuur S.10). De uitgaven aan preventie hebben de grootste ontwikkeling doorgemaakt. De uitgaven aan slachtofferondersteuning, opsporing, berechting en tenuitvoerlegging zijn in de periode 2015-2025 geleidelijk gestegen.

Figuur S.9 Van slachtofferondersteuning naar tenuitvoerlegging, uitgaven in mln euro, 2025[a]



a Voorlopige cijfers.
Bron: Jaarverslagen en jaarrekeningen van het ministerie van JenV, overige ministeries en desbetreffende organisaties; CBS; bewerking WODC. Voor de corresponderende cijfers zie tabel S.6

Figuur S.10 Van slachtofferondersteuning naar tenuitvoerlegging, uitgaven in prijzen van 2015, index 2015=100[a]

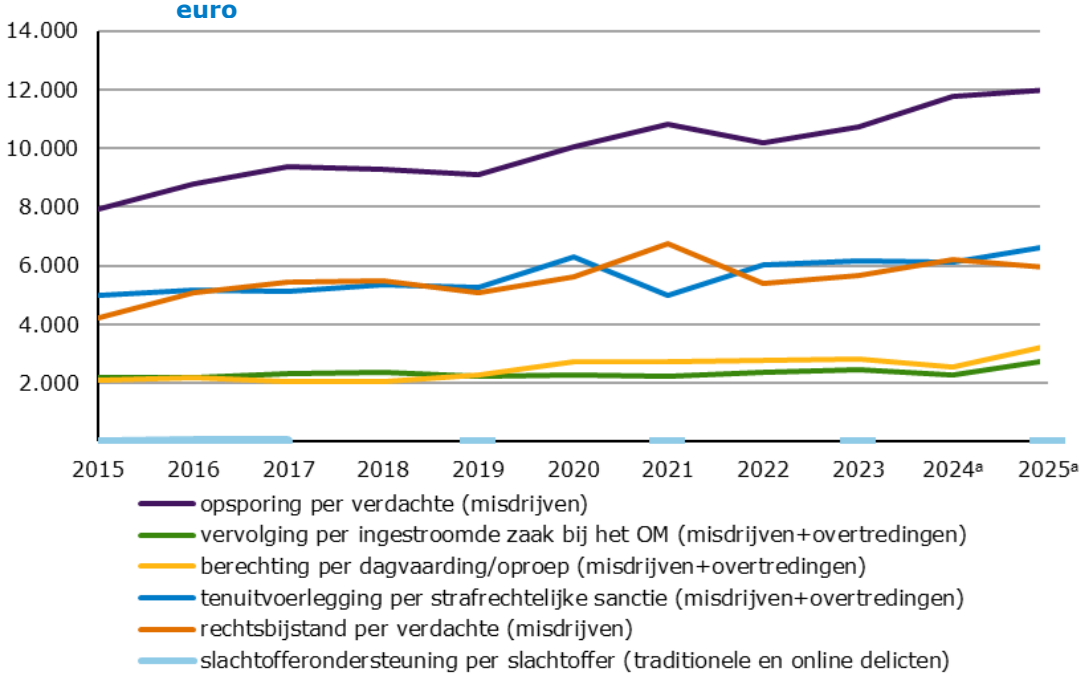


a Gecorrigeerd voor loon- en prijsstijgingen.

b Voorlopige cijfers.
Bron: Jaarverslagen en jaarrekeningen van het ministerie van JenV, overige ministeries en desbetreffende organisaties; CBS; bewerking WODC. Voor de corresponderende cijfers zie tabel S.6

Het is ook mogelijk om de uitgaven af te zetten tegen een relevante indicator voor elke ketenfase (zie figuur S.11). Het blijkt dat de uitgaven aan opsporing per registratie van een verdachte in de periode 2015-2025 gestegen is met 51% (na correctie voor inflatie) tot bijna € 16.000 (nominaal). In het laatste jaar bedroeg de stijging 2%. De uitgaven aan vervolging per ingestroomde zaak bij het OM (zowel misdrijven als overtredingen) zijn in de periode 2015-2025 gestegen met 27% (na correctie voor inflatie) en in het laatste jaar met 22% tot € 3.700 (nominaal). De uitgaven aan berechting per dagvaarding of oproep (zowel misdrijven als overtredingen) zijn in de periode 2015-2025 gestegen met 57% (na correctie voor inflatie) en in het laatste jaar met 29% naar bijna € 4.400 (nominaal). De uitgaven aan de tenuitvoerlegging per strafrechtelijke sanctie (zowel misdrijven als overtredingen, maar exclusief WAHV-beschikkingen) zijn in de periode 2015-2025 gestegen met 33% (na correctie voor inflatie) en in het laatste jaar met 9% naar bijna € 8.900 (nominaal). De uitgaven aan rechtsbijstand per registratie van een verdachte zijn in de periode 2015-2025 gestegen met 40% (na correctie voor inflatie) tot bijna € 8.000 (nominaal). In het laatste jaar was er sprake van een daling 5%. De uitgaven aan slachtofferondersteuning per slachtoffer zijn in de periode 2015-2025 gestegen met 22% (na correctie voor inflatie), maar nog steeds erg laag (ca. € 23 nominaal). De beste indicator voor de uitgaven aan preventie zou het aantal voorkomen delicten zijn. Dit aantal is echter niet bekend.

Figuur S.11 Kosten per relevante indicator, uitgaven in prijzen van 2015, euro



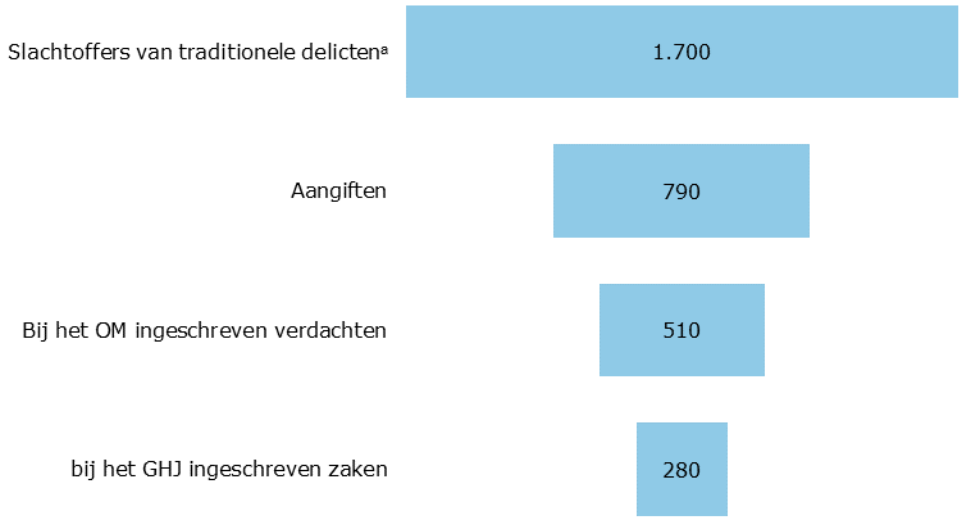
a Voorlopige cijfers.

Bron: Jaarverslagen en jaarrekeningen van het ministerie van JenV, overige ministeries en desbetreffende organisaties; CBS; bewerking WODC. Voor de corresponderende cijfers zie tabel S.6

De strafrechtsketen in Caribisch Nederland

Ook de strafrechtsketen voor misdrijven in Caribisch Nederland fungeert als een trechter (zie figuur S.12). Er waren in 2021 naar schatting 1.700 slachtoffers van traditionele delicten, zoals geweld, vernieling en vermogensdelicten. Slechts een deel daarvan wordt gemeld bij een opsporingsinstantie. In 2023 werden door de politie in Caribisch Nederland 790 aangiften van misdrijven geregistreerd. In 2023 stroomden 510 misdrijfzaken in bij het Openbaar Ministerie BES en 280 misdrijfzaken bij het Gemeenschappelijk Hof van Justitie.

Figuur S.12 Van slachtofferschap naar berechting in Caribisch Nederland, 2023



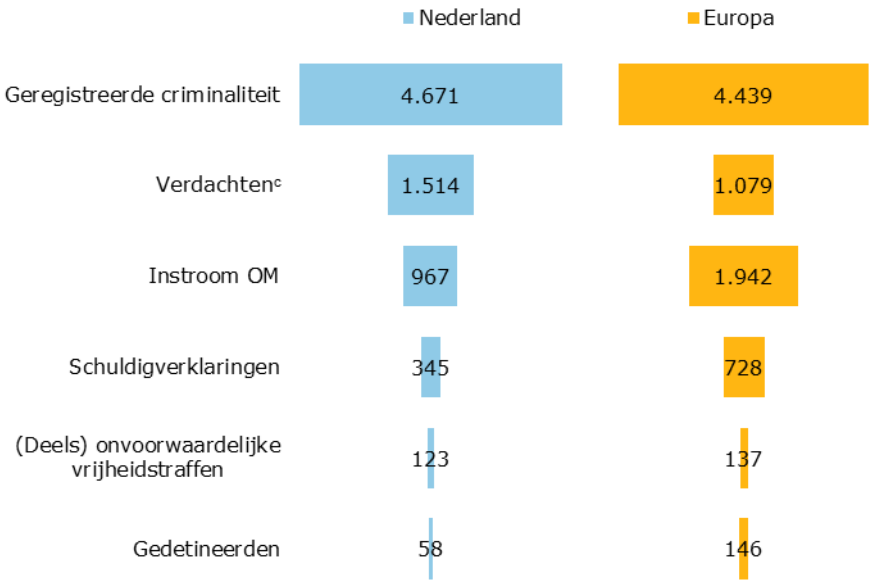
a De cijfers over slachtofferschap hebben betrekking op 2021.

Bron: CBS, KPCN (2024), jaarverslagen OM BES en GHJ; bewerking WODC. Voor de corresponderende cijfers zie tabel S.7

De strafrechtsketen in internationaal perspectief

Ook in het buitenland ziet de strafrechtsketen er min of meer uit als een trechter (zie figuur S.13). Wel zijn er in Europa minder verdachten dan zaken die instromen bij het OM. Daar kunnen meerdere redenen voor zijn, bijvoorbeeld opsporingsinstanties anders dan de politie die ook zaken aanleveren bij het OM, registratieregels of definitieverschillen (bv. wanneer wordt iemand als verdachte beschouwd en geregistreerd?). Ook is het aantal landen dat rapporteert aan een bepaalde bron van invloed. Zo is het aantal verdachten in Europa in het ESB relatief laag omdat veel landen in 2020 niet hebben gerapporteerd aan het ESB. Eurostat en UNODC hebben cijfers van meer landen en rapporteren hogere aantallen verdachten, maar ook deze aantallen zijn kleiner als de instroom bij het OM.

Figuur S.13 Van geregistreerde criminaliteit naar gedetineerden: Nederland versus Europa, per 100.000 inwoners, 2020[a,b]



a 2020 is het meest recente jaar waarvoor alle gegevens in deze tabel beschikbaar zijn.

b Het Europees gemiddelde wordt sterk beïnvloed door beschikbaarheid van cijfers in de desbetreffende landen. Dit kan verschillen per onderwerp.

c In het European Sourcebook is het aantal landen dat rapporteert over het aantal verdachten in 2020 beperkt. Volgens UNODC en Eurostat is het Europees gemiddelde respectievelijk 1.349 en 1.607 verdachten.

Bron: ESB m.u.v. instroom OM: UNODC; bewerking WODC. Voor de corresponderende cijfers zie tabel S.8

Online tabellen

S.1 Misdrijven: ondervonden delicten door burgers, geregistreerde criminaliteit en geregistreerde verdachten, instroom OM en sancties
S.2 Aandeel van verschillende soorten misdrijven in de strafrechtsketen
S.3 Misdrijven: geregistreerde verdachten, instroom OM en sancties, minderjarigen
S.4 Aandeel van verschillende soorten misdrijven in de strafrechtsketen, minderjarigen
S.5 Overtredingen: geregistreerde overtredingen, instroom OM en sancties
S.6 Uitgaven aan sociale veiligheid
S.7 Slachtofferschap, geregistreerde delicten, instroom OM BES en GHJ in Caribisch Nederland
S.8 Misdrijven: Nederland ten opzichte van Europa
S.9 Algemene achtergrondinformatie

1 Inleiding

D.E.G. Moolenaar

De bestrijding van criminaliteit en het bevorderen van de rechtshandhaving zijn sinds jaar en dag een belangrijke pijler van het Nederlands kabinetsbeleid. Voor een goede onderbouwing van beleid, opvattingen en berichtgeving is inzicht nodig in de ontwikkeling van de (on)veiligheid in ons land en de gang van zaken bij de rechtshandhaving. Statistische informatie op dit gebied kan helpen dit inzicht te verkrijgen en is daarom van belang voor beleidsmakers, politici, wetenschappers en pers.

1.1 Het ontstaan van een statistisch naslagwerk

Gezien het belang van statistische informatie over criminaliteit en rechtshandhaving brengen het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC) vanaf 1999 samen jaarlijks de publicatie *Criminaliteit en rechtshandhaving* (C&R) uit. C&R is bedoeld als statistisch naslagwerk. De publicatie beoogt ontwikkelingen in en de samenhang tussen criminaliteit en rechtshandhaving systematisch in kaart te brengen en is bedoeld voor iedereen die geïnteresseerd is in kwantitatieve informatie op dit gebied. Sinds 2011 werkt de Raad voor de rechtspraak (Rvdr) aan deze publicatie mee en sinds de editie van 2020 ook de politie en het Openbaar Ministerie (OM), waardoor de expertise verder is verbreed.

1.2 Kanttekening bij de duiding van de cijfers

Anno 2026 is het belang van statistische informatie nog steeds groot. Vaak zijn kanttekeningen van belang voor een juiste interpretatie van die statistische informatie. Deze publicatie beoogt, mede via duidelijke definities en omschrijvingen, de betekenis van de gepresenteerde informatie duidelijk te maken. Zo moet het bijvoorbeeld duidelijk zijn, als de geleverde informatie verandert door een andere wijze van registreren of door nieuwe inzichten van de registrerende organisatie.

Evenals vorige edities van C&R richt deze publicatie zich op de *beschrijving* van cijfermatige ontwikkelingen en niet op de achtergronden of oorzaken daarvan. Wanneer er aanwijzingen zijn dat de weergegeven cijfermatige ontwikkelingen zijn beïnvloed door registratiewijzigingen, komt dit wel aan de orde, maar in deze editie slechts heel summier. Wanneer een belangrijke wijziging in wet- of regelgeving duidelijk in de cijfers te zien is, krijgt deze ook aandacht. Een enkele keer vindt verwijzing plaats naar onderzoeksliteratuur die meer licht kan werpen op de geschetste ontwikkelingen. Deze editie beschrijft de ontwikkeling tot en met 2025.

Bronnen brengen criminaliteit slechts deels in beeld. Zo is de politieregistratie afhankelijk van aangiftes en van de eigen opsporing. Wat buiten zicht van deze registratie blijft, is van oudsher aangeduid als het ‘dark number’. Slachtofferenquêtes zijn bedoeld om meer zicht te geven op dit ‘dark number’, waarbij de resultaten afhankelijk zijn van onderzoeksdesign, waarnemingsmethode en vraagstellingen. Maar ook deze slachtofferenquêtes missen delicten, namelijk de zogenoemde slachtofferloze

delicten (zie ook bijlage 3). Daarnaast ontstaan steeds weer nieuwe vormen van criminaliteit, zoals cybercriminaliteit. De slachtofferenquêtes rapporteren pas sinds enkele jaren in enige mate over slachtoffers van cybercrime (zie hoofdstuk 2). Door de digitale ontwikkelingen is het vraagstuk van het 'dark number' en van het vaststellen van de omvang van de criminaliteit in Nederland complexer geworden.[6,7]

1.3 Criminaliteit en rechtshandhaving 2025

C&R 2025 betreft de 24e editie in de reeks. De inhoud van C&R 2025 is grotendeels vergelijkbaar met de voorgaande uitgave. De publicatie richt zich op de ontwikkelingen op hoofdlijnen en betreft de periode 2015 tot en met 2025.[8] Op de website van het WODC zijn de volledige onderliggende gegevens in Excel-formaat en in pdf-formaat vanaf 1995, of zoveel eerder of later, beschikbaar. In deze bestanden zijn tevens tabellen met gerelateerde onderwerpen, en meer uitsplitsingen en meer eenheden opgenomen dan in de hoofdstukken zijn beschreven. De cijfers in deze tabellen zijn afgerond op duizendtallen, honderdtallen of tientallen afhankelijk van de grootte van het getal. Bijlage 3 (Bronnen en methoden) en bijlage 6 (Begrippen) geven respectievelijk toelichtingen bij de gehanteerde methoden en gebruikte bronnen, en een toelichting bij de gehanteerde begrippen. In bijlage 4 wordt het Nederlandse strafrechtsysteem beschreven. Sinds C&R 2017 genereert het WODC de cijfers over vervolging en berechting (hoofdstukken 4 en 5). Daarvóór (C&R 2016 en eerder) verzorgde het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) deze cijfers. Doordat het WODC een andere werkwijze hanteert bij het afleiden van de cijfers en op onderdelen ook andere definities en keuzes maakt dan het CBS deed, wijken de cijferreeksen op enkele onderdelen af van de reeksen in C&R 2016 en eerder (zie bijlage 3 voor meer achtergrondinformatie).[9]

1.4 Opbouw van deze publicatie

Het vervolg van deze publicatie is als volgt opgebouwd.

Hoofdstuk 2 (Criminaliteit en slachtofferschap) laat zien hoe vaak burgers slachtoffer worden van verschillende soorten criminaliteit. Verder besteedt dit hoofdstuk aandacht aan kenmerken van deze slachtoffers, aan de aangiftebereidheid en aan maatregelen tegen criminaliteit en onveiligheidsgevoelens van burgers. De bron voor dit hoofdstuk is de Veiligheidsmonitor, een tweejaarlijks terugkerend onderzoek in de oneven jaren.

Hoofdstuk 3 (Opsporing van misdrijven) beschrijft de aard en omvang van de door de politie geregistreerde misdrijven: hoeveel processen-verbaal zijn door de politie opgemaakt, om wat voor misdrijven gaat het, hoeveel zaken zijn opgehelderd?

---

6 Zo is lokalisatie van digitale criminaliteit bijvoorbeeld een probleem. Cyberaanvallen kunnen hier plaatsvinden, maar de daders kunnen zich elders in de wereld bevinden.

7 Het WODC heeft in 2018 een eerste verkennende studie uitgevoerd naar methoden die kunnen helpen om de omvang van verborgen criminaliteit te schatten (Smit et al., 2018).

8 In enkele gevallen worden ontwikkelingen vanaf een later of eerder jaar beschreven, afhankelijk van de beschikbaarheid van cijfers, of om zo een beter beeld van de ontwikkeling te kunnen geven. In sommige gevallen is ervoor gekozen om ontwikkelingen in indexcijfers vanaf 2005 te presenteren, met name om de aansluiting met gerelateerde publicaties op dit gebied eenduidig te houden. Dit geldt bijvoorbeeld voor hoofdstuk 2, waarin gegevens worden gebruikt uit de Veiligheidsmonitor.

9 Het CBS rapporteert nog wel in beperkte mate over vervolging en berechting op StatLine. Het CBS relateert deze informatie aan achtergrondkenmerken van de betrokken verdachten. Ook deze cijfers wijken op de genoemde punten af van de hier gepubliceerde reeksen.

Daarnaast komen het aantal geregistreerde verdachten en de kenmerken van deze verdachten in beeld. Een aparte paragraaf belicht de minderjarige verdachten.

Hoofdstuk 4 (Misdrijven en opsporing) gaat een stap verder in de strafrechtsketen en geeft een beschrijving van de instroom en afdoening van misdrijfzaken in eerste aanleg door het OM. Daarnaast komt de aard van de behandelde misdrijven aan bod. Ook hier komen de minderjarigen specifiek aan de orde.

Hoofdstuk 5 (Berechting van misdrijven) beschrijft de wijze van afdoening door de rechter en de daarbij opgelegde straffen en maatregelen, voor naar groepen onderscheiden misdrijfzaken. Ook hier komen de zaken met minderjarige verdachten specifiek aan de orde.

Hoofdstuk 6 (Overtredingen) beschrijft de behandeling van overtredingen. Hierbij is vooral informatie bekend over verkeersovertredingen en (andere) overtredingen die politie en bijzondere opsporingsdiensten strafrechtelijk of anderszins afhandelen.

Hoofdstuk 7 (Tenuitvoerlegging van sancties) beschrijft de tenuitvoerlegging van verschillende soorten strafrechtelijke sancties tegen meerderjarigen en minderjarigen in Nederland. Het gaat om sancties die de verschillende sectoren van de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI), Halt, de (jeugd)reclassering, de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) en het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB) ten uitvoer leggen.

Hoofdstuk 8 (Uitgaven aan sociale veiligheid) beschrijft de uitgaven aan sociale veiligheid door de overheid. Daarnaast beschrijft het de overheidsinkomsten uit sociale veiligheid. Dit hoofdstuk is gereviseerd in 2025 mede als gevolg van de revisie van de nationale rekeningen door het CBS in 2021 en een verbeterd inzicht in delicten die door de bijzondere opsporingsdiensten en buitengewoon opsporingsambtenaren worden aangeleverd. Daarom zijn de cijfers uit deze editie niet vergelijkbaar met de cijfers uit edities voor 2025.

Hoofdstuk 9 (Criminaliteit en rechtshandhaving in Caribisch Nederland) beschrijft de strafrechtsketen in Caribisch Nederland, dat wil zeggen Bonaire, Sint Eustatius en Saba. De informatie is beperkt en betreft met name slachtofferschap, vervolging en berechting.

Hoofdstuk 10 (Nederland in internationaal perspectief) vergelijkt een aantal onderdelen van de strafrechtsketen in Nederland met het buitenland. Bij de internationale cijfers over criminaliteit en de strafrechtsketen moet wel enig voorbehoud worden gemaakt. Er zijn diverse bronnen die niet altijd met elkaar overeenkomen. Daarom zijn in de bijbehorende tabellenbijlage alle bronnen vermeld. Zie bijlage 3 voor meer details over deze bronnen.

Bijlage 1 (Medewerkers) bevat een lijst met namen van personen die hebben meegewerkt aan deze editie van C&R.

Bijlage 2 (Classificaties en indelingen) biedt een overzicht van de gehanteerde classificaties van delicten. Daarnaast is hierin de regio-indeling van de politie opgenomen.

Bijlage 3 (Bronnen en methoden) geeft inzicht in de gebruikte statistische bronnen en methoden.

Bijlage 4 (Het Nederlandse strafrechtssysteem) geeft een beschrijving van het Nederlandse strafrechtssysteem, en laat daarbij zien welke instanties en actoren een rol spelen. Ook geeft het inzicht in recente relevante jurisprudentie. Deze bijlage kan dienen als referentiekader.

Bijlage 5 (Afkortingen) geeft een overzicht van de gehanteerde afkortingen.

Bijlage 6 (Begrippenlijst) biedt een lijst van begrippen en definities, waar nodig aangevuld met de telwijze en het telmoment. Deze bijlage is dit jaar niet bijgewerkt.

Alle tabellen bij hoofdstukken 2 t/m 10 en de samenvatting zijn in Excelformaat terug te vinden op de website van het WODC. Daar zijn tevens meer tabellen met gerelateerde onderwerpen, meer uitsplitsingen en meer eenheden opgenomen dan in de hoofdstukken zijn beschreven. Deze editie van C&R bouwt ook weer voort op voorgaande edities. Hierbij hebben de huidige, bij de hoofdstukken vermelde auteurs dankbaar gebruikgemaakt van bijdragen van eerdere auteurs.

2 Criminaliteit en slachtofferschap

E.A.L.M.G. Moons (CBS)

- Eén op de vijf inwoners van Nederland van 15 jaar en ouder was in 2025 slachtoffer van traditionele criminaliteit zoals gewelds- of vermogensdelicten of vernielingen. Dit is evenveel als in 2023. Over de periode 2015-2025 is het slachtofferschap met 26% gedaald, terwijl over de periode 2005-2025 het slachtofferschap met 52% is gedaald.
- In 2025 werd bijna een derde van de delicten bij de politie gemeld. Dit is vergelijkbaar met 2023, maar minder dan in 2015. Van iets meer dan een kwart van de delicten werd aangifte gedaan. Ook dit is vergelijkbaar met 2023, maar minder dan in 2015.
- In 2025 voelde bijna vier op de tien inwoners van Nederland van 15 jaar en ouder zich wel eens onveilig. Dit is hoger dan in 2023. Over de periode 2015-2025 zijn deze onveiligheidsgevoelens gelijk gebleven, terwijl over de periode 2005-2025 deze onveiligheidsgevoelens met 26% zijn gedaald.

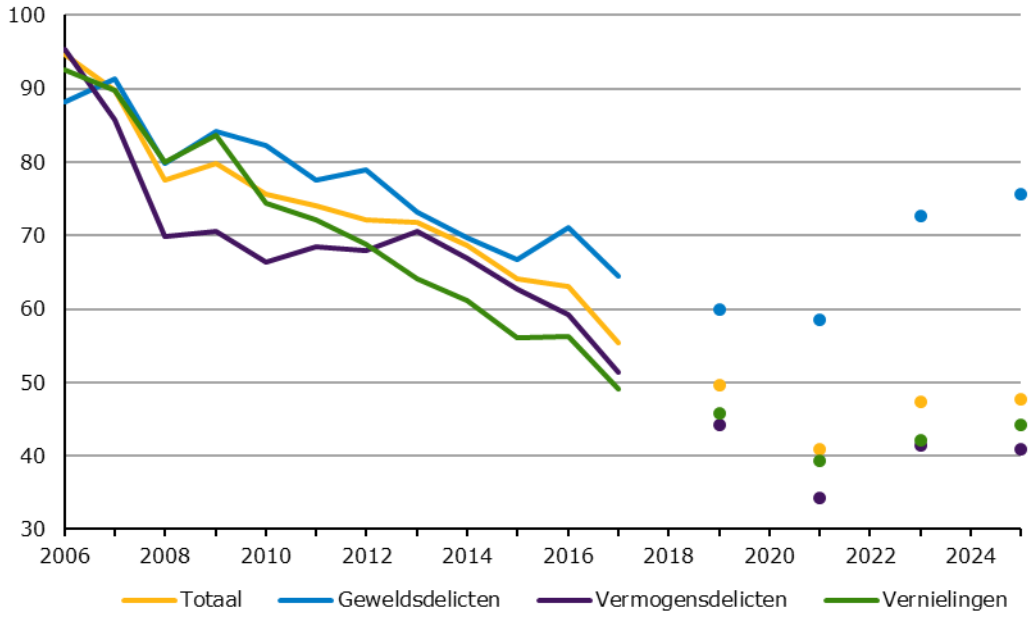
	2005	2015	2023	2025
Slachtofferschap criminaliteit (% slachtoffers)[a]	42	27	20	20
Melding bij politie (in % ondervonden delicten)[a,b]		41	33	32
Aangifte bij politie (in % ondervonden delicten)[a,b]		33	27	27
Onveiligheidsgevoelens (% voelt zich wel eens onveilig)[a]	50	37	35	37

a De cijfers voor 2015 betreffen voor methodebreuken gecorrigeerde cijfers (zie bijlage 3).

b Reeks opgenomen vanaf 2012 conform VM 2021 (zie bijlage 3).

Bron: Veiligheidsmonitor. Met ingang van 2017 is dit een tweejaarlijks terugkerend bevolkingsonderzoek (in de oneven jaren). In 2018, 2020, 2022, 2024 en 2026 heeft geen onderzoek plaatsgevonden

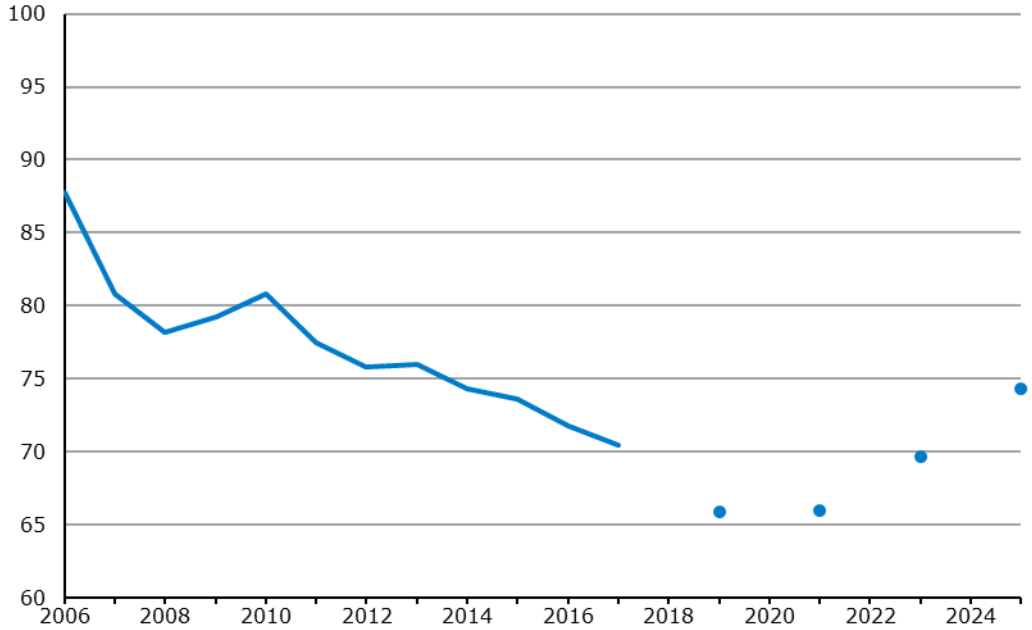
Figuur 2.1 Slachtoffers van traditionele delicten onder inwoners van 15 jaar en ouder, index 2005=100*



* In 2018, 2020 en 2022 heeft geen meting plaatsgevonden.

Bron: VMR, IVM, VM; voor de corresponderende cijfers zie tabel 2.7

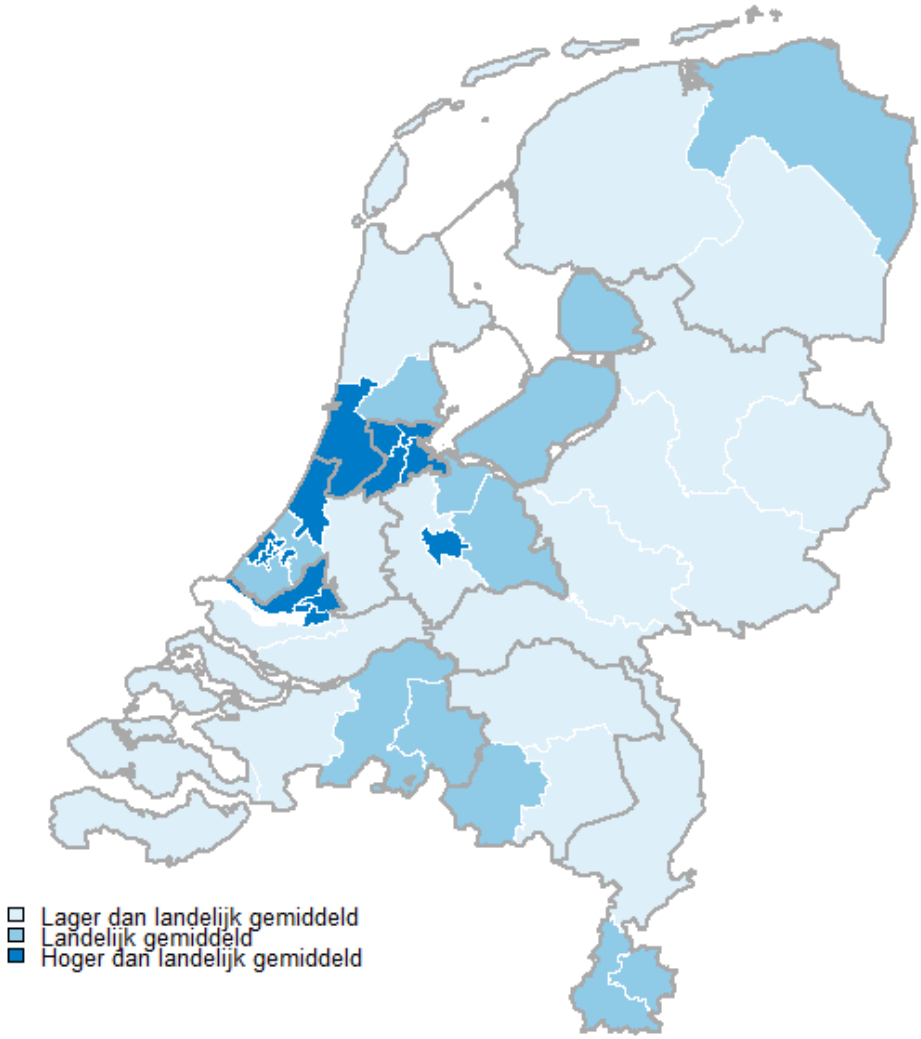
Figuur 2.2 Inwoners van 15 jaar en ouder die zich wel eens onveilig voelen, index 2005=100*



* In 2018, 2020 en 2022 heeft geen meting plaatsgevonden.

Bron: VMR, IVM, VM; voor de corresponderende cijfers zie tabel 2.38

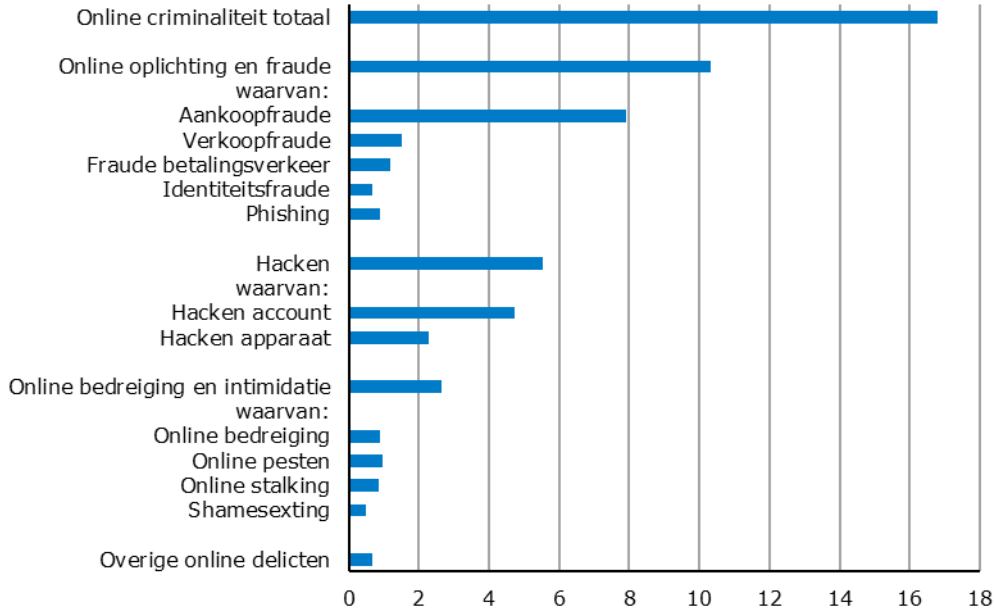
Figuur 2.3 Percentage slachtoffers van traditionele criminaliteit onder inwoners van 15 jaar en ouder, naar politiedistrict*, 2025



* Voor een overzicht van politiedistricten zie bijlage 2.

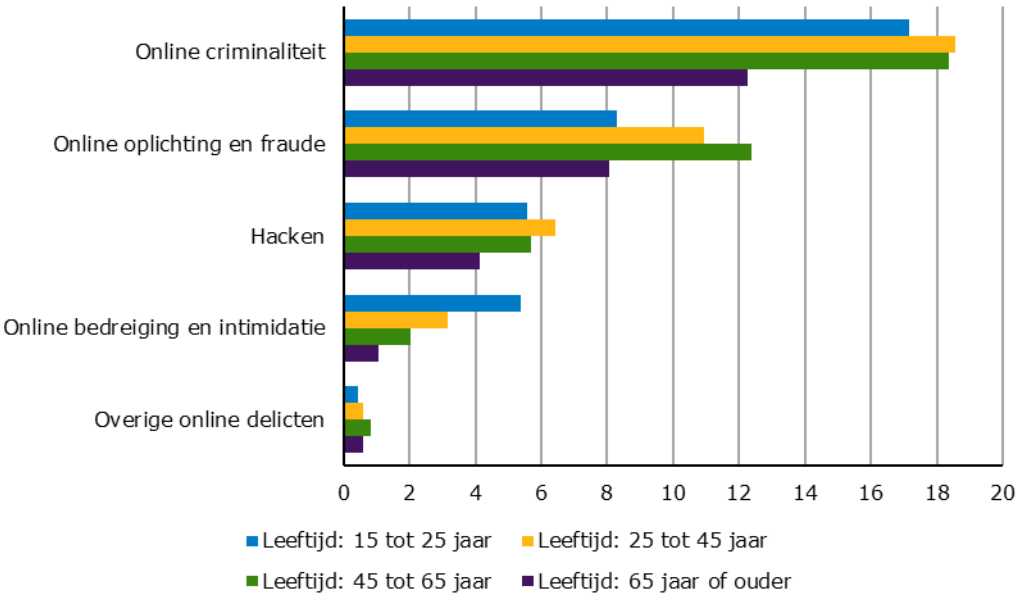
Bron: VM 2021 e.v.; voor de corresponderende cijfers zie tabel 2.17

Figuur 2.4 Percentage slachtoffers van online criminaliteit onder inwoners van 15 jaar en ouder, naar delictsoort, 2025



Bron: VM 2021 e.v.; voor de corresponderende cijfers zie tabel 2.9

Figuur 2.5 Percentage slachtoffers van online criminaliteit onder inwoners van 15 jaar en ouder, naar delictcategorie en naar leeftijd, 2025



Bron: VM 2021 e.v.; voor de corresponderende cijfers zie tabel 2.15

2.1 Online tabellen

2.1 Slachtofferschap van delicten, volgens de ESM
2.2 Slachtofferschap onder inwoners naar delictgroep, volgens de PMB
2.3 Slachtofferschap onder inwoners naar delictgroep, volgens de ERV en POLS
2.4 Slachtofferschap onder inwoners naar delictsoort, volgens de VMR en de IVM
2.5 Slachtofferschap en door inwoners ondervonden delicten naar delictsoort, volgens de VM 2012-2019
2.6 Slachtofferschap en door inwoners ondervonden delicten traditionele criminaliteit naar delictsoort, volgens de VM 2021 e.v.
2.7 Slachtofferschap traditionele criminaliteit onder inwoners naar delictsoort, volgens VMR, IVM, VM
2.8 Slachtofferschap en door inwoners ondervonden delicten online criminaliteit naar delictsoort, volgens de VM 2012-2019
2.9 Slachtofferschap online criminaliteit, volgens de VM 2021 e.v.
2.10 Door inwoners ondervonden delicten, volgens de ESM en ERV/POLS
2.11 Door inwoners ondervonden delicten, volgens de VMR en de IVM
2.12 Door inwoners ondervonden traditionele criminaliteit naar delictsoort, volgens VMR, IVM, VM
2.13 Slachtofferschap traditionele criminaliteit onder inwoners naar leeftijd en geslacht
2.14 Slachtofferschap traditionele criminaliteit onder inwoners naar delictsoort en geslacht
2.15 Slachtofferschap online criminaliteit onder inwoners naar leeftijd, geslacht en stedelijkheid woongemeente
2.16 Slachtofferschap onder inwoners naar delictgroep en stedelijkheid woongemeente
2.17 Slachtofferschap onder inwoners naar politiedistrict
2.18 Melding bij de politie van door inwoners ondervonden delicten, volgens de ERV en POLS
2.19 Melding bij de politie van in Nederland ondervonden delicten, volgens de VMR en de IVM
2.20 Aangifte/ondertekening van door inwoners ondervonden delicten, volgens de ERV en POLS
2.21 Aangifte/ondertekening van door inwoners ondervonden delicten, volgens de VMR en de IVM
2.22 Melding en aangifte van door inwoners ondervonden delicten traditionele criminaliteit, volgens VM 2012-2019
2.23 Melding en aangifte van door inwoners ondervonden delicten traditionele criminaliteit, volgens VM 2021 e.v.
2.24 Melding en aangifte van door inwoners ondervonden delicten traditionele criminaliteit, volgens VM
2.25 Melding en aangifte van door inwoners ondervonden delicten online criminaliteit, volgens VM 2012-2019
2.26 Melding en aangifte van door inwoners ondervonden delicten online criminaliteit, volgens VM 2021 e.v.
2.27 Maatregelen door inwoners tegen criminaliteit, volgens POLS
2.28 Maatregelen door inwoners tegen criminaliteit, volgens de PMB
2.29 Maatregelen door inwoners tegen criminaliteit, volgens de VMR
2.30 Maatregelen door inwoners tegen criminaliteit, volgens de IVM
2.31 Maatregelen door inwoners tegen criminaliteit, volgens de VM 2012-2019

2.32 Maatregelen en gedrag van inwoners tegen criminaliteit, volgens de VM 2021 e.v.
2.33 Aanwezigheid preventieve voorzieningen in/rond de woning naar politiedistrict
2.34 Onveiligheidsgevoelens, volgens POLS
2.35 Onveiligheidsgevoelens, volgens de PMB
2.36 Onveiligheidsgevoelens, volgens de VMR en de IVM
2.37 Onveiligheidsgevoelens, volgens de VM 2012-2019
2.38 Onveiligheidsgevoelens, volgens VMR, IVM, VM
2.39 Onveiligheidsgevoelens naar leeftijd en geslacht
2.40 Onveiligheidsgevoelens naar stedelijkheid woongemeente
2.41 Onveiligheidsgevoelens naar politiedistrict

3 Misdrijven en opsporing

W.T. Vissers (CBS)

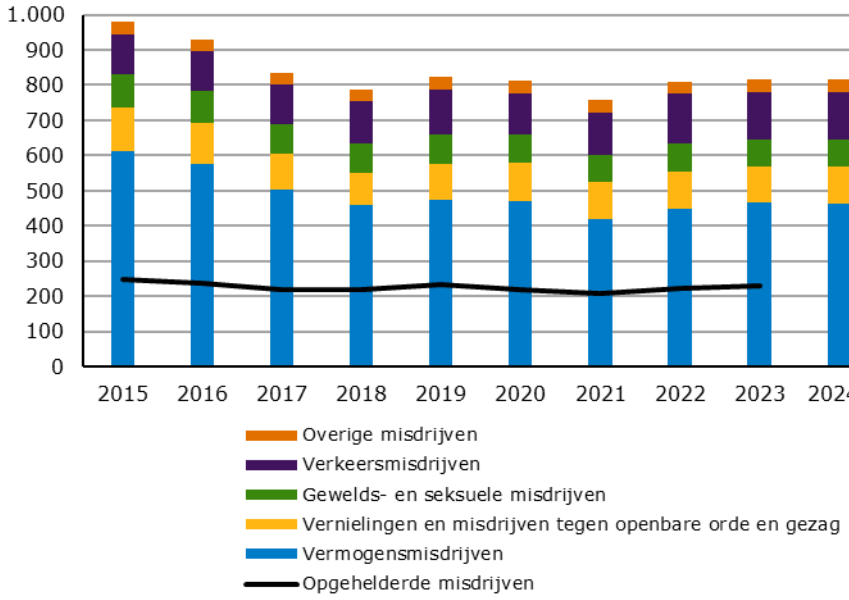
- In 2025 registreerden de politie en de Koninklijke Marechaussee (KMAR) 816.210 misdrijven, 270 misdrijven meer dan het jaar ervoor. Het ging daarbij voor 55% om vermogensmisdrijven, 17% verkeersmisdrijven, 13% vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en gezag en 10% gewelds- en seksuele misdrijven. Drugs- en (vuur)wapenmisdrijven vormden respectievelijk 2% en 1% van de geregistreerde criminaliteit.
- De afgelopen tien jaar nam de geregistreerde criminaliteit in totaal af met 17%. Na een daling zien we na 2018 een schommelende trend in het aantal geregistreerde misdrijven, mogelijk mede door de impact van de COVID-19-maatregelen op de samenleving in 2020 en 2021. Na een stijging in 2019 (+5%) en daling in 2020 (-1%) en 2021 (-7%) zien we in 2022 en 2023 weer een toename (respectievelijk +7% en +1%) van de geregistreerde criminaliteit. daarna is het aantal misdrijven gestabiliseerd.
- Het aantal geregistreerde winkeldiefstallen is de afgelopen twee jaar met 17% gedaald naar 37.600 diefstallen. Alleen in de COVID-19-jaren 2020 en 2021 waren er minder winkeldiefstallen. Het aantal woninginbraken is in tien jaar tijd met twee derde afgenomen tot 21.620.
- Het aantal registraties van horizontale fraude daalde in 2025 ten opzichte van 2024 met 8%. Er werden ruim 86.000 gevallen (waaronder fraude met online handel en WhatsApp fraude) geregistreerd door de politie (zie data.politie.nl).
- In 2025 registreerde de politie net als voorgaand jaar in totaal ongeveer 140.000 unieke personen voor het plegen van misdrijven. Een deel van hen is geregistreerd als verdachte bij meerdere misdrijven. Het totale aantal registraties van verdachten is dus hoger (ca. 250.000). Het totale aantal registraties van verdachten nam sinds 2015 af met 16%; het onderliggend aantal unieke personen nam in diezelfde periode af met 29%.
- Ten opzichte van 2024 is het aantal unieke verdachten in 2025 hetzelfde gebleven.
- Het aantal unieke minderjarigen dat door de politie werd verdacht van een misdrijf nam tussen 2015 en 2025 af met 31%, tot 15.700 unieke minderjarigen. Ten opzichte van 2024 nam dit aantal in 2025 af met 5%.
- Van de in 2025 geregistreerde minderjarige verdachten was 60% niet eerder met de politie in aanraking gekomen als verdachte van een misdrijf.

	2015	2024[a]	2025[a]
Geregistreerde misdrijven	978.950	815.940	816.210
Registraties van verdachten	298.840	247.190	250.010
Aantal unieke verdachte personen	198.510	140.240	139.960
Registraties van minderjarige verdachten	37.430	26.870	26.330
Aantal unieke minderjarige verdachte personen	22.740	16.450	15.700

a Voorlopige cijfers.

Bron: CBS.

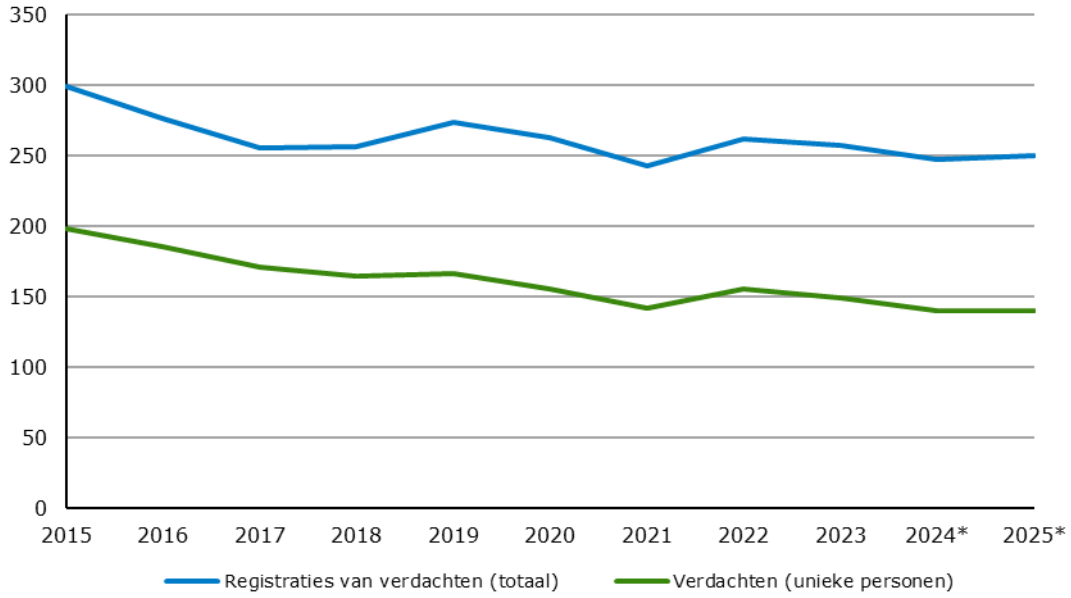
Figuur 3.1 Geregistreerde en opgehelderde misdrijven naar delictgroep, x 1.000



* Voorlopige cijfers.

Bron: CBS; voor de corresponderende cijfers zie tabel 3.1 en bijlage 3

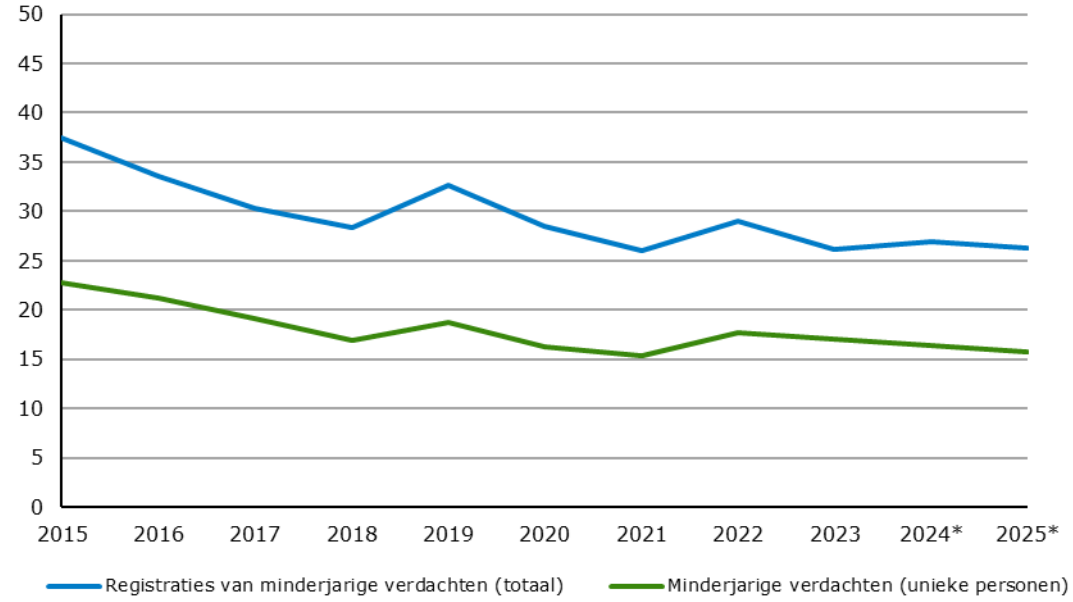
Figuur 3.2 Registraties van verdachten en aantal unieke verdachten, x 1.000



* Voorlopige cijfers.

Bron: CBS; voor de corresponderende cijfers zie tabel 3.5 en bijlage 3

Figuur 3.3 Registraties van minderjarige verdachten en aantal unieke minderjarige verdachten, x 1.000



* Voorlopige cijfers.

Bron: CBS; voor de corresponderende cijfers zie tabel 3.10

3.1 Online tabellen

3.1	Geregistreerde en opgehelderde misdrijven naar delict
3.2a	Geregistreerde misdrijven naar delict
3.2b	Geregistreerde misdrijven naar delict, index 2007=100
3.2c	Geregistreerde misdrijven naar delict, per 1.000 inwoners
3.2d	Geregistreerde misdrijven naar delict, percentage
3.3a	Geregistreerde en opgehelderde diefstallen naar type diefstal
3.3b	Geregistreerde en opgehelderde diefstallen naar type diefstal, index 2007=100
3.3c	Geregistreerde en opgehelderde diefstallen naar type diefstal, percentage
3.4a	Geregistreerde misdrijven naar gemeente van plegen
3.4b	Geregistreerde misdrijven naar gemeente van plegen, per 1.000 inwoners
3.5a	Geregistreerde verdachten van misdrijven naar geslacht en delict
3.5b	Geregistreerde verdachten van misdrijven naar geslacht en delict, mannen
3.5c	Geregistreerde verdachten van misdrijven naar geslacht en delict, vrouwen
3.6a	Geregistreerde verdachten (totaal) naar delict
3.6b	Geregistreerde verdachten (totaal) naar delict, index 2007=100
3.6c	Geregistreerde verdachten (totaal) naar delict, per 1.000 inwoners van 12 jaar en ouder
3.6d	Geregistreerde verdachten (totaal) naar delict, percentage
3.7a	Geregistreerde verdachten (unieke personen) naar delict
3.7b	Geregistreerde verdachten (unieke personen) naar delict, index 2007=100
3.7c	Geregistreerde verdachten (unieke personen) naar delict, per 1.000 inwoners van 12 jaar en ouder
3.7d	Geregistreerde verdachten (unieke personen) naar delict, percentage
3.8	Geregistreerde verdachten (unieke personen) naar geslacht en leeftijd

3.9 Geregistreerde verdachten (unieke personen) naar geslacht en woongemeente
3.10a Geregistreerde minderjarige verdachten van misdrijven naar geslacht en delict
3.10b Geregistreerde minderjarige verdachten van misdrijven naar geslacht en delict, jongens
3.10c Geregistreerde minderjarige verdachten van misdrijven naar geslacht en delict, meisjes
3.11a Geregistreerde minderjarige verdachten (totaal) naar delict
3.11b Geregistreerde minderjarige verdachten (totaal) naar delict, per 1.000 inwoners van 12-17 jaar
3.11c Geregistreerde minderjarige verdachten (totaal) naar delict, percentage
3.12a Geregistreerde minderjarige verdachten (unieke personen) naar delict
3.12b Geregistreerde minderjarige verdachten (unieke personen) naar delict, index 2007=100
3.12c Geregistreerde minderjarige verdachten (unieke personen) naar delict, per 1.000 inwoners van 12-17 jaar
3.12d Geregistreerde minderjarige verdachten (unieke personen) naar delict, percentage
3.13 Geregistreerde minderjarige verdachten (unieke personen) naar geslacht en woongemeente
3.14a Geregistreerde minderjarige verdachten (unieke personen) naar hoogst gevolgde opleiding
3.14b Geregistreerde minderjarige verdachten (unieke personen) naar hoogst gevolgde opleiding per 1.000 inwoners van 12-17 jaar
3.15 Geregistreerde minderjarige verdachten (unieke personen) naar recidive

4 Vervolging van misdrijven

C.P.M. Netten

- In 2025 werden ruim 174.000 misdrijfzaken bij het OM ingeschreven; een daling van ruim 13% ten opzichte van 2024 en circa 9% minder dan in 2015. Deze daling kwam door een combinatie van een ICT-storing in 2025 en een administratieve inhaalslag in 2024. Vanwege die ICT-storing konden nieuwe zaken tijdelijk niet automatisch binnenkomen bij het OM, waardoor er een grote administratieve achterstand ontstond. Daarnaast waren er in 2024 juist veel oude achterstanden van eenvoudige misdrijven weggewerkt. Het aantal verkeersmisdrijven was in 2024 sterk toegenomen ten opzichte van de jaren ervoor. In 2025 is dit aantal weer gedaald met 31%. Het aandeel verkeersmisdrijven op het totaal van de ingeschreven zaken daalde daarmee ook van 35% in 2024 naar 27% in 2025. Het aantal vermogensmisdrijven is in 2025 gedaald met 6% ten opzichte van 2024.
- Het OM nam in 2025 een beslissing in ruim 184.000 zaken. Daarvan was 40% een dagvaarding, 31% een onvoorwaardelijk sepot, 24% een opgelegde strafbeschikking, 4% een voorwaardelijk beleidssepot. In 2025 nam het aantal beslissingen OM met dagvaardingen af met 14% en het aantal strafbeschikkingen af met 15% ten opzichte van 2024. Het aantal beslissingen van het OM omtrent vermogensdelicten nam in 2025 met 5% af ten opzichte van 2024. Het aantal beslissingen omtrent verkeersmisdrijven dat in 2024 nog flink was gestegen, daalde in 2025 met 26% ten opzichte van het aantal in 2024.
- In 2025 werden 15.000 misdrijfzaken ingeschreven tegen minderjarige verdachten, een stijging van 5% ten opzichte van 2024. Het OM nam een beslissing in 15.000 zaken, wat circa 5% meer is dan in 2024 en circa 2% minder dan in 2015. Daarvan was 42% een dagvaarding, 40% een onvoorwaardelijk sepot en 6% een voorwaardelijk beleidssepot. Het aandeel opgelegde strafbeschikkingen ten opzichte van het totaal aan beslissingen steeg van 12% in 2024 naar 13% in 2025, waarvan 45% bestaat uit taakstrafstrafbeschikkingen, 28% geldsom en circa 27% overig.
- Het aantal beslissingen van het OM omtrent vermogensdelicten bij minderjarigen nam in 2025 met 10% toe ten opzichte van 2024. Het aantal (vuur)wapenmisdrijven nam eveneens met 12% toe in 2025. Daarentegen daalde het aantal drugsmisdrijven bij minderjarigen met 10% af ten opzichte van het aantal in 2024.

	2015	2024	2025[a]
Ingeschreven misdrijfzaken bij het OM[b]	190.000	200.000	174.000
Beslissingen door het OM[c]	196.000	207.000	184.000
w.o. dagvaarding	100.000	85.000	73.000
w.o. strafbeschikking	31.000	52.000	44.000
w.o. transactie	12.000	850	700
w.o. voorwaardelijk beleidssepot	8.600	8.000	8.300
w.o. technisch, administratief en onvoorwaardelijk beleidssepot	39.000	60.000	57.000
Ingeschreven zaken tegen minderjarigen	15.000	14.000	15.000
Beslissingen OM in zaken tegen minderjarigen	15.000	14.000	15.000
w.o. dagvaarding	6.905	6.000	6.300
w.o. strafbeschikking[d]	300	1.700	1.900
w.o. transactie	2.600	120	10
w.o. voorwaardelijk beleidssepot	1.000	660	840
w.o. technisch, administratief en onvoorwaardelijk beleidssepot	4.100	5.900	6.000

a Voorlopige cijfers

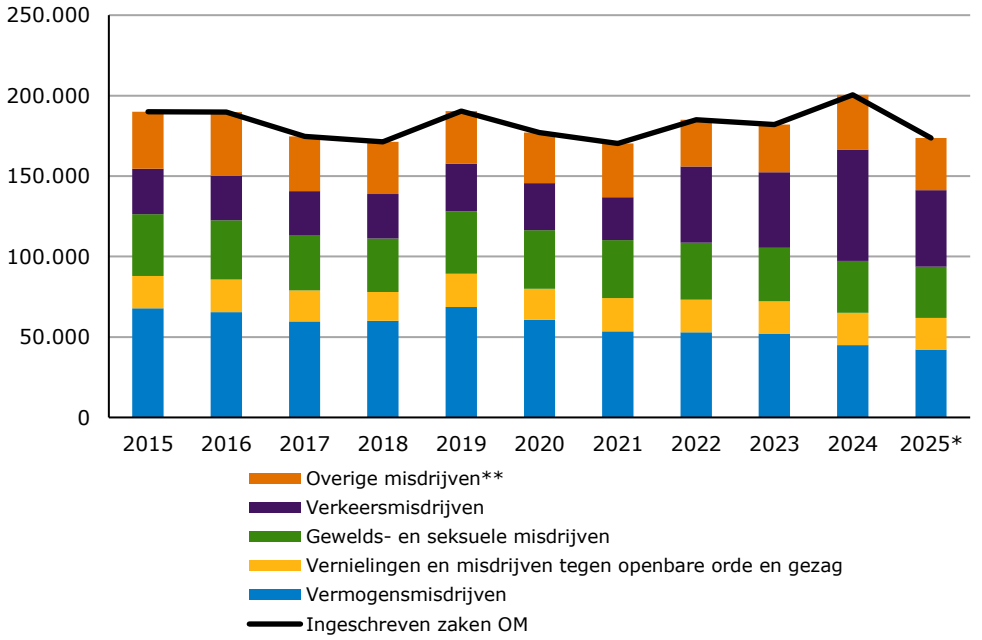
b Exclusief herinstroom; volgens het OM Jaarbericht 2025 waren er in 2025 circa 10.600 herbeoordelingen.

c Indien er meerdere beslissingen in een zaak zijn, dan wordt de meest recente beslissing geteld met uitzondering van de zaken waarin een OM strafbeschikking is opgelegd. Na een oplegging van een strafbeschikking wordt niet meer naar de vervolgbeslissing(en) gekeken. Er wordt altijd maar één beslissing in een zaak geteld.

d Taakstraf is pas als modaliteit bij strafbeschikkingen sinds 2022 van toepassing in de cijfers bij minderjarigen.

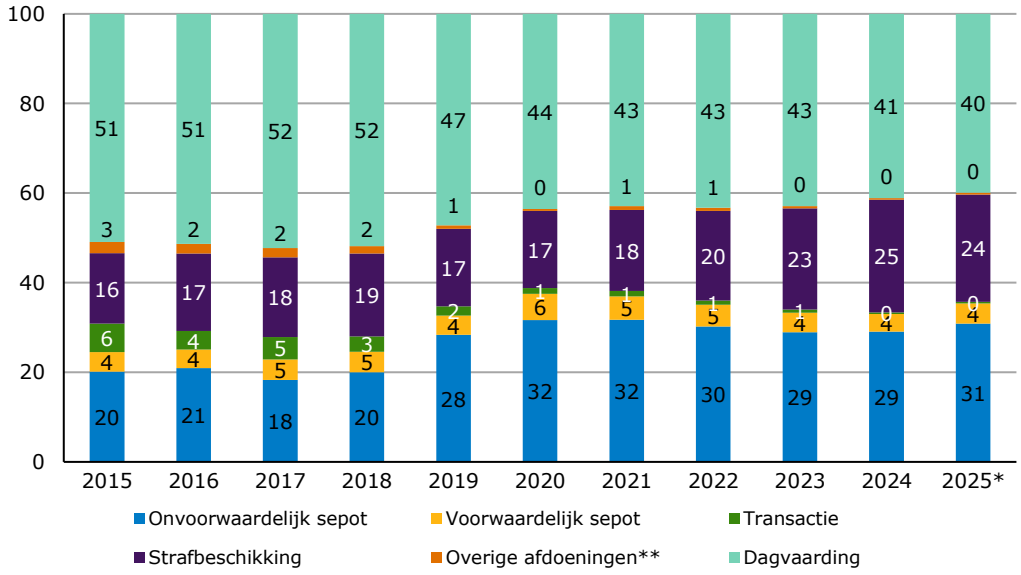
Bron: WODC.

Figuur 4.1 Bij het OM ingeschreven misdrijfzaken en beslissingen door het OM naar delict



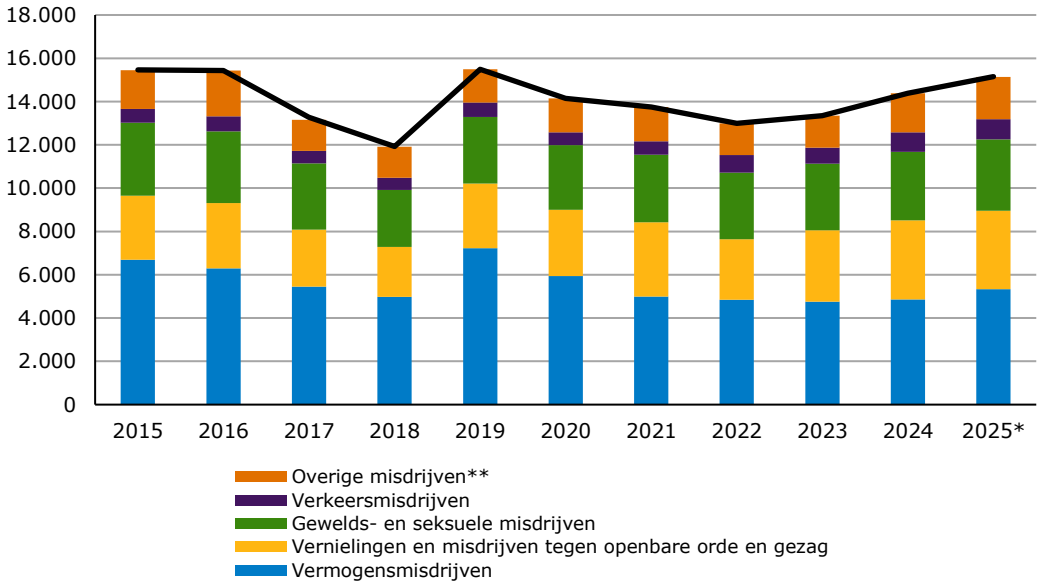
* Voorlopige cijfers.
** Drugsmisdrijven, (vuur)wapenmisdrijven en overige wetten.
Bron: WODC; voor corresponderende cijfers zie tabel 4.2 en 4.3

Figuur 4.2 Percentage OM-beslissingen bij misdrijfzaken naar soort beslissing



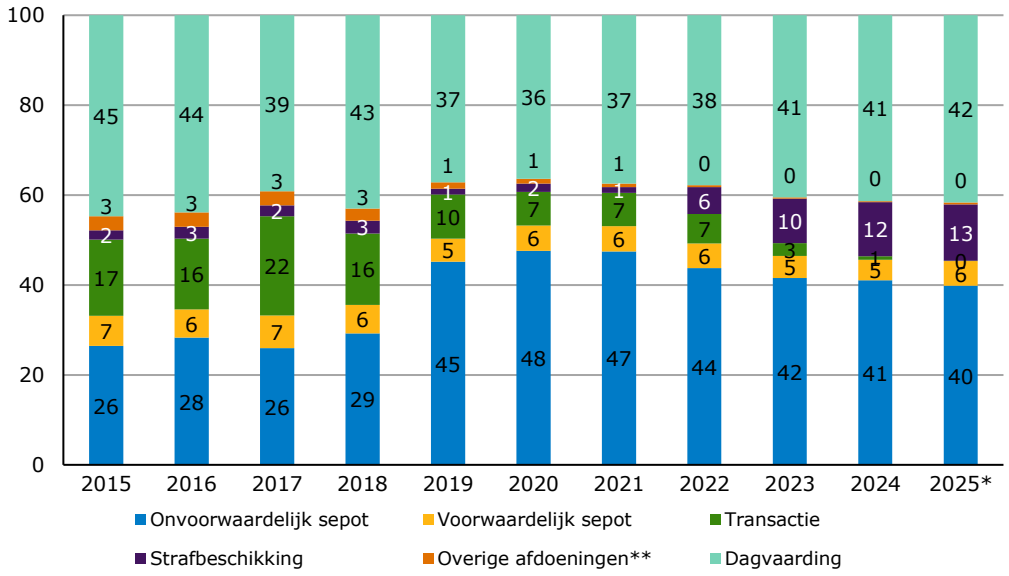
* Voorlopige cijfers.
** Voeging (ter berechting en ad informandum), oproepen ter terechtzitting naar aanleiding van verzet op strafbeschikking, administratief afgehandeld, afdoeningswijze onbekend.
Bron: WODC; voor corresponderende cijfers zie tabel 4.4

Figuur 4.3 Bij het OM ingeschreven misdrijfzaken en beslissingen door het OM naar delict bij misdrijfzaken tegen minderjarige verdachten



* Voorlopige cijfers.
** Drugsmisdrijven, (vuur) wapenmisdrijven en overige wetten.
Bron: WODC; voor corresponderende cijfers zie tabel 4.9 en 4.10

Figuur 4.4 Percentage OM-beslissingen bij misdrijfzaken tegen minderjarige verdachten naar soort beslissing



* Voorlopig cijfer.
** Voeging (ter berechting en ad informandum), oproepen ter terechtzitting naar aanleiding van verzet op strafbeschikking, administratief afgehandeld, afdoeningswijze onbekend.
Bron: WODC; voor corresponderende cijfers zie tabel 4.11

4.1 Online tabellen

4.1 Bij het Openbaar Ministerie ingeschreven misdrijfzaken en genomen beslissingen naar geslacht en minder- en meerderjarigheid
4.2 Bij het Openbaar Ministerie ingeschreven misdrijfzaken naar delictgroep
4.3 Door het Openbaar Ministerie genomen beslissingen in misdrijfzaken naar delictgroep
4.4 Door het Openbaar Ministerie genomen beslissingen in misdrijfzaken naar soort beslissing
4.5 Door het Openbaar Ministerie genomen beslissingen in misdrijfzaken: transacties naar delictgroep
4.6 Door het Openbaar Ministerie genomen beslissingen in misdrijfzaken: transacties met als voorwaarde betaling geldsom naar delictgroep
4.7 Door het Openbaar Ministerie genomen beslissingen in misdrijfzaken: opgelegde strafbeschikkingen naar delictgroep
4.8 Door het Openbaar Ministerie genomen beslissingen in misdrijfzaken: onvoorwaardelijke beleidssepots naar delictgroep
4.9 Bij het Openbaar Ministerie ingeschreven misdrijfzaken met minderjarige verdachten naar delictgroep
4.10 Door het Openbaar Ministerie genomen beslissingen in misdrijfzaken met minderjarige verdachten naar delictgroep
4.11 Door het Openbaar Ministerie genomen beslissingen in misdrijfzaken met minderjarige verdachten naar soort beslissing
4.12 Door het Openbaar Ministerie genomen beslissingen in misdrijfzaken met minderjarige verdachten: opgelegde strafbeschikkingen naar delictgroep
4.13 Door het Openbaar Ministerie genomen beslissingen in rechtbankstrafzaken met minderjarige verdachten: onvoorwaardelijke beleidssepots naar delictgroep

5 Berechting van misdrijven

M.E. Vink en B.J. Diephuis

- In 2025 deed de rechter 69.000 misdrijfzaken af, 35% minder dan in 2015 en 6% minder dan in 2024. Vermogensmisdrijven en gewelds- en seksuele misdrijven vormden samen bijna de helft van de zaken (47%), verkeersmisdrijven is de grootste groep.
- Het percentage vrijspraken is gedaald naar 7% in 2025 ten opzichte van de piek van 11% in 2015.
- In 2025 werden er in totaal 89.000 straffen opgelegd, 19% minder dan in 2015 en 3% minder dan in 2024. De vrijheidsstraf was in 2025 de meest opgelegde straf (31.000), gevolgd door de taakstraf (29.000). Het aandeel vrijheidsstraffen in 2025 is gedaald ten opzichte van 2024 (van 36% naar 35%), het aandeel geldboetes was 17% in 2024 en 16% in 2025.
- Het aantal afgedane misdrijfzaken tegen minderjarigen daalde ten opzichte van 2015 met 27% tot 4.200. Ten opzichte van 2024 is dit een stijging van 2%. In 2025 was 36% van het totaal aantal misdrijfzaken een vermogensmisdrijf.
- Het percentage vrijspraken in misdrijfzaken tegen minderjarigen was 7% in 2025, in 2015 was dit 13%.
- In 2025 werden er in totaal 4.900 straffen tegen minderjarigen opgelegd tegenover 4.500 straffen in 2024. De taakstraf was in 2025 de meest opgelegde straf. Het aantal jeugddetenties tegen minderjarigen is in de periode 2015-2025 met 11% toegenomen tot 1.100 in 2025, tegenover 950 in 2024. Het aantal taakstraffen daalde met 18% ten opzichte van 2015 (naar 3.500).

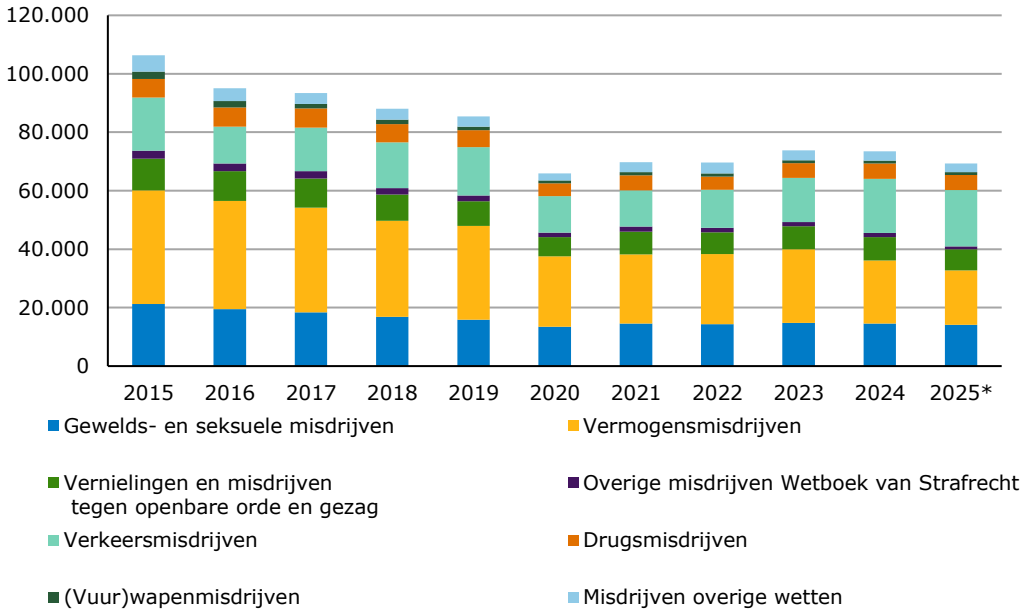
	2015	2024	2025
Afdoeningen door de rechter totaal	106.000	73.000	69.000
w.o. schuldigverklaringen	92.000	68.000	64.000
w.o. vrijspraken	12.000	4.900	4.600
Straffen opgelegd door de rechter totaal	111.000	92.000	89.000
w.o. vrijheidsstraffen[a]	38.000	33.000	31.000
w.o. taakstraffen[b]	35.000	28.000	29.000
w.o. geldboetes	28.000	16.000	14.000
Afdoeningen in zaken tegen minderjarigen	5.700	4.100	4.200
w.o. schuldigverklaringen	4.900	3.700	3.900
w.o. vrijspraken	700	380	310
Straffen door de rechter opgelegd tegen minderjarigen	5.600	4.500	4.900
w.o. jeugddetenties	990	950	1.100
w.o. taakstraffen[b]	4.300	3.300	3.500

a Het gaat hier om (deels) onvoorwaardelijke en voorwaardelijke gevangenisstraffen, hechtenissen, militaire detenties en jeugddetenties.

b Het betreft werkstraffen en leerstraffen. In één zaak kan zowel een werkstraf als een leerstraf worden opgelegd; deze worden dan beiden als een (aparte) taakstraf geteld.

Bron: WODC.

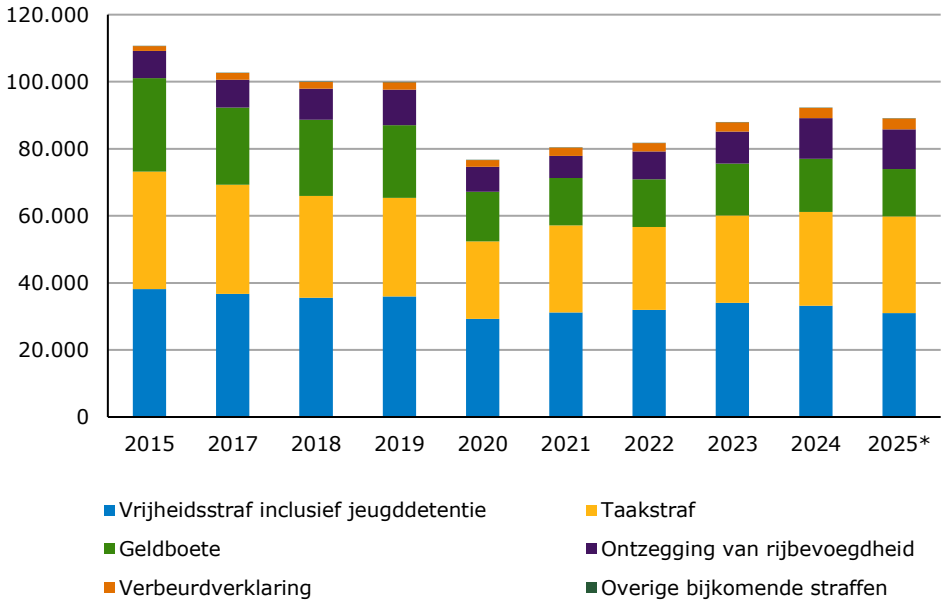
Figuur 5.1 Afdoeningen door de rechter tegen alle verdachten naar soort misdrijf



* Voorlopige cijfers.

Bron: WODC; voor corresponderende cijfers zie tabel 5.2

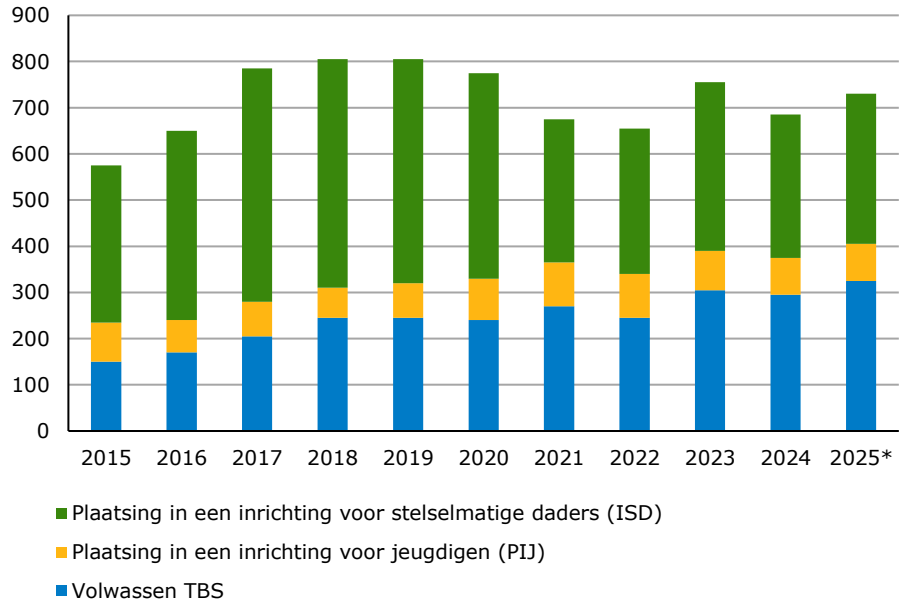
Figuur 5.2 Door de rechter opgelegde straffen in afgedane misdrijfzaken tegen verdachten



* Voorlopige cijfers.

Bron: WODC; voor corresponderende cijfers zie tabel 5.5

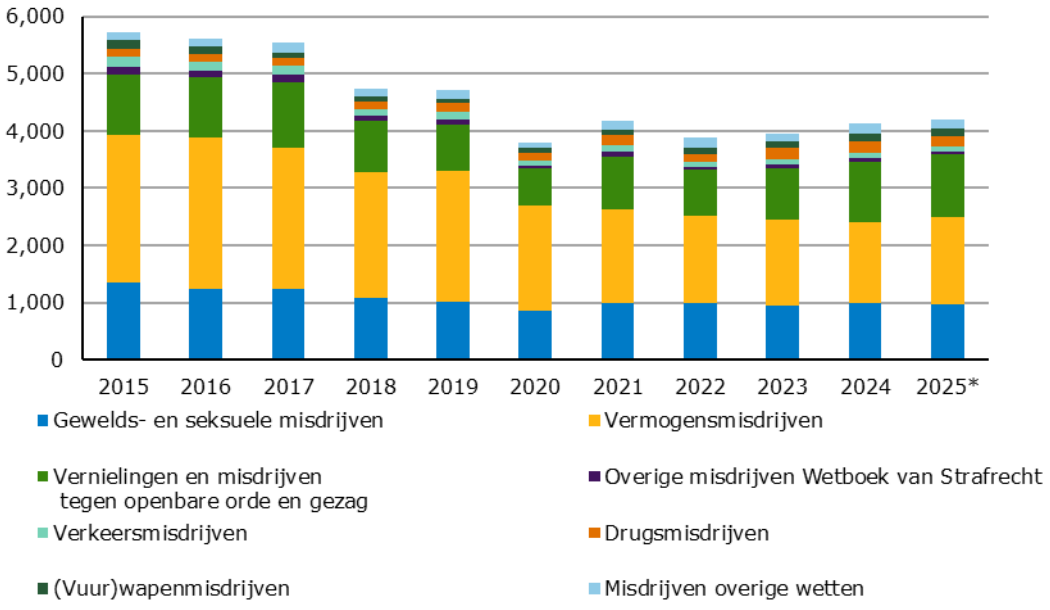
Figuur 5.3 Door de rechter opgelegde TBS-, PIJ- en ISD-maatregelen in afgedane misdrijfzaken met strafoplegging tegen verdachten



* Voorlopige cijfers.

Bron: WODC; voor corresponderende cijfers zie tabel 5.5

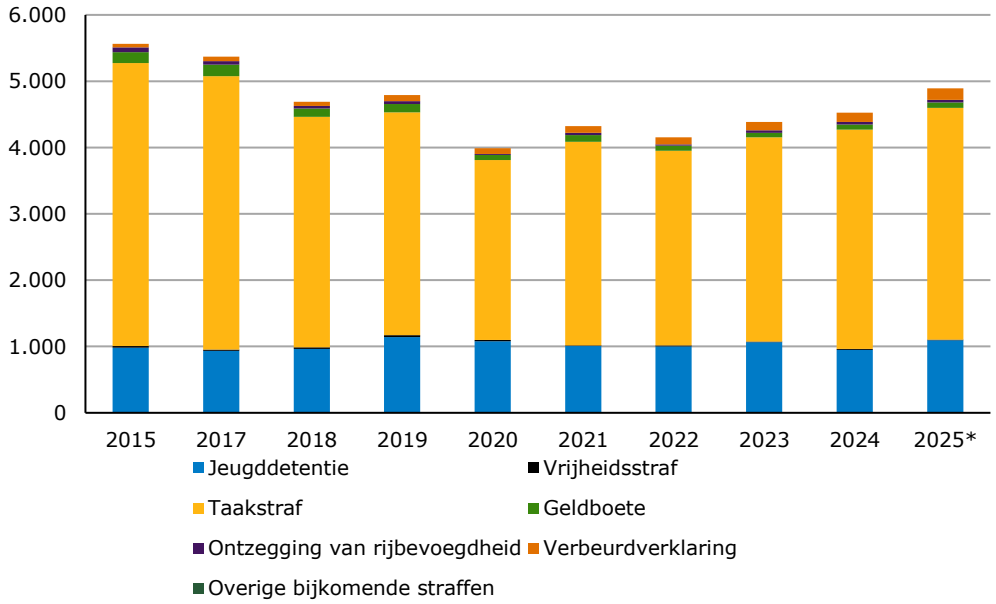
Figuur 5.4 Afdoeningen door de rechter tegen minderjarigen naar soort misdrijf



* Voorlopige cijfers.

Bron: WODC; voor corresponderende cijfers zie tabel 5.5

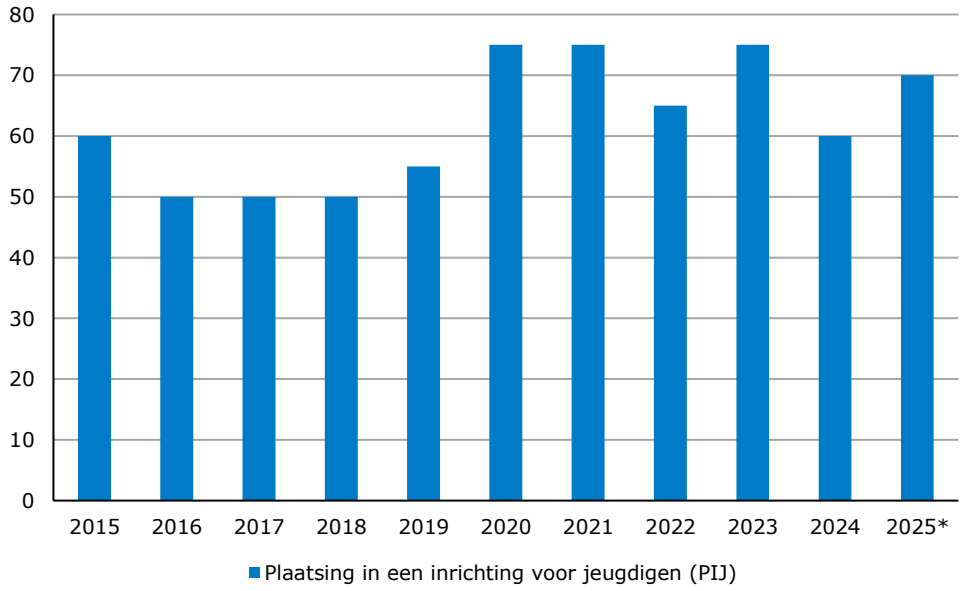
Figuur 5.5 Door de rechter opgelegde straffen in afgedane misdrijfzaken tegen minderjarigen



* Voorlopige cijfers.

Bron: WODC; voor corresponderende cijfers zie tabel 5.16

Figuur 5.6 Door de rechter PIJ-maatregelen in afgedane misdrijfzaken met strafoplegging tegen minderjarigen



* Voorlopige cijfers.

Bron: WODC; voor corresponderende cijfers zie tabel 5.16

5.1 Online tabellen

5.1 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken naar geslacht, minder- en meerderjarigheid, soort rechter en eindbeslissing
5.2 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken naar delictgroep
5.3 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken: schuldigverklaringen naar delictgroep
5.4 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken: vrijspraken en ontslagen van alle rechtsvervolging naar delictgroep
5.5 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken: schuldigverklaringen met strafoplegging en opgelegde sancties
5.6 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken: opgelegde (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen naar delictgroep
5.7 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken: opgelegde (deels) onvoorwaardelijke geldboetes naar delictgroep
5.8 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken: opgelegde (deels) onvoorwaardelijke taakstraffen naar delictgroep
5.9 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken: opgelegde (deels) onvoorwaardelijke straffen naar hoogte of duur van het onvoorwaardelijke deel
5.10 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken: detentiejaren van (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen naar delictgroep
5.11 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken: gemiddelde detentiedagen van (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen naar delictgroep
5.12 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken met minderjarige verdachten naar delictgroep
5.13 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken met minderjarige verdachten naar eindbeslissing
5.14 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken met minderjarige verdachten: schuldigverklaringen naar delictgroep
5.15 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken met minderjarige verdachten: vrijspraken en ontslagen van rechtsvervolging naar delictgroep
5.16 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken met minderjarige verdachten: schuldigverklaringen met strafoplegging en opgelegde sancties
5.17 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken met minderjarige verdachten: opgelegde (deels) onvoorwaardelijke jeugddetenties naar delictgroep
5.18 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken met minderjarige verdachten: opgelegde (deels) onvoorwaardelijke straffen naar hoogte of duur van het onvoorwaardelijke deel
5.19 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken met minderjarige verdachten: opgelegde (deels) onvoorwaardelijke taakstraffen naar delictgroep
5.20 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken met minderjarige verdachten: opgelegde (deels) onvoorwaardelijke geldboetes naar delictgroep
5.21 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken met minderjarige verdachten: detentiejaren van (deels) onvoorwaardelijke jeugddetenties naar delictgroep
5.22 Door de rechter in eerste aanleg afgedane misdrijfzaken met minderjarige verdachten: gemiddelde detentiedagen van (deels) onvoorwaardelijke jeugddetenties naar delictgroep

6 Overtredingen

D.E.G. Moolenaar

- In 2025 waren er 462.000 meldingen van overlast bij de politie. Dit is 4% meer dan in 2024 en 51% meer dan in het jaar 2015.
- Het aantal overtredingen (feiten) dat opsporingsinstanties (bv. politie, bijzondere opsporingsdiensten (BOD'en), enz.) insturen naar tenuitvoerleggingsinstanties of het OM is sinds 2015 toegenomen met 22% tot 360.000 in 2025. Vergeleken met het voorgaande jaar daalde het aantal overtredingen met 6%.
- In 2025 werden 224.000 overtredingen rechtstreeks naar het CJIB (zonder tussenkomst van het OM), 6.000 overtredingen naar Halt en 130.000 overtredingen naar het OM ingezonden.
- In 2025 stroomden 156.000 feiten in, inclusief verzet tegen strafbeschikkingen die door het CJIB zijn opgelegd. Dit is een stijging van 32% ten opzichte van 2015 en een 17% daling ten opzichte van 2024. Het aandeel verzet tegen strafbeschikkingen was 17% in 2025 tegenover 45% in 2015 en 20% in 2024.
- Het aantal overtredingszaken dat door de kantonrechter strafrechtelijk werd behandeld, daalde tussen 2015 en 2025 met 14% tot 51.000 zaken. De daling ten opzichte van het voorgaande jaar is 8%.
- In 2025 stroomden bijna 7,6 miljoen WAHV-beschikkingen (verkeersovertredingen) in bij het CJIB. Dit is 4% minder dan in 2024 en 5% minder dan in 2015. Hiervan betreft 73% snelheidsovertredingen.
- Het aantal ingestelde beroepen bij de OvJ in het kader van de WAHV is in 2025 47% meer dan het aantal beroepen in 2015 maar vrijwel hetzelfde als in 2024. In 2025 werd in bijna 7% van alle WAHV-beschikkingen beroep ingesteld bij de OvJ.
- Het aantal ingestelde beroepen bij de kantonrechter tegen WAHV-beslissingen van het OM ligt in 2025 46% hoger dan in 2015 maar wel 17% lager dan in 2024. In 2025 werd in 14% van alle door de OvJ afgehandelde zaken beroep ingesteld bij de kantonrechter.
- Tot en met 2023 is de toename van het beroep op de OvJ en de kantonrechter in WAHV-zaken deels het gevolg van beroepen aangetekend door professioneel gemachtigden. Per 1 januari 2024 is de proceskostenvergoeding voor dit soort zaken verlaagd.

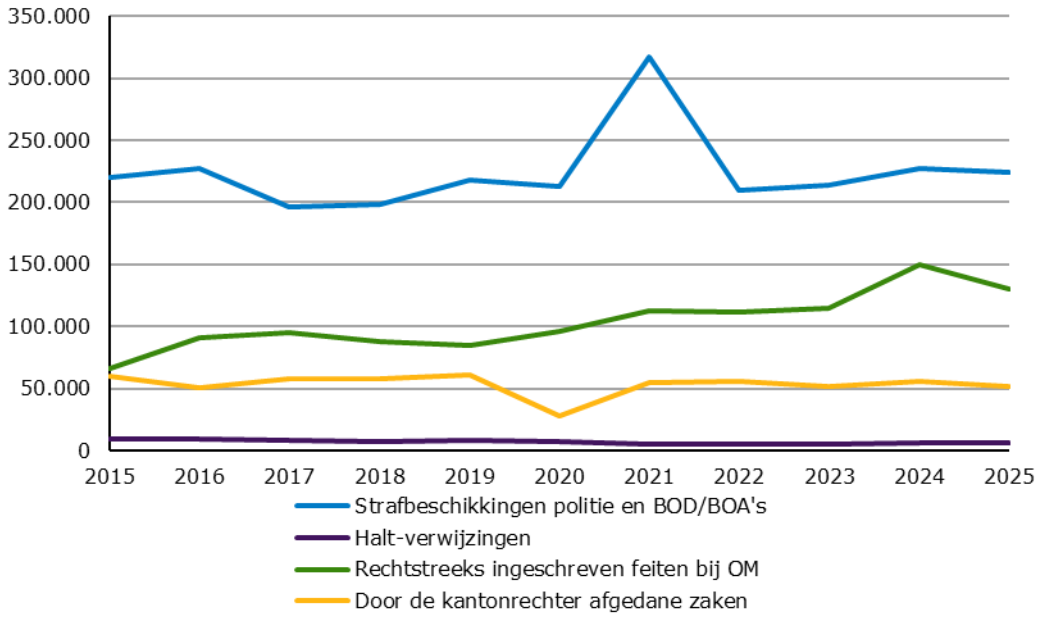
	2015	2024	2025
Strafrechtelijke kader			
Door de politie geregistreerde overlast	305.000	446.000	462.000
Door opsporingsinstanties ingezonden overtredingen excl. WAHV[a]	295.000	383.000	360.000
w.v. naar CJIB (excl. WAHV en door het OM ingezonden overtredingen en BSB-milieu)	220.000	228.000	224.000
w.v. naar Halt	9.000	6.000	6.000
w.v. naar OM (rechtstreeks, dus zonder tussenkomst CJIB)[a]	66.000	150.000	130.000
Instroom bij het OM, incl. verzet tegen strafbeschikkingen (feiten)[b]	118.000	188.000	156.000
w.v. verzet tegen strafbeschikkingen	53.000	38.000	26.000
Afgehandelde overtredingszaken bij de kantonrechter	60.000	56.000	51.000
Bestuursrechtelijk kader			
Instroom Wet administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften (WAHV) bij CJIB	7.969.000	7.914.000	7.571.000
Instroom beroepen WAHV bij de OvJ	358.000	531.000	528.000
Instroom beroepen WAHV bij kantonrechter	49.000	86.000	72.000
Instroom bestuurlijke boetes/dwangsommen/kosten bestuursdwang bij CJIB	48.000	38.000	41.000

a Deze instroomcijfers wijken enigszins af van de cijfers die in edities 2020 en eerder zijn gepresenteerd. Dit is het gevolg van voortschrijdende inzichten in de wijze waarop de rechtstreekse en indirecte instroom (mislukte strafbeschikking of transactie, verzet tegen strafbeschikking) wordt geregistreerd.

b Deze cijfers wijken af van het jaarverslag van het OM, omdat het OM zaken telt en in deze publicatie feiten worden geteld om een indruk te krijgen van de omvang van de overlast.

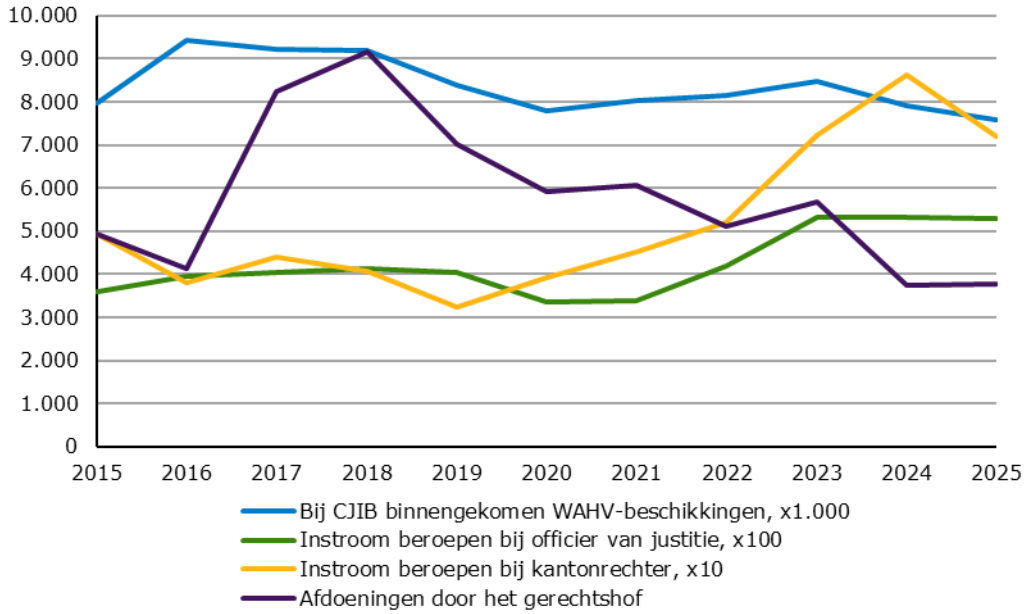
Bron: politie, CJIB, jaarverslagen desbetreffende organisaties, WODC; bewerking WODC.

Figuur 6.1 Overtredingen, excl. WAHV-beschikkingen en overige bestuurlijke afdoeningen, 2015-2025



Bron: CJIB, WODC; voor de corresponderende cijfers zie tabel 6.1, 6.4 en 6.7

Figuur 6.2 WAHV-beschikkingen, 2015-2025



Bron: CJIB; voor de corresponderende cijfers zie tabel 6.3 en 6.9

6.1 Online tabellen

6.1 Geregistreerde overtredingen
6.2 Door de politie geregistreerde overlast
6.3 Door opsporingsinstanties naar het CJIB ingezonden overtredingen
6.4 Instroom WAHV-beschikkingen en strafbeschikkingen voor overtredingen naar gemeente
6.5 Door opsporingsinstanties naar Halt ingezonden overtredingen
6.6 Door opsporingsinstanties rechtstreeks naar het Openbaar Ministerie ingezonden overtredingen (feiten)
6.7 Verzet tegen strafbeschikking/Niet-succesvol voltooide sancties (feiten)
6.8 Door de kantonrechter afgedane overtredingen (zaken), incl. verzet en niet-succesvol voltooide sancties
6.9 Beroepen tegen WAHV-beschikkingen
6.10 Door CJIB afgehandelde financiële sancties bij overtredingen
6.11a Door bestuursorganen behandelde overtredingen en misdrijven, aantallen
6.11b Door bestuursorganen behandelde overtredingen en misdrijven, euro

7 Tenuitvoerlegging van sancties

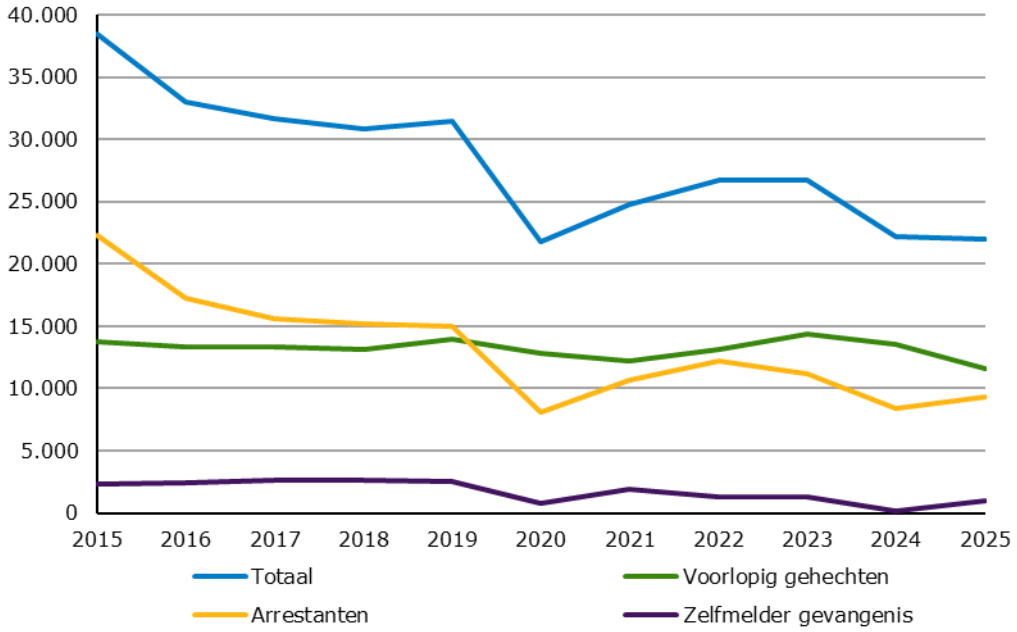
S.W. van den Braak

- De instroom van ten uitvoer te leggen vrijheidsbenemende sancties in het gevangeniswezen lag in 2025 nagenoeg op hetzelfde niveau als in 2024. De instroom in de Justitiële Jeugdinrichtingen (JJI's) is in 2025 gestegen met 14%. De instroom in de Forensisch Psychiatrische Centra (FPC's) daalde daarentegen met 28%.
- Bij de taakstraffen en vrijheidsbeperkende sancties zijn er in 2025 voornamelijk stijgingen te zien. Het aantal door 3RO en de RvdK afgesloten taakstraffen steeg met respectievelijk 5% en 2%. De instroom bij Halt steeg met 4% en bij de jeugdreclassering met 1%. De instroom bij de jeugdreclassering is sinds de invoering van de nieuwe registratiemethode nog nooit zo hoog geweest als in 2025. Alleen het aantal door 3RO voltooide toezichten daalde in 2025 (met 5% ten opzichte van 2024).
- In 2025 is de instroom van alle ter executie aan het CJIB aangeboden financiële sancties gedaald. Het aantal transacties en het aantal strafbeschikkingen daalde met 3%, het aantal schadevergoedingsmaatregelen met 4%, het aantal geldboetes met 7% en het aantal ontnemingsmaatregelen met 12%. Het aantal ontnemingsmaatregelen is nog nooit zo laag geweest als in 2025. Tegelijkertijd is het totaalbedrag aan invorderingen nog nooit zo hoog geweest.

	2015	2024	2025
Vrijheidsbenemende sancties			
Instroom gevangeniswezen	38.000	22.000	22.000
Instroom FPC (eerste opnames)	1.400	160	120
Instroom JJI	1.400	1.500	1.700
Taakstraffen en vrijheidsbeperkende sancties			
Afgesloten taakstraffen reclassering	37.000	29.000	30.000
Voltooide toezichten reclassering	12.000	9.200	8.800
Afgesloten taakstraffen RvdK	7.800	6.200	6.300
Ingeschreven Halt-verwijzingen[a]	16.000	11.000	12.000
w.o. misdrijven	7.500	5.200	5.300
Instroom gecertificeerde instellingen jeugdreclassering	6.600	6.800	6.900
Financiële sancties CJIB			
Binnengekomen geldsomtransacties[a]	9.000	1.000	1.000
Binnengekomen strafbeschikkingen[a]	310.000	350.000	340.000
Binnengekomen geldboetes	23.000	14.000	13.000
Binnengekomen schadevergoedingsmaatregelen	14.000	13.000	12.000
Binnengekomen ontnemingsmaatregelen	1.400	790	690

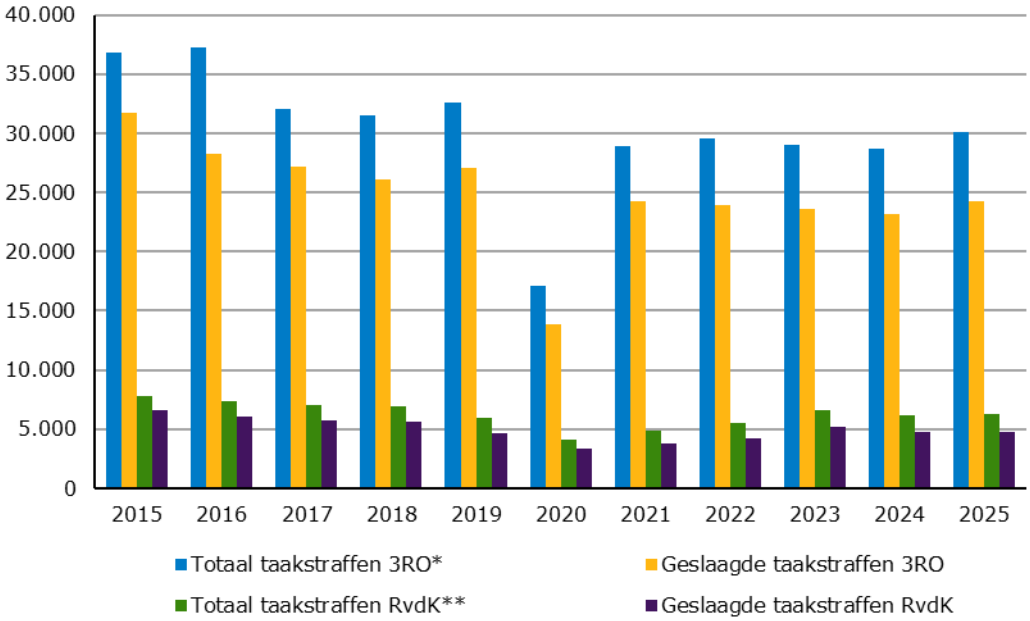
a Misdrijven en overtredingen. In hoofdstuk 6 wordt apart aandacht besteed aan overtredingen.
Bron: DJI, 3RO, RvdK, Halt, CBS, CJIB.

Figuur 7.1 Instroom in het gevangeniswezen naar categorie



Bron: DJI; voor de corresponderende cijfers zie tabel 7.1

Figuur 7.2 Totaal en geslaagde taakstraffen door 3RO en de Raad voor de Kinderbescherming

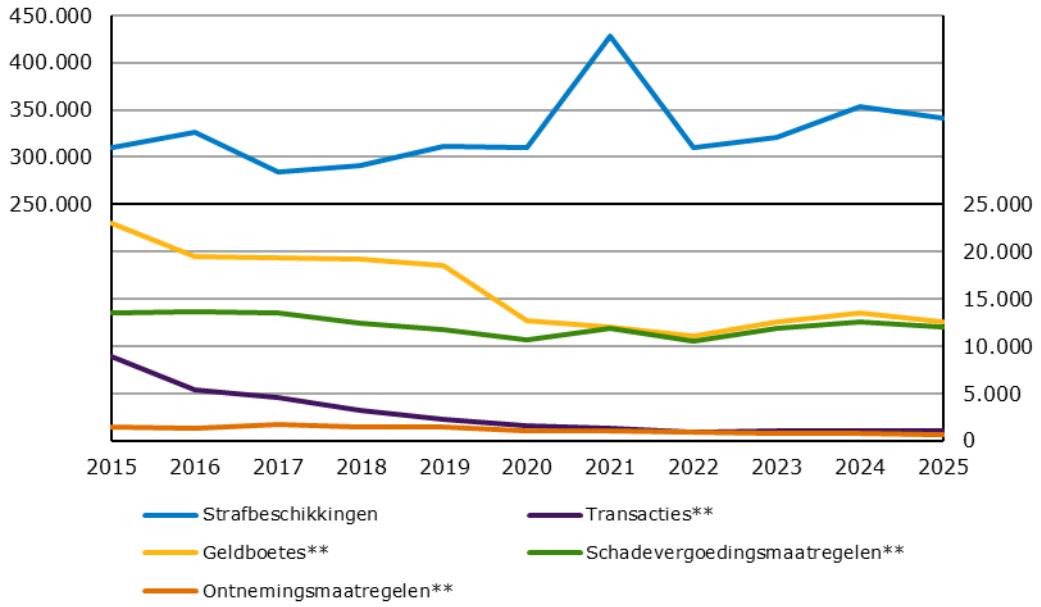


* Totaal van werkstraffen en leerstraffen. Met de invoering van de Wet voorwaardelijke sancties is de leerstraf per april 2012 komen te vervallen.

** Totaal van werkstraffen, leerstraffen en gecombineerde werk- en leerstraffen.

Bron: Reclassering Nederland en Raad voor de Kinderbescherming; voor de corresponderende gegevens zie tabel 7.10 en 7.14

Figuur 7.3 Totaal aangeleverde financiële sancties bij het CJIB*



* De cijfers betreffen misdrijven en overtredingen.

** De aantallen staan op de secundaire as.

Bron: CJIB; voor de corresponderende gegevens zie tabel 7.17 t/m 7.21

7.1 Online tabellen

7.1 Gevangeniswezen: strafrechtelijke instroom naar categorie en verblijfstitel
7.2 Gevangeniswezen: kenmerken van strafrechtelijk gedetineerden
7.3 Gevangeniswezen: detentieduur totale uitstroom
7.4 Tbs: opleggingen, passanten, bezetting, proefverloven en beëindigingen
7.5 Tbs-gestelden: leeftijd en geslacht
7.6 Justitiële jeugdinrichtingen (JJI's): instroom naar verblijfstitel
7.7 Populatie strafrechtelijk gedetineerden in justitiële jeugdinrichtingen
7.8 Lopende strafrechtelijke (PIJ-)maatregelen
7.9 Gemiddelde verblijfsduur (in dagen) bij uitstroom naar verblijfstitel in de justitiële jeugdinrichtingen
7.10 Afgesloten taakstraffen door de 3RO naar soort
7.11 Populatie taakgestrafte meerderjarigen naar geslacht en leeftijd
7.12 Voltooide opdrachten toezichten en gedragsinterventies
7.13 Gestarte taakstraffen door de Raad voor de Kinderbescherming
7.14 Afgesloten taakstraffen door de Raad voor de Kinderbescherming
7.15 Halt-verwijzingen, afgeronde en geslaagde Halt-straffen
7.16 Instroom gecertificeerde instellingen jeugdreclasseringsmaatregelen
7.17 Geldsomtransacties bij het CJIB
7.18 Strafbeschikkingen bij het CJIB
7.19 Geldboetes bij het CJIB
7.20 Schadevergoedingsmaatregelen bij het CJIB
7.21 Ontnemingsmaatregelen bij het CJIB

8 Uitgaven aan sociale veiligheid

D.E.G. Moolenaar

- In 2025 is ruim 23 miljard euro uitgegeven aan sociale veiligheid. Gecorrigeerd voor inflatie is dit een stijging van 32% ten opzichte van 2015 en een stijging van 1% ten opzichte van 2024. Afgezien van wat schommelingen tussendoor is de trend per saldo opwaarts.
- In 2025 is per hoofd van de bevolking bijna € 1.300 uitgegeven aan sociale veiligheid. Gecorrigeerd voor inflatie is dit een stijging van 24% ten opzichte van 2015 en een stijging van 1% ten opzichte van 2024. Ook deze trend is per saldo opwaarts.
- In 2025 is 2,0% van het bruto nationaal product (bnp) besteed aan sociale veiligheid. Gecorrigeerd voor inflatie is dit een stijging van 10% ten opzichte van 2015, maar vrijwel constant ten opzichte van 2024. In 2020 was er een piek te zien, omdat het bnp vanwege de COVID-19-pandemie relatief laag was.
- In 2025 werd van de totale uitgaven aan sociale veiligheid naar schatting 13% uitgegeven aan gewelds- en seksuele misdrijven, 37% aan vermogensmisdrijven (incl. diefstal met geweld) en 16% aan vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en gezag. Ten opzichte van 2015 zijn in 2025 het aandeel gewelds- en seksuele misdrijven en het aandeel vermogensdelicten respectievelijk met 11% en 22% gedaald. Het aandeel vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en gezag is met 11% gestegen.
- Het ministerie van JenV ontving in 2025 1,3 miljard euro uit sociale veiligheid, via boetes, ontnemingsmaatregelen e.d. Gecorrigeerd voor inflatie is dit een stijging van 2% ten opzichte van 2015 en een stijging van 15% ten opzichte van 2024.

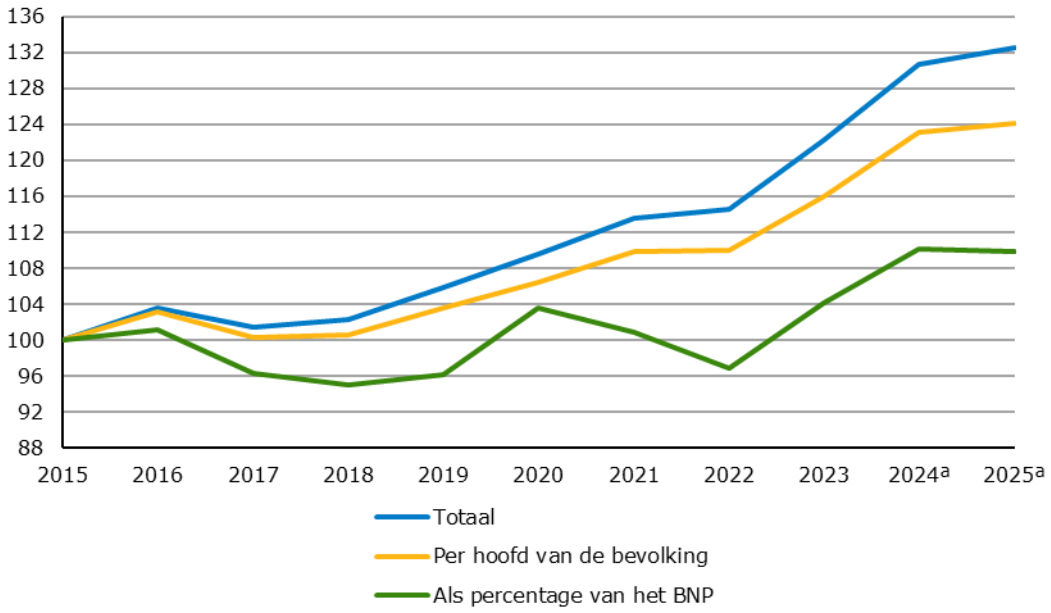
	2015 (prijzen 2015)	2024[a] (prijzen 2015)	2025[a] (prijzen 2015)	2025[a,b] (nominaal)
Uitgaven aan sociale veiligheid	€ 13,2 mld	€ 17,2 mld	€ 17,5 mld	€ 23,4 mld
w.o. vermogensmisdrijven	47%	37%	37%	37%
w.o. gewelds- en seksuele misdrijven	14%	13%	13%	13%
w.o. misdrijven tegen openbare orde en gezag	15%	16%	16%	16%
Uitgaven aan sociale veiligheid per hoofd van de bevolking	€ 781	€ 961	€ 969	€ 1.296
Uitgaven aan sociale veiligheid als percentage van bnp	1,9%	2,1%	2,1%	2,0%
Ontvangsten uit sociale veiligheid	€ 0,9 mld	€ 0,8 mld	€ 0,9 mld	€ 1,3 mld

a Voorlopige cijfers.

b In dit hoofdstuk wordt alleen voor het meest recente jaar weergegeven wat de werkelijke (nominale) uitgaven waren. De ontwikkeling van de uitgaven wordt uitgedrukt in percentage of indices, na correctie voor loon- en prijsstijgingen (zie bijlage 3). De online Excel-tabellen bevatten zowel de werkelijke (nominale) bedragen als de bedragen gecorrigeerd voor loon- en prijsstijgingen uitgedrukt in het prijsniveau van 2015. Dit hoofdstuk is in 2025 gereviseerd mede als gevolg van de revisie van de nationale rekeningen door het CBS in 2021 en een verbeterd inzicht in delicten die door de bijzondere opsporingsdiensten en buitengewoon opsporingsambtenaren worden aangeleverd.

Bron: jaarverslag MinJenV en andere ministeries, jaarverslagen diverse organisaties, CBS, WODC; bewerking WODC.

Figuur 8.1 Uitgaven aan sociale veiligheid, index 2015=100[a]

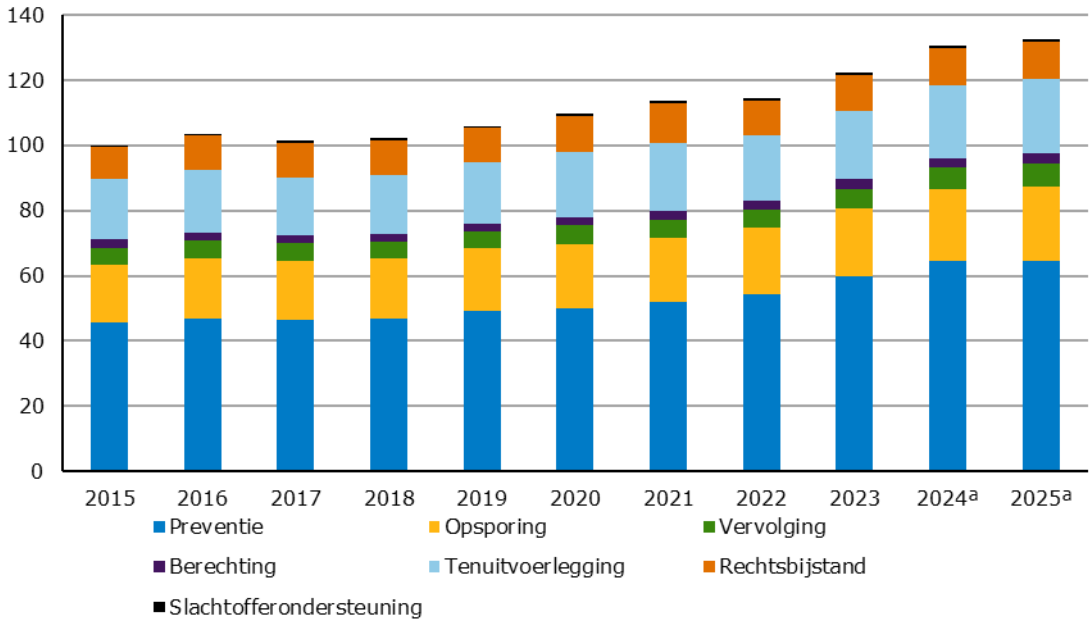


a Gecorrigeerd voor loon- en prijsstijgingen.

b Voorlopige cijfers.

Bron: Jaarverslagen en jaarrekeningen van het ministerie van JenV, overige ministeries en desbetreffende organisaties; CBS; bewerking WODC; voor de corresponderende cijfers zie tabel 8.1, 8.2 en 8.3

Figuur 8.2 Uitgaven aan sociale veiligheid naar activiteit, index totaal 2015=100[a]

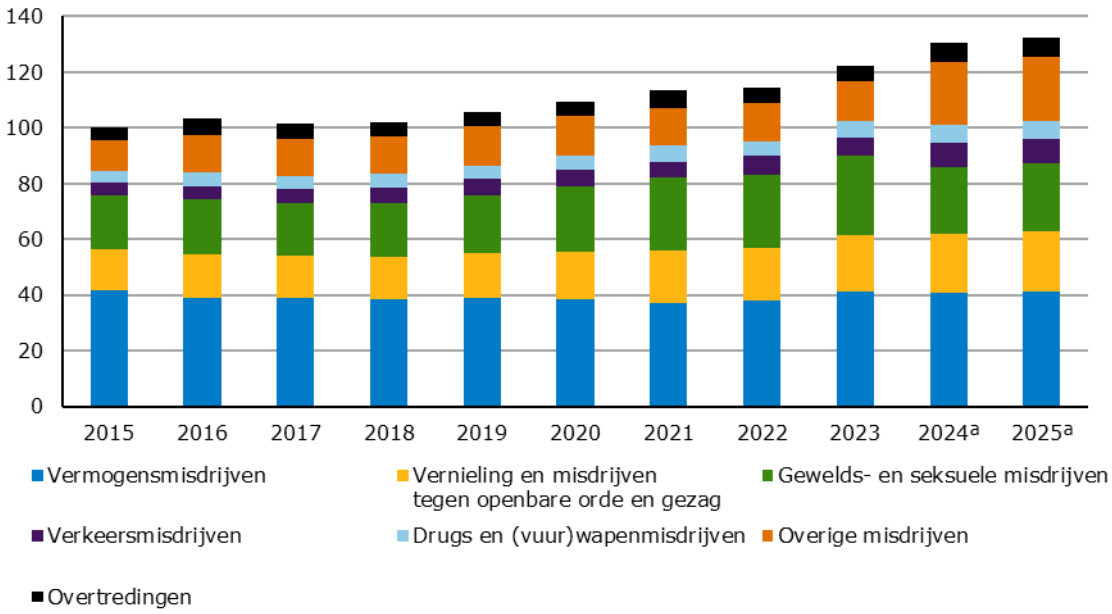


a Gecorrigeerd voor loon- en prijsstijgingen.

b Voorlopige cijfers.

Bron: Jaarverslagen en jaarrekeningen van het ministerie van JenV, overige ministeries en desbetreffende organisaties; CBS; bewerking WODC; voor de corresponderende cijfers zie tabel 8.1

Figuur 8.3 Uitgaven aan sociale veiligheid naar delictcategorie, index totaal 2015=100[a]



a Gecorrigeerd voor loon- en prijsstijgingen.

b In 2025 heeft een revisie plaatsgevonden, waarbij de methode om de kosten naar delict toe te rekenen, is gewijzigd. Deze wijziging is met terugwerkende kracht voor alle jaren doorgevoerd. Hierdoor zijn de verhoudingen tussen delicten anders dan in voorgaande edities van 'Criminaliteit en Rechtshandhaving', met name bij preventie.

c Voorlopige cijfers.

Bron: Jaarverslagen en jaarrekeningen van het ministerie van JenV, overige ministeries en desbetreffende organisaties; CBS; bewerking WODC; voor de corresponderende cijfers zie tabel 8.11

8.1 Online tabellen

8.1 Uitgaven sociale veiligheid totaal
8.2 Uitgaven sociale veiligheid per hoofd van de bevolking
8.3 Uitgaven sociale veiligheid als percentage van het bruto nationaal product
8.4 Uitgaven aan preventie
8.5 Uitgaven aan opsporing
8.6 Uitgaven aan vervolging
8.7 Uitgaven aan berechting
8.8 Uitgaven aan tenuitvoerlegging
8.9 Uitgaven aan rechtsbijstand
8.10 Uitgaven aan slachtofferondersteuning
8.11 Uitgaven aan sociale veiligheid naar delictcategorie
8.12 Uitgaven aan sociale veiligheid naar delictcategorie en activiteit
8.13 Ontvangsten uit veiligheidszorg door JenV
8.14 Gemiddelde prijzen voor veiligheidszorg

9 Criminaliteit en rechtshandhaving in Caribisch Nederland

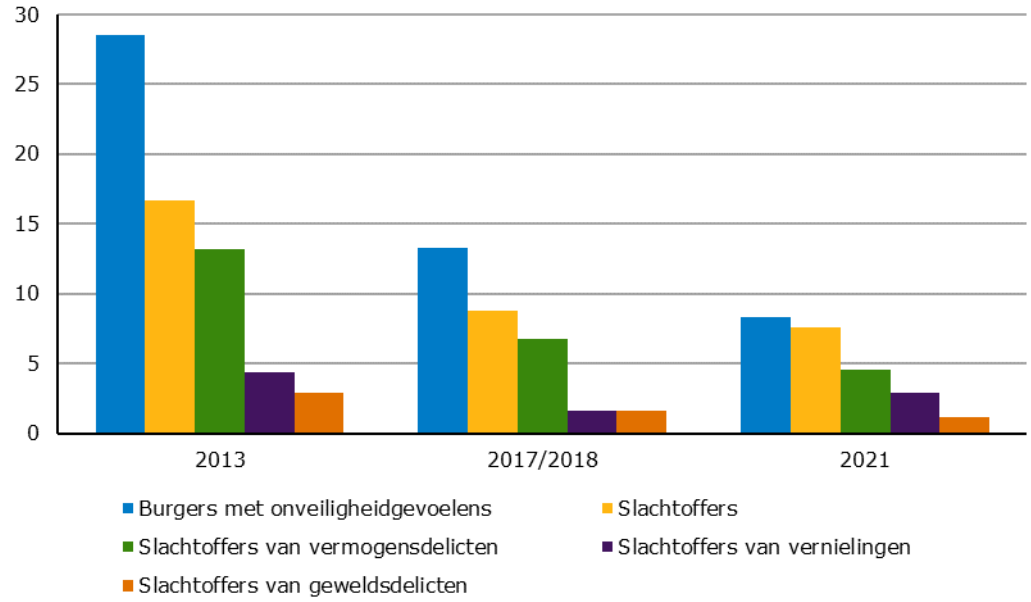
D.E.G. Moolenaar

- In 2021 is bijna 8% van de bevolking van 15 jaar en ouder in Caribisch Nederland slachtoffer geworden van traditionele criminaliteit, zoals geweld, vermogensdelicten en vernielingen. Dit is meer dan een halvering ten opzichte van 2013 en een daling van ruim 1 procentpunt ten opzichte van 2017/2018.
- Het percentage personen, dat zich wel eens onveilig voelt, is gedaald van bijna 29% in 2013 naar ruim 8% in 2021. Ten opzichte van 2017/2018 is dit percentage met 5 procentpunt gedaald.
- Bijna twee derde (62%) van de inwoners van Caribisch Nederland ervaart een vorm van overlast. Maar ten opzichte van 2013 is dit percentage wel met bijna een kwart afgenomen en ten opzichte van 2017/2018 met 4 procentpunt.
- Het aantal aangiften is in 2023 met 8% gedaald ten opzichte van het voorgaande jaar.
- Bij het Openbaar Ministerie in Caribisch Nederland zijn in 2023 ruim 500 verdachten van misdrijven ingeschreven. Dat is een stijging van 40% ten opzichte van 2015 en van 2% ten opzichte van 2022.
- Bij het Gemeenschappelijk Hof van Justitie zijn in 2025 290 misdrijfzaken uit Caribisch Nederland ingeschreven. Ten opzichte van 2015 is dat een toename van 84%, maar ten opzichte van 2024 een daling van 2%.

	2013	2017/18	2021
Slachtofferschap van traditionele criminaliteit (% slachtoffers)	16,7	8,8	7,6
Onveiligheidsgevoelens (% dat zich wel eens onveilig voelt)	28,5	13,3	8,3
Overlast in de buurt (% slachtoffers)	80,0	65,9	61,7
	2015	**2022**	**2023**
Aangiften	.	855	785
Bij het Openbaar Ministerie BES ingeschreven verdachten van misdrijven	360	495	505
	2015	**2024**	**2025**
Instroom bij Gemeenschappelijk Hof van Justitie, misdrijfzaken	160	295	290

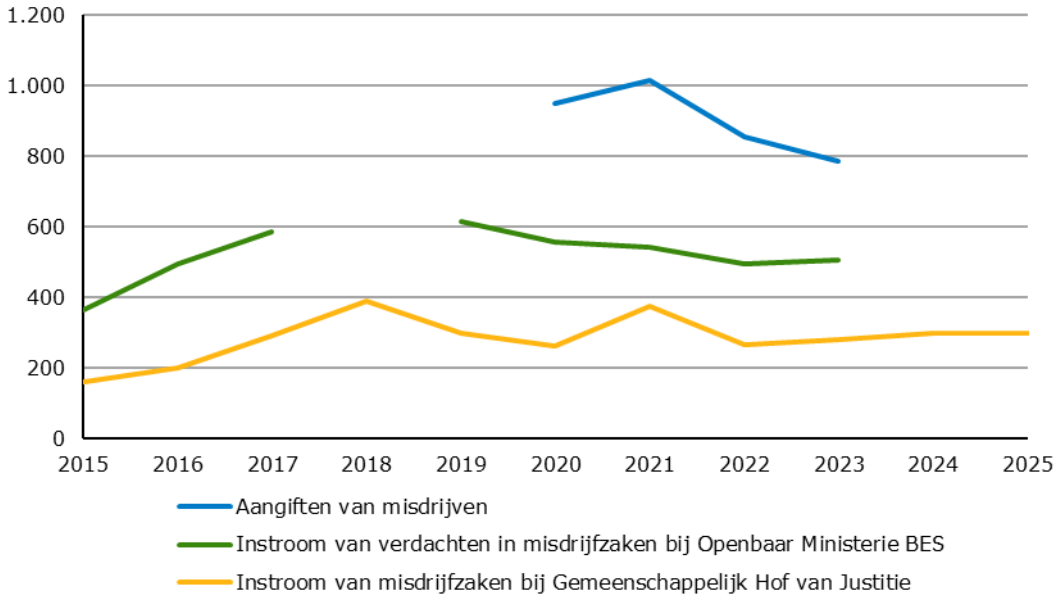
Bron: CBS, jaarverslagen desbetreffende organisaties; bewerking WODC.

Figuur 9.1 Percentage slachtoffers van traditionele delicten en burgers met onveiligheidsgevoelens onder burgers van 15 jaar en ouder in Caribisch Nederland



Bron: CBS Omnibusenquête Caribisch Nederland; voor de corresponderende cijfers zie tabel 9.1 en 9.6

Figuur 9.2 De strafrechtsketen in Caribisch Nederland in aantallen, 2015-2025



Bron: KPCN, jaarverslagen OM BES, jaarverslagen GHJ; voor de corresponderende cijfers zie tabel 9.10 t/m 9.12

9.1 Online tabellen

9.1 Slachtofferschap van traditionele criminaliteit in Caribisch Nederland, naar delictsoort
9.2 Slachtofferschap van traditionele criminaliteit in Caribisch Nederland, naar leeftijd en geslacht
9.3 Slachtofferschap van traditionele criminaliteit in Caribisch Nederland, naar delictsoort en geslacht
9.4 Slachtofferschap van traditionele criminaliteit in Caribisch Nederland, naar eiland en delictsoort
9.5 Onveiligheidsgevoelens in Caribisch Nederland
9.6 Onveiligheidsgevoelens in Caribisch Nederland, naar leeftijd en geslacht
9.7 Onveiligheidsgevoelens in Caribisch Nederland, naar eiland
9.8 Overlast in de buurt in Caribisch Nederland
9.9 Geregistreerde veelvoorkomende criminaliteit in Caribisch Nederland
9.10 Aangiften, bekeuringen en onderzoeken in Caribisch Nederland
9.11 Bij het Openbaar Ministerie BES ingeschreven verdachten naar delictsoort
9.12 Instroom bij Gemeenschappelijk Hof van Justitie van strafrechtelijke zaken in eerste aanleg in Caribisch Nederland
9.13 Reclasseringsactiviteiten in Caribisch Nederland

10 Nederland in internationaal perspectief

D.E.G. Moolenaar

- De geregistreerde criminaliteit daalt in Nederland harder dan in veel andere Europese landen. In Nederland is het aantal geregistreerde misdrijven per 100.000 inwoners met 25% gedaald in de periode 2015-2021, terwijl het Europese gemiddelde in dezelfde periode met 4% is gestegen. Het aantal geregistreerde verdachten vertoont een vergelijkbare trend: een daling van 24% tegenover een stijging van het Europees gemiddelde met 16% in de periode 2015-2024. Toch ligt het aantal verdachten per 100.000 inwoners in Nederland nog steeds hoger dan het Europees gemiddelde.
- Opvallend is dat de instroom bij het Openbaar Ministerie (OM) in Nederland veel lager ligt dan het Europees gemiddelde. Ook hier is de trend tegengesteld. In Nederland is de instroom bij het OM per 100.000 inwoners in de periode 2015-2022 met 9% gedaald, terwijl het Europees gemiddelde met 20% is gestegen. Deze stijging vindt vooral plaats in landen buiten de Europese Unie.
- Het aantal schuldigverklaringen per 100.000 inwoners daalt in Nederland met 34% in de periode 2015-2021, terwijl het Europees gemiddelde met 15% daalt. De ontwikkelingen in de vrijheidsstraffen houdt wat meer gelijke tred. Het aantal opgelegde (deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen per 100.000 inwoners is in Nederland in de periode 2015-2020 met 18% gedaald terwijl het Europees gemiddelde met 21% is gedaald.
- Ondanks de daling het aantal opgelegde vrijheidsstraffen in de periode 2015-2020 is de bezetting van het gevangeniswezen per 100.000 inwoners in de periode 2015-2024 in Nederland met 4% gestegen, terwijl het in Europa met 25% is gestegen. Deze stijging vindt vooral plaats in landen buiten de Europese Unie. Het aantal minderjarige gedetineerden is in dezelfde periode in Nederland gestegen met 8% en in Europa met 2%.

Bij de internationale cijfers over criminaliteit en de strafrechtsketen moet enig voorbehoud worden gemaakt. Door (onbedoelde/onbekende) wijzigingen in definities, registratiefouten, dataverzamelingsfouten, het niet met terugwerkende kracht bijwerken van de cijfers na definitiewijzigingen en het ontbreken van landen in de (sub)totalen van de regio's vertonen de cijfers door de jaren heen soms grote sprongen. Vergelijkingen door de tijd heen en/of tussen landen/regio's en/of bronnen dienen daarom met zeer grote mate van zorgvuldigheid te worden betracht en zijn met grote onzekerheid omgeven. Zie bijlage 3 voor details.

	Bron[a,b]	Regio	2015	2021	2024
			Per 100.000 inwoners		
Geregistreerde criminaliteit	ESB	Nederland	5.779	4.336	
		Europa	5.050	4.687	
Verdachten	ESB	Nederland	1.780	1.350	
		Europa	1.347	1.058	
w.o. minderjarigen	Eurostat	Nederland	11%	11%	11%
		Europa	10%	9%	10%
Instroom OM	UNODC	Nederland	1.110	916	1.013[c]
		Europa	1.841	2.155	2.209[c]
Schuldigverklaringen	ESB	Nederland	545	359	
		Europa	1.018	833	
(Deels) onvoorwaardelijke gevangenisstraffen	ESB	Nederland	150	123[d]	
		Europa	175	137[d]	
Meerderjarige gedetineerden in het gevangeniswezen	Eurostat	Nederland	131	144	164
		Europa	64	65	66
Minderjarige gedetineerden in strafrechtelijke jeugdinrichtingen	Eurostat	Nederland	2,4	1,1	1,2
		Europa	2,2	1,7	2,3

a De gegevens in dit hoofdstuk zijn afkomstig van internationale organisaties of werkgroepen en komen niet noodzakelijkerwijs overeen met nationale bronnen of de andere tabellen in dit boek. Zie bijlage 3 voor een uitgebreide bronbeschrijving.

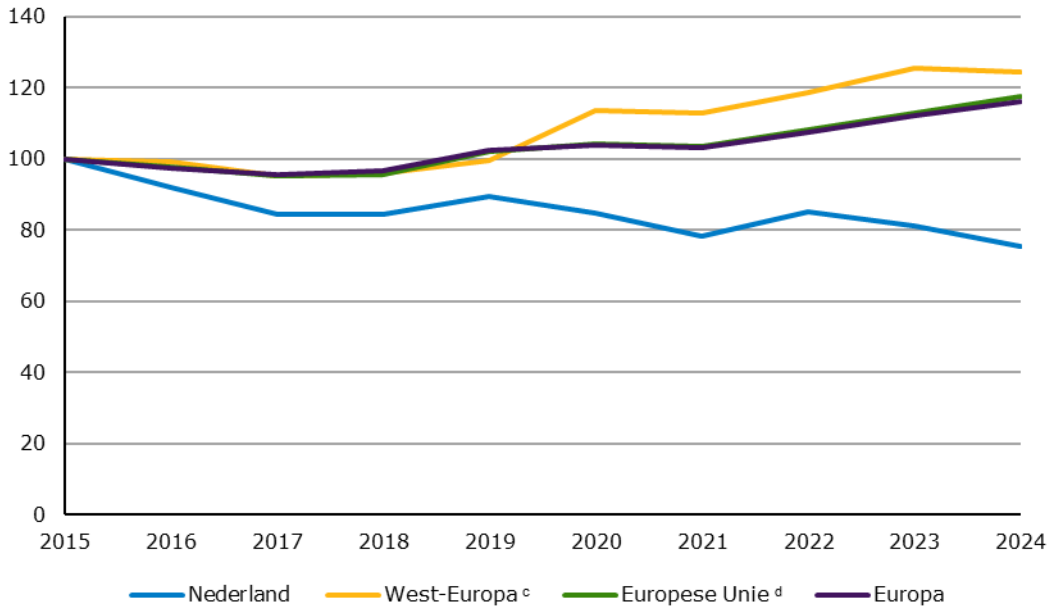
b UNODC=United Nations Office on Drugs and Crime, ESB=European Sourcebook.

c 2022, Voor 2023 zijn wel cijfers beschikbaar maar het getal voor Europa wordt sterk vertekend door het ontbreken van cijfers voor een groot aantal landen. Voor de vergelijkbaarheid is voor Nederland hier ook het getal voor 2022 vermeld.

d 2020.

Bron: ESB, Eurostat, UNODC; bewerking WODC.

Figuur 10.1 Verdachten, index 2015=100[a,b]



a Door (onbedoelde) wijzigingen in definities, registratiefouten, dataverzamelingsfouten en het niet met terugwerkende kracht bijwerken van de cijfers na definitiewijzigingen vertonen de cijfers door de jaren heen soms grote sprongen. Subtotalen van regio's worden sterk beïnvloed door beschikbaarheid van cijfers in desbetreffende landen. Vergelijkingen door de tijd heen en/of tussen landen/regio's dienen daarom met zeer grote mate van zorgvuldigheid te worden betracht en zijn met grote onzekerheid omgeven.

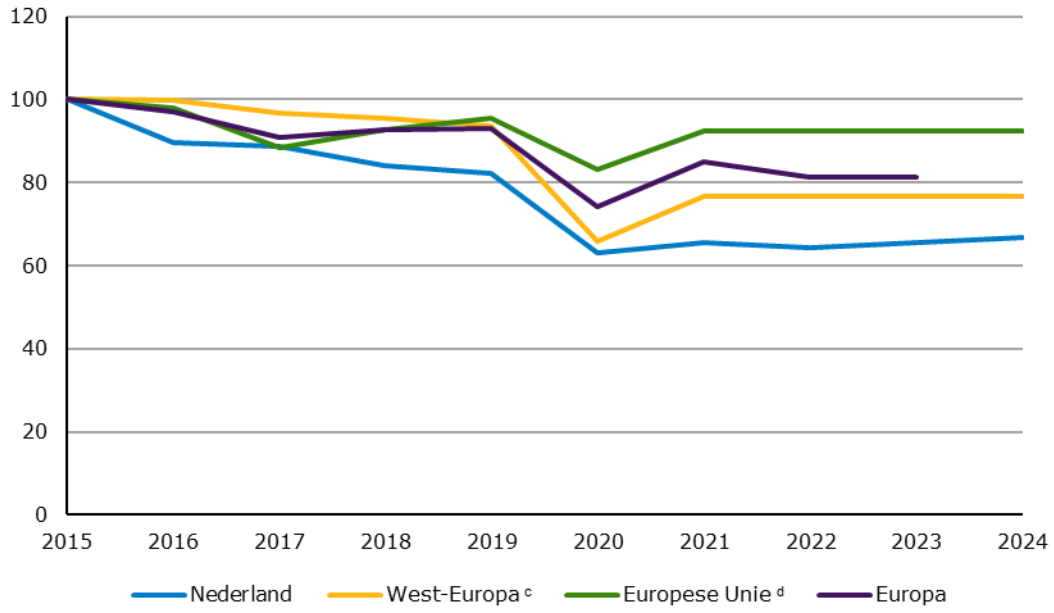
b De reeksen zijn samengesteld uit diverse bronnen. De bron die qua groeipercentage het beste overeenkomt met de corresponderende cijfers in andere hoofdstukken van C&R, is gekozen. Dit kan per jaar verschillen. Voor vergelijkbaarheid zijn voor de regionale subtotalen voor dezelfde bronnen gekozen als voor Nederland.

c Nederland, België, Duitsland, Frankrijk, Ierland, Luxemburg, Oostenrijk, Zwitserland, Verenigd Koninkrijk (Engeland & Wales, Noord-Ierland, Schotland), indien beschikbaar.

d Zie tabel 10.20 voor EU-leden per jaar. Cijfers zijn niet voor elk EU-lid in elk jaar beschikbaar.

Bron: t/m 2020 ESB, vanaf 2021 Eurostat, bewerking WODC

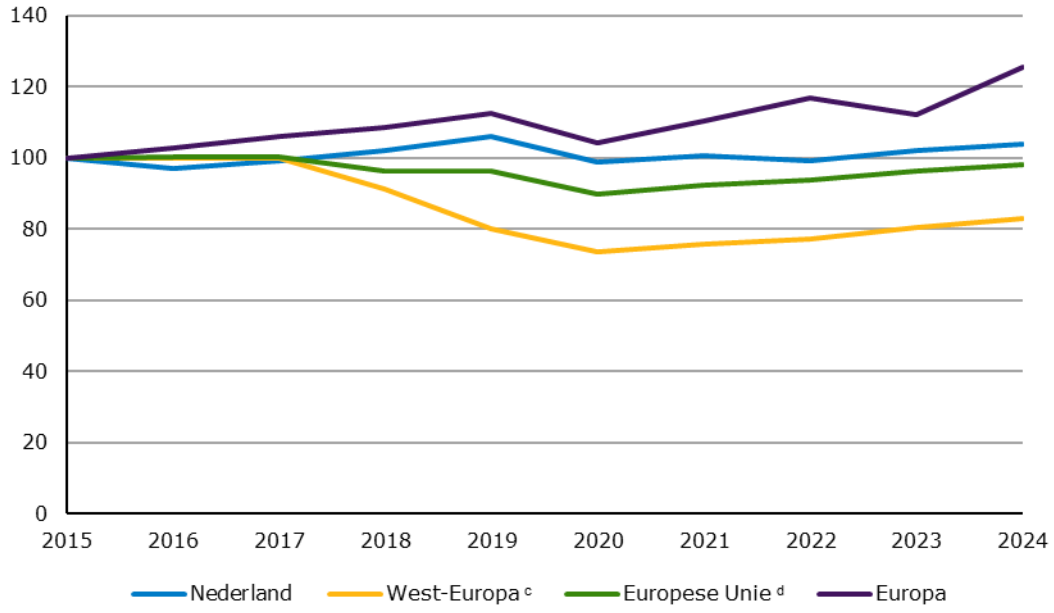
Figuur 10.2 Schuldigverklaringen, index 2015=100*,a,b



* Zie voetnoten onder figuur 10.1.

Bron: t/m 2021 ESB, vanaf 2022 Eurostat, bewerking WODC

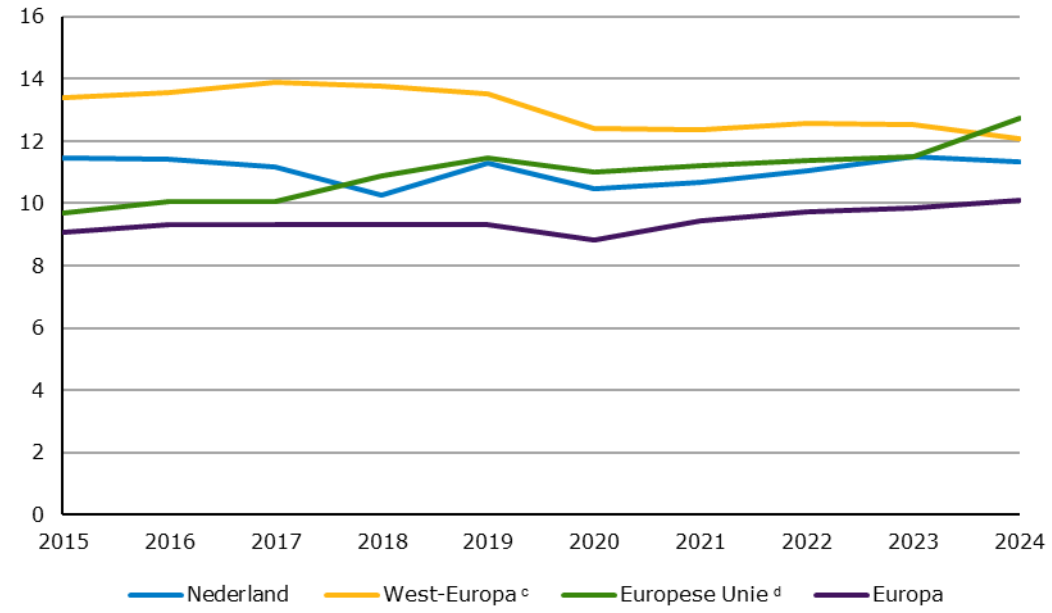
Figuur 10.3 Meerderjarige gedetineerden in het gevangeniswezen, index 2015=100*,a



* Zie voetnoten onder figuur 10.1.

Bron: Eurostat, bewerking WODC

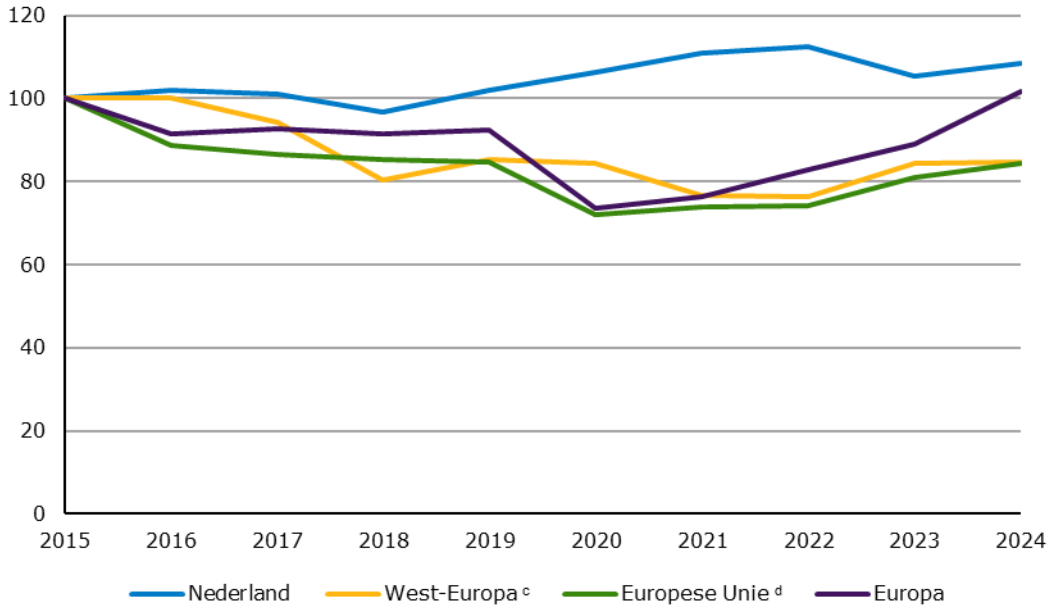
Figuur 10.4 Minderjarige verdachten, in %, 2015-2024*,[a]



* Zie voetnoten onder figuur 10.1.

Bron: Eurostat, bewerking WODC

Figuur 10.5 Minderjarige gedetineerden in strafrechtelijke jeugdinrichtingen, index 2015=100*,[a]



* Zie voetnoten onder figuur 10.1.

Bron: Eurostat, bewerking WODC

10.1 Online tabellen

10.1 Nederland ten opzichte van West-Europa, Europese Unie en Europa
10.2 Onveiligheidsgevoelens per land
10.3 Veiligheidsgevoelens per land
10.4 Slachtoffers van voltooide moord en doodslag per land
10.5 Slachtoffers naar delicttype per land
10.6 Geregistreerde misdrijven per land
10.7 Aantal geregistreerde misdrijven per land en delicttype (ICCS-indeling)
10.8 Aantal verdachten per land
10.9 Aantal verdachten per land en delicttype (ICCS-indeling)
10.10 Instroom OM per land
10.11 Instroom ZM per land
10.12 Veroordeelden per land
10.13 Sancties door de rechter opgelegd per land
10.14 (Deels) onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen per land
10.15 Gedetineerden per land
10.16 Percentage minderjarige verdachten per land
10.17 Minderjarige gedetineerden per land
10.18 Bevolking per land
10.19 Bruto binnenlands product per hoofd van de bevolking per land
10.20 Landen in de Europese Unie

Summary

Crime and law enforcement 2025

- The estimated number of traditional offenses that inhabitants fell victim to, decreased by 17% in the period 2015-2025, while the number of online offenses increased by 23% in the period 2015-2019. There are no recent figures available for online crime.
- The estimated number of inhabitants of 15 years and over that fell victim to traditional crime at least once, decreased by 19% in the period 2015-2025, while the number of victims of online crime increased by 65% in the same period.
- Crime recorded by the police decreased by 17% between 2015 and 2025. The decrease in recorded crime has an effect throughout the criminal justice system. The number of suspects (-16%), the inflow of the Public Prosecution Service (-9%) and the number of summonses (-28%) also decreased.
- From 2024 to 2025, the number of recorded crimes remained the same while the number of suspects increased by 1%. However, the inflow at the Public Prosecution Service decreased by 13% and the number of summonses decreased by 14%. The recent decline at the Public Prosecution Service is primarily the result of a combination of IT problems in 2025 and an administrative catch-up in 2024. Due to the IT problems, new cases could temporarily not be automatically received by the Public Prosecution Service, resulting in a large administrative backlog, whereas in 2024 many old backlogs of simple crimes had actually been cleared.
- In the period 2015-2025, the total number of sanctions imposed by the police, the Public Prosecution Service and the courts fell by 26%, which was a sharper decrease than the decrease in recorded crime. The number of sanctions imposed by the police showed the largest decrease (-73%).
- The number of sanctions imposed by the Public Prosecution Service and the courts decreased from 2024 to 2025 by 13% and 5% respectively. But the number of police sanctions increased by 6%. On balance, the number of sanctions decreased by 8%.
- The number of minors suspected of a crime fell by 30% in the period 2015-2025. The share of minors within the total number of suspects fell from 13% in 2015 to 11% in 2025. From 2024 to 2025, the number of minor suspects decreased by 2%.
- The number of sanctions that the police, the Public Prosecution Service and the courts jointly imposed on minors fell by 27% in the period 2015-2025. The share of the police sanctions decreased from 47% to 45%, while that of the Public Prosecution Service decreased from 25% to 23%.

	2015	2024	2025
Total			
Estimated number of traditional crimes reported by victims[a]	7,452,000	5,898,000[i]	6,203,000
Estimated number of online crimes reported by victims[b]	2,632,000	. [c]	.
Estimated number of victims of traditional crimes[d]	3,787,000	2,998,000[i]	3,071,000
Estimated number of victims of online crimes[e]	1,562,000	2,359,000[i]	2,575,000
Recorded crimes	979,000	816,000	816,000
Suspects	299,000	247,000	250,000
Inflow of the Public Prosecutor Service	190,000	200,000	174,000
Summonses	102,000	85,000	74,000
Guilty verdicts with sanctions	89,000	66,000	63,000
Total sanctions[f,g,h]	165,000	133,000	122,000
Sanctions by the Police[f]	24,000	6,000	6,000
Sanctions by the Public Prosecutor[g]	52,000	61,000	53,000
Sanctions by the Courts[h]	89,000	66,000	63,000
Minors			
Suspects	37,000	27,000	26,000
Inflow of the Public Prosecutor Service	15,000	14,000	15,000
Summonses	6,900	6,000	6,300
Guilty verdicts with sanctions	4,600	3,600	3,800
Total sanctions[f,g,h]	16,000	11,000	12,000
Sanctions by the Police[f]	7,500	5,200	5,300
Sanctions by the Public Prosecutor[g]	4,000	2,500	2,700
Sanctions by the Courts[h]	4,600	3,600	3,800

a This is an estimate of traditional offenses experienced by inhabitants aged 15 and older.

b This is an estimate of online offenses experienced by inhabitants aged 15 and older. The survey methodology used for online crimes differs from the survey methodology used for traditional crimes. Therefore, they cannot be added (see appendix 3).

c The last time Statistics Netherlands reported this figure was in 2019. In 2019 the estimated number of online crimes reported by victims was 3,243,000.

d This is an estimate of the number of inhabitants aged 15 and older that fell victim to traditional offenses at least once.

e This is an estimate of the number of inhabitants aged 15 and older that fell victim to online offenses at least once. The survey methodology used for online crimes differs from the survey methodology used for traditional crimes. Therefore, they cannot be added (see appendix 3).

f These are transactions, imposed criminal orders and Halt referrals by the police. For minors only police transactions and Halt referrals. No figures were available criminal orders by the police for minors.

g These are settlements, criminal orders and conditional dismissals by the Public Prosecution Service.

h These are convictions by the court where some form of sanction is imposed. The total number of sanctions (of various types) imposed by the courts is greater, because judges may impose more than one sanction.

Source: VM 2012-2019, VM2 021 e.v., CBS, WODC; adaptation WODC.

- The number of recorded minor offenses (excluding traffic) decreased by 4% in the period 2015-2025, and also in the last year.
- The number of sanctions imposed jointly by the police, the Public Prosecution Service and the courts for minor criminal offenses increased by 3% in the period 2015-2025, but decreased by 3% in the last year. About 72% of these sanctions are imposed by the police.
- The number of minor traffic offenses fell by 5% in the period 2015-2025. In the last year it decreased by 4%.
- Expenditure on social safety increased by 32% in the period 2015-2025 and by 1% in the last year to 23 billion euros.

	2015	2024	2025
Minor offenses			
Reports of nuisance	305,000	446,000	462,000
Recorded minor offenses	8,311,000	8,335,000	7,972,000
minor traffic offenses and other offenses under administrative law	8,017,000	7,952,000	7,612,000
minor criminal offenses	295,000	383,000	360,000
Inflow of the Public Prosecutor Service	118,000	188,000	156,000
Summonses	56,000	67,000	48,000
Guilty verdicts with sanctions	51,000	46,000	41,000
Total sanctions[a,b,c,d,e]	8,329,000	8,283,000	7,932,000
Administrative fines for minor traffic offenses	7,969,000	7,914,000	7,571,000
Administrative fines[d,e]	48,000	38,000	41,000
Fines for criminal offenses	312,000	331,000	320,000
Sanctions by the Police[a,d]	229,000	233,000	230,000
Sanctions by the Public Prosecutor[b]	33,000	51,000	49,000
Sanctions by the Courts[c]	51,000	46,000	41,000
Expenses (mln euro, prices 2015)			
Expenses on social safety	13,000	17,000	17,000

a These are transactions, imposed criminal orders and Halt referrals by the police. For minors only police transactions and Halt referrals. No figures were available for criminal orders by the police for minors.
b These are settlements, criminal orders and conditional dismissals by the Public Prosecution Service.
c These are convictions by the court where some form of sanction is imposed. The total number of sanctions (of various types) imposed by the courts is greater, because judges may impose more than one sanction.
d The figures from 2010 onwards have been corrected compared to 'Criminaliteit en Rechtshandhaving 2022' in which (administrative) penalty orders were wrongly counted twice.
e These are administrative fines, penalty payments and administrative enforcement costs.
Source: politie, CJIB, annual reports various organisations, WODC; adaptation WODC.

- In the Caribbean Netherlands the inflow of the Public Prosecution Service increased by 40% in the period 2015-2023.
- The inflow of court cases from the Caribbean Netherlands increased by 81% in the period 2015-2025. Compared to 2023 the number of cases decreased by 2%
- Recorded crime is declining faster in the Netherlands than in many other European countries. In the Netherlands, the number of recorded crimes per 100,000 inhabitants decreased by 25% in the period 2015-2021, while the European average increased by 4% during the same period. The number of suspects shows a similar trend: a decrease of 24% in the Netherlands compared to an increase of 16% of the European average in the period 2015-2024. Nevertheless, the number of suspects per 100,000 inhabitants in the Netherlands is still higher than the European average.
- Prison occupancy per 100,000 inhabitants increased by 4% in the Netherlands in the period 2015-2024, while it increased by 25% in Europe. This increase primarily took place in countries outside the European Union.

		2015	2024	2025
Caribbean Netherlands, crimes				
Estimated number of victims of traditional crimes[a]		1.800[b]	1.700[c]	.
Signed reports to the Police		950[d]	790[e]	.
Inflow of the Public Prosecutor Service		360	510[e]	.
Inflow of the courts		160	300	290
Netherlands in international perspective (per 100,000 inhabitants)				
Recorded crimes	Netherlands	5.779	4.336[c]	
	Europe	5.050	4.687[c]	
Suspects	Netherlands	1.780	1.350[c]	
	Europe	1.347	1.058[c]	
Prisoners, adults	Netherlands	131	144	164
	Europe	64	65	66

a These figures refer to 2018/2018 and 2021 respectively.
b 2017.
c 2021.
d 2020.
e 2023.
Source: CBS, annual reports various organisations, ESB, Eurostat; adaptation WODC.

Literatuur

Abels, D., Benschop, A., Blom, T., Coster van Voorhout, J., Korf, D. J., Liebregts, N., & Vriend, K. (2018). *Evaluatie Wet OM-afdoening*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.

Albers, C.L.G.F.H. (2019). Primitief strafrecht? Over decriminalisering, bestuursstrafrecht en rechtsbescherming. In T. Barkhuysen, B. Marseille, W. den Ouden, H. Peters & R. Schlössels (red.), *25 jaar Awb: In eenheid en verscheidenheid*. Deventer: Wolters Kluwer 2019 (p. 309-321).

Albers, C.L.G.F.H. (2022). Het bestuursrechtelijke handhavingsrecht: de groei naar volwassenheid. Over verhoogde rechtsbescherming, het ontlopen van waarborgen en evenredigheidstoetsing. *Themis,* (5), 222-238.

Algemene Rekenkamer (2011). *ICT politie 2010*. Den Haag: Algemene Rekenkamer.

Berghuis, B., Linckens, P., & Aanstoot, A. (2016). De voorlopige hechtenis een halt toegeroepen?. *Trema,* (3), 76-81.

Candido, J., Hoendervoogt, M., Laatsch, N., Van Dam, P., & Gest, M. (2017). *Slachtoffer en de rechtspraak: Handleiding voor de strafrechtspraktijk.* Geraadpleegd april 2018 via www.rechtspraak.nl.

Choenni, R, Van den Braak, S.W., & Platenburg, P.F.M. (2019). *Criminaliteit en rechtshandhaving 2018: Ontwikkelingen en samenhangen*. Den Haag: WODC. Cahier 2019-16.

Fiselier, J.P.S. (1978). *Slachtoffers van delicten: Een onderzoek naar verborgen criminaliteit.* Utrecht: Ars Aequi Libri.

Haseth, N., Gall, L., Statie, V., & Larmonie, C. (2024). *Criminaliteitsbeeldanalyse Caribisch Nederland 2020-2024.* Bonaire: KPCN.

Integrale Veiligheidsmonitor (2012). *Integrale Veiligheidsmonitor 2011: Landelijke rapportage; Tabellenrapport.* Den Haag: CBS/ministerie van Veiligheid en Justitie.

Kalidien, S.N. (2017). *Criminaliteit en rechtshandhaving 2016: Ontwikkelingen en samenhangen.* Den Haag: WODC. Cahier 2017-12.

Kluft, S., De Berk, V., & Jongebreur, W. (2021). *Beroepen op het professioneel verschoningsrecht: Doorlooptijden en gevolgen voor strafrechtelijk onderzoek*. Den Haag: Significant/APE.

Kuppens, J., De Boer, H., & Ferwerda, H. (2021). *Misdrijven in kinderschoenen: Een onderzoek naar de aanpak van 12- en 13-jarige misdrijfverdachten binnen en buiten het strafrecht.* Den Haag: Bureau Beke.

Mooij, A.J.M., Tijssens, A.J.M., & Van der Mark, J. (2013). *Veiligheidsbeeld BES-eilanden 2013. Criminaliteit, regelovertreding en overlast op Bonaire, Sint Eustatius en Saba.* Zoetermeer: Politie/Kmar.

Nagtegaal, M.H., m.m.v. Kool, J.K., & Fechner, E.A.E. (2021). *Toepassingen van de Wet langdurig toezicht in 2017-2020*. WODC. Cahier 2021-25.

Nauta, O., Abraham, M. & Piepers, N. (2020). *Evaluatie College gerechtelijk deskundigen*. DSP-groep 2020.

Smits, J., Sibma, A., Roodnat, J., Struiksma, N., & Schel, R. (2013). *Glazen privacy: Knelpuntenonderzoek uitvoering Wet politiegegevens (Wpg).* Deventer/Groningen: Arena Consulting/Pro Facto.

Van der Leij, J.B.J. (2014). Commentaar op artikel 12 e.v. van het Wetboek van Strafvordering. In A.L. Melai, M. Groenhuijsen et al. (red.), *Wetboek van Strafvordering/IISS*. Deventer: Kluwer.

Van der Leij, J.B.J. (2015). *Privacyrecht en slachtoffers: Een studie naar de grondslagen en juridische kaders van privacy van slachtoffers*. Den Haag: Boom criminologie.

Van der Mark, J., Tijssens, I., & Landman, R. (2012). *Geregistreerde criminaliteit op Bonaire, Saba en Sint Eustatius, 2008-2011*. Zoetermeer: KLPD/KMar/KPCN.
Van Dijk, J.J.M., & Steinmetz, C.H.D. (1979). *De WODC-slachtofferenquêtes 1974-1979: Verslag van een jaarlijks onderzoek naar de omvang en aard van de kleine criminaliteit in Nederland, de bereidheid van de bevolking om delicten bij de politie aan te geven en het verbaliseringsbeleid van de politie.* Den Haag: Staatsuitgeverij. Onderzoek en beleid 13.
Van Lakerveld, J., & Lindeboom, G.J. (2022). *Evaluatie van de inzet en het gebruik van de korte wapenstok door buitengewone opsporingsambtenaren (boa's)*. Universiteit Leiden/PLATO.
Van Uden, A., & Van den Eeden, C.A.J. (2022). *De hackbevoegdheid in de praktijk: Een empirisch onderzoek naar de uitvoering van de hackbevoegdheid (artikelen 126nba, 126uba, 126zpa Sv)* Den Haag: WODC. Cahier 2022-8.
Veiligheidsmonitor (2013). *Veiligheidsmonitor 2012*. Den Haag/Heerlen: CBS/ministerie van Veiligheid en Justitie.
Veiligheidsmonitor (2014). *Veiligheidsmonitor 2013*. Den Haag/Heerlen: CBS/ministerie van Veiligheid en Justitie.
Veiligheidsmonitor (2015). *Veiligheidsmonitor 2014*. Den Haag/Heerlen: CBS/ministerie van Veiligheid en Justitie.
Veiligheidsmonitor (2016). *Veiligheidsmonitor 2015*. Den Haag/Heerlen/Bonaire: CBS/ministerie van Veiligheid en Justitie.
Veiligheidsmonitor (2017). *Veiligheidsmonitor 2016*. Den Haag/Heerlen/Bonaire: CBS/ministerie van Veiligheid en Justitie.
Veiligheidsmonitor (2018). *Veiligheidsmonitor 2017*. Den Haag/Heerlen/Bonaire: CBS/ministerie van Veiligheid en Justitie.
Veiligheidsmonitor (2020). *Veiligheidsmonitor 2019*. Den Haag/Heerlen/Bonaire: CBS/ministerie van Justitie en Veiligheid.
Verhoeven, W.J., & Stevens, L. (2013). *Rechtsbijstand bij politieverhoor: Evaluatie van de Aanwijzing rechtsbijstand politieverhoor in Amsterdam-Amstelland, Groningen, Haaglanden, Limburg-Zuid, Midden- en West-Brabant en Utrecht.* Den Haag: Boom Lemma.
Wilde, B. (2023). *Evaluatie van de Wet bronbescherming in strafzaken.* Onderzoeksbureau De Strafzaak.
Winter, H., Boxum, C., Floor, T., Krol, E., & Struiksma, N. (2021). *Evaluatie Wet maatregelen bestrijding voetbalvandalisme en ernstige overlast*. Den Haag: Pro Facto.

Bijlage 1 Medewerkers C&R 2025

Auteurs

S.W. van den Braak (WODC)
B.J. Diephuis (Rvdr)
W.M. de Jongste (WODC)
D.E.G. Moolenaar (WODC)
E.A.L.M.G. Moons (CBS)
C.P.M. Netten (WODC)
M.E. Vink (WODC)
W.T. Vissers (CBS)

Review

J. Janmaat (WODC): hoofdstuk 8 en samenvatting en synthese
T.M. de Vroome (OM/Parket-Generaal): hoofdstukken 4 en 6

Dataleverantie/dataverwerking

CBS	R.J. Kessels
CJIB	afdeling managementinformatie
DJI	J.A.W. Valstar
Halt Nederland	E. Rietbergen
Reclassering Nederland	M. Stegink
Raad voor de Kinderbescherming	P.W. van den Boom
WODC	J.A. Diks, C.P.M. Netten, T.P.N. Pluymaekers, M.E. Vink

Bijdrage opmaak/ondersteuning

WODC	drs. M.J. Kok
Future Communication	

Bijlage 2 Classificaties en indelingen

Voor de onderhavige editie van C&R – C&R 2025 – komt de delictindeling voor misdrijven (hoofdstuk 3, 4 en 5) overeen met de Standaard Classificatie Misdrijven (SCM) zoals die in de recentste edities van C&R is gebruikt. Met name vanaf de editie C&R 2017 is de methode voor het toewijzen van misdrijfzaken aan deze classificatie voor hoofdstuk 4 en 5 gewijzigd. Deze hoofdstukken worden namelijk vanaf toen niet langer door het CBS, maar door het WODC verzorgd. Daarnaast is de delictindeling voor deze hoofdstukken geactualiseerd naar de huidige wet- en regelgeving. Hierdoor zijn er kleine verschillen in de delictindeling van misdrijven ten opzichte van de edities van C&R 2016 en daarvoor. Deze wijzigingen zijn niet van toepassing op hoofdstuk 3, dat nog steeds verzorgd wordt door het CBS. Hierin gebeurt de delictindeling op vergelijkbare wijze als in die voorgaande edities. Zie bijlage 3 voor meer achtergrondinformatie.

Naast de delictindeling voor misdrijven is in deze bijlage ook de delictindeling en de regio-indeling van de politiedistricten opgenomen, die in het slachtofferhoofdstuk (hoofdstuk 2) terugkomen conform de Veiligheidsmonitor. Tot slot is ook de delictindeling van de overtredingen weergegeven.

Classificatie misdrijven

Delictindeling gehanteerd in hoofdstuk 4 en 5:

- vermogensmisdrijven:
  - diefstal/verduistering en inbraak (art. 310-312, 321-325 Sr):
    - diefstal en inbraak met geweld (art. 312 Sr);
    - diefstal en inbraak zonder geweld:
      - eenvoudige diefstal (art. 310 Sr);
      - gekwalificeerde diefstal (art. 311 Sr);
  - verduistering (art. 321-325 Sr);
  - bedrog (art. 326-338 Sr);
  - valsheidsmisdrijven (art. 208-235 Sr);
  - heling (art. 416-417ter Sr);
  - afpersing en afdreiging (art. 317-320 Sr);
  - overige vermogensmisdrijven (art. 420bis-420quinquies, 313-315, 340-349quater Sr);
- vernielingen en misdrijven tegen openbare orde en gezag:
  - vernieling en beschadiging (art. 350-354a Sr);
  - tegen de openbare orde (art. 131-151c Sr):
    - openlijke geweldpleging (art. 141 Sr);
    - huisvredebreuk (art. 138 Sr);
    - lokaalvredebreuk (art. 139 Sr);
    - computervredebreuk (art. 138ab Sr);
    - discriminatie (art. 137c-137g Sr);
    - overige misdrijven tegen de openbare orde (art. 131-151c Sr m.u.v. bovengenoemde);
  - (schuld aan) brandstichting/ontploffing (art. 157-158 Sr);
  - tegen het openbaar gezag (art. 177-206):

        - niet opvolgen van ambtelijk bevel (art. 184 Sr);
        - overige misdrijven tegen het openbaar gezag (art. 177-206 Sr m.u.v. art. 184);
- gewelds- en seksuele misdrijven:
    - mishandeling (art. 300-306 Sr);
    - bedreiging en stalking (art. 284-285b Sr):
        - bedreiging (art. 284-285a Sr);
        - stalking (art. 285b Sr);
    - seksuele misdrijven (*t/m 30 juni 2024:* art. 239-254a Sr; *vanaf 1 juli 2024:* art. 151d, 151e, 240-254d Sr):
        - aanranding (*t/m 30 juni 2024:* art. 246 Sr; *vanaf 1 juli 2024:* art. 240, 241, 245, 247, 249 Sr);
        - verkrachting (*t/m 30 juni 2024:* art. 242 Sr; *vanaf 1 juli 2024:* art. 242, 243, 246, 248, 250 Sr);
        - schennis der eerbaarheid (*t/m 30 juni 2024:* art. 239 Sr; *vanaf 1 juli 2024:* art. 254b Sr);
        - ontucht met minderjarige (*t/m 30 juni 2024:* art. 248a-248f Sr; *vanaf 1 juli 2024:* art. 151e, 251 Sr);
        - overige seksuele misdrijven (*t/m 30 juni 2024:* art. 239-254a Sr m.u.v. bovengenoemde en art. 252-253; *vanaf 1 juli 2024:* art. 151d, 250a, 250ba, 252-254, 254c, 254d Sr);
    - misdrijven tegen het leven (art. 287-295, 296-297 Sr);
    - overige gewelds- en seksuele misdrijven (art. 252-253 *(t/m 30 juni 2024),* 273f-286, 307-309 Sr m.u.v. bovengenoemde);
- overige misdrijven Wetboek van Strafrecht (art. 92-424 Sr, m.u.v. bovengenoemde);
- verkeersmisdrijven (Wegenverkeerswet 1994, WVW94):
    - verlaten plaats ongeval (art. 7 WVW94);
    - rijden onder invloed (art. 8 WVW94);
    - rijden tijdens ontzegging/onbevoegd besturen (art. 9 WVW94);
    - overige verkeersmisdrijven (overig WVW94);
- drugsmisdrijven (Opiumwet, OW):
    - harddrugs (art. 2, 10, 10a OW);
    - softdrugs (art. 3, 11, 11a, 11b OW);
- (vuur)wapenmisdrijven (Wet wapens en munitie, WWM) (alle art. WWM);
- misdrijven overige wetten:
    - misdrijven Wet op de economische delicten;
    - overige misdrijven (inclusief overig OW).

In de Politiestatistiek (hoofdstuk 3) zijn de feiten die de politie registreert, vaak niet een-op-een aan wetsartikelen te koppelen. In plaats daarvan wordt een indeling gemaakt op basis van de codes in de Basis Voorziening Informatie (BVI). Zie voor een uitgebreide beschrijving www.politie.nl/algemeen/dataportaal/dataportaal-definities.html.

Classificatie overtredingen

Deze classificatie is gebaseerd op de *Tekstenbundel voor misdrijven, overtredingen en Muldergedragingen* van het OM en is gehanteerd in hoofdstuk 6 (Overtredingen).

- verkeer te land (afdeling A in de tekstenbundel);
- verkeer te water (afdeling B in de tekstenbundel);

- milieu (afdeling C in de tekstenbundel);
- Wetboek van Strafrecht (afdeling D in de tekstenbundel);
- bijzondere wetten (afdeling E in de tekstenbundel);
- overige overtredingen (afdeling F in de tekstenbundel).

Delictindeling slachtofferenquêtes[1]

- gewelddelicten:
  - mishandeling;
  - bedreiging;
  - geweld met seksuele bedoelingen;
- vermogensdelicten:
  - (poging tot) inbraak:
    - poging tot inbraak;
    - inbraak;
  - fietsdiefstal;
  - autodiefstal (18+);
  - diefstal uit of vanaf auto (18+);
  - diefstal andere voertuigen (18+);
  - (poging tot) zakkenrollerij, beroving:
    - poging tot zakkenrollerij;
    - zakkenrollerij;
    - poging tot beroving;
    - beroving;
  - overige diefstal;
- vandalismedelicten:
  - vernielingen aan voertuigen;
  - overige vernielingen.

Regio-indeling Politiedistricten Veiligheidsmonitor

- Noord-Nederland:
  - Fryslân;
  - Groningen;
  - Drenthe;
- Oost-Nederland:
  - IJsselland;
  - Twente;
  - Noord- en Oost-Gelderland;
  - Gelderland-Midden;
  - Gelderland-Zuid;
- Midden-Nederland:
  - Gooi en Vechtstreek;
  - Flevoland;
  - Oost-Utrecht;
  - Utrecht-Stad;
  - West-Utrecht;
- Noord-Holland:
  - Noord-Holland-Noord;

[1] Indeling volgens de Veiligheidsmonitor (zie ook hoofdstuk 2).

    - Zaanstreek Waterland;
    - Kennemerland;
- Amsterdam:
    - Amsterdam-Noord;
    - Amsterdam-Oost;
    - Amsterdam-Zuid;
    - Amsterdam-West;
- Den Haag:
    - Den Haag-Centrum;
    - Den Haag-West;
    - Den Haag-Zuid;
    - Zoetermeer-Leidschendam/Voorburg;
    - Westland-Delft;
    - Leiden-Bollenstreek;
    - Alphen aan de Rijn-Gouda;
- Rotterdam:
    - Rijnmond-Noord;
    - Rotterdam-Stad;
    - Rijnmond-Oost;
    - Rotterdam-Zuid;
    - Rijnmond-Zuid-West;
    - Zuid-Holland-Zuid;
- Zeeland/West-Brabant:
    - Zeeland;
    - De Markiezaten;
    - De Baronie;
    - Hart van Brabant;
- Oost-Brabant:
    - ’s-Hertogenbosch;
    - Eindhoven;
    - Helmond;
- Limburg:
    - Noord- en Midden-Limburg;
    - Parkstad-Limburg;
    - Zuid-West-Limburg.

Bijlage 3 Bronnen en methoden

In deze bijlage wordt een overzicht gegeven van de informatiebronnen die voor deze publicatie zijn gebruikt. Hierbij komen kenmerken en beperkingen, het informatiegebied, de periodiciteit en het eigendom en beheer van de informatiebronnen aan bod. Daarnaast wordt een nadere toelichting gegeven op de wijze van tellen en gehanteerde berekeningswijzen.

De gebruikte informatiebronnen betreffen steeds een gedeelte van de strafrechtsketen: slachtofferenquêtes onder de bevolking, de CBS Politiestatistiek (geregistreerde misdrijven en verdachten en opgehelderde misdrijven), de vervolging- en berechtingsgegevens vanuit de systemen van het OM (de zaken die uiteindelijk naar het OM gaan en daar ingeschreven worden), en de systemen die de tenuitvoerlegging van straffen en maatregelen registreren. Deze informatiebronnen kunnen niet zonder meer met elkaar worden vergeleken. Bij het bekijken van de samenhang tussen de verschillende onderdelen van de strafrechtsketen dient rekening te worden gehouden met de hieronder beschreven vertekeningen en beperkingen.

De gehanteerde definities en de eenheden waarin de aantallen zijn uitgedrukt, kunnen verschillen. Zo komen de definities van misdrijftypen die in de Politiestatistiek en in de slachtofferenquêtes gebruikt worden, niet geheel overeen.

Verder registreert de politie misdrijven (processen-verbaal van aangifte), terwijl de rechtbankstatistieken uitgaan van zaken. Een misdrijf kan door meer dan één persoon zijn gepleegd, terwijl een zaak één persoon betreft, maar daarentegen verschillende misdrijven kan omvatten. Bij de verdere afhandeling kunnen verschillende zaken via zogenoemde 'voegingen' in elkaar worden geschoven. In tabel 6.5[2] is te zien dat het aantal door de rechter opgelegde onvoorwaardelijke sancties groter is dan het aantal door de rechter afgedane zaken. Dit is het logische gevolg van het feit dat meerdere sancties per zaak kunnen worden opgelegd.

De criteria voor het indelen naar delicttype kunnen verschillen. Een slachtoffer kan een delict anders rubriceren dan de politie, en de politie anders dan het OM. Zo kan de politie een tasjesroof als geweldsdelict bestempelen, terwijl het OM besluit het als vermogensmisdrijf in te schrijven. Omdat een zaak verschillende misdrijven kan omvatten, waarbij het zwaarste misdrijf het indelingscriterium vormt, kunnen minder zware misdrijven in de rechtbankstatistiek buiten beeld raken. Zo zal een inbraak niet in de cijfers terug te vinden zijn wanneer deze gepaard gaat met moord.

Er verstrijkt tijd tussen de behandeling van een misdrijf of zaak in de verschillende onderdelen van de keten. Dit betekent bijvoorbeeld dat een in 2009 aangegeven en geregistreerd misdrijf mogelijk pas in 2010 bij het OM wordt ingeschreven en in 2011 wordt afgehandeld. Dit 'over de jaargrens heen vallen' zal de verhouding tussen cijfers beïnvloeden, vooral daar waar sterke en abrupte stijgingen of dalingen optreden.

Gebreken in registraties kunnen eveneens een rol spelen. Zo is onduidelijk in welke mate de vervanging van de oude bedrijfsprocessensystemen BPS en Xpol door de Basisvoorziening Handhaving (BVH) bij de politie de registratie van misdrijven heeft

[2] Zie voor de tabellen de website van het WODC.

beïnvloed.[3] Veranderingen in beleid (bijvoorbeeld het feit dat de politie de lichtere artikel 8 WVW-zaken sinds een aantal jaren naar het CJIB brengt in plaats van naar de OM-parketten) kunnen eveneens hun invloed hebben op de statistische informatie. De kwaliteit van de statistieken en de onderlinge consistentie is lang niet altijd optimaal.

Er zijn verschillen in de reikwijdte van informatiesystemen. De CBS-slachtofferenquêtes gaan over misdrijven met individuele personen of huishoudens als slachtoffer. Hiermee wordt dus niet het slachtofferschap gemeten onder rechtspersonen. Ook de zogenoemde slachtofferloze delicten (bijvoorbeeld drugshandel) blijven bij deze meting buiten beeld.

In tegenstelling tot de eerdergenoemde enquête bevat de registratie van de politie wel de zogenoemde slachtofferloze misdrijven en delicten tegen rechtspersonen. Anderzijds blijven veel misdrijven buiten de politieregistratie, meestal doordat ze niet worden aangegeven of worden opgespoord. Daarnaast is het zo dat niet alle opgespoorde delicten door de *politie* zijn opgespoord. Er zijn vier zogenoemde 'bijzondere opsporingsdiensten', elk met een eigen specifieke opsporingstaak: de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst/Economische Controledienst, de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst, de Algemene Inspectiedienst en de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT-IOD), voorheen VROM Inlichtingen- en Opsporingsdienst.

In de volgende paragrafen wordt ingegaan op de gebruikte gegevensbronnen, zoals kenmerken van de bron, informatiegebied, de periodiciteit van de dataverzameling, de relaties met andere informatiesystemen, privacyaspecten, beperkingen, eigendom en beheer van de databron.

B3.1 De slachtofferenquêtes

Er worden veel delicten gepleegd die niet in de officiële registraties worden opgenomen: het slachtoffer heeft besloten om geen aangifte te doen, de politie kan alleen maar een waarschuwing hebben gegeven, of het incident komt nooit aan het licht.

Om een beter beeld te krijgen van alle delicten, dus ook van het hierboven bedoelde 'dark number', kan aan een steekproef uit de bevolking of uit het bedrijfsleven worden gevraagd naar slachtofferschap van criminaliteit. Ook onveiligheidsgevoelens en andere aspecten in verband met criminaliteit kunnen via enquêtes in kaart worden gebracht.

De eerste slachtofferenquête onder de bevolking in Nederland werd in 1973 gehouden (Fiselier, 1978). In de periode 1973-1979 werd deze jaarlijks door het WODC uitgevoerd (Van Dijk & Steinmetz, 1979). Sinds 1980 heeft het CBS – tot 1985 in overleg met het WODC – dergelijke enquêtes regelmatig gehouden: in de periode 1981-1985 gebeurde dit jaarlijks, na 1985 telkens in de oneven jaren, via de Enquête Slachtoffers Misdrijven (ESM). Met ingang van 1992 is de Enquête Rechtsbescherming en Veiligheid (ERV) de opvolger van de ESM. Deze continue enquête is in 1997 als module Recht opgenomen in het Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS), een

[3] De Algemene Rekenkamer schrijft hierover dat er aanwijzingen zijn dat agenten BVH mijden of incidenten 'lichter' classificeren, zodat ze met een boete afgedaan kunnen worden en op die manier niet geregistreerd hoeven te worden (zie Algemene Rekenkamer, 2011, p. 16).

continu CBS-onderzoek naar verschillende aspecten van de leefsituatie van de Nederlandse bevolking. Vanaf 2005 is deze module Recht binnen POLS vervallen. De belangrijkste onderwerpen zijn vanaf 2005 geïntegreerd in de Veiligheidsmonitor Rijk (VMR), die sinds eind 2008 is overgegaan in de Integrale Veiligheidsmonitor (IVM, 2012; zie hieronder), en die vervolgens in 2012 is opgevolgd door de Veiligheidsmonitor (VM, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2019; zie ook hieronder).

Sinds 1993 is in opdracht van de ministeries van Justitie en Veiligheid (JenV) en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) de Politiemonitor Bevolking (PMB) uitgevoerd. Tot en met 2001 was de PMB een tweejaarlijks onderzoek. Van 2002 tot en met 2005 is de PMB jaarlijks uitgevoerd. Ook de PMB is vanaf 2005 geïntegreerd in de VMR.

Vanaf 2005 zijn de belangrijkste onderwerpen uit de POLS-module Recht en uit de PMB, samen met elementen uit de Enquête Leefbaarheid en Veiligheid (ELV; een periodiek onderzoek naar de omstandigheden van leefbaarheid en veiligheid in de G31-gemeenten), geïntegreerd in één grote jaarlijkse enquête, de Veiligheidsmonitor Rijk (VMR). Deze VMR werd vanaf 2005 op landelijke en vanaf 2006 tot en met 2008 ook op regionale schaal uitgevoerd. De opvolger hiervan, de Integrale Veiligheidsmonitor (IVM, 2012), levert naast landelijke en regionale informatie ook inzicht op subregionaal niveau. Met ingang van het kalenderjaar 2012 zijn aanpassingen in de vraagstellingen en wijzigingen in de onderzoeksopzet doorgevoerd. Deze doorontwikkeling van de IVM is gemarkeerd met een naamswijziging: de Veiligheidsmonitor (VM).

Voor internationale vergelijking wordt sinds 1989 om de drie à vier jaar een slachtofferenquête uitgevoerd in diverse landen in en buiten Europa, de International Crime Victims Survey (ICVS) (zie paragraaf 7 van deze bijlage).

Kenmerken van slachtofferenquêtes
Slachtofferenquêtes vormen een eigen en onafhankelijke bron van gegevens over veelvoorkomende criminaliteit. De slachtofferenquêtes zijn opgezet met als doel inzicht te krijgen in de totale omvang van de criminaliteit, vooral in die criminaliteit die niet in de officiële registraties wordt opgenomen, via een waarnemingsmethode die onafhankelijk is van de politieregistratie. De gegevens uit de slachtofferenquêtes hebben betrekking op het begin van de strafrechtsketen. Elk delict waarvan iemand slachtoffer wordt, kan in principe worden aangegeven bij de politie, en kan daarmee in theorie bijdragen aan opsporing en aanhouding van mogelijke verdachten.

Als men de landelijke slachtofferenquêtes onder de bevolking als een opeenvolgend geheel in de tijd ziet, zijn er zes momenten aan te wijzen waarop sprake kan zijn van een duidelijke trendbreuk. De eerste trendbreuk ligt in 1980, bij de overgang van de WODC-slachtofferenquête naar de ESM; de tweede ligt in 1993, toen de ESM overging in de ERV. Het derde breukmoment valt in 1997, toen de ERV opgenomen werd in het POLS. Het vierde moment ligt in 2005-2006, bij de overgang van de POLS-module Recht (en de daarnaast afzonderlijk bestaande gegevensreeks van de PMB) naar de VMR. De vijfde trendbreuk betreft de overgang van de VMR naar de IVM in 2008. De herziening van de opzet en de vraagstelling van de IVM in 2012 vormt het zesde breukmoment (maar valt buiten de reikwijdte van deze publicatie). Deze overgangen zijn gepaard gegaan met grotere of minder grote wijzigingen in onderzoeksdesign, vraagstelling, frequentie en/of periodiciteit. Om inzicht te krijgen in de effecten van dergelijke wijzigingen zijn bij enkele overgangen zowel de ‘oude’ als de nieuwe

enquêtes naast elkaar (‘parallel’) uitgevoerd. Dit is onder meer het geval bij de overgang van de ESM naar de ERV, van de VMR naar de IVM, en van de IVM naar de VM.

Beperkingen van slachtofferenquêtes
In de slachtofferenquêtes zijn de definities van een ‘delict’ niet gelijk aan de strafrechtelijke definities, zoals die in de Politiestatistiek en de justitiële statistieken worden gehanteerd. De betrouwbaarheid van de bevindingen is afhankelijk van (onder andere) het aantal respondenten en het aantal aangetroffen delicten in de steekproef. Ook het (beperkte) geheugen van de geënquêteerden kan de resultaten beïnvloeden, doordat respondenten zich bepaalde gebeurtenissen niet meer juist herinneren of verkeerd in de tijd plaatsen (‘telescoping’). Verder wordt alleen over delicten met aanwijsbare slachtoffers gerapporteerd. Gegevens over slachtofferloze delicten (zoals heling en drugshandel) komen niet voor. Zeer zware vormen van geweld, zoals moord, komen per definitie evenmin voor.

Verschillende slachtofferenquêtes laten vaak verschillende resultaten in hoogte en ontwikkeling van slachtofferpercentages en andere cijfers zien. Deze verschillen vloeien vooral voort uit verschillen in vraagstelling, in steekproefkader en in verslagperiode. Ook de wijze van enquêteren kan een rol spelen, zelfs binnen eenzelfde survey.

Zo zijn de meeste delicten in de CBS-enquêtes vanaf 1992 in de VMR en in de IVM in het algemeen strikter gedefinieerd dan in de PMB en de eerdere CBS- en WODC-enquêtes. Slachtofferschap heeft in de ESM betrekking op twaalf maanden in het voorgaande kalenderjaar. In de CBS-enquêtes vanaf 1992 (POLS en ERV) is dit twaalf maanden voor de interviewdatum (dus ‘gemiddeld’ zes maanden in het huidige en zes maanden in het voorgaande kalenderjaar). Ook de referentieperiode in de PMB en in de VMR is twaalf maanden vóór de interviewdatum, maar dit komt bij benadering overeen met het voorgaande kalenderjaar. In de IVM, die jaarlijks in het vierde kwartaal wordt uitgevoerd, en de VM, die in de periode augustus-november wordt uitgevoerd, valt deze referentieperiode voor het grootste deel samen met het lopende kalenderjaar.

Slachtofferschappen worden in deze rapportage toebedeeld aan het kalenderjaar waarin het zwaartepunt van de onderzochte verslagperiode valt. Voor de ERV en POLS wordt voor de verslagperiode het betreffende onderzoeksjaar aangehouden, evenals voor de IVM. Gegevens voor ontbrekende jaren zijn in een aantal gevallen geïnterpoleerd.

De respondenten voor de ESM tot en met 1984 werden getrokken uit gemeentelijke personenregisters (voor enkele gemeenten werd uit een adressenregister getrokken), voor de ERV vormde een postafgiftepuntenbestand het steekproefkader en voor POLS werden steekproeven getrokken uit persoonsregisters (GBA: Gemeentelijke Basisadministratie Persoonsgegevens).[4] Voor de PMB werd getrokken uit een telefoon-register, terwijl voor de ICVS willekeurige telefoonnummers werden gegenereerd (met een regionale stratificatie). De steekproeven voor de VMR, IVM en VM werden en worden getrokken uit een personenregister (de GBA), waarbij zo nodig uit telefoonregisters bijbehorende telefoonnummers werden gezocht.

[4] Tegenwoordig is dit de Basisregistratie Personen (BRP).

De interviews voor de ESM, de ERV en POLS werden persoonlijk bij de respondenten thuis gehouden, terwijl de PMB-respondenten telefonisch werden geïnterviewd. De VMR-interviews werden voor zover mogelijk telefonisch afgenomen, maar indien dit niet mogelijk was, volgde een persoonlijk interview. In de IVM zijn vier verschillende interviewmodes gehanteerd: internet, telefonisch, persoonlijk en schriftelijk. In de VM wordt gebruikgemaakt van twee interviewmodes: internet en schriftelijk (zie paragraaf 1.4).

B3.1.1 CBS-slachtofferenquêtes (1980-2004)

Informatiegebied
De bevolking van Nederland van 15 jaar en ouder in particuliere huishoudens vormt de doelpopulatie van de slachtofferenquête. In alle CBS-slachtofferenquêtes wordt van verschillende soorten delicten en delictgroepen vastgesteld hoeveel personen daarvan slachtoffer zijn geworden in het voorgaande kalenderjaar (ESM) of in de twaalf voorgaande maanden (ERV, POLS), hoeveel van deze voorvallen bij de politie zijn gemeld en bij hoeveel een document (proces-verbaal) is ondertekend. Bij de ERV en het POLS wordt verder nog geschat hoeveel delicten in Nederland hebben plaatsgevonden. Verder worden vragen gesteld over gevoelens van onveiligheid in verband met criminaliteit en over preventiemaatregelen tegen criminaliteit. De ESM onderscheidt handtastelijkheden binnen en buiten, exhibitionisme, bedreigingen binnen en buiten, inbraak, (brom)fiets-/autodiefstal, diefstal uit of vanaf auto, zakkenrollerij, overige diefstal (niet eerder genoemd), beschadiging van auto, overige vernielingen (niet eerder genoemd) en doorrijden na aanrijding.

ERV en POLS onderscheiden geweldsdelicten, zoals seksuele delicten (in de ERV alleen aan vrouwen gevraagd), mishandeling, bedreiging; vermogensdelicten, zoals inbraak, fietsdiefstal, autodiefstal, diefstal uit auto, zakkenrollerij en overige diefstal; vandalisme, zoals diefstal vanaf/beschadiging aan auto, overige vernielingen; doorrijden na ongeval; kwaadwillige telefoontjes (worden niet als delict geteld); overige delicten (worden niet verder geanalyseerd).

Kenmerken van respondenten en/of het huishouden zijn in alle CBS-enquêtes: leeftijd, geslacht, burgerlijke staat, huishoudensamenstelling, opleidingsniveau, inkomen, tijdsbesteding en dergelijke. Het belangrijkste geografische kenmerk is de urbanisatiegraad of de stedelijkheid van de woongemeente.

De CBS-slachtofferenquêtes zijn gebaseerd op een steekproef. De in de jaren 1981 en 1982 uitgevoerde ESM bestond hoofdzakelijk uit een personensteekproef, die voor enkele gemeenten werd aangevuld met een adressensteekproef. Vanaf 1983 is voor de ESM, en voor de ERV, het steekproefkader gebaseerd op een postafgiftepuntenbestand van de toenmalige PTT. Per huishouden werd in de ESM slechts één persoon ondervraagd. Anders dan in de ESM werden in de ERV per huishouden, indien aanwezig, twee personen van 15 jaar en ouder geïnterviewd. De POLS-steekproeven ten slotte zijn personensteekproeven die werden getrokken uit de GBA. In de ESM zijn steeds 5.000 à 10.000 personen ondervraagd. De ERV bevatte jaarlijks 5.000 respondenten uit circa 3.000 adressen. Voor POLS werden jaarlijks circa 50.000 personen voor het gehele onderzoek ondervraagd, van wie 10.000 voor de module Recht (waaronder Slachtofferschap). Vragen over onveiligheidsgevoelens werden aan circa 5.000 respondenten gesteld. Er werd per soort enquête gewogen naar achtergrondvariabelen als leeftijd, geslacht en mate van verstedelijking. Alle enquêtes werden mondeling (face to face) afgenomen.

Periodiciteit van de dataverzameling
De ESM is uitgevoerd in elk van de jaren 1981-1985, en sindsdien tot en met 1993 alleen in de oneven jaren. De ERV is uitgevoerd in elk van de jaren 1992-1996; het POLS werd eveneens jaarlijks uitgevoerd van 1997-2004.

Beperkingen
Door verschillen in onderzoeksdesign, waarnemingsmethode en vraagstelling zijn de resultaten van de CBS-enquêtes niet zonder meer vergelijkbaar met andere slachtofferenquêtes, zoals de PMB en de ICVS. Ook de onderlinge vergelijkbaarheid tussen ESM en ERV is beperkt. De vergelijkbaarheid tussen de ERV en het POLS is beter, omdat de vraagstelling nauwelijks is gewijzigd.

Eigendom en beheer
De slachtofferenquêtes worden zelfstandig uitgevoerd door het CBS. Bestanden voor gebruik door derden worden beheerd door DANS (Data Archiving and Networked Services; voorheen Wetenschappelijk Statistisch Agentschap (WSA)) en zijn (tegen betaling) voor derden beschikbaar. De bestanden zijn niet herleidbaar tot personen. Daarom zijn er geen speciale privacyreglementen van toepassing.

Politiemonitor Bevolking (1993-2005)
De PMB is een landelijk bevolkingsonderzoek naar criminaliteit, onveiligheid, preventiegedrag van burgers en de ervaringen van burgers met de politie. In 2004 zijn vragen over verschillende aspecten van veiligheid en het functioneren van de politie aan bijna 50.000 Nederlanders voorgelegd.

Deze informatie dient deels als aanvulling op geregistreerde gegevens over criminaliteit, vooral ten behoeve van het beleid op regionaal (politieregio's) en landelijk niveau, en daarnaast ten behoeve van andere lokale relevante beleidseenheden. Net als de andere slachtofferenquêtes gaan de verzamelde gegevens over criminaliteit aan het begin van de strafrechtsketen. De doelpopulatie van de PMB is de bevolking van 15 jaar en ouder in particuliere huishoudens van Nederland, van de afzonderlijke politieregio's en van eventuele andere onderscheiden administratieve eenheden.

Informatiegebied
Ook de PMB heeft betrekking op aantallen slachtoffers, het wel of geen (ondertekende) aangifte doen, de reden van eventuele aangifte, en eventuele geleden schade. Ook komt hierin het oordeel over het optreden van de politie, redenen van eventuele ontevredenheid, en preventieadviezen en informatie over slachtofferhulp aan de orde. Daarnaast worden vragen gesteld over problemen in de buurt met betrekking tot diverse vermogensdelicten, verkeersoverlast, dreiging en verloedering, gevoelens van onveiligheid in verband met criminaliteit, preventiemaatregelen tegen inbraak, andere contacten van burgers met de politie en de tevredenheid hierover, en beschikbaarheid, zichtbaarheid, functioneren en optreden van de politie in de eigen buurt.

De zogenoemde objectgebonden delicten zijn die delicten die de woning of een voertuig als object hebben: (poging tot) inbraak (woning als object), fietsdiefstal, autodelicten, diefstal uit/vanaf de auto en vernieling aan de auto. Persoonsgebonden delicten zijn: verkeersdelicten (aanrijding met doorrijden); geweldsdelicten, zoals bedreiging, mishandeling, portemonneediefstal met geweld; en overige delicten, zoals portemonneediefstal zonder geweld, overige diefstal, overige vernieling en andere

delicten. De achtergrondkenmerken zijn beperkt; standaard worden alleen landelijke en regionale gegevens gepresenteerd.

Periodiciteit van de dataverzameling
In elk van de toenmalige 25 politieregio's werden ten minste 1.000 personen telefonisch ondervraagd. In 1990 is een beperkt eerste onderzoek uitgevoerd in 25 Nederlandse gemeenten. Daarna is het onderzoek tussen 1993 en 2001 tweejaarlijks en daarna tot en met 2005 jaarlijks uitgevoerd. De politieregio's hadden de mogelijkheid om extra respondenten te laten ondervragen via de zogenoemde 'opstapmethode'. Gevraagd werd naar de ervaringen van de respondenten in de twaalf maanden voorafgaand aan de interviewdatum. De (telefonische) interviews zijn geconcentreerd in de maanden januari t/m maart.

Beperkingen
De vergelijkbaarheid met andere slachtofferenquêtes wordt beperkt door verschillen in (onder andere) het steekproefkader (telefoonregister versus personen- versus adressensteekproef), de herweging, de methode van dataverzameling (telefonisch versus persoonlijk), de vraagstelling en -volgorde van (onder andere) delicten, en de presentatie van resultaten (percenteringsbasis, (sub)totaalcijfers voor groepen van delicten).

Eigendom en beheer
Het onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van de toenmalige ministeries van JenV en BZK en een groot aantal politiekorpsen en was primair gericht op de toenmalige afzonderlijke politieregio's. De politieregio's hadden de mogelijkheid om extra respondenten te laten ondervragen via de zogenoemde 'opstapmethode'. De belangrijkste resultaten van de PMB werden gepresenteerd in twee rapporten: een landelijk rapport met de belangrijkste resultaten, en een tabellenrapport.

B3.1.2 De Veiligheidsmonitor Rijk (2005-2008)

Informatiegebied
De bevolking van Nederland van 15 jaar en ouder in particuliere huishoudens vormde de doelpopulatie van de Veiligheidsmonitor Rijk. Van verschillende soorten delicten en delictgroepen werd vastgesteld hoeveel personen daarvan slachtoffer zijn geworden in de twaalf voorgaande maanden, in hoeverre deze voorvallen bij de politie werden gemeld, en of daarbij een document (zoals een proces-verbaal) is ondertekend. Er werd een schatting gemaakt van het aantal delicten dat de inwoners in Nederland hebben ondervonden. Verder werden vragen gesteld over gevoelens van onveiligheid in verband met criminaliteit, over preventiemaatregelen tegen criminaliteit, over buurtproblemen, over algemene contacten tussen burgers en politie, en over het oordeel over de politie in de woonbuurt.

In de VMR werden de volgende delicten onderscheiden: geweldsdelicten (seksuele delicten, mishandeling, bedreiging); vermogensdelicten, zoals inbraak of een poging daartoe, fietsdiefstal, autodiefstal, diefstal uit auto, zakkenrollerij met of zonder geweld en overige diefstal; vandalisme (beschadiging/diefstal vanaf auto en overige vernielingen); doorrijden na ongeval en overige delicten.

Kenmerken van respondenten of hun huishouden (zoals leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, burgerlijke staat, huishoudensamenstelling, inkomen) werden zo veel mogelijk verkregen via koppeling met (geanonimiseerde) registerdata die bij het

CBS via het Sociaal Statistisch Bestand (SSB) beschikbaar zijn. Ook geografische achtergrondkenmerken (zoals stedelijkheid van de woonomgeving en van de woongemeente) werden via een dergelijke koppeling verkregen. Hierdoor kon de (beperkte) beschikbare interviewtijd maximaal worden benut voor relevante onderwerpgerichte vragen, en ontstonden uitgebreide mogelijkheden tot nadere analyse.

De VMR is gebaseerd op een personensteekproef, die werd getrokken uit de GBA. Jaarlijks werden voor het hoofdonderzoek in het eerste kwartaal per politieregio netto ten minste 750 respondenten ondervraagd, wat resulteert in ten minste 18.750 respondenten.[5] De enquêtes werden in principe telefonisch afgenomen, maar wanneer op het woonadres van de respondent geen telefoonaansluiting beschikbaar was, volgde een mondeling (face to face) interview met een bezoek door een enquêteur.

Periodiciteit van de dataverzameling
De VMR is in de jaren 2005-2008 jaarlijks uitgevoerd. Met het oog op de vergelijkbaarheid is de VMR in de jaren 2008-2010 ook op beperkte schaal (alleen landelijk niveau) in het vierde kwartaal uitgevoerd, tegelijk met de IVM.

Beperkingen
Door verschillen in onderzoeksdesign, waarnemingsmethode en vraagstelling zijn de resultaten niet zonder meer vergelijkbaar met eerdere en andere slachtofferenquêtes (PMB, POLS, ELV) en met de ICVS. Daarnaast kan er sprake zijn van steekproeffouten, meetfouten en non-responsfouten.

Eigendom en beheer
Opdrachtgevers voor de VMR waren de toenmalige ministeries van VenJ en BZK en het CBS, die daartoe een samenwerkingsovereenkomst zijn aangegaan. Het onderzoek werd uitgevoerd door het CBS. Bestanden zijn in principe voor gebruik door de opdrachtgevers; gebruik door derden is na enige tijd mogelijk via DANS (voorheen WSA). Ook via het Centrum voor Beleidsstatistiek (CvB) van het CBS kunnen externe onderzoekers (onder strikte voorwaarden) onderzoek verrichten op microdata van het CBS. Daarnaast kunnen op aanvraag data beschikbaar worden gesteld (maatwerk).

De bestanden zijn niet herleidbaar tot personen. Daarom zijn er geen speciale privacyreglementen van toepassing.

B3.1.3 De Integrale Veiligheidsmonitor (2008-2011)

Informatiegebied
De doelpopulatie van de Integrale Veiligheidsmonitor bestaat uit de bevolking van 15 jaar en ouder in particuliere huishoudens in Nederland als geheel, in afzonderlijke regio's of in afzonderlijke gemeenten of delen, of combinaties daarvan. De IVM bestaat uit een landelijke/regionale steekproef en lokale steekproeven, die tegelijkertijd worden uitgevoerd. De landelijke/regionale uitvoering is gericht op betrouwbare gegevens voor Nederland als geheel en voor de toenmalige 25 afzonderlijke politieregio's; de lokale onderzoeken zijn daarnaast gericht op het verkrijgen van

[5] Dit geldt voor de standaard VMR. Het additionele onderzoek, waarbij in de volgende kwartalen ten minste circa 1.000 respondenten per kwartaal worden ondervraagd, blijft hier verder buiten beschouwing. In 2005 is de VMR alleen op (beperkte) landelijke schaal uitgevoerd, met in totaal ruim 5.000 respondenten.

(extra) informatie voor afzonderlijke politieregio's of gemeenten, of onderdelen of combinaties daarvan.

De vragenlijst van de IVM is modulair opgebouwd, met verplichte en facultatieve vragenblokken. In het landelijke/regionale deel worden alle vragen opgenomen; op lokaal niveau kunnen facultatieve blokken desgewenst worden weggelaten. Ook kan lokaal een 'vrij blok' worden toegevoegd.

Verplichte blokken in de IVM zijn: de leefbaarheid van de woonomgeving, buurtproblemen, onveiligheidsgevoelens in verband met criminaliteit, slachtofferschap van criminaliteit, en – indien nodig – achtergrondkenmerken. Vragen over aangifte bij de politie van het meest recente voorval zijn facultatief, evenals vragen over algemene contacten tussen burgers en politie, over het functioneren van de politie in de woonbuurt, over preventiemaatregelen tegen criminaliteit, en over respectloos gedrag en de inzet van de gemeente voor de leefbaarheid en veiligheid. Van verschillende soorten delicten en delictgroepen wordt vastgesteld hoeveel personen daarvan slachtoffer zijn geworden in de twaalf voorgaande maanden. Ook kan een schatting worden gemaakt van het aantal delicten dat de inwoners in Nederland hebben ondervonden. De volgende delicten worden onderscheiden: geweldsdelicten (seksuele delicten, mishandeling, bedreiging); vermogensdelicten, zoals inbraak of een poging daartoe, fietsdiefstal, autodiefstal, diefstal uit auto, zakkenrollerij met of zonder geweld en overige diefstal; vandalisme (beschadiging aan/diefstal vanaf auto en overige vernielingen); overige delicten.

Kenmerken van respondenten of hun huishouden (zoals leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, burgerlijke staat, huishoudensamenstelling, inkomen) worden voor het landelijke/regionale deel zo veel mogelijk verkregen via koppeling met registerdata die bij het CBS via het SSB beschikbaar zijn. Ook geografische achtergrondkenmerken (zoals stedelijkheid van de woonomgeving en van de woongemeente) worden via een dergelijke koppeling verkregen. Hierdoor ontstaan niet alleen uitgebreide mogelijkheden tot nadere analyse, maar kan de beperkte beschikbare interviewtijd maximaal worden benut voor relevante onderwerpgerichte vragen. Achtergrondgegevens voor lokale enquêtes worden verkregen via additionele vragen en worden – indien nodig – aangevuld met gegevens uit het SSB.

De IVM is gebaseerd op personensteekproeven, die zowel voor het landelijke/regionale deel als voor de lokale enquêtes door het CBS worden getrokken uit de GBA. Jaarlijks worden voor het landelijke/regionale deel in het vierde kwartaal per politieregio netto ten minste 750 respondenten ondervraagd, wat resulteert in ten minste 18.750 respondenten (toentertijd waren er 25 politieregio's).[6] Het aantal respondenten voor de lokale onderzoeken varieert per jaar.[7]

In de IVM worden vier verschillende interviewmodes gehanteerd. De benaderde persoon wordt allereerst verzocht om de vragenlijst via internet te beantwoorden (CAWI). De steekproefpersonen kunnen ook een schriftelijke vragenlijst opvragen en invullen (PAPI). Steekproefpersonen die niet reageren, worden telefonisch benaderd

[6] In het vierde kwartaal van 2008 bedroeg dit aantal netto 670 respondenten per politieregio. In totaal telde deze landelijke/regionale uitvoering bijna 17.000 respondenten.

[7] In de IVM 2008 participeerden 7 politieregio's en (grotendeels in combinatie daarmee) rond 80 gemeenten in de lokale uitvoering, met in totaal bijna 46.000 respondenten. In de IVM-2009 lagen deze aantallen met in totaal bijna 180.000 respondenten in 239 gemeenten verdeeld over 21 politieregio's veel hoger. In 2010 ging het om 21 participerende gemeenten in 7 regio's, met in totaal bijna 20.000 respondenten. In 2011, het laatste IVM-jaar met dit design, betrof het 225 gemeenten in 23 regio's, met in totaal ruim 200.000 respondenten.

(CATI) als het telefoonnummer bij het CBS (of bij de lokale uitvoerenden) bekend is. Als dat niet bekend is of als telefonische benadering niet lukt, worden die personen alsnog persoonlijk benaderd (CAPI). In het landelijke/regionale deel worden alle interviewmodes gebruikt; in de lokale onderzoeken zijn de (relatief dure) mondelinge interviews met een bezoek door een enquêteur niet verplicht. Deze waarnemingsmethode wordt daarom lokaal slechts op beperkte schaal toegepast.

Periodiciteit van de dataverzameling
De IVM is in deze opzet vanaf 2008 tot en met 2011 jaarlijks in het najaar uitgevoerd. Vanaf het kalenderjaar 2012 zijn de opzet en de vraagstelling van de IVM ingrijpend herzien (de beschrijving hiervan valt buiten het kader van de huidige publicatie).

Beperkingen
Door verschillen in onderzoeksdesign, waarnemingsmethode en vraagstelling zijn de resultaten niet zonder meer vergelijkbaar met eerdere en andere slachtofferenquêtes (PMB, POLS, ELV, VMR) en met de ICVS. Daarnaast kan er sprake zijn van steekproeffouten, meetfouten en non-responsfouten.

Uit nadere analyses is gebleken dat de IVM-niveauschattingen over slachtofferschap en ondervonden delicten (waaronder autodelicten) voor verbetering vatbaar zijn. Daarom is de presentatie van alle IVM-cijfers over autodelicten voor alle jaren aangepast, is aan alle IVM-cijfers over de omvang van slachtofferschap en ondervonden delicten de status 'voorlopig' toegekend, en zijn de schattingen over absolute aantallen ondervonden delicten (voorlopig) vervallen. Op basis van de herziening vanaf 2012 kunnen eerdere niveauschattingen mogelijk alsnog worden aangepast.

Onderlinge vergelijking van relatieve IVM-cijfers naar plaats en tijd blijft wel mogelijk; het onderzoeksinstrument is in de periode 2008-2011 immers niet veranderd.

Eigendom en beheer
Opdrachtgevers voor de IVM zijn het toenmalig ministerie van VenJ, het ministerie van BZK en het CBS. Het CBS draagt zorg voor de landelijke uitvoering van de IVM; de uitvoering van de lokale enquêtes is ondergebracht bij de lokale statistische onderzoeksbureaus of bij externe veldwerkbureaus.

De standaardrapportages (door het CBS) zijn gebaseerd op alle (landelijke/regionale plus regionale) enquêtes samen. De lokale deelnemers krijgen hun eigen microdata (waaronder de gevraagde achtergrondkenmerken), aangevuld met de door het CBS verzamelde onderzoeksgegevens voor die regio/gemeente. Omdat alle indicatoren zijn gestandaardiseerd, kunnen lokale instanties daarmee hun eigen rapportages hierop afstemmen.

Bestanden zijn in principe voor gebruik door de opdrachtgevers. Het gebruik van deze microdata vindt plaats conform de voorwaarden die hiervoor door het CvB worden gehanteerd.

Gebruik door derden is na enige tijd mogelijk via DANS (voorheen WSA). Ook via het CvB kunnen externe onderzoekers (onder strikte voorwaarden) onderzoek verrichten op microdata van het CBS. Daarnaast kunnen op aanvraag data beschikbaar worden gesteld (maatwerk).

De bestanden zijn niet direct herleidbaar tot personen. Daarom zijn er geen speciale privacyreglementen van toepassing.

B3.1.4 De Veiligheidsmonitor (vanaf 2012)

Informatiegebied
De doelpopulatie van de Veiligheidsmonitor vormt de bevolking van 15 jaar en ouder in particuliere huishoudens in Nederland als geheel, in afzonderlijke regio's of in afzonderlijke gemeenten of delen of combinaties daarvan. De VM bestaat uit een landelijke steekproef die voor een deel door het CBS en voor een deel door het externe onderzoeksbureau I&O Research wordt uitgevoerd. Dit wordt aangevuld met jaarlijks wisselende lokale steekproeven die door I&O Research in opdracht van lokale en regionale overheden worden uitgevoerd. Het totaal aantal respondenten bedroeg 77.989 in 2012, 145.277 in 2013, 86.382 in 2014, 111.252 in 2015, 80.860 in 2016, 149.461 in 2017, 135.481 in 2019, 173.473 in 2021 en 182.218 in 2023. Het aantal respondenten hiervan dat behoorde tot de jaarlijks wisselende lokale steekproeven was 18.656 in 2012, 79.740 in 2013, 19.079 in 2014, 47.460 in 2015, 13.631 in 2016, 80.187 in 2017, 63.486 in 2019, 96.074 in 2021 en 106.534 in 2023.

De landelijke uitvoering was in 2012 gericht op betrouwbare gegevens voor Nederland als geheel en voor de toenmalige 25 afzonderlijke politieregio's. Naar aanleiding van de inrichting van de Nationale Politie per 1 januari 2013 met een nieuwe regionale indeling in 10 regionale eenheden, 43 districten en 167 basisteams is het steekproefontwerp van de VM in 2013 zodanig aangepast dat betrouwbare uitspraken op deze nieuwe regionale niveaus kunnen worden gedaan. Ook voor gemeenten met meer dan 70.000 inwoners zijn betrouwbare uitspraken mogelijk. De lokale uitvoering van de VM is gericht op het verkrijgen van (extra) informatie voor afzonderlijke regio's van de politie of gemeenten, of onderdelen of combinaties daarvan.

De vragenlijst van de VM is modulair opgebouwd. De vragenblokken zijn: leefbaarheid van de woonbuurt, beleving overlast in de buurt, veiligheidsbeleving, slachtofferschap (inclusief cybercrime) en aangiftegedrag, politiecontacten, functioneren politie in buurt, functioneren politie in algemeen, functioneren gemeente, preventie, onveilige plekken, respectloos gedrag, en achtergrondkenmerken. Voor lokale deelnemers aan de Veiligheidsmonitor is aan het einde van de vragenlijst enige vrije ruimte beschikbaar voor eigen vragen.

De vragenlijst van de Veiligheidsmonitor is in 2021 grondig herzien. Nieuwe onderwerpen die breed in de maatschappelijke belangstelling staan zijn toegevoegd: zo is er aandacht voor discriminatie en online seksueel intimiderend gedrag. En onderwerpen die al eerder deel uitmaakten van de Veiligheidsmonitor zijn verdiept: er wordt bijvoorbeeld niet alleen in kaart gebracht hoeveel Nederlanders slachtoffers zijn van criminaliteit, maar ook welke emotionele, lichamelijke en financiële gevolgen zij hiervan ondervinden. Het vragenblok over online criminaliteit is geactualiseerd en uitgebreid met nieuwe vormen van criminaliteit op dit gebied. Een verandering in de wijze waarop de gegevens worden verzameld is dat papieren vragenlijsten niet meer gebruikt zijn, er is enkel nog internetwaarneming.

Door deze aanpassingen in de vraagstellingen en door een andere manier van dataverzameling (het onderzoek werd voor het eerst uitsluitend als internetenquête uitgevoerd) zijn de uitkomsten van de Veiligheidsmonitor 2021 e.v. niet meer een-op-een vergelijkbaar met de Veiligheidsmonitor 2012-2019. Voor een beperkt aantal

kernindicatoren zoals slachtofferschap van traditionele criminaliteit en onveiligheidsgevoelens is dat wél het geval en kunnen dus langeretermijntrends worden weergegeven.

De vragenlijst van de Veiligheidsmonitor 2023 is weinig veranderd ten opzichte van die van 2021. Er is alleen een nieuw thema (ervaringen met controle door de politie) toegevoegd, het vragenblok over discriminatie is uitgebreid, en bij de achtergrondkenmerken zijn vragen over geslachtsregistratie, genderidentiteit en intersekse toegevoegd. Dat betekent dat de cijfers van 2023 goed vergelijkbaar zijn met die van twee jaar eerder.

Van verschillende soorten delicten en delictgroepen wordt vastgesteld hoeveel personen daarvan slachtoffer zijn geworden in de twaalf voorgaande maanden. Ook kan een schatting worden gemaakt van het aantal delicten dat de inwoners in Nederland hebben ondervonden. Deze schatting van het aantal delicten is in de loop van 2013 beschikbaar gekomen. De volgende delicten worden onderscheiden: geweldsdelicten (mishandeling, bedreiging, geweld met seksuele bedoelingen); vermogensdelicten, zoals inbraak of een poging daartoe, fietsdiefstal, autodiefstal, diefstal uit of vanaf de auto, diefstal van andere voertuigen, zakkenrollerij/-beroving of een poging daartoe, en overige diefstal; vandalisme (vernielingen aan voertuigen en overige vernielingen, bijvoorbeeld aan huis of tuin). Daarnaast worden in de VM ook voor het eerst delicten op het gebied van computercriminaliteit of cybercrime onderzocht. Het gaat dan om identiteitsfraude, koop- en verkoopfraude, hacken, en pesten via het internet, ook wel cyberpesten genoemd.

Kenmerken van respondenten of hun huishouden (zoals leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, burgerlijke staat, huishoudensamenstelling, inkomen) worden voor het landelijke/regionale deel zo veel mogelijk verkregen via koppeling met (geanonimiseerde) registerdata die bij het CBS via het SSB beschikbaar zijn. Ook geografische achtergrondkenmerken (zoals stedelijkheid van de woonomgeving en van de woongemeente) worden via een dergelijke koppeling verkregen. Hierdoor ontstaan niet alleen uitgebreide mogelijkheden voor nadere analyse, maar kan de beperkte beschikbare interviewtijd maximaal worden benut voor relevante onderwerpgerichte vragen. Achtergrondgegevens voor lokale enquêtes worden verkregen via additionele vragen en worden – indien nodig – aangevuld met gegevens uit het SSB.

De VM is gebaseerd op personensteekproeven, die zowel voor het landelijke deel als voor de lokale enquêtes door het CBS worden getrokken uit de Basisregistratie Personen.

In de VM 2012-2019 worden twee verschillende interviewmodes gehanteerd, namelijk internet en papier. De benaderde persoon wordt allereerst per aanschrijfbrief verzocht om de vragenlijst via internet te beantwoorden. Twee weken na verzending van de aanschrijfbrief worden de non-respondenten gerappelleerd en wordt tevens een schriftelijke vragenlijst toegevoegd. Twee weken na de eerste rappelbrief wordt een tweede rappelbrief verzonden met het verzoek de vragenlijst alsnog via internet of op papier in te vullen. Anderhalve week na deze tweede brief volgt nog een telefonisch rappel onder personen van wie een telefoonnummer beschikbaar is. Verder heeft alleen het CBS nog een beperkt aantal non-respondenten, waarvan geen telefoonnummer beschikbaar was, na het tweede rappel aan huis bezocht. Dit gebeurde bij wijze van experiment alleen in 2012, waarbij van ruim 1.200 personen onderzoeksgegevens zijn verzameld.

In de VM 2021 e.v. wordt nog één interviewmode gehanteerd, enkel internet. De benaderde persoon wordt allereerst per aanschrijfbrief verzocht om de vragenlijst via internet te beantwoorden. Twee weken na verzending van de aanschrijfbrief worden de non-respondenten gerappelleerd. Twee weken na de eerste rappelbrief wordt een tweede rappelbrief verzonden met het verzoek de vragenlijst alsnog via internet in te beantwoorden.

Periodiciteit van de dataverzameling
De VM wordt in deze opzet vanaf 2012 jaarlijks in het najaar (periode augustus t/m november) uitgevoerd. In 2017 is besloten de VM voortaan tweejaarlijks uit te voeren. De VM 2019 is het eerste onderzoek in deze nieuwe uitvoeringsfrequentie.

Beperkingen
Door verschillen in onderzoeksdesign, waarnemingsmethode en vraagstelling zijn de resultaten niet zonder meer vergelijkbaar met eerdere en andere slachtofferenquêtes (PMB, POLS, ELV, VMR, IVM) en met de ICVS. Daarnaast kan er sprake zijn van steekproeffouten, meetfouten en non-responsfouten.

Eigendom en beheer
Opdrachtgevers voor de VM zijn het ministerie van JenV en het CBS. Het CBS draagt zorg voor de landelijke uitvoering van de VM; de uitvoering van de lokale enquêtes is ondergebracht bij het externe onderzoeksbureau I&O Research. De eerstgenoemde opdrachtgevers hebben een Raad voor de Veiligheidsmonitor ingesteld, die in algemene zin toezicht uitoefent op de uitvoering van de VM. In deze raad zijn behalve de opdrachtgevers ook instanties vertegenwoordigd als de G4, de G32, Politie en het WODC. Het CBS verzorgt sinds 2016 de coördinatie en facilitering van de regionale en lokale onderzoeken.

De standaardrapportages (door het CBS) zijn gebaseerd op alle (landelijke plus lokale) enquêtes samen. De lokale deelnemers krijgen hun eigen microdata (waaronder de gevraagde achtergrondkenmerken), aangevuld met de landelijk verzamelde onderzoeksgegevens voor die regio/gemeente. Omdat alle indicatoren zijn gestandaardiseerd, kunnen lokale instanties hier hun eigen rapportages op afstemmen.

Bestanden zijn in principe voor gebruik door de opdrachtgevers. Er is een tool ontwikkeld waarmee voor lokale beleidsmakers gestandaardiseerde rapportages kunnen worden gegenereerd op basis van onderzoeksbestand(en) met output-gerelateerde programmasources die door het CBS via het CvB ter beschikking worden gesteld. Het gebruik van deze microdata vindt plaats conform de voorwaarden die hiervoor door het CvB worden gehanteerd.

Gebruik door derden is na enige tijd mogelijk via DANS (voorheen WSA). Ook via het CvB kunnen externe onderzoekers (onder strikte voorwaarden) onderzoek verrichten op microdata van het CBS. Daarnaast kunnen op aanvraag data beschikbaar worden gesteld (maatwerk).

De bestanden zijn niet direct herleidbaar tot personen. Daarom zijn er geen speciale privacyreglementen van toepassing.

Methodebreuken VMR, IVM, VM 2012-2019 en VM 2021 e.v.
De verschillen in onderzoeksdesign, waarnemingsmethode en vraagstellingen tussen VMR, IVM en VM hebben tot gevolg dat er systematische effecten optreden in de uitkomsten. Dit fenomeen wordt aangeduid met de term methodebreuken. Om de continuïteit en vergelijkbaarheid van de belangrijkste variabelen zoals slachtofferschap, aantal ondervonden delicten, en onveiligheidsgevoelens zo goed mogelijk te waarborgen, is in 2021 parallel aan de 'nieuwe' VM 2021 e.v. nogmaals de 'oude' IVM 2012-2019 met een steekproefomvang van 8.656 personen uitgevoerd. Om dezelfde reden is in 2008, 2009 en 2010 parallel aan de toen 'nieuwe' IVM de 'oude' VMR in een beperkte omvang uitgevoerd, en in 2012 parallel aan de toen 'nieuwe' VM' de 'oude' IVM in een beperkte omvang uitgevoerd.

Door de parallelle uitvoering van de oude en nieuwe ontwerpen is het mogelijk om de verschillen in uitkomsten te kwantificeren, en daarmee via omrekenfactoren correcties toe te passen op de VMR-, IVM-, en VM 2012-2019-cijfers om ze naar het VM 2021 e.v.-niveau te brengen. Op die manier worden uitkomsten van de VMR, IVM, en VM 2012-2019 vergelijkbaar met die van de VM 2021 e.v. (zie ook onderzoeksverantwoording Veiligheidsmonitor 2021; www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2022/veiligheidsmonitor-2021/onderzoeksverantwoording). Gevolg van het corrigeren van methodebreuken is dat de cijfers van 2019 en eerdere jaren afwijken van de eerder gepubliceerde cijfers voor deze jaren.

B3.2 De Politiestatistiek

De Politiestatistiek, gestart in 1948, beoogt inzicht te geven in de omvang, aard en ontwikkeling van de geregistreerde criminaliteit en de inspanning van de politie ter bestrijding hiervan. Tot en met het verslagjaar 2007 gebruikte het CBS gegevens die *rechtstreeks en decentraal* werden onttrokken aan de basisprocessensystemen van de toenmalige 25 regiokorpsen, het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD) en de Koninklijke Marechaussee (KMar). Met terugwerkende kracht tot het verslagjaar 2005 werden de gegevens tot 2011 uit de basisprocessensystemen *centraal* geleverd via de landelijke politiedatabank 'Geïntegreerde Interactieve Databank voor Strategische bedrijfsinformatie' (GIDS). De gegevens over 2012 tot en met 2014 worden sinds 2015 geleverd via 'Basisvoorziening Informatie' (BVI). Sinds 2017 zijn de gegevens ook over de verslagjaren 2010 tot en met 2016 geleverd via BVI. De gegevens worden geleverd volgens de definities en de telwijze van BVI. Alleen de KMar levert haar informatie nog rechtstreeks aan het CBS.

Wijze van aanleveren
Het Politiedienstcentrum verstrekt gegevens uit de registraties van de tien regionale eenheden en de Landelijke Eenheid via de landelijke politiedatabank BVI. In de periode tussen juni 2008 en december 2009 zijn alle eenheden overgegaan op het systeem Basisvoorziening Handhaving (BVH), waaraan de gegevens voor GIDS en BVI worden onttrokken. Voorheen waren de gegevens afkomstig uit de basisprocessensystemen BPS, Xpol en Genesys. Het BPS-systeem werd in negentien regiokorpsen gebruikt, het Xpol-systeem in vijf korpsen. Het regiokorps Haaglanden gebruikte het registratiesysteem Genesys.

De KMar gebruikt nog steeds het registratiesysteem BPS en levert het CBS per kwartaal een bestand met daarin gegevens van alle in BPS gemelde incidenten (misdrijven en overige incidenten).

Voordelen nieuwe wijze van aanleveren
De levering van gegevens uit GIDS en BVI kent een aantal voordelen:

- De uitkomsten zijn vollediger en op regioniveau beter vergelijkbaar, omdat bijna alle berichtgevers de informatie nu op dezelfde wijze en op hetzelfde tijdstip leveren.
- Dubbeltellingen worden voorkomen. Misdrijven die ter kennis komen in regio A, maar gepleegd zijn in een andere regio, worden in beide regio's geregistreerd. Voorheen leidde dit tot dubbeltellingen. Binnen GIDS en BVI is dit probleem opgelost en wordt het misdrijf geteld in de regio van plegen.
- Door de telwijze van GIDS en BVI over te nemen, zijn de CBS- en politiecijfers van de geregistreerde misdrijven nu onderling vergelijkbaar. Strafbare feiten waarvan geen aangifte was gedaan, maar die wel een verdachte en/of slachtoffer kenden, telde het CBS voorheen niet mee als geregistreerd misdrijf. Binnen GIDS en BVI worden deze feiten echter wel als misdrijf geregistreerd.
- De indeling van misdrijven in hoofd- en subcategorieën is aangepast, verbeterd en uitgebreid doordat van alle regio's gegevens per feitcode worden ontvangen.

Wijze van tellen
In het onderzoek tellen de volgende gegevens mee:

- Regionale eenheden en de Landelijke Eenheid: alle misdrijven volgens de definitie van GIDS/BVI met een incidentcode/maatschappelijke klassenaanduiding die voorkomt in de 'Standaardclassificatie misdrijven (Politie) 2010' (SCM2010) van het CBS; plus alle incidenten volgens GIDS/BVI (misdrijven en overige incidenten) met de incidentcode/maatschappelijke klassenaanduiding 'Verlaten plaats ongeval' of 'Rijden onder invloed'. Misdrijven die gemeld zijn in een regio maar gepleegd zijn in een andere regio, worden overgedragen aan de regio van plegen en zodoende in beide regio's geregistreerd. Als misdrijven zijn overgedragen aan een andere regio wordt alleen de registratie in de regio van plegen in het onderzoek meegenomen. Misdrijven waarvan de gemeente van plegen onbekend is, worden toegedeeld aan de regio van melden en krijgen de indicatie 'gemeente van plegen onbekend'.
- Regiokorps Haaglanden: regiokorps Haaglanden heeft tot de invoering van BVH eind 2009 de gegevens ten behoeve van het CBS ontleend aan Genesys met behulp van het programma 'CBS Tellen'. Dit programma produceerde geaggregeerde gegevens per gemeente, die ongewijzigd werden meegeteld. Inmiddels zijn van Haaglanden gegevens over de periode 2005-2009 ontvangen en verwerkt die beter aansluiten bij de gehanteerde meetwaarde.
- KMar (BPS): alle registraties met ten minste één incident dat voorkomt in de SCM2010, waarbij het veld 'aangifte' de waarde 'J' heeft en bij de incidentcode is aangegeven dat een aangifte verplicht is, en de registraties waarbij het aantal verdachten groter is dan 0 en bij de incidentcode is aangegeven dat een aangifte niet verplicht is, en alle registraties met de incidentcode/maatschappelijke klasse 'Doorrijden na ongeval' of 'Verlaten plaats ongeval' en 'Rijden onder invloed'.

Trendbreuk
- De nieuwe wijze van tellen (aanpassing van de CBS-telwijze aan GIDS/BVI) geeft een trendbreuk in de cijferreeksen. Globaal bezien ligt het niveau van de geregistreerde misdrijven binnen GIDS/BVI iets hoger. De trend in de ontwikkeling van de geregistreerde criminaliteit blijft echter nagenoeg gelijk. Omdat het repareren van de geconstateerde trendbreuk veel inspanning en tijd kost, is besloten om te starten met een nieuwe reeks over de geregistreerde misdrijven, vanaf 2005.

Met behulp van statistische technieken zijn door het CBS de methodebreuken onderzocht, geschat en vervolgens zijn hiermee gerepareerde reeksen gemaakt. Het resultaat is gepubliceerd in StatLine, de statistische databank van het CBS. Met de overgang van GIDS naar BVI is geen verschil ontstaan in de geregistreerde misdrijven. Het aantal geregistreerde verdachten wordt wel op een andere manier geteld waardoor van 2009 op 2010 een lichte trendbreuk optreedt. GIDS telde alleen verdachten die gekoppeld waren aan het hoofdincident van een registratie. BVI levert alle verdachten aan die aan incidenten zitten die een misdrijf zijn.

- Misdrijven die gemeld zijn in regionale eenheid 'A', maar gepleegd zijn in regionale eenheid 'B', worden overgedragen aan regio 'B' en zodoende in beide regio's geregistreerd. Voor de verslagjaren 2005 t/m 2009 werd de registratie in regio 'A' altijd verwijderd. Voor de verslagjaren na 2009 is het door nieuwe gedetailleerde data mogelijk te controleren of de registratie voorkomt in regio 'B' alvorens de registratie te verwijderen in regio 'A'. Dit levert een trendbreuk op van 2009 ten opzichte van 2010 en voor de jaren 2005 t/m 2009 een lichte onderschatting van het werkelijke aantal geregistreerde misdrijven.
- Sinds halverwege 2015 is het mogelijk om alle misdrijven die gemeld worden bij het Landelijk Meldpunt Internet Oplichting (LMIO) mee te tellen in de categorie vermogensmisdrijven. Het gaat in 2015 om 25.000 misdrijven (fraude met online handel). In 2016 42.000 misdrijven en in 2017 37.000 misdrijven. In voorgaande jaren werden alleen opgehelderde misdrijven van het Landelijk Meldpunt Internet Oplichting opgenomen in de BVI-cijfers. Hierdoor is er van 2014 op 2015 sprake van een trendbreuk in de categorie vermogensmisdrijven en daarmee ook in het totaal van de geregistreerde misdrijven.
- Sinds juli 2018 is het voor de politie niet meer mogelijk om meerdere delicten, die verband met elkaar houden (samenloop), in één registratie vast te leggen. Een voorbeeld hiervan is een straatroof waarbij een vuurwapen wordt gebruikt. Indien in één registratie meerdere delicten voorkomen, werd vóór juli 2018 alleen het zwaarste delict geteld. Als gevolg van deze aanpassing is bij een aantal delicten, zoals wapenhandel en huisvredebreuk een toename zichtbaar ten opzichte van 2017. Voor 2018 veroorzaakt dit een stijging van circa 0,5%. Tevens kan dit een opwaarts effect hebben op het ophelderingspercentage omdat het hier vaak gaat om reeds opgehelderde delicten.
- Het ophelderingspercentage werd tot en met C&R 2014 berekend door van alle geregistreerde misdrijven die gemeld werden in het verslagjaar, het deel van die misdrijven te tellen dat werd opgehelderd (de zogenoemde cohortmethode). Omdat opsporing tijd kost, komt het voor dat een misdrijf pas in een later verslagjaar wordt opgelost. Het voorlopige ophelderingspercentage is hierdoor moeilijk te vergelijken met het definitieve ophelderingspercentage, aangezien de misdrijven bij het definitieve ophelderingspercentage langer de tijd hebben gehad om opgehelderd te raken. Voor de verslagjaren vanaf verslagjaar 2012 is ervoor gekozen alle misdrijven die in het verslagjaar zijn opgehelderd, te delen door het aantal geregistreerde misdrijven in datzelfde jaar. Deze zogeheten saldobenadering komt overeen met de methode die de politie hanteert. Voor de verslagjaren 2005 tot en met 2011 was deze rekenwijze nog niet mogelijk en is de cohortmethode aangehouden. Dit levert nagenoeg geen trendbreuk omdat het ophelderingspercentage na twee jaar nauwelijks meer toeneemt door opheldering van 'oude misdrijven'.
- Tot en met verslagjaar 2009 wijkt de wijze van registreren van de misdrijven 'Verlaten plaats ongeval' en 'Rijden onder invloed' af van de registratie van de overige misdrijven. De misdrijven 'doorrijden na ongeval' en 'rijden onder invloed' werden voorheen door een beperking van het registratiesysteem integraal

toegevoegd aan het aantal misdrijven. Sinds de data via BVI geleverd wordt is het mogelijk om net als voor alle andere misdrijven alleen de zwaarste misdrijven per incident te tellen. Deze methodebreuk zorgt ervoor dat de ontwikkeling van verkeersmisdrijven van 2009 op 2010 een trendbreuk vertonen.
- In voorgaande edities van C&R werd het aantal unieke verdachten van misdrijven opgehoogd om de aantallen verdachten van de KMAR bij te schatten. Per C&R 2023 worden de cijfers over 2010 en later niet meer opgehoogd.

Wat is de kwaliteit van de uitkomsten?
De voorlopige uitkomsten over de twee meest recente jaren zijn gebaseerd op de gegevens die zijn verzameld tot en met januari van het jaar erna. Op dat moment zijn vrijwel alle gemelde incidenten verwerkt.

Ten aanzien van de publicatie gelden de volgende bijzonderheden:

- Het regiokorps Haaglanden is eind 2009 overgegaan op registratie in BVH. Het regiokorps heeft in verband daarmee de gegevens van het vierde kwartaal 2009 geschat.
- De wijze van registreren van de misdrijven 'Verlaten plaats ongeval' en 'Rijden onder invloed' wijkt tot en met verslagjaar 2009 af van de registratie van de overige misdrijven.
- In de regio Rotterdam-Rijnmond is het aantal geregistreerde vernielingen in 2010 relatief sterker gedaald ten opzichte van 2009 dan in andere regio's. Voor heel Nederland daalt het aantal vernielingen met 16%, voor Rotterdam-Rijnmond met 49%. De daling van het aantal vernielingen in 2010 is het gevolg van twee beleids-initiatieven in de Politieregio Rotterdam-Rijnmond:
    - Met de gemeenten binnen de regio Rotterdam-Rijnmond zijn voor 2010 nadere afspraken gemaakt over het aangeven van vernielingen in het publieke domein. Hierdoor nam het aantal geclusterde aangiften van beschadigingen in het publieke domein toe. Als gevolg hiervan daalde vooral in de gemeenten Spijkenisse en Brielle het aantal geregistreerde vernielingen.
    - Uit analyse van internetaangiften van vernieling (in totaal 7.900) bleek dat het in 6.700 gevallen ging om baldadigheid. Omdat baldadigheid een overtreding en geen misdrijf is, zijn deze gevallen uit de registratie van aangegeven misdrijven gelaten. Dit is in 2010 gedaan om de opsporingscapaciteit zo efficiënt mogelijk te benutten en te richten op de juiste zaken. Hierdoor daalde ook het aantal geregistreerde vernielingen. In 2011 is overigens volgens landelijk beleid baldadigheid weer geregistreerd onder vernieling.
- De totale daling van het aantal geregistreerde vernielingen in regio Rotterdam-Rijnmond in 2010 was 49%. Het geschatte aandeel hierin als gevolg van de afspraken met het bestuur is 10%. De overige 39% is het gevolg van het onder punt 2 vermelde beleidsinitiatief.

Toekomstige verbeteringen
Binnen BVI worden nog verbeteringen aangebracht. De gepresenteerde cijfers over de twee meest recente jaren zijn daarom voorlopig.

B3.3 De vervolgings- en berechtingsgegevens

Net als in de voorgaande edities zijn de cijfers over vervolging en berechting dit jaar samengesteld door het WODC. Het betreft de gegevens voor de hoofdstukken 4

(Vervolging van misdrijven), 5 (Berechting van misdrijven) en deels ook hoofdstuk 6 (Overtredingen).

Doordat het WODC een andere werkwijze hanteert bij het samenstellen van de cijfers en op onderdelen ook andere definities en keuzes maakt dan het CBS voorheen deed, wijken de cijferreeksen in deze publicatie op onderdelen af van de reeksen in C&R 2016 en eerder.[8,9] De opgenomen reeksen in deze editie vertonen geen trendbreuken met de reeksen in de voorgaande edities (vanaf C&R 2017) en vertonen ook in zichzelf geen trendbreuken doordat alle reeksen in zijn geheel zijn vernieuwd en hierbij dezelfde werkwijze is aangehouden als voor de voorgaande editie.

In paragraaf 3.1 van deze bijlage worden de voornaamste verschillen ten aanzien van C&R 2016 weergegeven, alsook verschillen met de cijfers van het Parket-Generaal (PaG) en de Raad voor de rechtspraak (Rvdr).

Datawarehouse WODC
De gegevens over vervolging en berechting komen uit het datawarehouse (DWH) van het WODC. Dit DWH is bedoeld voor het leveren van gegevens voor rapportage, analyse en onderzoek. De gegevens in het DWH zijn afkomstig uit verschillende bronbestanden die weer afkomstig zijn uit registratiesystemen van ketenpartners in de strafrechtsketen, waaronder het OM.

De aangeleverde bronbestanden aan het WODC worden op een geautomatiseerde wijze in een aantal stappen geïntegreerd in een centrale gegevensverzameling (het DWH), waarin onder andere schrijfwijzen en coderingen zijn afgestemd zodat gegevens uit verschillende bronnen overeenkomen, en definities zijn vastgelegd conform de informatiebehoefte van de gebruikers. Om dit te kunnen doen, moeten de gegevens uit de bronbestanden eerst geëxtraheerd, opgeschoond en getransformeerd worden. Het DWH bestaat hierna uit een set van (afgeleide) betekenisvolle variabelen, waarmee verdere analyses gedaan kunnen worden.

Het DWH bevat, onder andere, data afkomstig uit het bronbestand RAC-min (RApsody Centraal Management Informatiesysteem). RAC-min is een (beperkte) afslag van het Phoenix-systeem.[10]

Phoenix (ook wel PSK, Phoenix StrafrechtKeten genoemd) is een datawarehouse waarin gegevens uit de registratiesystemen COMPAS en GPS ten behoeve van managementinformatie worden verzameld. COMPAS (Communicatiesysteem Openbaar Ministerie-Parket AdminiStratie) is ontwikkeld als een casemanagementsysteem dat de processtappen van proces-verbaal en dagvaarding tot vonnis ondersteunt en het mogelijk maakt deze te registreren. GPS (Geïntegreerd Processysteem Strafrecht) is een nieuwer digitaal systeem (geleidelijk ingevoerd sinds 2008) ter ondersteuning van de administratie en behandeling van strafzaken en ter vervanging van papieren strafdossiers. GPS is de opvolger van COMPAS, maar beide systemen hebben jaren naast elkaar geopereerd. In september 2023 is het OM begonnen met de volledige

[8] Daarnaast is de datalevering die het WODC van het OM ontvangt niet hetzelfde als de levering aan het CBS (zowel in bron, inhoud als in periodiciteit). Ook hierdoor kunnen verschillen in de cijfers ontstaan.
[9] Om de reeksen zo veel mogelijk consistent te houden ten opzichte van voorgaande edities, hanteert het WODC zo veel als mogelijk de definities en telwijze van het CBS, zoals die zijn beschreven in bijlage 3 van C&R 2016 (Kalidien, 2017).
[10] Tot eind 2019 werd RAC-min samengesteld vanuit GPS-MI. Zie voor een toelichting bijlage 3 in C&R 2018 (Choenni et al., 2019). De overgang van GPS-MI naar Phoenix kan veranderingen in de cijfers veroorzaakt hebben.

uitfasering van COMPAS als registratiesysteem en in het voorjaar van 2024 is dit afgerond. Nieuwe strafzaken worden voortaan alleen nog in GPS geregistreerd.

RAC-min bevat een deelverzameling van de gegevens in Phoenix; het bevat minder informatiegebieden dan Phoenix. Het doel van RAC-min is te voorzien in de landelijke informatiebehoefte en te voldoen aan de gegevensvraag vanuit het wetenschappelijk onderzoek op het gebied van vervolging en berechting.

Het WODC pleegt voortdurend onderhoud op het DWH en voert indien nodig kleine en grotere verbeteringen door. Zo kunnen binnen de delictindeling op sommige plekken kleine verschuivingen optreden, omdat door het WODC actief onderhoud wordt gepleegd op de indeling van zaken op basis van geregistreerde wetsartikelen, ook met terugwerkende kracht voor zaken uit eerdere jaren.

Informatiegebied
RAC-min biedt informatie over de instroom van zaken bij het OM en over de afhandeling van die zaken door het OM en door de rechter in eerste aanleg. Per zaak is uitgebreide informatie beschikbaar over de aard van de gepleegde feiten, de verschillende handelingen en beslissingen in de zaak door het OM en de rechter, en de opgelegde straffen en maatregelen.

Periodiciteit van de dataverzameling
De voorloper van Phoenix, Rapsody, is in de loop van 1993 ingevoerd, waarbij alle op dat moment nog lopende zaken zijn opgenomen. RAC-min geeft daarmee een volledig beeld van alle afdoeningen sinds 1994. Doordat het onderliggende systeem Rapsody in de loop van de jaren steeds verder is ontwikkeld, is de informatie in RAC-min over recente zaken gedetailleerder dan die over de zaken die in de eerste jaren zijn geregistreerd.

RAC-min wordt viermaal per jaar door de IV-organisatie van het OM (IVOM) beschikbaar gesteld aan het WODC. De leveringen vinden in de regel plaats in januari, april, juli en oktober. Bij iedere datalevering worden de eerdere data als ook de bijbehorende afleidingen in het DWH in zijn geheel ververst. Deze keuze is gemaakt omdat GPS en COMPAS levende registratiesystemen zijn. Dit betekent dat bepaalde velden worden overschreven omdat er nieuwe beslissingen zijn genomen in een zaak of doordat de eerdere invoer niet correct was. Eerdere beslissingen in een zaak worden daarbij niet bewaard en situaties uit oudere jaren worden niet bevroren. De gepubliceerde gegevens in deze uitgave zijn hiermee dus een weergave van de stand van zaken op het moment van levering door DVOM. Voor deze publicatie is dat april 2024.

In het verlengde hiervan zijn alle reeksen in hoofdstuk 4 en 5 compleet voor alle jaren ververst. Er kunnen daardoor kleine verschuivingen optreden ten opzichte van de reeksen in C&R 2022, onder andere doordat in de primaire bronsystemen beslissingen in een eerder jaar zijn overschreven door een recentere beslissing. Deze beslissingen worden daardoor geteld in een ander (later) jaar.

Wijze van tellen
Voor de misdrijfzaken (hoofdstukken 4 en 5) geldt dat alleen zaken uit het DWH van het WODC worden geselecteerd die als rechtbankzaak zijn geregistreerd. Deze zaken hebben de indicatie R voor rechtbank (is ten minste één feit een Rechtbankfeit dan is de indicator R; gaat het alleen om Kantonfeiten dan is de indicator K). De teleenheid is

over het algemeen zaak, maar in bepaalde gevallen beslissing of sanctie. Voor overtredingen (hoofdstuk 6) wordt een ander selectiecriterium en andere teleenheid gehanteerd. Dat wordt onder een apart kopje hieronder nader toegelicht. Merk op dat het aantal misdrijfzaken dat in een bepaald jaar is afgedaan niet gelijk is aan het aantal misdrijfzaken dat in dat jaar is ingeschreven. Een zaak die in een bepaald jaar instroomt, hoeft niet per se ook in datzelfde jaar te worden afgedaan. Vooral als zaken later in het kalenderjaar worden ingeschreven, is het aannemelijk dat de afhandeling over de jaargrens heen valt. De instroom OM en de beslissingen OM in een bepaald jaar betreffen daarom (deels) andere zaken.

Instroom OM
De instroom van misdrijven bij het OM wordt bepaald door alle rechtbankzaken te selecteren uit het DWH waarvan de datum van instroom in het betreffende jaar ligt.

COMPAS-zaken die zijn overgedragen naar een ander parket of instantie, worden daarbij niet meegeteld. Hetzelfde geldt voor zaken die worden overgeheveld vanuit GPS naar COMPAS of vice versa. Een overheveling van GPS naar COMPAS komt bijvoorbeeld voor wanneer in het verleden een zaak te complex bleek te zijn om te verwerken in GPS. Inmiddels verwerkt GPS ook complexe zaken. Andersom zijn bijvoorbeeld vanwege de COMPAS-uitfasering in de afgelopen jaren zaken vanuit COMPAS overgeheveld naar GPS. Sinds september 2023 zijn alle nog actieve COMPAS-zaken gefaseerd overgezet naar GPS en is de registratie van zaken in COMPAS gestopt. De overhevelingen en overdrachten worden eveneens niet meegeteld bij de beslissingen OM, zodat de instroom en uitstroom zoveel als mogelijk vergelijkbaar zijn.

Naast nieuwe misdrijfzaken stromen er bij het OM ook zaken in die het OM al eerder heeft behandeld. Het gaat vooral om zaken die eerder door het OM zijn afgedaan met een strafbeschikking. Als de bestrafte in verzet gaat of als het executeren van de strafbeschikking mislukt, moet het OM de zaak opnieuw beoordelen. Dit noemen we herinstroom. Deze herinstroom wordt niet meegenomen in de instroom OM.[11] Ook bij de beslissingen OM wordt de herinstroom niet meegenomen.

Beslissingen OM
Het OM kan verschillende beslissingen in een zaak nemen: het OM kan besluiten te dagvaarden, (voorwaardelijk of onvoorwaardelijk) seponeren, een transactie aanbieden, een zaak bij een andere zaak voegen, administratief beëindigen of een strafbeschikking opleggen. Bij het bepalen van de beslissingen genomen in misdrijfzaken door het OM worden net als bij de instroom, alle rechtbankzaken uit het DWH geselecteerd met een datum van een beslissing in het betreffende jaar. Het soort beslissing wordt bepaald door te kijken naar de geregistreerde afdoening door het OM. Overdrachten naar andere parketten en overhevelingen van GPS naar COMPAS of van COMPAS naar GPS worden daarbij buiten beschouwing gelaten om de tellingen in lijn te houden met de instroom en omdat het niet om definitieve beslissingen in een zaak gaat. Voor elke zaak wordt de laatst bekende beslissing van het OM in het daarbij behorende jaar geteld. Dit betekent dat als er meerdere beslissingen in een zaak zijn genomen alleen de laatste beslissing wordt geteld. Eerdere beslissingen uit eerdere jaren worden in de tellingen vervangen door vervolgbeslissingen uit latere jaren. Dit heeft tot gevolg dat er op verschillende peilmomenten mogelijk verschuivingen in de tellingen voorkomen: de totalen van eerdere jaren worden naar beneden aangepast

[11] Volgens het jaarbericht van het OM bedraagt de herinstroom ongeveer 9.000 misdrijfzaken (Bron: OM Jaarbericht 2023).

als er vervolgbeslissingen zijn genomen in een later jaar. In de tellingen over de laatste paar jaren kunnen hierdoor nog wijzigingen optreden.

Voor het tellen van alle beslissingen in een jaar, wordt gekeken naar de datum waarop de beslissing is genomen. Voor bijna alle beslissingen (waaronder dagvaarden, seponeren en aanbieden transactie) is dit de datum van afdoening door het OM. Voor strafbeschikkingen die worden opgelegd door het OM geldt dat niet de afdoenings-datum, maar de datum van de eerste beoordeling wordt gebruikt. Er worden hier dus opgelegde strafbeschikkingen OM geteld, waarvan nog niet in alle gevallen bekend is of ze al succesvol zijn afgerond. Deze zaken kunnen na verzet of mislukte executie weer opnieuw instromen bij het OM. Eventuele vervolgbeslissingen na herinstroom worden niet meegenomen bij de beslissingen OM.[12] Er worden dus alleen opgelegde strafbeschikkingen OM geteld en geen beslissingen volgend op het mislukken of het aangetekende verzet. Elke zaak komt als gevolg hiervan in de tellingen maar één keer voor. Bijvoorbeeld: het OM legt een strafbeschikking op; de executie mislukt, waardoor de zaak opnieuw bij het OM terechtkomt; vervolgens zet het OM de strafbeschikking om naar een voorwaardelijk sepot. De opgelegde strafbeschikking wordt meegeteld in de beslissingen OM; het voorwaardelijk sepot wordt niet meegeteld.

Niet alleen het OM kan strafbeschikkingen opleggen. Ook het CJIB kan namens het OM strafbeschikkingen opleggen.[13] Ook tegen deze door het CJIB opgelegde strafbeschikkingen, kan verzet worden aangetekend of de executie kan mislukken. In dergelijke gevallen wordt de zaak naar het OM gestuurd. Het OM beoordeelt de zaak opnieuw en kan elke mogelijke beslissing nemen. Deze beslissingen worden wel meegeteld in de beslissingen OM. Het gaat hier namelijk niet om herinstroom, maar om een eerste (primaire) instroom bij het OM: het OM heeft nog niet eerder een beslissingen in de zaak genomen. Voor het tellen van de vervolgbeslissing wordt gekeken naar de afdoeningsdatum. Ook als de vervolgbeslissing een strafbeschikking OM is, wordt deze geteld op de datum afdoening, en niet zoals de strafbeschikkingen OM waaraan geen andere strafbeschikking vooraf is gegaan, op de datum eerste beoordeling. Een voorbeeld: het *CJIB* legt namens het OM een strafbeschikking op; de verdachte gaat hiertegen in verzet bij het OM; het OM beoordeelt de zaak opnieuw en besluit om in de zaak een strafbeschikking op te leggen; de strafbeschikking wordt meegeteld in de beslissingen OM op de afdoeningsdatum. Een ander voorbeeld: het OM legt een strafbeschikking op; de verdachte gaat daartegen in verzet, waardoor de zaak opnieuw bij het OM terechtkomt; het OM roept de verdachte op ter terechtzitting; de opgelegde strafbeschikking wordt meegeteld in de beslissingen OM op de beoordelingsdatum; de oproeping ter terechtzitting wordt niet meegeteld.

Bij het tellen van de beslissingen wordt verondersteld dat GPS en COMPAS steeds de laatste beslissing van het OM wordt geregistreerd, maar dit blijkt niet altijd het geval te zijn. Vooral bij strafbeschikkingen opgelegd door het CJIB die instromen bij het OM na verzet of mislukte executie, blijft de tussenbeslissing (die van de oorspronkelijke strafbeschikking) staan terwijl het OM in dergelijke gevallen altijd een nieuwe vervolgbeslissing neemt. Deze vervolgbeslissing wordt niet altijd goed geregistreerd. In deze gevallen is de laatst *geregistreerde* beslissing niet per definitie de laatst *genomen* beslissing in de zaak. Deze zaken worden als gevolg hiervan geteld met een

[12] Wordt wel rekening gehouden met deze herinstroom dan valt onder andere het aantal oproepingen ter terechtzitting naar aanleiding van een verzet tegen een OM-strafbeschikking hoger uit.

[13] Het CJIB legt voornamelijk strafbeschikkingen op voor dronken rijden, waarvoor vaste tarieven gelden. Bij deze strafbeschikkingen wordt ook een kleinere groep strafbeschikkingen geteld die door andere instanties worden opgelegd en die het CJIB executeert, zoals politiestrafbeschikkingen.

afdoening onbekend. Met behulp van aanvullende velden uit het DWH is het meestal mogelijk om de uiteindelijke eindbeslissing van het OM af te leiden, maar er is voor gekozen om, conform de werkwijze van het PaG, geen correctie toe te passen op de geregistreerde beslissing. Aangezien de door het OM genomen vervolgbeslissing vaak dagvaarden is, ligt het geregistreerde, en daarmee gerapporteerde, aantal dagvaardingen lager dan het werkelijke aantal.

Instroom OM en beslissingen OM voor overtredingen
De instroom OM en beslissingen OM voor overtredingen in hoofdstuk 6 worden in principe geteld op feitniveau en niet op zaaksniveau (zoals de instroom en uitstroom bij de misdrijven). Voor overtredingen worden alle kantonfeiten uit het DWH geselecteerd waarvan de datum van registratie in het betreffende jaar ligt. De kantonfeiten van zaken die zijn overgeheveld vanuit GPS naar COMPAS en kantonfeiten van zaken die zijn overgedragen naar een ander parket worden, net als bij de misdrijfzaken, niet meegeteld bij de instroom OM en beslissingen OM. Het soort beslissing van het OM wordt bepaald op basis van de afdoening van het feit, en de beslissing wordt geteld op de datum afdoening van het feit. Een uitzondering hierop zijn de strafbeschikkingen OM. Net zoals bij de misdrijfzaken wordt er alleen gekeken naar opgelegde strafbeschikkingen OM op basis van de geregistreerde eerste beoordeling. Deze wordt echter niet op feitniveau geregistreerd. Daarom wordt er naar de eerste beoordeling van de zaak gekeken. Oproepen tot verzet worden ook niet op feitniveau geregistreerd en worden daarom ook op basis van zaaksgegevens vastgesteld.

Afdoeningen rechter
Het OM kan een zaak voor de rechter brengen. Deze neemt een beslissing in de zaak, bijvoorbeeld een schuldigverklaring met strafoplegging of ontslag van (alle) rechtsvervolging. Als een verdachte schuldig is bevonden, kan de rechter besluiten één enkele straf of maatregel op te leggen of een combinatie van straffen en maatregelen. Daardoor komt het aantal opgelegde sancties (straffen en maatregelen) hoger uit dan het aantal schuldigverklaringen. In sommige tabellen in hoofdstuk 5 is de teleenheid eindvonnis per zaak, maar in andere tabellen straf of maatregel (daarin komen zaken met meerdere straffen vaker voor). Merk op dat in tabel 5.5 (en 5.16) niet alle mogelijke maatregelen zijn opgenomen, en deze tabel dus geen compleet beeld geeft van het totaal aantal opgelegde sancties. Het soort beslissing wordt bepaald door te kijken naar het eindvonnis door de rechter. Dit eindvonnis wordt in het DWH afgeleid uit de informatie die beschikbaar is over de zittingen in een zaak. Bij het tellen van de afdoeningen door de rechter worden alle rechtbankzaken uit het DWH geselecteerd, waarvan de datum eindvonnis in het betreffende jaar ligt.

Het gaat om alle zaken die bij de rechter worden aangebracht en waarin een eindbeslissing wordt genomen door de rechter. Dit betekent dat zaken waarin de rechter besluit om de zaak naar een ander forum te verwijzen of de dagvaarding nietig te verklaren, niet worden meegenomen. Voor elke zaak wordt alleen het laatste eindvonnis in een zaak geteld. In sommige gevallen, bijvoorbeeld bij een uitspraak OM niet ontvankelijk, kan het zijn dat er op een eerste eindvonnis later nog een ander eindvonnis volgt. In dat geval wordt alleen het laatste vonnis geteld. Net zoals bij de beslissingen OM kunnen hierdoor verschuivingen in de tellingen over de jaren optreden. Ook zaken waarbij op de beslissing van de rechter nog een afdoening door het OM volgt, bijvoorbeeld als de rechter het OM niet ontvankelijk verklaart en het OM vervolgens besluit de zaak te seponeren, worden niet meegeteld in de afdoeningen rechter. Zaken die ter zitting door de rechter worden samengevoegd met een andere

zaak (de beslissing in deze eerste zaak is dan 'voeging ter zitting', terwijl de beslissing in de andere zaak iets anders is) worden niet meegenomen in de afdoeningen rechter. De uitspraak in de zaak waarbij gevoegd is, wordt wel meegenomen. Bij deze manier van tellen worden er ook zaken in de afdoeningen rechter geteld die ook al geteld zijn bij de beslissingen OM, namelijk de dagvaardingen en de strafbeschikkingen OM die voor de rechter komen.

Met betrekking tot sancties, worden alleen sancties die door de rechter in eerste aanleg zijn opgelegd geteld. Hierin verschillen de cijfers tussen hoofdstuk 5 en hoofdstuk 7, waar het gaat om tenuitvoergelegde sancties (dit kunnen ook sancties zijn die na een hoger beroep zijn opgelegd).

De getelde detentieduur is het deel van een door de rechter opgelegde onvoorwaardelijke vrijheidsstraf dat ook daadwerkelijk moet worden uitgezeten. De detentieduur van een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf wordt berekend door van de opgelegde strafduur de tijd af te trekken die op grond van de vervroegde of voorwaardelijke invrijheidstelling mogelijk niet zal worden uitgezeten. Zo wordt (een benadering van) de werkelijk uit te zitten tijd verkregen. Per jaar kan de totale detentieduur van alle in dat jaar opgelegde onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen worden berekend door alle detentieduren bij elkaar op te tellen: de detentiejaren. Het aantal detentiejaren geeft een indicatie van de minimaal uit te zitten hoeveelheid straf die in dat jaar is opgelegd.

Delictindeling
Voor het bepalen van het soort misdrijf ten behoeve van de delictcategorie van een misdrijfzaak, wordt de 'zwaarste artikel' methode toegepast. Dit houdt in dat er wordt gekeken naar het zwaarste artikel binnen een zaak. Het zwaarste artikel is het artikel waarop in de wet de hoogste straf staat. Bij gelijke straffen wordt een sortering op hoofddelictgroep toegepast (eerste niveau in de delictindeling van bijlage 2; de volgorde van sortering is: misdrijven Wetboek van Strafrecht, verkeersmisdrijven, drugsmisdrijven, (vuur)wapenmisdrijven en overig) en als dat geen uitsluitsel geeft wordt gekozen voor het eerste artikel binnen de zaak. De toepassing van de 'zwaarste artikel' methode gebeurt voor de instroom en beslissingen OM op een andere manier dan voor de afdoeningen rechter. Om zo goed mogelijk aan te sluiten bij de ketenmomenten is het uitgangspunt bij de instroom en beslissingen OM (hoofdstuk 4), dat wordt gekeken naar alle artikelen waarmee het OM de feiten van de zaak heeft gekwalificeerd. Bij de afdoeningen rechter (hoofdstuk 5) is het uitgangspunt dat wordt gekeken naar alle artikelen die de beoordeling van de rechter in de misdrijfzaak representeren. In het geval van een vrijspraak zijn dit de artikelen van alle door het OM ten laste gelegde feiten in de zaak,[14] in andere gevallen alleen de artikelen van de feiten waarvoor niet is vrijgesproken. Er wordt dan gekeken naar de kwalificatie van het door de rechter gekozen primair of subsidiair ten laste gelegde feit. Op basis van het zwaarste artikel wordt bepaald in welke delictgroep een misdrijfzaak valt. De daarbij gehanteerde classificatie staat in bijlage 2 van deze publicatie.

Bij de overtredingen wordt voor het bepalen van de delictcategorie de politiefeitcode gebruikt, volgens *Tekstenbundel voor misdrijven, overtredingen en Muldergedragingen* van het OM. Dit is dus een andere indeling dan bij de misdrijfzaken. Bij de instroom OM en beslissingen OM wordt gekeken naar feitniveau, en wordt rechtstreeks de politiefeitcode gebruikt van het betreffende feit. Bij de afdoeningen rechter wordt

[14] Als de kwalificatie van de feiten waarover de rechter een uitspraak heeft gedaan ontbreekt in de registratie, wordt gekeken naar de kwalificatie van de feiten door het OM.

gekeken naar zaaksniveau, en kan er sprake zijn van meerdere feiten. In dat geval wordt net als bij de misdrijven de zwaarste artikelmethode gebruikt. Van het bijbehorende feit wordt de politiefeitcode gebruikt. Zie voor de classificatie van de delictindeling bijlage 2.

Voor de afleiding van het zwaarste wetsartikel in een misdrijfzaak maakte het WODC tot en met de editie 2024 gebruik van een eigen database met wetsartikelinformatie. Vanaf de editie 2025 wordt hiervoor gebruikgemaakt van een dataset die centraal wordt bijgehouden door Justid: de zogenoemde EBX-tabellen. Waar informatie in de EBX-tabellen ontbreekt, wordt deze aangevuld met gegevens uit de WODC-database. Daarnaast heeft het WODC de afleiding aangepast, zodat deze beter kan omgaan met datakwaliteitsissues in de registratie van misdrijfzaken, en consistentere uitkomsten heeft. Hierdoor wordt de delictcategorie nauwkeuriger afgeleid dan voorheen. Bij wetsartikelen waarvoor meerdere mogelijke strafmaxima bestaan, zijn in de EBX tabellen soms andere keuzes gemaakt dan het WODC in eerdere edities hanteerde.

Verder werd in EBX vóór 2016 uitgegaan van het hoogste strafmaximum. Vanaf 2016 is in EBX overgestapt op het laagste strafmaximum, dat overeenkomt met het strafmaximum dat het WODC in eerdere edities hanteerde. Hierdoor kan er sprake zijn van een trendbreuk tussen de cijfers vóór en na 2016.

Gevolg is dat de tabellen met een delictindeling in deze editie kunnen afwijken van die in eerdere edities. In het totaal aantal zaken per jaar gaat het om een klein percentage zaken dat in een andere delictcategorie wordt ingedeeld. Binnen specifieke delictcategorieën kan het verschil groter zijn.

B3.3.1 Verschillen met voorgaande edities van C&R en tussen organisaties

De gegevens in de huidige editie van C&R over vervolging en berechting zijn samengesteld door het WODC. Tot en met de editie C&R 2016 werden deze cijfers door het CBS vervaardigd.[15,16] Cijfers over vervolging en berechting worden daarnaast ook gepubliceerd door het Parket-Generaal (PaG) van het OM, terwijl de Raad voor de rechtspraak (Rvdr) ook gegevens over berechting publiceert. Alle vier de organisaties maken hiervoor gebruik van COMPAS en GPS, maar de cijfers van deze vier organisaties verschillen toch op onderdelen. Dat komt deels door definitieverschillen, maar ook deels door verschillen in registraties en meetmomenten. Een aantal (mogelijke) oorzaken voor de verschillen is duidelijk; deze worden hieronder toegelicht. Ook wordt beschreven wat de belangrijkste verschillen zijn ten opzichte van C&R 2016 en eerder.

Allereerst verschilt de manier waarop de gegevens vanuit IVOM worden verkregen en geleverd. Het CBS put met een interface direct uit GPS en COMPAS, terwijl de andere organisaties gebruikmaken van beleidsinformatiesystemen. Zo gebruikt het PaG Phoenix en het WODC een deelverzameling daaruit, genaamd RAC-min (zie ook hierboven onder het kopje Datawarehouse WODC). De Rvdr gebruikt naast Phoenix ook het eigen beleidsinformatiesysteem InForm. De CBS-statistiek, die de basis vormde voor alle voorgaande edities van C&R, was gebaseerd op berichten die

[15] Het CBS rapporteert nog wel over vervolging en berechting op StatLine, zij het op minder gedetailleerd niveau en gerelateerd aan achtergrondkenmerken van de betrokken verdachten Waar hieronder over verschillen tussen de cijfers van het CBS en het WODC gesproken wordt, worden zowel de cijfers in de vorige edities van C&R (C&R 2016 en eerder) als de cijfers die het CBS tot op heden op StatLine publiceert bedoeld.

[16] Zie voor de telwijze van het CBS bijlage 3 in C&R 2016 (Kalidien, 2017).

COMPAS en GPS van iedere zaak leveren op strikt gedefinieerde momenten bij inschrijving en afdoening. RAC-min, de bron van de cijfers in de huidige editie, wordt op gezette tijden geactualiseerd vanuit COMPAS en GPS, en weerspiegelt daardoor steeds de laatste stand van zaken.

Ten tweede verschillen de doelen van de organisaties, wat ook invloed op de cijfers heeft. De Rvdr telt als ze kijken naar behandelde zaken naar alle zaken die zijn binnengekomen, dus ook bijvoorbeeld nietigverklaringen van de dagvaarding en gevoegde zaken. De overige drie organisaties richten zich op het (eind)resultaat van de berechting van verdachten en gaan daarom uit van het laatste vonnis in een periode. Vergelijkbaar hieraan rapporteert het PaG in het jaarbericht ook over de totale productie. Het PaG telt in de cijfers daarom ook herinstroom mee (zaken die al eerder door het OM zijn behandeld en opnieuw instromen omdat een herbeoordeling nodig is). Het WODC en CBS gaan alleen uit van nieuwe instroom (in eerste aanleg) en tellen herinstroom niet mee. Bij het tellen van de beslissingen van het OM gaan zij voor strafbeschikkingen uit van de eerste beoordeling in een zaak. Vervolgbeslissingen na herinstroom worden niet meegenomen.

Ten derde verschillen de meetmomenten en selectiedatums tussen de organisaties. Het WODC en CBS tellen de afdoeningen rechter op de datum van het eindvonnis van de (laatste) zitting. Het WODC en PaG tellen de beslissingen OM op de datum afgehandeld (met uitzondering van de strafbeschikkingen die worden geteld op de datum eerste beoordeling), terwijl het CBS verschillende soorten beslissingen op verschillende momenten telt (waaronder ook datum akkoord).[17] Transacties tellen het WODC en PaG op de datum afgehandeld. Het CBS telt voor GPS ook afgehandelde transacties, maar voor COMPAS opgelegde transacties op de datum beslissing genomen.

Ook op een aantal andere punten worden er door de organisaties verschillende keuzes gemaakt. Zo tellen het WODC en het PaG bij de instroom OM overdrachten (in COMPAS naar een ander parket) en overhevelingen (vanuit GPS naar COMPAS) niet mee. Het CBS telt beide zaken mee in de instroomcijfers en neemt ze daarom ook mee bij de beslissingen OM. Het WODC telt overdrachten en overhevelingen niet als beslissingen OM.

Bij het tellen van sancties zijn er ook een aantal verschillen aan te wijzen. Bij de indeling van schuldigverklaringen in hoofdstraffen worden door het CBS combinaties van maximaal twee straffen geteld. Als er in een zaak drie straffen worden opgelegd (zowel een gevangenisstraf, taakstraf als geldboete) wordt deze zaak door het CBS bij de categorie geldboete plus taakstraf geteld. Het WODC heeft een aparte categorie opgenomen voor de combinatie van deze drie hoofdstraffen (zie tabel 6.5 en 6.16). Bij de indeling naar sancties telt het CBS in een zaak waarin zowel een werkstraf als een leerstraf is opgelegd, alleen de werkstraf. Het WODC telt beide straffen apart, dus zowel de werkstraf als de leerstraf.

Ook het bepalen van de delictindeling gebeurt door het CBS en het WODC op een net wat andere manier. Dit komt doordat een deel van de gegevens (die betrekking hebben op het bepalen van de strafmaat en het toewijzen van delictgroepen aan wetsartikelen) handmatig moet worden bijgehouden. Verschillende keuzes hierin hebben invloed op de uiteindelijke delictindeling per zaak. Het CBS en het WODC hanteren niet altijd dezelfde toewijzing van delictgroepen aan wetsartikelen.

[17] Zie voor een overzicht van de telwijze van het CBS bijlage 3 in C&R 2016 (Kalidien, 2017).

Bijvoorbeeld: het WODC rekent *SR 138b* tot overige misdrijven tegen de openbare orde en niet tot computervredebreuk.[18] Ook bij het bepalen van de strafmaat kunnen verschillende keuzes gemaakt worden, bijvoorbeeld als in de wet meerdere strafbepalingen per artikel gelden. Zo staat op het telen van softdrugs (artikel 3 Opiumwet (OW)) standaard een maand hechtenis (OW 11/1), maar wordt het een misdrijf met een gevangenisstraf van ten hoogste twee jaar (OW 11/2) als dit opzettelijk gebeurt. WODC kiest als de registratie geen uitsluitsel biedt over de opzet de laagste strafmaat. Als er binnen een zaak meerdere artikelen voorkomen met dezelfde (hoogste) strafmaat, dan moet er een keuze worden gemaakt. In dit geval kijkt het WODC eerst naar de volgorde van de hoofddelictgroep (misdrijven Wetboek van Strafrecht boven verkeersmisdrijven boven drugsmisdrijven, enz.) en daarna naar de registratievolgorde binnen de zaak.

Wat betreft de beslissingen OM en afdoeningen rechter, telt het WODC alleen de laatst genomen beslissing in een zaak (met uitzondering van de strafbeschikkingen; zie hierboven). Iedere zaak wordt altijd (ook over de jaren heen) maar één keer geteld. Bijvoorbeeld: in een zaak wordt in 2013 besloten tot dagvaarden, in 2014 wordt deze beslissing ingetrokken en biedt het OM een transactie aan. Later in 2014 wordt de transactie omgezet in een voorwaardelijk sepot. Het WODC telt in dit voorbeeld alleen het voorwaardelijk sepot in 2014. Het CBS telt de laatst bekende beslissing in de zaak binnen ieder jaar. Hierdoor wordt binnen een jaar slechts één beslissing bij een zaak geteld, maar vervolgbeslissingen in nieuwe jaren worden ook geteld. In het hierboven gegeven voorbeeld wordt door het CBS het dagvaarden in 2013 geteld en het voorwaardelijk sepot in 2014. De transactie wordt niet geteld. Dit geldt zowel voor de beslissingen OM als de afdoeningen ZM.[19]

Samenhangend met de gekozen telwijze bevriest het WODC de cijfers niet. Deze keuze is deels gebaseerd op de werkwijze in het DWH van het WODC waarin eerdere data bij iedere datalevering worden ververst (zie ook hierboven). Hierdoor kan het zijn dat statistieken die in een eerder jaar zijn gepubliceerd, veranderen als gevolg van vervolgbeslissingen genomen na publicatie. Vooral de cijfers van de laatste paar rapportagejaren kunnen nog veranderen in een volgende editie. Ten opzichte van de vorige editie (C&R 2021) zijn als gevolg hiervan kleine verschuivingen opgetreden. Sommige eerder getelde beslissingen zijn overschreven en de nieuwe beslissingen worden geteld in een ander (later) jaar. De in deze editie gepubliceerde gegevens zijn daarmee een weergave van de geregistreerde stand van zaken in april 2023.

Concreet betekenen de hierboven genoemde verschillen dat de cijfers in deze editie van C&R op punten afwijken van de cijfers in C&R 2016 en eerder. Het gaat dan voornamelijk om verschillen in absolute aantallen. De verhoudingen en gesignaleerde trends zijn nagenoeg gelijk. De grootste verschillen (in absolute aantallen) zijn geconstateerd bij de beslissingen OM (bijna alle beslissingen) en kan grotendeels verklaard worden door de hierboven genoemde verschillen. Bij de instroom OM en afdoeningen rechter zijn de verschillen kleiner. Bij de afdoeningen rechter wijken vooral de overige uitspraken, taakstraffen en zaken met een onbekende straf af. Voor wat betreft de delictindeling zijn er ten opzichte van de vorige edities vooral verschillen in de *(Vuur) wapenmisdrijven*, *Softdrugsmisdrijven* en *Gekwalificeerde diefstal.* Deze verschillen kunnen grotendeels worden toegewezen aan de hierboven beschreven verschillen bij de bepaling van de delictindeling.

[18] Zie voor de delictindeling van het CBS bijlage 2 in C&R 2016 (Kalidien, 2017).
[19] Zie voor de telwijze van het CBS ook bijlage 3 in C&R 2016 (Kalidien, 2017).

B3.4 De informatiesystemen bij de tenuitvoerlegging

Er zijn vele soorten straffen en maatregelen die opgelegd kunnen worden. Verschillende organisaties zijn verantwoordelijk voor de tenuitvoerlegging en elke organisatie kent haar eigen registratiesysteem.

B3.4.1 Centraal Justitieel Incassobureau

Het CJIB in Leeuwarden heeft een belangrijke taak met betrekking tot de uitvoering van opgelegde sancties, zoals transacties en de OM-afdoening. Elke sanctie kent een eigen registratiesysteem. Het CJIB biedt, in zaken die daarvoor in aanmerking komen, namens het OM en de politietransacties aan en draagt zorg voor de inning van de transactiebedragen. Zaken waarin het transactiebedrag niet is betaald, worden weer doorgestuurd naar het OM ter verdere vervolging.

In het kader van de uitvoering van de Wet OM-afdoening verzorgt het CJIB het versturen of betekenen van strafbeschikkingen, voor zover deze niet door het OM in persoon zijn uitgereikt. Als in de strafbeschikking een geldboete is opgelegd, incasseert het CJIB deze geldboete. Als de boete niet wordt betaald, wordt de zaak overgedragen aan het OM. De executie van strafrechtelijke vonnissen met een financiële sanctie (boetes, schadevergoedingsmaatregelen en ontnemingen) wordt zelfstandig door het CJIB afgewikkeld, onder verantwoordelijkheid van het OM.

Ook bij de tenuitvoerlegging van andere soorten vonnissen als taakstraffen en bepaalde gevangenisstraffen speelt het CJIB een belangrijke rol. Bij die vonnissen neemt het CJIB een groot deel van het administratieve proces voor zijn rekening, zorgt voor doorgeleiding aan de met tenuitvoerlegging belaste instantie en bewaakt de voortgang.

Sinds het CJIB werd ingesteld als bureau belast met de inning van administratieve sancties bij verkeersovertredingen, is het takenpakket in de loop der jaren onder andere uitgebreid met de bovengenoemde processen. Daardoor zijn niet van alle processen gegevens over dezelfde jaren beschikbaar. De inning van strafrechtelijke boetes verzorgt het CJIB vanaf 1994. De gegevens over strafrechtelijke boetes zijn vanaf 1995 volledig. Over inning van schadevergoedingsmaatregelen is vanaf 1996 informatie beschikbaar. Inning van ontnemingsmaatregelen is sinds 1996 aan het CJIB opgedragen. Overigens geschiedde incassering van ontnemingsmaatregelen ook door het OM, vooral in de overgangsperiode na 1996. Het TRIAS-systeem (Transactie Registratie Inning en Informatie AfhandelingsSysteem) voor de registratie van (politie)transacties is sinds 2000 operationeel. De eerste gegevens zijn sinds november 1999 geregistreerd, maar niet alle instanties waren toen aangesloten. Vanaf het jaar 2001 waren alle instanties aangesloten.

Sinds 2008 beschikt het CJIB over gegevens over strafbeschikkingen (OM-afdoeningen).

Informatiegebied
In deze publicatie betreft de gebruikte informatie de afwikkeling van (politie)transacties, strafbeschikkingen, dwangsommen en bestuurlijke boetes, en executie van de strafrechtelijke vonnissen waarmee het CJIB is belast: geldboetes, opgelegde maatregelen ter ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel en schadevergoedingsmaatregelen.

Periodiciteit van de dataverzameling
De registratie is continu. Gegevens ten behoeve van de statistiek worden per jaar en incidenteel bij het CBS aangeleverd.

Relaties met andere informatiesystemen
Het CJIB ontvangt langs elektronische weg gegevens over aan te bieden transacties van de arrondissementsparketten (COMPAS: Communicatiesysteem Openbaar Ministerie Parket AdminiStratie en GPS: Geïntegreerd Processysteem Strafrecht). Deze worden vastgelegd in het TRIAS-systeem en in het Executie Informatie Systeem (EIS). Het EIS is het systeem waarin OM-afdoeningen zijn vastgelegd. TRIAS en EIS melden de afloop weer terug aan deze systemen.

Gegevens van de arrondissementsparketten over te executeren strafrechtelijke vonnissen ontvangt het CJIB eveneens uit COMPAS en van de vijf ressortparketten. Deze gegevens worden afhankelijk van de soort sanctie vastgelegd in verschillende registratiesystemen bij het CJIB. Zo worden boetevonnissen bijvoorbeeld vastgelegd in Strabis. Verder bestaan koppelingen met systemen van diverse andere ketenpartners van het CJIB (DJI, reclassering). Voor statistiek en onderzoek is de informatie van het CJIB aanvullend ten opzichte van andere informatiebronnen die onder meer op COMPAS zijn gebaseerd).

Eigendom en beheer
Houder en gegevensbeheerder is het CJIB. Het systeembeheer COMPAS is deels in handen van Spir-it, een gemeenschappelijke ondersteunende organisatie van OM en gerechten. De gegevens in de systemen van het CJIB zijn niet rechtstreeks toegankelijk voor derden. Het CJIB is bij het beheer en het gebruik van de gegevens waarvan het houder is, gebonden aan de privacywetgeving.

B3.4.2 Registratie gevangeniswezen (TULP/GW, TULP/MIR, TULP/SI)

TULP/GW dient om het primaire proces in de inrichtingen van het gevangeniswezen te ondersteunen. Dagelijks wordt een deel van de gegevens die in TULP/GW worden geregistreerd, 'overgeseind' naar TULP/MIR (MIR=Management Informatie Reservoir). De afdeling Beleid, cluster Analyse van DJI kan TULP/MIR bevragen met de module TULP/SI (SI=Stuurinformatie). Deze module voorziet in de aanmaak van databestanden die voor managementinformatie worden gebruikt.

Informatiegebied
De gegevens hebben betrekking op de gedetineerden en op de inrichtingen waarin zij verblijven: personen, zaken, cellen, bestemmingen, doorlooptijden en aantal dagen straf. Variabelen zijn onder andere: gegevens gedetineerden zoals insluitingstitel, geslacht, geboortedatum; zaakgegevens zoals parketnummer, datum uitspraak, opgelegde straf, parket van uitspraak; en inrichtingsgegevens zoals soort inrichting, bestemming binnen de inrichting. Binnen TULP/GW is er een continue registratie.

Relaties met andere systemen
Een aantal basisgegevens van TULP/GW is opgeslagen in de DJI-brede Basisregistratie. Deze basisregistratie ontvangt en levert onder meer gegevens aan de SKDB (strafketendatabase) en verzendt de registratie van wijzigingen in verblijf en de vonnisgegevens binnen de strafketen.

Beperkingen
Het systeem TULP/GW is verouderd en daarmee voor verbetering vatbaar. In complexe gevallen moeten soms kunstgrepen worden toegepast, om het verblijf van gedetineerden administratief te kunnen verwerken en de detentietermijnen te kunnen bewaken. Er wordt gewerkt aan de opvolger van TULP/GW.

Eigendom en beheer
Houder van de informatie is het ministerie van JenV, divisie GW/VB. Per inrichting of vestiging vindt de opslag van de gegevens plaats. Het beheer van het systeem is in handen van de Justitiële ICT Organisatie.

B3.4.3 Registratie Justitiële Jeugdinrichtingen (JVS)

JeugdVolgSysteem (JVS; voorheen TULP/JJI)[20] is een landelijk geïmplementeerd informatiesysteem waarop alle rijks- en particuliere Justitiële Jeugdinrichtingen zijn aangesloten, alsmede het hoofdkantoor DJI. Het systeem wordt door de inrichtingen gebruikt voor de administratie en het registreren en onderhouden van gegevens betreffende de inrichting zelf. Daarnaast genereert het systeem onder meer capaciteits- en bezettingsgegevens, bevolkingsgegevens en gegevens over de orde en veiligheid (incidenten en maatregelen) binnen de inrichting. JVS speelt een belangrijke rol bij de centrale selectie en plaatsing van jeugdigen in Justitiële Jeugdinrichtingen. Verder levert JVS stuur- en beleidsinformatie. Binnen JVS is er een continue registratie.

Informatiegebied
De gegevens die in JVS worden opgenomen, zijn onder andere persoonskenmerken van de jeugdigen, gegevens over de huidige en eventueel vorige en volgende verblijfslocatie(s), verblijfstitel(s), opleggende instantie, gepleegde feiten en reden van uitschrijving. Met behulp van de speciale beleidsinformatiemodule kunnen peildatumbestanden, locatie-historische bestanden (plaatsingen, uitplaatsingen, trajecten van jeugdigen) en titel-historische bestanden (titels/titelwijzigingen) worden samengesteld. Voorts bevat JVS informatie over onder andere de beschikbare capaciteit, bezetting, wachtlijstplaatsingen, enzovoort.

Relaties met andere informatiesystemen
Een aantal basisgegevens van JVS is tevens opgeslagen in de nieuwe DJI-brede Basisregistratie. Deze Basisregistratie ontvangt en levert onder meer gegevens aan het SKDB (Strafketendatabase) en verzendt de registratie van wijzigingen in verblijf en de vonnisgegevens binnen de strafketen.

Eigendom en beheer
Houder van de informatie in JVS is het ministerie van JenV, divisie Forzo/JJI. De informatie is opgeslagen bij de individuele inrichtingen en centraal op het Hoofdkantoor DJI. Het beheer van de informatie berust bij de inrichtingsdirecteuren en bij het Hoofdkantoor DJI.

[20] Vanaf november 2011 is TULP JJI stapsgewijs uitgefaseerd en vervangen door JVS (JeugdVolgSysteem). Dit systeem is te zien als de opvolger van TULP JJI en bevat in principe dezelfde eigenschappen. Het bevat vooral informatie over het verblijf. Daarnaast is sinds 2012 IFM 'in de lucht' (IFM=intelligente formulieren module). Dit systeem bevat vooral informatie over de behandeling van de jeugdigen en is een ketensysteem: uitgangspunt is eenmalige invoer, meervoudig gebruik. In eerste instantie is TULP JJI lokaal uitgezet, in mei 2014 is ook TULP JJI centraal uitgezet. Sindsdien leidend en volledig operationeel.

B3.4.4 Registratie tbs-gestelden

MITS (Management Informatie TBS) dient om het primaire proces van alle tbs-aanbieders de afdeling Plaatsing van DIZ te ondersteunen. MITS is een landelijke applicatie bestaande uit een centrale database en lokale databases, die middels datacommunicatie aan elkaar zijn gekoppeld. De landelijke applicatie wordt beheerd door de Justitiële ICT Organisatie (JIO) Via een dump worden dagelijks gegevens ingelezen in het EPD van DJI (de applicaties USER en MicroHIS). Periodiek worden gegevens ingelezen in METIS.

Informatiegebied
De gegevens hebben betrekking op tbs-gestelden en de tbs-aanbieders waar zij verblijven. Het betreft onder andere het vonnis, de uitspraak, de insluitingstitel van de terbeschikkingstelling, het administratief verblijf en het fysieke verblijf. Kenmerken zijn onder andere: tbs-maatregel, geslacht, geboortedatum, vonnisgegevens zoals het parketnummer, datum uitspraak, het aantal verlengingsprocedures, opgelegde straf en maatregel, verblijfsgegevens, verlofmachtigingen, incidenten en opgelegde maatregelen.

Relaties met andere systemen
Een aantal basisgegevens van MITS is opgeslagen in de nieuwe DJI-brede Basisregistratie. Deze Basisregistratie ontvangt en levert onder meer gegevens aan SKDB (Strafketendatabase) en verzendt de registratie van wijzigingen in verblijf en de vonnisgegevens binnen de strafketen. MITS is een applicatie die uitsluitend is bedoeld voor de tenuitvoerlegging van een tbs-maatregel. De (particuliere) FPC's hebben naast MITS hun eigen EPD-systemen (zoals USER) om de consulten en verblijfsdagen in te registreren en te factureren. Forzo/JJI ontvangt deze facturen in FCS (Facturale Controle Systeem), controleert deze onder andere met de indicatie en plaatsing uit IFZO (Informatiesysteem Forensische Zorg) en stelt deze via Leonardo (financieel systeem DJI) betaalbaar aan de FPC.

Eigendom en beheer
Houder van de informatie is het ministerie van JenV, Directie Forzo/JJI. Per FPC-complex vindt de opslag van de gegevens in de lokale database en de centrale database plaats. Het beheer van het systeem is in handen van SSC-I DJI.

B3.4.5 Registratie 3RO (CVS/IRIS)

IRIS, het Integraal Reclassering Informatiesysteem, is het ondersteunend systeem voor het primaire proces van de drie reclasseringsorganisaties (3RO). De verstrekte gegevens worden uit IRIS gehaald door middel van een aantal standaardoverzichten en ad hoc bevragingen. IRIS is sinds 28 november 2011 de vervanger van het primaire processysteem CVS (ClientVolgSysteem) van de 3RO.

Informatiegebied
IRIS bevat opdrachten tot executie van vonnissen (o.a. werkstraf, toezicht, elektronische monitoring, gedragsinterventies, forensische zorg) en opdrachten tot reclasseringsadviezen. Naast de opdrachten in justitieel kader worden ook trajecten in andere kaders vastgelegd (o.a. begeleiding gedetineerden buitenland, COSA en lokale veiligheid). De opdrachten worden meer en meer met ketenkoppelingen vastgelegd in IRIS. Uitvoerders van de logistieke processen zorgen ervoor dat de opdrachten worden toegevoegd in IRIS en via die weg bij de reclasseringswerkers komen. De

reclasseringswerkers zorgen voor uitvoering van de opdrachten en registreren de voortgang hiervan in IRIS. Werkmeesters en externe contactpersonen van werkstrafprojecten doen de urenverantwoording van werkstraffen in IRIS (evt. via een portaal). Ook wordt terugkoppeling aan de opdrachtgevers over de (afronding van) uitvoering van de justitiële opdrachten vanuit IRIS gedaan. Financiering van de reclassering (externe verantwoording) wordt onder meer gedaan op basis van de registratie van uitgevoerde opdrachten zoals vastgelegd in IRIS. Beleidsmedewerkers en interne onderzoekers gebruiken IRIS data voor hun werk. Voor overzichten en dagelijkse monitoring ten behoeve van interne sturingsinformatie is de IRIS database beschikbaar voor het informatiesysteem ROBIN.

Periodiciteit van de dataverzameling
De registratie in IRIS is continu.

Relaties met andere systemen
IRIS heeft een geautomatiseerde koppeling met de centrale Strafrechtsketendatabase, kortweg SKDB. De SKDB bevat gegevens die noodzakelijk zijn voor de vaststelling van de identiteit van een verdachte of veroordeelde, in het kader van de Wet identiteitsvaststelling verdachten, veroordeelden en getuigen (WIVVG). Via deze koppeling worden cliëntgegevens en detentiegegevens uit SKDB automatisch overgenomen en geactualiseerd in IRIS. De gegevens uit SKDB zijn hierbij leidend. Via DJI (INJUS) koppeling wordt de aard van de detentie opgehaald. De 3RO leveren aan SKDB gegevens aan over opdrachten/programma's die voor een cliënt worden uitgevoerd met daarbij ook de uitvoerende unit.

Voor de opdrachtverstrekking met betrekking tot werkstraffen en toezichten is een geautomatiseerde koppeling met het AICE, dat is ingericht bij het CJIB, gerealiseerd. Voor werkstraf en toezicht wordt via een geautomatiseerde koppeling over het verdere verloop van de opdracht gecommuniceerd. De berichten over afloop van toezicht en werkstraffen worden handmatig geüpload naar Justid (JD-online), alsmede de definitieve versie van de uitgebrachte adviezen aan ketenpartners (eveneens JD-online). Plaatsingen forensische zorg gaan via een gegevenskoppeling met IFZO. Voor het ontvangen van aanvragen voor reclasseringsadvies en het versturen van advies-rapporten is een koppeling met Justid (JDS).

Beperkingen
De AVG regelt dat persoonsgegevens niet langer bewaard mogen worden dan noodzakelijk is voor de doeleinden waarvoor zij zijn verzameld of worden gebruikt. Voor de 3RO is de bewaartermijn op zeven jaar bepaald. De gegevens in IRIS worden jaarlijks in het najaar opgeschoond. Hierbij worden de gegevens van cliënten verwijderd zeven jaar na afsluiting van de reclasseringsbemoeienis met de cliënt. Dit betekent dat IRIS geen gegevens van cliënten bevat voor wie zeven jaar of langer geen reclasseringswerkzaamheden zijn verricht.

Eigendom en beheer
Het intellectueel eigendom van IRIS ligt bij de 3RO. Het beheer en onderhoud worden door Reclassering Nederland namens de 3RO uitgevoerd.

B3.4.6 Registratie Raad voor de Kinderbescherming

Sinds 2006 is KBPS (kinderbescherming processysteem) het registratiesysteem voor het primaire proces van de Raad voor de Kinderbescherming. Hierin worden alle zaken

die in onderzoek genomen worden (instroom) en de zaken die worden afgerond (uitstroom) vastgelegd, voorzien van relevante (proces)kenmerken.

Het betreft beschermingsonderzoeken, onderzoeken in het kader van gezag en omgang, adoptiegerelateerde activiteiten, strafonderzoeken, de coördinatie van taakstraffen met betrekking tot minderjarigen en de vastlegging van activiteiten in het kader van casusregie.

Vanaf 2008 is ook een DWH beschikbaar dat dagelijks (i.c. elke nacht na een werkdag) een groot aantal gegevens aan KBPS onttrekt en bewerkt tot een eenvoudiger te bevragen dataset. Bij deze bewerking vindt geen inhoudelijke aanpassing plaats.

Aan de implementatie van KBPS is een conversieslag voorafgegaan uit het toenmalige primaire processysteem (KIS). Hierbij is voor alle zaken een beperkte set gegevens overgezet, waardoor KBPS en daarmee DWH ook van zaken van voor 2006 de meest essentiële gegevens bevat.

KBPS, en DWH als afgeleide, voldoen aan de eisen van de AVG.

B3.4.7 Registratie Halt

Halt registreert alle ontvangen verwijzingen in JOIN. Voorheen was er een ander zakensysteem genaamd AuraH (Automatische Uniforme Registratie Applicatie Halt). In deze systemen werd en wordt de uitvoering van elke Halt-straf geregistreerd en gevolgd. Belangrijkste doel van het systeem is het ondersteunen en volgen van het proces van uitvoering van de straf. Uit de registratie van alle gegevens is het mogelijk data te verzamelen en te verwerken voor analyse.

In JOIN wordt per verwijzing geregistreerd welke acties wanneer zijn uitgevoerd en met welk resultaat. De bron voor de registratie is het proces-verbaal dat wordt toegestuurd door de verwijzende instantie. Hieruit worden de persoons- en delictgegevens handmatig overgenomen.

De registratie start met het inschrijven van een zaak; Halt hanteert de datum inschrijving voor het verzamelen van gegevens. De datum van het delict, het eerste verhoor en de datum ontvangst bij Halt worden wel geregistreerd en gebruikt bij het bepalen van de gerealiseerde doorlooptijden. Het systeem controleert op basis van de ingevoerde gegevens of de verwijzing aan de Halt-criteria voldoet en in behandeling genomen kan worden. De registratie volgt vanaf dat moment de processtappen bij de uitvoering van de straf, alle relevante data worden geregistreerd. De zaak wordt afgerond met het administratief afsluiten en verzenden van het afloopbericht aan de verwijzer. Zaken die niet in behandeling worden genomen, worden direct afgesloten. De verwijzer wordt hiervan op de hoogte gesteld. Deze zaken worden niet meegeteld bij rapportages. Indien relevant wordt alleen het aantal vermeld.

JOIN is alleen toegankelijk voor medewerkers van Halt die daarvoor geautoriseerd zijn en heeft geen automatische koppelingen met andere registratiesystemen.

B3.5 Gegevens van de Raad voor de rechtspraak

De gegevens over de strafrechtelijke afdoening van kantonstrafzaken zijn afkomstig uit de primaire systemen van de gerechten in Nederland. In hun lokale gegevenssystemen wordt informatie bijgehouden voor de procedurele afhandeling van de zaak, bijvoorbeeld welke partijen erbij zijn betrokken, welke stukken zijn ingediend, maar ook of en wanneer bepaalde 'statusovergangen' (zitting, comparitie, enz.) of acties zijn genomen. De belangrijkste gegevens uit de lokale gegevenssystemen worden periodiek verzameld en geaggregeerd tot landelijke totalen. Dit gebeurt in het kader van de Plannings- & Verantwoordingscyclus (P&V). Zoals gezegd, zijn deze P&V-gegevens geaggregeerd. De gegevens uit de lokale systemen worden tegenwoordig ook afgeslagen naar een zogenoemd datawarehouse (DWH). Voor sommige tabellen is gebruikgemaakt van detailinformatie die afkomstig is uit dit DWH en het primaire processysteem ReIS (Rechtspraak Informatie Systeem) van gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, waarin gegevens van kantonovertredingen en strafzaken zijn opgenomen.

Het totale aantal afdoeningen van kantonovertredingen is gehaald uit de jaarverslagen van de Rechtspraak. Deze productieaantallen bevatten zowel uitspraken/vonnissen alsook andere afdoeningen (intrekkingen, enz.) en zijn conform de begrotingsafspraken tussen de Rechtspraak en het ministerie van Justitie en Veiligheid. De nadere detaillering naar wijze van afdoening en wet is afkomstig uit het DWH.

Het aantal eindarresten van kantonovertredingen is gehaald uit de jaarverantwoordingsgegevens zoals de Rechtspraak deze jaarlijks opstelt voor het ministerie van Veiligheid en Justitie. Het aantal WAHV-beschikkingen bij het Gerechtshof Leeuwarden is gebaseerd op een opgave van het hof. De nadere detaillering (de wijze van afdoening) is gebaseerd op data uit het lokale gegevenssysteem ReIS van het hof.

Periodiciteit
De jaarverantwoordingsgegevens vanuit de P&V-cyclus, zoals gepresenteerd in het jaarverslag van de Raad voor de rechtspraak en opgesteld voor het ministerie van Veiligheid en Justitie, worden jaarlijks verzameld en geaggregeerd. Het DWH wordt wekelijks (in het weekend) gevuld. GPS-MI en ReIS (van hof Arnhem-Leeuwarden) worden continu, dynamisch gevuld.

Beperkingen
Vanwege verschillende uitvraagmomenten en dynamiek in de gegevenssystemen, sluiten detailgegevens niet altijd aan op geaggregeerde jaarverantwoordingsgegevens. Daarom is ervoor gekozen de detailgegevens alleen weer te geven als percentage van het totaal, en niet hun afzonderlijke niveaus te presenteren.

B3.6 Uitgaven aan sociale veiligheid

De uitgaven aan sociale veiligheid hebben tot doel een samenhangende, consistente en geïntegreerde statistische beschrijving te geven van de geldstromen op het terrein van sociale veiligheid. Het gaat daarbij om het aanbod en gebruik van goederen en diensten die enerzijds tot doel hebben criminaliteit, overlast en verloedering te voorkomen, te bestraffen of de schade ervan te beperken, en anderzijds om onveiligheidsgevoelens weg te nemen. Daarbij de volgende definitie van sociale

(on)veiligheid gehanteerd: 'de aan- of afwezigheid van bedreigingen als gevolg van criminaliteit, overlast en verloedering tussen (groepen) burgers, bedrijven en/of de overheid'.

Activiteiten, aanbieders en ketenfases
De uitgaven aan sociale veiligheid worden opgebouwd rondom twee centrale elementen: activiteiten en aanbieders. De activiteiten die verricht worden op het terrein van sociale veiligheid zijn gegroepeerd. We onderscheiden de ketenfases preventie, opsporing, vervolging, berechting, tenuitvoerlegging, rechtsbijstand en slachtofferondersteuning. De activiteiten die in C&R besproken worden staan hieronder nader beschreven.

- *Preventie*: Onder preventie worden verstaan alle activiteiten ter voorkoming van criminaliteit, verloedering en overlast. Hieronder vallen onder andere het surveilleren door politie en beveiligingsbedrijven en het laten installeren van producten, zoals camera's, sloten of alarminstallaties.
- *Opsporing*: Opsporing omvat alle activiteiten in het kader van het onderzoek naar (mogelijk) gepleegde strafbare feiten en overtredingen. Hierbij worden ook het verrichten van forensisch (sporen)onderzoek en het afdoen van strafbare feiten door de opsporingsautoriteit gerekend. Opsporing kan plaatsvinden binnen een opsporingsonderzoek, maar ook als de politie bijvoorbeeld tijdens de surveillance een misdrijf op het spoor komt. Een grote verscheidenheid aan instanties houdt zich bezig met activiteiten op het terrein van opsporing.
- *Vervolging*: De vervolging van verdachten is een exclusieve taak van het OM. Zijdelings zijn ook andere instanties betrokken bij de vervolging van verdachten. Zo geven de Raad voor de Kinderbescherming en de drie reclasseringsorganisaties voor volwassenen (Stichting Verslavingsreclassering GGZ, Reclassering Nederland en Leger des Heils Jeugdbescherming en Reclassering) advies over het te volgen justitiële traject, waarbij een goede re-integratie in de maatschappij centraal staat. Ook de schadeloosstelling aan ex-verdachten wordt meegerekend bij 'vervolging'.
- *Berechting*: De uitgaven voor berechting betreffen de rechtspraak in eerste aanleg, hoger beroep en cassatie. Het gaat om de rechtbanken, de gerechtshoven en de Hoge Raad der Nederlanden. De eerste twee categorieën vallen onder de verantwoordelijkheid van de Raad voor de rechtspraak (Rvdr). De reclasseringsactiviteiten bij een rechtszaak worden bij 'vervolging' meegerekend.
- *Tenuitvoerlegging*: De tenuitvoerlegging van diverse straffen en maatregelen is verspreid over een groot aantal uitvoeringsorganisaties. Vier onderdelen van de Dienst Justitiële Inrichtingen, namelijk het gevangeniswezen, forensisch psychiatrische centra, justitiële jeugdinrichtingen en forensische zorg zijn verantwoordelijk voor het grootste deel van de tenuitvoerlegging van vrijheidsstraffen. Daarnaast hebben het CJIB en de reclasseringsorganisaties activiteiten op dit terrein
- *Rechtsbijstand*: Tijdens het gehele justitiële traject kan de (ex-)verdachte een beroep doen op (gesubsidieerde) rechtsbijstand. Tot de rechtskundige dienstverlening behoren advocatenkantoren, notariskantoren, deurwaarderskantoren, rechtskundig adviesbureaus, en octrooi-, merken- en modellenbureaus. Het gaat hierbij om uitgaven die direct betrekking hebben op de strafzaak. De diensten van de toegevoegde advocaten worden (deels of geheel) via de Raad voor Rechtsbijstand collectief gefinancierd. De rest moeten de huishoudens zelf bijdragen.
- *Slachtofferondersteuning*: In Nederland houden drie organisaties zich bezig met het ondersteunen van slachtoffers. Zo verzorgt Slachtofferhulp Nederland psychosociale

hulpverlening en zorgt zowel het Schadefonds Geweldsmisdrijven (uitkeringen) als het CJIB (inning van schadevergoedingsmaatregelen) voor schadevergoedingen.

Correctie voor inflatie
De uitgaven aan sociale veiligheid worden gecorrigeerd voor inflatie. De publieke uitgaven worden gecorrigeerd door ze te delen door de ontwikkeling van de collectieve overheidsbestedingen ten opzichte van 2015. De private uitgaven worden gecorrigeerd door ze te delen door de ontwikkeling van de Consumenten Prijs Index ten opzichte van 2015. Beide reeksen zijn op het open data portal van het CBS te vinden. Met ingang van Criminaliteit & rechtshandhaving 2024 is de revisie van de nationale rekeningen door het CBS in 2021 verwerkt. Hierdoor is met de terugwerkende kracht de deflator collectieve overheidsbestedingen bijgesteld.

Data
Om tot een overzicht van de uitgaven aan criminaliteit te komen, zijn voor de belangrijkste aanbieders op het gebied van sociale veiligheid gegevens over uitgaven, omzet, productie, prijzen en werklast over de periode 2002-2019 verzameld. Er is gekozen om alleen die aanbieders mee te nemen waarvoor sociale veiligheid een hoofdtaak is. De financiële gegevens van aanbieders die sociale veiligheid niet als hoofdtaak hebben, maar die wel bevoegd zijn om bestuurlijke boetes uit te delen, zijn niet meegenomen in deze analyse. Indien aanbieders sociale veiligheid als één van de hoofdtaken hebben en ook bevoegd zijn bestuurlijke boetes op te leggen, worden ook de uitgaven aan bestuurlijke boetes meegeteld als uitgaven aan sociale veiligheid.

Als totale uitgaven worden in principe de totale lasten genomen zoals vermeld staat in de jaarrekening/jaarverslag/jaarbericht/jaarstukken van de desbetreffende aanbieder. Voor de baten-lastendiensten gaan we uit van de lasten zoals vermeld in de agentschapsparagraaf in het jaarverslag van het moederdepartment. Indien geen lasten bekend zijn, wordt uitgegaan van de bijdrage die het moederdepartment volgens haar jaarverslag aan desbetreffende aanbieder heeft verstrekt. Soms zijn slechts over een beperkte periode de lasten bekend. Indien de bijdrage van het moederdepartement wel bekend is voor de jaren waarvoor de lasten niet bekend zijn, worden de lasten geschat op basis van deze bijdrage.

Methodiek
Op basis van omzetgegevens wordt bepaald welk deel van de omzet sociale veiligheid betreft of iets anders (bv. civiel of administratief recht, fysieke veiligheid). Vervolgens wordt bekeken in welke ketenfases van de veiligheidsketen deze aanbieders actief zijn. Voor aanbieders die in meerdere ketenfases actief zijn, wordt getracht de uitgaven toe te rekenen naar ketenfase op basis van omzetgegevens per product(groep) of, indien deze ontbreken, productiegegevens. Soms kan een deel van de omzet niet toegerekend worden naar een specifieke ketenfase. Dit deel blijft dan buiten beschouwing bij het berekenen van de aandelen. Impliciet betekent dit dat niet toe te rekenen delen recht evenredig worden omgeslagen over de ketenfases waarin de desbetreffende aanbieder actief is.

Tot slot wordt gekeken in hoeverre de uitgaven toegeschreven kunnen worden aan bepaalde delicttypen (voor de indeling, zie bijlage 2). Het aandeel per delicttype wordt bepaald op basis van gewogen productiegegevens per delict en de bijbehorende wegingsfactoren. De wegingsfactoren zijn meestal gebaseerd op kostprijzen of werklastmetingen. Indien geen delictgegevens beschikbaar zijn, wordt gebruikgemaakt van algemene criminaliteitsgegevens die het soort product of diens van de betreffende

aanbieder het best benaderen. De werkwijze is verder hetzelfde als bij de verdeling over ketenfases.

In 2025 heeft een revisie plaatsgevonden op de toerekening naar delicttypen. Een aantal bronnen voor de (gewogen) productiegegevens waren niet meer beschikbaar, waardoor overgeschakeld moest worden op andere bronnen. Tevens was er een verbeterd inzicht in delicten die door de bijzondere opsporingsdiensten en buitengewoon opsporingsambtenaren worden aangeleverd. Laatstgenoemde wijziging heeft met name bij de kosten voor preventie tot een grote verschuiving geleid.

Periodiciteit en meer informatie
De uitgaven aan sociale veiligheid betreffen gegevens over gehele verslagjaren.

B3.7 BES-eilanden

De gegevens voor de BES-eilanden (Bonaire, Sint Eustatius en Saba) over slachtofferschap en onveiligheidsgevoelens zijn afkomstig uit de vierjaarlijkse Omnibusenquête Caribisch Nederland van het CBS. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van jaarverslagen van Korps Politie Caribisch Nederland, Openbaar Ministerie BES, Gemeenschappelijk Hof van Justitie (GHJ) en stichting reclassering Caribisch Nederland. Het jaarverslag van het GHJ bevat ook gegevens over Aruba, Curaçao en Sint Maarten, maar die worden in deze publicatie niet meegenomen.

B3.8 Internationale cijfers

Voor internationale cijfers over criminaliteit en rechtshandhaving zijn verschillende databronnen beschikbaar:

- Eurostat;
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC);
- European Sourcebook (ESB);
- CEPEJ;
- SPACE;
- ICVS.

Hoewel enige overlap is qua thema's komen de cijfers voor deze thema's vaak niet met elkaar overeen. Ook komen ze vaak niet overeen met de cijfers die in deze publicatie worden gepresenteerd in hoofdstukken 2 t/m 8. Ook de interne consistentie is soms ver te zoeken. Voor alle genoemde databronnen geldt dat door (onbedoelde) wijzigingen in definities, registratiefouten, dataverzamelingsfouten en het niet met terugwerkende kracht bijwerken van de cijfers na definitiewijzigingen de cijfers door de jaren heen soms grote sprongen vertonen. Wijzigingen in definities worden ook in het oorspronkelijke bronbestand niet altijd goed gedocumenteerd.

In het verleden liepen ook de definities van de delicten tussen de verschillende landen uiteen. Maar sinds 2015 is daar een zekere mate van harmonisatie in gekomen met de publicatie van International Classification of Crime for Statistical Purposes (ICCS) door de UNODC (www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/statistics/iccs.html). De meeste officiële statistische autoriteiten (zoals het CBS, Eurostat en UNODC) hebben deze classificatie overgenomen.

Methodiek
Om de landen onderling te vergelijken is de volgende methodiek gehanteerd. Alle absolute aantallen zijn gedeeld door de gemiddelde bevolking in het desbetreffende land en jaar en weergegeven per 100.000 inwoners. De bevolkingscijfers zijn afkomstig van de Wereldbank (zie data.worldbank.org). Maar door de hierboven vermelde problemen dient bij vergelijkingen door de tijd heen en/of tussen landen met zeer grote mate van zorgvuldigheid te worden betracht en zijn deze vergelijkingen met grote onzekerheid omgeven.

Om de lange termijn ontwikkeling in beeld te krijgen zijn per land indexcijfers gemaakt waarbij 1995 het basisjaar is. Voor veel thema's zijn cijfers uit verschillende bronnen beschikbaar die niet met elkaar overeenkomen en die betrekking hebben op verschillende periodes. Om deze bronnen aan elkaar te knopen is de volgende methodiek gehanteerd. Per thema wordt voor elke beschikbare bron de jaarlijkse mutatie van de aantallen per 100.000 inwoners berekend. Vervolgens is gekeken voor welke bron de jaarlijkse mutatie het best overeenkomt met de jaarlijkse mutatie van het desbetreffende thema in de nationale bron (hoofdstuk 2 t/m 8). Dit kan per periode verschillen. Vervolgens wordt de jaarlijkse mutatie van de bron met de kleinste afwijking toegepast op het basisjaar.

Om een vergelijking te maken tussen ketenfases (in de 'Samenvatting en synthese') is een andere methodiek gehanteerd. Per thema wordt voor elke beschikbare bron het procentuele verschil berekend met aantallen in de nationale bron (hoofdstuk 2 t/m 8) (per 100.000 inwoners). Dit kan per periode verschillen. Vervolgens wordt de bron gebruikt die de kleinste afwijking heeft. Dit kan een andere bron zijn dan in de berekening van de lange termijn indexcijfers. De bron met kleinste afwijking qua groei hoeft niet per se ook de kleinste afwijking in absolute aantallen te hebben.

De indeling van landen in regio's is gebaseerd op geografische locatie en bruto nationaal product (zie tabel 10.19). Voor EU-landen in de diverse jaren zie tabel 10.20. De subtotalen van regio's worden berekend als een gewogen gemiddelde (met de bevolking als weging). Maar desondanks worden ze sterk beïnvloed door beschikbaarheid van cijfers in desbetreffende landen. Met name als er voor grote landen geen gegevens beschikbaar zijn, heeft dat een grote invloed op het subtotaal van de regio. Dus ook hier dient bij vergelijkingen door de tijd heen dienen een zeer grote mate van zorgvuldigheid te worden betracht.

B3.8.1 Eurostat

Eurostat is het statistiekbureau van de Europese Unie (EU). De EU-landen verzamelen gegevens en stellen statistieken samen voor nationale en EU-doeleinden. Het Europese Statistische Systeem (ESS) functioneert als een netwerk: de rol van Eurostat is om, in nauwe samenwerking met de nationale statistische autoriteiten, het voortouw te nemen bij de harmonisatie van statistieken. Het werk van het ESS richt zich voornamelijk op belangrijke EU-prioriteiten, maar met de uitbreiding van het EU-beleid is de harmonisatie uitgebreid naar vrijwel alle statistische gebieden.

Informatiegebied
Wat betreft criminaliteit en rechtshandhaving verzamelt Eurostat gegevens over onderstaande onderwerpen:

- door de politie geregistreerde misdrijven;

- geregistreerde opzettelijke doodslag en seksuele misdrijven;
- personen in het strafrechtelijk systeem;
- gerechtelijke procedures;
- kenmerken van gevangenissen en gevangenen;
- mensenhandel;
- smokkel van migranten.

Periodiciteit en meer informatie
De periodiciteit verschilt per onderwerp maar de meeste tabellen worden jaarlijks bijgewerkt. Wel kan er sprake zijn van enige vertraging ten opzichte van de nationale publicaties.

Relaties met andere systemen
Eurostat krijgt gegevens van de nationale statistische autoriteiten, maar haalt op cijfers op bij CEPEJ (zie B8.5) en UNODC (zie B8.2).

Beperkingen
De gegevensverzameling is beperkt tot EU- en EFTA-landen (EFTA=European Free Trade Association=Europese Vrijhandelsassociatie). Het direct vergelijken is lastig, aangezien strafrechtsystemen op nogal cruciale punten van elkaar kunnen verschillen. Eurostat geeft de nationale organisaties richtlijnen voor het meten en verzamelen van bepaalde gegevens, maar landen houden zich daar niet altijd aan. Bijvoorbeeld in de richtlijnen van Eurostat staat dat 'persons committing multiple (series of) offences in the same year are recommended to be counted AS MORE THAN ONE PERSON' (zie paragraaf 10.6 in de metadata, ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/crim_sims.htm#accessibility_clarityDisseminated). Toch levert Nederland sinds 2014 cijfers over unieke verdachten aan in plaats van het totaal aantal geregistreerde verdachten.

Eigendom en beheer
Eurostat is het statistiekbureau van de Europese Unie (EU). Maar de gegevens worden grotendeels aangeleverd door de nationale statistische autoriteiten. Zie ec.europa.eu/eurostat/data/database.

B3.8.2 UNODC

Het doel van het United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) is om het wereldwijde drugsprobleem aan te pakken, om georganiseerde misdaad, terrorisme, corruptie, witwassen en economische criminaliteit te voorkomen en te bestrijden en om eerlijke en effectieve strafrechtsystemen te bevorderen. Gegevens die nodig zijn voor dit doel worden verzameld door nationale (statistische) autoriteiten door middel van een jaarlijkse enquête van de Verenigde Naties over criminaliteitstrends en werking van strafrechtsystemen (UN-CTS). Nationale contactpersonen die werkzaam zijn bij nationale instanties die verantwoordelijk zijn voor statistieken over criminaliteit en het strafrechtsysteem en die zijn aangewezen door de Permanente Missie bij UNODC, zijn verantwoordelijk voor het verzamelen van de gegevens van de andere relevante instanties voordat de UN-CTS naar UNODC wordt verzonden. Na de indiening controleert UNODC de gegevens op consistentie en samenhang met andere gegevensbronnen. Lidstaten die ook deel uitmaken van de Europese Unie of de Europese Vrijhandelsassociatie, of kandidaat-lidstaten of potentiële kandidaat-lidstaten van de Europese Unie, sturen hun antwoord op de UN-CTS ter validatie naar Eurostat. Gegevens die door lidstaten via andere kanalen worden ingediend of uit andere

bronnen worden verkregen, worden na beoordeling door de lidstaten aan de dataset toegevoegd.

Informatiegebied

Wat betreft criminaliteit en rechtshandhaving verzamelt UNODC gegevens over onderstaande onderwerpen:

- drugshandel en -teelt;
- moord;
- geweldsmisdrijven en seksuele misdrijven;
- corruptie, milieudelicten en andere misdrijven;
- gevangenissen en gevangenen;
- toegang tot en functioneren van de rechtspraak;
- wapenhandel;
- mensenhandel;
- handel in (voorwerpen gemaakt van) beschermde flora en fauna (cites-lijst);
- slachtoffers van intimidatie, geweld en mensenhandel;
- perceptie van veiligheid en aangifte/melding(bereidheid) van geweld.

Periodiciteit en meer informatie
De periodiciteit verschilt per onderwerp maar de meeste tabellen worden jaarlijks bijgewerkt. Wel kan er sprake zijn van enige vertraging ten opzichte van de nationale publicaties.

Relaties met andere systemen
UNODC krijgt gegevens van de nationale statistische autoriteiten. Ook geeft UNODC cijfers door aan Eurostat.

Beperkingen
Het direct vergelijken is lastig, aangezien strafrechtsystemen op nogal cruciale punten van elkaar kunnen verschillen. Zie ook de beperkingen bij Eurostat (paragraaf B8.1).

Eigendom en beheer
UNODC is onderdeel van de Verenigde Naties. Zie data.unodc.org.

B3.8.3 European Sourcebook of crime and criminal justice statistics

Het European Sourcebook bestaat uit een database en een publicatie, waarin een zo compleet mogelijk beeld van de gehele strafrechtsketen gegeven wordt. Tot dusver zijn ruim 40 landen in het European Sourcebook opgenomen. Aan de hand van door elk land afzonderlijk ingevulde vragenlijsten wordt de database gemaakt. Waarop de gegevens gebaseerd zijn, is van land tot land verschillend. Sommige landen leveren hun informatie aan op basis van primaire bronsystemen, andere aan de hand van statistische publicaties. Er wordt geen steekproef getrokken.

Informatiegebied
Het informatiegebied omvat in principe de gehele strafrechtsketen, inclusief slachtofferenquêtes. In de praktijk ligt de nadruk op de gegevens vanaf opsporing tot en met tenuitvoerlegging. Meestal betreft de registratie het aantal misdrijven per delictsoort, vaak ook leveren de landen informatie over aantallen veroordelingen en aantallen gedetineerden. De delictcategorieën zijn moord en doodslag, mishandeling,

verkrachting, diefstal met geweld, diefstal, autodiefstal, fietsdiefstal, inbraak en drugsdelicten. Als persoonskenmerken worden gegevens verzameld over geslacht, meerder- en minderjarigheid en het al dan niet vreemdeling zijn. Ook zijn er gegevens over bijvoorbeeld het soort opgelegde straf.

Periodiciteit van de dataverzameling

De gegevens in het European Sourcebook zijn per jaar weergegeven en beslaan de periode 1990-2021. Tot nu toe zijn er zeven rondes geweest:

1 1990-1997;
2 1995-2000;
3 2001-2003;
4 2003-2007;
5 2007-2011;
6 2011-2016;
7 2016-2021.

Informatie over het vervolgingstraject en over soort en lengte van opgelegde straffen ontbreekt voor de jaren 2000-2003.

Relaties met andere systemen
ESB neemt de gegevens van SPACE (zie paragraaf B8.4) en ICVS (zie paragraaf B8.6) over.

Beperkingen
De gegevensverzameling is beperkt tot Europese landen. Ook het direct vergelijken is lastig, aangezien strafrechtsystemen op nogal cruciale punten van elkaar kunnen verschillen. Een ander punt is de verschillende wijze van aanleveren van de gegevens: sommige landen baseren hun informatie op feitelijke registraties, andere gebruiken criminele statistieken. Geprobeerd is dit zo veel mogelijk te verhelpen door vaste definities te geven van een aantal goed omschreven delictcategorieën. Ook zijn er nogal wat lacunes en inconsistenties in de berichtgeving. Dit maakt vergelijking over verschillende rondes lastig.

Eigendom en beheerder
De eigenaar en beheerder van het European Sourcebook is de projectgroep van het European Sourcebook-project. Zie wp.unil.ch/europeansourcebook.

B3.8.4 SPACE

De jaarlijkse strafrechtstatistieken van de Raad van Europa, beter bekend als SPACE (Statistiques Pénales Annuelles du Conseil de l'Europe), bestaan uit twee samenhangende projecten. SPACE I levert sinds 1983 jaarlijks gegevens over gevangenisstraf en penitentiaire inrichtingen. SPACE II verzamelt sinds 1992 (en sinds 2009 jaarlijks) gegevens over niet-vrijheidsstraffen en -maatregelen. Deze statistieken worden aangeleverd door een netwerk van nationale correspondenten die werkzaam zijn bij de gevangenis- en reclasseringsdiensten van de 47 lidstaten van de Raad van Europa. Ze worden geverifieerd, verwerkt en geanalyseerd door een team van onderzoekers van de Universiteit van Lausanne in Zwitserland.

Informatiegebied
Het doel van het SPACE I-project is om vergelijkbare gegevens te verzamelen over de populaties in penitentiaire inrichtingen in alle lidstaten van de Raad van Europa. Om de betrouwbaarheid van het onderzoek te vergroten en nauwkeurigere vergelijkingen tussen de lidstaten van de Raad van Europa mogelijk te maken, wordt de SPACE-vragenlijst jaarlijks herzien. Tot en met 2016 hadden de gegevens over de gevangenispopulatie (aantal gedetineerden) en het personeelsbestand betrekking op 1 september van elk referentiejaar; terwijl het jaarlijkse aantal opnames in penitentiaire inrichtingen (instroom), het totale aantal dagen dat in de inrichtingen werd doorgebracht en incidenten (ontsnappingen, sterfgevallen en zelfmoorden) betrekking hadden op het voorgaande jaar.

In 2018 zijn enkele wijzigingen doorgevoerd. De referentiedatum voor de voorraadindicatoren is 31 januari van het huidige jaar (2018) in plaats van 1 september van het voorgaande jaar. Het referentiejaar voor de stroomgegevens is het voorgaande jaar (2017) in plaats van het jaar daarvoor. Gevangenisdirecties worden verzocht expliciet aan te geven of hun definities overeenkomen met de definities die in de vragenlijst worden voorgesteld. De nieuwe algemene categorie 'uitstroom' omvat vrijlatingen, gedetineerden die in de gevangenis zijn overleden en ontsnappingen uit de gevangenis. Gegevens over gedetineerden die in de gevangenis zijn overleden, sluiten gedetineerden uit die buiten de gevangenis zijn overleden (bijvoorbeeld tijdens een verlof). Er is een onderscheid gemaakt tussen gevangenissen met een publiek-private samenwerking, particuliere gevangenissen en andere particuliere instellingen. De categorie personen onder veiligheidsmaatregelen/preventieve hechtenis voor gevaarlijke delinquenten omvat twee subcategorieën: personen die door de rechtbank niet strafrechtelijk verantwoordelijk worden geacht en personen die door de rechtbank geheel of gedeeltelijk strafrechtelijk verantwoordelijk worden geacht en tot gevangenisstraf zijn veroordeeld.

Het SPACE II-project verzamelt informatie over personen die niet-vrijheidsstraffen en semi-vrijheidsstraffen en -maatregelen ondergaan. Het onderzoek is niet bedoeld om alle bestaande niet-vrijheidsstraffen en semi-vrijheidsstraffen en -maatregelen te omvatten. De opgenomen maatregelen zijn in principe degene door de Raad van Europa zijn voorgesteld. Het gaat om sancties en maatregelen die daders in hun eigen omgeving houden maar die wel een zekere beperking van hun vrijheid met zich meebrengen door het opleggen van voorwaarden en/of verplichtingen. SPACE II omvat geen toezicht- of reclasseringsmaatregelen na vrijlating die worden toegepast op veroordeelden nadat zij hun straf hebben uitgezeten. SPACE II omvat evenmin sancties en maatregelen die worden opgelegd door de jeugdstrafwet of die alleen van toepassing zijn op minderjarigen.

Periodiciteit van de dataverzameling
De enquêtes worden jaarlijks uitgezet.

Relaties met andere systemen
Het SPACE-project werkt samen met diverse internationale organisaties, waaronder de UNODC, het International Centre for Prison Studies (ICPS), het Europees Centrum voor Drugs- en Drugsverslavingsmonitoring (EMCDDA), de Confederatie van Europese Reclassering (CEP) en EuroPris.

Eigendom en beheerder
SPACE is eigendom van de Raad van Europa en wordt beheerd door de Universiteit van Lausanne. Zie wp.unil.ch/space.

B3.8.5 CEPEJ

Het doel van de Europese Commissie voor de efficiëntie van de rechtspraak (Commission Européenne Pour l'Efficacité de la Justice, CEPEJ) van de Raad van Europa is het verbeteren van de efficiëntie en het functioneren van de justitie in de lidstaten. Daartoe worden statistieken verzameld over de rechtspraak in brede zin, dus zowel strafrecht als civiel- en bestuursrecht. Deze database biedt toegang tot gegevens over de rechtssystemen van de lidstaten van de Raad van Europa.

Informatiegebied

De gegevens, inclusief de bijbehorende commentaren, worden door het CEPEJ-secretariaat verzameld via het netwerk van nationale correspondenten uit lidstaten van de Raad van Europa en enkele waarnemende landen. De gegevens hebben betrekking op de jaren 2010 tot en met 2022 en hebben betrekking op de volgende onderwerpen:

- overzicht van rechtssystemen;
- efficiëntie;
- budget;
- informatie- en communicatietechnologie;
- gelijke kansen voor mannen en vrouwen;
- rechters en openbare aanklagers.

Periodiciteit van de dataverzameling
De gegevens worden om de twee jaar verzameld.

Relaties met andere systemen
Eurostat neemt een deel van de CEPEJ gegevens over.

Eigendom en beheerder
CEPEJ is eigendom van de Raad van Europa. Zie www.coe.int/en/web/cepej/cepej-stat.

B3.8.6 International Crime Victims Survey

De ICVS, een internationale slachtofferenquête, geeft informatie over delicten zoals door slachtoffers ondergaan. De enquête wordt gehouden onder auspiciën van het Nederlandse ministerie van JenV, het Engelse Home Office en het United Nations Interregional Criminal Justice Research Institute (UNICRI). Bij de laatste dataverzameling over 2004 heeft ook Gallup Europe, in opdracht van de EU, een belangrijke bijdrage geleverd (Van Dijk et al., 2007). De gegevens worden verzameld door middel van een telefonische enquête, met per land tussen de 1.000 en 4.000 respondenten. Circa 30 landen doen mee aan de dataverzameling.

Informatiegebied
De enquête gaat over de ervaringen die mensen hebben met delicten. Slachtofferloze delicten komen per definitie niet voor. Er bestaat uit de aard van de zaak een verschil

in definitie tussen de waarneming van het slachtoffer van het delict en de strafrechtelijke definitie ervan. Van de delicten registreert men de kenmerken: ondervonden misdrijf, zoals het soort misdrijf (autodiefstal, vandalisme, diefstal uit auto/huis, diefstal van fiets, inbraak, diefstal met geweld, geweldsmisdrijven, seksuele misdrijven); of het delict is aangegeven bij de politie; enzovoort. Als persoonskenmerken kent de ICVS variabelen als leeftijd, geslacht, burgerlijke staat, maatschappelijke positie, informatie over preventiegedrag, enzovoort.

Periodiciteit van de dataverzameling
De ICVS is tot dusver afgenomen in de jaren 1989, 1992, 1996, 2000 en 2004/2005 en gaat over de jaren 1988, 1991, 1995, 1999 en 2003/2004. In 2010 is in een beperkt aantal landen een pilotstudie uitgevoerd met een vernieuwde opzet. In latere jaren zijn vooral data buiten Europa verzameld.

Relaties met andere informatiesystemen
De ICVS is op te vatten als een onafhankelijk systeem. Er bestaat wel overlap met landelijke slachtofferenquêtes. Vergelijking is mogelijk met (nationale en internationale) politiecijfers, omdat aangiftecijfers zijn opgenomen.

Beperkingen
De voornaamste beperking van de ICVS is dat niet alle delicten zijn opgenomen. Ook delicten zonder slachtoffer of met een bedrijf als slachtoffer komen niet voor. Een bron van onzekerheid is voorts het geheugen van de respondent. Weet deze zich de juiste gebeurtenissen te herinneren en deze ook juist in de tijd te plaatsen? Dat geldt ook bij binnenlandse slachtofferenquêtes.

Eigendom en beheer
De gegevens uit de ICVS zijn opvraagbaar bij het instituut InterVict in Tilburg en bij Gallup Europe in Brussel. Er is geen privacyreglement van toepassing op de ICVS. Zie www.icvs-crime.eu/database.

Bijlage 4 Het Nederlandse strafrechtsysteem[21]

W.M. de Jongste

De onderhavige beschrijving van het huidige Nederlandse strafrechtssysteem laat zien welke instanties en actoren een rol spelen. De bijlage kan dienen als referentiekader voor de hoofdstukken van deze editie van C&R.

Deze bijlage is als volgt opgebouwd. Na een korte inleiding in paragraaf B4.1 geeft paragraaf B4.2 geeft een omschrijving van enkele begrippen en actoren die centraal staan binnen de strafrechtspleging. In de daaropvolgende paragrafen komen de opsporing (paragraaf B4.3), de vervolging (paragraaf B4.4), de berechting (paragraaf B4.5) en de tenuitvoerlegging (paragraaf B4.6) aan bod. In paragraaf B4.7 worden nog enkele andere belangrijke actoren en instellingen besproken die ook betrokken zijn bij het functioneren van het strafrechtsysteem. Buiten het eigenlijke strafrechtsysteem kunnen bepaalde bestuursorganen ter handhaving van bestuurlijke ordeningswetgeving met een bestuurlijke strafbeschikking sancties opleggen. Het gaat dan bijvoorbeeld om de mogelijkheid van gemeenten om handhavend op te treden tegen veelvoorkomende vormen van overlast, of sanctionering door bestuursorganen van bepaalde milieuovertredingen en strafbare feiten op belasting- en douanegebied.[22] In paragraaf B4.3 wordt een korte beschrijving van de bestuurlijke handhaving gegeven.

Nota bene: de statistische informatie in de hoofdstukken van deze editie gaat grotendeels over misdrijven en de rechtshandhaving in de verschillende onderdelen van de strafrechtketen. Maar hoofdstuk 6 over overtredingen geeft cijfers over overtredingen.

B4.1 Het Nederlandse strafrechtsysteem

Het Nederlandse strafrechtsysteem kan worden gedefinieerd als het geheel van organen, procedures en beslissingen dat is gericht op de handhaving van het strafrecht. De basis van het strafrechtsysteem wordt gevormd door het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering. Het Wetboek van Strafrecht beschrijft de belangrijkste misdrijven en overtredingen (strafbare feiten). Het Wetboek van Strafvordering beschrijft wanneer iemand als verdachte van een strafbaar feit wordt aangemerkt en hoe in dat geval de bevoegdheden, rechten en plichten van de verschillende actoren en organen zijn geordend. Op 24 februari 2026 heeft de Eerste Kamer ingestemd met een nieuw Wetboek van Strafvordering. Het is de bedoeling dat het nieuwe wetboek op 1 april 2029 in werking treedt.

Het nieuwe Wetboek van Strafvordering bestaat uit acht boeken. De eerste zes boeken zijn getiteld:

1 strafvordering in het algemeen;
2 het opsporingsonderzoek;

[21] Deze bijlage is voor het laatst bijgewerkt in juli 2026.
[22] Inmiddels zijn er ruim 150 bestuursrechtelijke wetten die een boeteregeling kennen. Zie Albers (2019, 2022).

3 beslissing omtrent vervolging;
4 berechting;
5 rechtsmiddelen;
6 bijzondere regelingen.
De boeken 7 (internationale samenwerking in strafzaken) en 8 (tenuitvoerlegging) zijn vooruitlopend op de invoering van het nieuwe wetboek als nieuwe boeken 5 en 6 in het huidige wetboek ingevoegd.[23]

Organisaties in de strafrechtpraktijk doen daaraan voorafgaand ervaring op met enkele onderdelen van het nieuwe wetboek. De Innovatiewet Strafvordering is met ingang van 1 oktober 2022 in werking getreden en heeft gezorgd voor aanpassing van het huidige Wetboek van Strafvordering (Sv) zodat desbetreffende onderdelen in een aantal pilots gedurende enkele jaren in de praktijk kunnen worden beproefd.[24] In het vierde boek van het huidige wetboek is een aparte titel opgenomen die het mogelijk maakt om in voorkomende gevallen af te wijken van toepasselijke bepalingen. Zo is in het kader van de opsporing netwerkzoeking (doorzoeken van de cloud-omgeving van een telefoon) na inbeslagneming mogelijk. En is het mogelijk gemaakt om na inbeslagneming van een geautomatiseerd werk later binnenkomende berichten voor een bepaalde periode te onderzoeken in het kader van de opsporing. Verder om een opname van beeld, geluid, of beeld en geluid gebruiken als vervanging van een proces-verbaal en aan te merken als een wettig bewijsmiddel. De bevoegdheden van de hulpofficier van justitie zijn uitgebreid met enkele lichtere bevoegdheden die nu nog alleen door de officier van justitie (OvJ) mogen worden uitgeoefend. De rechter kan het tijdens een lopende een procedure bij de rechtbank of het gerechtshof prejudiciële vragen te stellen aan de Hoge Raad. En ten slotte is mediation na aanvang van het onderzoek ter terechtzitting mogelijk geworden. De evaluatie van de pilots levert belangrijke inzichten op die worden gebruikt bij de verdere vormgeving van het Weetboek van Strafvordering.

B4.2 Centrale begrippen en actoren in de strafrechtspleging

Deze paragraaf gaat allereerst kort in op de begrippen ‘strafbaar feit’ en ‘straf(proces) recht’. Vervolgens wordt aandacht besteed aan de verdachte, het slachtoffer, de getuige en de deskundige.

B4.2.1 Strafbaar feit en het straf(proces)recht

De term ‘strafbaar feit’ is onlosmakelijk verbonden aan het begrip ‘criminaliteit’ en verwijst naar alle soorten menselijke gedragingen die door de wetgever strafbaar zijn gesteld. Een strafbaar feit is een gedraging (een combinatie van doen en nalaten) van een natuurlijke of een rechtspersoon (artikel 51 Sv) waarop een straf is gesteld (strafbedreiging) en dat aanleiding kan geven tot een strafvervolging. Strafbare feiten worden ook wel *delicten* genoemd en zijn beschreven in het Wetboek van Strafrecht (Sr). Daarnaast zijn strafbare feiten opgenomen in bijzondere wetten, die gaan over bepaalde situaties zoals deelname aan het verkeer of handelen in verdovende middelen. Dat wordt aangeduid als bijzonder strafrecht. Voorbeelden van bijzondere wetten zijn: de Wegenverkeerswet 1994 (WVW), de Opiumwet (OW), de Wet wapens en munitie (WWM) en de Wet op de economische delicten (WED).

[23] *Kamerstukken I* 2023/24, 36 327, A.
[24] *Stb*. 2022, 276.

Het Wetboek van Sr onderscheidt twee soorten strafbare feiten, namelijk *misdrijven* en *overtredingen*.[25] Overtredingen zijn relatief lichte feiten, misdrijven zijn ernstigere feiten.[26] Voorbeelden van misdrijven zijn verkrachting, mishandeling, inbraak en diefstal. Openbare dronkenschap en rijden zonder rijbewijs zijn voorbeelden van overtredingen. De wet bepaalt of een strafbaar feit is aan te merken als een misdrijf of een overtreding.[27] De commune strafbare feiten staan omschreven (gecodificeerd) in boek 2 (misdrijven) en boek 3 (overtredingen) Sr.[28] In de bijzondere wetten volgt uit een specifieke bepaling het onderscheid tussen misdrijven en overtredingen.

Voor alle strafbare feiten geeft de wet aan welke straf maximaal kan worden opgelegd. Elk delict heeft een eigen wettelijk strafmaximum. De rechter mag in beginsel niet zwaarder straffen dan dit specifieke maximum.[29] De rechter kan wel een lagere straf opleggen. De absolute ondergrens wordt gevormd door het rechterlijk pardon, dit wil zeggen dat de rechter de mogelijkheid heeft om bij een veroordeling in het geheel geen straf (of maatregel) op te leggen. Wordt er wel een straf opgelegd, dan geldt voor een aantal strafsoorten een algemeen wettelijk strafminimum.[30]

Het geheel van strafbare feiten en de daarbij behorende strafbedreigingen wordt ook wel het *materiële strafrecht* genoemd. De strafbaar gestelde gedragingen en de manier waarop de overheid daarop reageert, zijn neergelegd in de wet. 'Geen feit is strafbaar dan uit kracht van een daaraan voorafgegane wettelijke strafbepaling', aldus artikel 1 lid 1 Sr. In dit artikel wordt het aan het Nederlandse strafrecht ten grondslag liggende legaliteitsbeginsel tot uitdrukking gebracht. Dit houdt in dat niemand veroordeeld kan worden voor een feit dat niet bij wet strafbaar is gesteld. Bovendien is een feit alleen strafbaar als het op het moment dat het werd begaan volgens de wet een strafbaar feit opleverde. De wetgever mag gedragingen niet met terugwerkende kracht strafbaar stellen (art. 1 lid 2 Sr). En de rechter mag alleen die sancties opleggen die de wet aan het strafbare feit verbindt.

Naast het materiële strafrecht kennen we het *formele strafrecht*, oftewel het strafprocesrecht. Het formele strafrecht is beschreven in het Wetboek van Strafvordering (Sv)[31] en regelt op welke wijze en door welke personen en instanties wordt onderzocht of een strafbaar feit is begaan en door wie en op grond van welke maatstaven wordt beslist over de strafrechtelijke sancties die daarop kunnen volgen. De processuele benadering van het legaliteitsbeginsel is geformuleerd in artikel 1 Sv: 'Strafvordering vindt alleen plaats op de wijze bij de wet voorzien.' Strafvordering brengt een inbreuk op rechten en vrijheden van burgers mee. Het legaliteitsbeginsel bindt de overheid aan de wet als het gaat om het maken van een dergelijke inbreuk.

---

25 Vóór 1886, bestond er een driedeling in strafbare feiten, namelijk misdrijven, wanbedrijven en overtredingen.

26 Een onderliggend criterium op basis waarvan het ene delict als een misdrijf en het andere als een overtreding kan worden gekwalificeerd lijkt niet te bestaan. Voortvloeiend uit het onderscheid zijn wel enkele verschillen te duiden. Een overtreding wordt bijvoorbeeld niet bedreigd met gevangenisstraf, maar met hechtenis. Verder bepaalt het onderscheid vaak welk soort rechter bevoegd is om kennis te nemen van de strafzaak en in hoeverre dwangmiddelen (bijvoorbeeld telefoontap) mogen worden ingezet. Ten slotte is een poging tot een overtreding niet strafbaar en een poging tot een misdrijf wel.

27 De wet geeft geen definitie van de begrippen overtreding en misdrijf.

28 Met het commune strafrecht wordt bedoeld het reguliere strafrecht, zoals geregeld in het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering in tegenstelling tot het bijzondere strafrecht, zoals geregeld in bijzondere wetten, bijvoorbeeld de Wet op de economische delicten.

29 In bepaalde gevallen kan dit strafmaximum worden verhoogd, bijvoorbeeld bij recidive in de zin van artikel 43a Sr. Voor een aantal strafsoorten bestaat er een algemeen (en absoluut) geldend wettelijk strafmaximum. Dit betreft alle hoofdstraffen, zijnde gevangenisstraf, hechtenis, taakstraf en geldboete. Voor minderjarigen zie artikel 77s Sr.

30 Voor alle hoofdstraffen, behalve voor de taakstraf, geldt een algemeen wettelijk strafminimum.

31 Ook de bijzondere wetten kennen bepalingen van formele (strafprocesrechtelijke) aard.

Het betekent bijvoorbeeld dat de politie zich bij het gebruik van opsporingsmethoden en dwangmiddelen moet houden aan de wet, dat daaraan soms een machtiging van een rechter-commissaris (r-c) vooraf moet gaan en dat bepaalde sancties, zoals gevangenisstraf of een tbs-maatregel, alleen door een rechter mogen worden opgelegd.

Zowel het materiële als het formele strafrecht is gericht op de rechtmatige strafvervolging van ongewenst gedrag en levert daarmee een bijdrage aan de veiligheid van individuele burgers en van de samenleving als geheel. De bevordering van de veiligheid in een rechtsstaat staat niet op zichzelf, maar staat in het teken van het garanderen van de vrijheid van burgers. Daarom moet tegelijkertijd sprake zijn van bescherming tegen willekeurige strafvervolging.

B4.2.2 De verdachte

De verdachte is 'degene te wiens aanzien uit feiten of omstandigheden een redelijk vermoeden van schuld aan een strafbaar feit voortvloeit' (art. 27 lid 1 Sv). De meeste verdachten zijn natuurlijke personen, maar ook een rechtspersoon kan verdachte zijn. De strafbare gedraging moet in redelijkheid aan de rechtspersoon kunnen worden toegerekend. Op basis van artikel 6 lid 2 van het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) en artikel 14 lid 2 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (IVBPR) moet de verdachte geacht worden onschuldig te zijn (*praesumptio innocentiae*) totdat een rechter definitief een uitspraak heeft gedaan en hij schuldig is bevonden. Daarom wordt de term 'verdachte' gebruikt. Tot aan de invoering van de Wet OM-afdoening was het alleen aan de rechter overgelaten om de schuld van de verdachte vast te stellen. Maar de Wet OM-afdoening bepaalt dat de OvJ al voorafgaand aan het uitvaardigen van een OM-strafbeschikking de schuld van de verdachte aan een strafbaar feit moeten hebben vastgesteld.[32]

Om als verdachte te kunnen worden aangemerkt, moet er sprake zijn van een vermeend strafbaar feit én van een redelijk vermoeden van schuld van de betrokkene aan dat vermeende strafbare feit. Het vermoeden moet blijken uit feiten of omstandigheden, zoals getuigenverklaringen of de resultaten van sporenonderzoek. De formele verdenking betekent dat tegen een verdachte dwangmiddelen kunnen worden toegepast, zoals aanhouding voor verhoor (zie ook paragraaf B4.3). In beginsel mogen tegen een persoon tegen wie (nog) geen redelijk vermoeden van schuld bestaat géén strafrechtelijke dwangmiddelen worden toegepast. De Wet bijzondere opsporings-bevoegdheden (Wet BOB, art. 126*g* e.v. Sv) vormt hierop een uitzondering. Dwangmiddelen als stelselmatige observatie, infiltratie, opnemen van vertrouwelijke communicatie en opnemen van telecommunicatie mogen onder bepaalde omstandigheden ook worden uitgeoefend tegen personen die (nog) geen verdachte zijn in bovengenoemde zin. In dat geval spreekt men ook wel van 'vroegverdachten'.

Een verdachte heeft recht op een eerlijk proces (art. 6 EVRM) en kan in het strafproces bepaalde rechten uitoefenen. Zo hoeft een verdachte niet mee te werken aan zijn eigen veroordeling door het afleggen van een belastende verklaring. Een verdachte heeft het recht om te zwijgen (art. 29 Sv). Voorafgaand aan een verhoor moet een verdachte hierop worden gewezen door de politie of door de rechter (de cautieplicht). Verder mag de verdachte niet onder druk worden gezet om een verklaring af te leggen

[32] De Wet OM-afdoening wordt verder besproken in paragraaf B4.4.

(pressieverbod, art. 29 Sv) en heeft hij/zij het recht op bijstand door een raadsman[33] en het recht op inzage in de processtukken (art. 30 Sv). Een verdachte heeft verder recht op behandeling van zijn zaak binnen een redelijke termijn (art. 6 EVRM). Wordt deze termijn overschreden, dan kan dat leiden tot strafvermindering. Iemand die ten onrechte verdachte is geweest en daarvan nadeel heeft ondervonden, bijvoorbeeld om dat hij onterecht ingesloten was in een politiecel, kan een beroep doen op schadevergoeding door de overheid.

De wet bepaalt in welke gevallen schadevergoeding kan worden verzocht (art. 89 en 591*a* Sv). Daarbij kan het gaan om vergoeding van de materiele en van de immateriële schade. Er zijn door het Landelijk Overleg Vakinhoud Strafrecht (LOVS) bedragen afgesproken waar de rechtbanken zich bij aansluiten.[34] Sinds 1 maart 2017 zijn het recht voor de aangehouden verdachte om voorafgaand aan het politieverhoor een raadsman te raadplegen (consultatiebijstand) en het recht op bijstand door een raadsman tijdens het politieverhoor (verhoorbijstand)[35] in het Wetboek van Strafvordering verankerd. Deze rechten vloeien voort uit jurisprudentie van het EHRM (en in navolging daarvan de Hoge Raad)[36] en Europese regelgeving.[37]

In hoofdstuk 3 over opsporing van misdrijven komt het aantal geregistreerde verdachten en de kenmerken van deze verdachten in beeld, waaronder de minderjarige verdachten.

B4.2.3 Het slachtoffer

Slachtoffers van strafbare feiten zijn doorgaans burgers. Maar ook bedrijven en instellingen kunnen slachtoffer zijn. In het strafproces was de rol van het slachtoffer lange tijd beperkt tot die van getuige en/of aangever. Hierin is de laatste jaren verandering gekomen.[38] De positie van het slachtoffer binnen het strafproces is

---

33 In beginsel kiest de verdachte zelf een raadsman (art. 38 lid 1 Sv). Naast de gekozen raadsman bestaat de aangewezen raadsman (art. 40 e.v. Sv). Afhankelijk van de hoogte van het inkomen of vermogen kan de verdachte in aanmerking komen voor gesubsidieerde rechtsbijstand. De Raad voor Rechtsbijstand (RvR) regelt de gesubsidieerde rechtsbijstand op basis van de Wet op de rechtsbijstand (WRB). Rechtsbijstand op grond van een aanwijzing van de RvR aan degene die op grond van een bevel tot voorlopige hechtenis vastzit, is in beginsel kosteloos. Dat geldt ook voor gevallen waarin krachtens enig wettelijk voorschrift in het Wetboek van Strafrecht of het Wetboek van Strafvordering en enkele andere wetten een raadsman is aangewezen of op last van de rechter is toegevoegd (art. 43 lid 1 en 2 WRB). De kosten van rechtsbijstand die zijn gemoeid met de aanwijzing van een raadsman kunnen echter na een onherroepelijke veroordeling op de veroordeelde worden verhaald indien blijkt dat hij voldoende draagkrachtig is (art. 43 lid 3 WRB). De raadsman geeft juridische (en morele) bijstand aan de verdachte, komt op voor diens (rechts)belangen en is soms de woordvoerder van de verdachte. De relatie tussen de verdachte en zijn raadsman is een vertrouwensrelatie. De raadsman is verplicht tot geheimhouding van hetgeen hem in zijn hoedanigheid als raadsman door zijn cliënt wordt toevertrouwd en hoeft daarover in rechte niet te getuigen (zie het verschoningsrecht van art. 218 Sv).

34 Zie Berghuis et al. (2016) en Orientatiepunten voor straftoemeting en LOVS-afspraken (januari 2026).

35 Zie onder andere het onderzoek van Verhoeven & Stevens (2013).

36 Zie onder andere EHRM 27 november 2008, *NJ* 2009, 214 (*Salduz*), EHRM 11 december 2008, *NJ* 2009, 215 (*Panovits*) en HR 30 juni 2009, *NJ* 2009, 349, HR 30 juni 2009, *NJ* 2009, 350 en HR 30 juni 2009, *NJ* 2009, 351. Volgens de Hoge Raad levert het gebruik van verklaringen afgelegd door een verdachte tijdens verhoren zonder dat hij werd bijgestaan door een raadsman, strijd op met het recht op een eerlijk proces (HR 17 december 2019, ECLI:1985).

37 De wijzigingen zijn uitgewerkt in twee verschillende wetten. In de ene wet zijn alleen elementen opgenomen die noodzakelijk zijn voor de implementatie van de Europese richtlijn 2013/48/EU van 22 oktober 2013 strekkende tot een algemeen recht op verhoorbijstand aan alle verdachten (Wet van 17 november 2016, *Stb.* 2016, 475). Deze richtlijn stelt het recht op rechtsbijstand niet meer afhankelijk van de vraag of er is overgegaan tot aanhouding, maar of er sprake is van een verdachte. De andere wet ziet op de eerste fase van het opsporingsonderzoek en is bedoeld als inbedding van het recht op toegang tot een raadsman (Wet van 17 november 2016, *Stb.* 2016, 476).

38 Internationaal is die aandacht terug te vinden in onder andere regelgeving: The United Nations Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and the Abuse of Power, *A/RES/40/34* en de Recommandation no. *R. 85 (11)* on the Position of Victims in the Framework of Criminal Law and Procedure, van de Raad van Europa. Verder de uit 2005 stammende Guidelines on Justice for Child Victims

aanzienlijk versterkt. Onder meer door de introductie en verruiming van het spreekrecht[39] en het recht op informatie, de introductie van rechten met betrekking tot het kennisnemen en voegen van processtukken en de mogelijkheid om schade als gevolg van een strafbaar feit in het strafproces te verhalen. Met de implementatie van de Europese richtlijn minimumnormen slachtoffers op 1 april 2017 zijn die rechten uitgebreid.[40] Slachtoffers hebben sindsdien recht op maatregelen die hen tijdens de strafprocedure bescherming bieden tegen secundaire victimisatie, intimidatie en vergelding en het risico van emotionele of psychologische schade. Ook kunnen zij onder omstandigheden aanspraak maken op een vertaling van schriftelijke informatie. Bovendien is met deze wetswijziging de groep die aanspraak kan maken op slachtofferrechten uitgebreid met nabestaanden.

Een slachtoffer kan zich laten bijstaan door Slachtofferhulp Nederland, een raadsman en een tolk. Slachtoffers van een zeden- of geweldsmisdrijf komen onder omstandigheden in aanmerking voor kosteloze rechtsbijstand (art. 44 lid 4 Wet op de rechtsbijstand). Het slachtoffer kan op verschillende manieren vergoeding krijgen voor geleden materiële of immateriële schade. Het slachtoffer kan zich in het strafproces als 'benadeelde partij' voegen, om zodoende schadevergoeding van de dader te eisen. De strafrechter kan (al dan niet naast het toewijzen van de vordering van de benadeelde partij) ook uit zichzelf de verdachte tot een schadevergoeding veroordelen: de schadevergoedingsmaatregel. Als een veroordeelde die schadevergoedingsmaatregel niet op tijd betaalt kan hij worden vastgezet. Onder bepaalde omstandigheden kan de schadevergoeding in dergelijke gevallen alvast uit een voorschotfonds aan het slachtoffer worden uitgekeerd. De rechter kan ook als bijzondere voorwaarde bij een voorwaardelijke straf een schadevergoeding opleggen of de storting van een som geld bevelen aan een instelling die de belangen van slachtoffers behartigt. In sommige gevallen komt het slachtoffer in aanmerking voor een uitkering uit het Schadefonds geweldsmisdrijven. Ten slotte kan het slachtoffer schadevergoeding eisen via een procedure bij de civiele rechter.

Sinds 1 januari 2019 kunnen naasten en nabestaanden van een slachtoffer zich onder omstandigheden in het strafproces voegen met een vordering tot vergoeding van affectieschade.[41] Daarnaast kunnen derden zich in het strafproces voegen voor kosten die zij ten behoeve van het slachtoffer hebben gemaakt (zogenoemde 'verplaatste schade' als bedoeld in artikel 6:107 lid 1 Burgerlijk Wetboek). Sinds 2005 hebben slachtoffers van ernstige misdrijven en hun nabestaanden het recht om tijdens een strafzitting een verklaring af te leggen over de gevolgen van het strafbare feit. Dit spreekrecht is uitgebreid in 2012 met het recht voor de betrokkenen rond het slachtoffer om een verklaring af te leggen. Sinds 2016 is het spreekrecht niet meer beperkt tot de gevolgen van een misdrijf maar mag het slachtoffer ook spreken over

and Witnesses of Crime van de Verenigde Naties en de Recommendation *Rec (2006) 8* of the Committee of Ministers to member states on assistance to crime victims. Op 25 oktober 2012 is de Europese richtlijn *2012/29/EU* vastgesteld die betrekking heeft op de minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit *2001/220/JBZ*. zie nader over deze Europese richtlijn Van der Leij (2015).

39 Zie ook: Kragting M. et al., (2022). Evaluatie wet uitbreiding spreekrecht slachtoffers en nabestaanden in het strafproces, Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving/Universiteit Leiden.

40 Wet van 8 maart 2017, houdende implementatie van richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ (PbEU 2012, L 315), *Stb*. 2017, 90.

41 Wet van 11 april 2018 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Strafvordering en het Wetboek van Strafrecht teneinde de vergoeding van affectieschade mogelijk te maken en het verhaal daarvan alsmede het verhaal van verplaatste schade door derden in het strafproces te bevorderen (*Stb*. 2018, 132, 339). Zie ook: Wees, K van et al., (2024). Evaluatie wet vergoeding affectieschade, VU Amsterdam/Universiteit Utrecht.

het strafbare feit, de bewijsvoering, de schuld van de verdachte en de strafmaat. Met het in werking treden van de Wet uitbreiding slachtofferrechten[42] op 1 juli 2022 is de positie van het slachtoffer in het strafproces verder verstevigd. Zo bepaalt de wet dat de verdachte verplicht is om op de rechtszitting en bij de uitspraak te verschijnen, als hij zich in voorlopige hechtenis bevindt in verband met een ernstig zeden- of geweldsmisdrijf. Het slachtoffer of de nabestaande kan dan gebruikmaken van het spreekrecht in aanwezigheid van de verdachte. Verder is de kring van spreekgerechtigden uitgebreid met stiefkinderen en stiefbroers- en pleegfamilie en is een spreekrecht ingevoerd op de tbs-verleningszitting en in het kader van het opleggen van de plaatsing in een Justitiële Jeugdinrichting (PIJ-maatregel).

Eerdergenoemde Europese richtlijn is geëvalueerd, wat heeft geleid tot een herziening die op 8 juni 2026 is goedgekeurd. Na publicatie in de zomer van 2026 zal deze in werking treden. Vervolgens hebben de lidstaten, waaronder Nederland, 24 maanden tijd om de bepalingen in nationaal recht te verwerken.

Hoofdstuk 2 (Criminaliteit en slachtofferschap) laat zien hoe vaak burgers slachtoffer worden van verschillende soorten criminaliteit. Verder besteedt dit hoofdstuk cijfermatige aandacht aan kenmerken van deze slachtoffers, aan de aangiftebereidheid en aan maatregelen tegen criminaliteit en onveiligheidsgevoelens van burgers.

B4.2.4 De getuige

Personen die iets kunnen verklaren omtrent een (vermeend) strafbaar feit, of over de persoon van de verdachte kunnen als getuige worden gehoord in het strafproces. Zonder getuigenverklaringen zijn de opsporing en de vervolging vaak uitermate moeilijk. Dat maakt getuigen tot belangrijke deelnemers in het strafproces. Een getuige is in beginsel verplicht om voor de rechter te verschijnen en de waarheid te vertellen. Getuigen kunnen zelfstandige procesrechtelijke belangen hebben die soms niet stroken met de belangen van andere deelnemers in het strafproces. Dit heeft in de loop der jaren binnen de strafrechtspleging geleid tot een differentiatie in soorten getuigen,[43] hetgeen weer geleid heeft tot regelgeving omtrent bedreigde en afgeschermde getuigen, maatregelen ter bescherming van getuigen en toezeggingen aan getuigen die tevens verdachte of reeds veroordeeld zijn.

Het inschakelen van getuigen door de rechter-commissaris (r-c), de officier van justitie (OvJ), de verdachte en de zittingsrechter is geregeld in het Wetboek van Strafvordering.[44] Daarbij hebben getuigen in de regel een verschijnings- en een spreekplicht. Van dat laatste kunnen getuigen zich echter in bepaalde gevallen verschonen. In dat geval hoeven zij geen verklaring af te leggen of bepaalde vragen te beantwoorden. De wetgever heeft drie soorten verschoningsrechten erkend. Ten eerste kunnen de naasten van de verdachte zich verschonen, ten tweede mag de getuige zwijgen die in geval van spreken zichzelf of zijn naasten aan het gevaar van

[42] Wet van 21 april 2021, *Stb.* 2021, nr 220.
[43] Soorten getuigen die in de regelgeving en rechtspraak naar voren komen zijn onder meer slachtoffergetuigen, andere kwetsbare getuigen (onder wie kinderen en personen met een verstandelijke beperking), anonieme getuigen en kroongetuigen.
[44] Het horen van getuigen door de politie is in Nederland niet wettelijk geregeld. Een getuige is niet verplicht bij de politie te verschijnen voor een verhoor.

een strafrechtelijke veroordeling zou blootstellen, en ten derde heeft een aantal beroepsbeoefenaren een verschoningsrecht (art. 217 e.v. Sv).[45]

B4.2.5 De deskundige

Een van de getuige te onderscheiden persoon die door de rechter (of de r-c), de OvJ of de verdachte kan worden ingeschakeld, is de deskundige. De rechter kan, met het oog op de waarheidsvinding, behoefte hebben aan het oordeel van een expert, bijvoorbeeld een psychiater of psycholoog, een technicus, een ballistisch deskundige of een financieel deskundige. Soms is de rechter verplicht een deskundige in te schakelen, zo moet bijvoorbeeld een forensisch psycholoog of psychiater worden geraadpleegd als hij tbs wil opleggen. De deskundige kan schriftelijk verslag uitbrengen en zowel in het voorbereidend onderzoek of ter terechtzitting worden gehoord. Een verdachte en zijn advocaat kunnen zelf tegenonderzoek laten verrichten en ook deskundigen laten horen. Op 1 januari 2010 trad de Wet deskundige in strafzaken in werking, die een wijzing inhield van het Wetboek van Strafvordering ter verbetering van de positie van de deskundige in het strafproces, mede naar aanleiding van enkele ernstige gerechtelijke dwalingen waarbij onvoldoende kwaliteit van forensische expertise een rol speelde.[46] De wetstelt eisen aan de kwaliteit, betrouwbaarheid en bekwaamheid van deskundigen en voor het waarborgen daarvan is een Nederlands Register Gerechtelijk Deskundigen (NRGD) in het leven geroepen.[47] Het College gerechtelijk deskundigen[48] heeft de taak het register te beheren, relevante deskundigheidsgebieden te normeren en te toetsten of een deskundige kan worden toegelaten tot het register. Wanneer een deskundigheidsgebied door het College is genormeerd, benoemt de rechterlijke macht in beginsel alleen nog deskundigen die voor het betreffende deskundigheidsgebied ingeschreven staan.

B4.3 Opsporing en bestuurlijke handhaving

Het hoofdstuk over opsporing van misdrijven beschrijft de aard en omvang van de door de politie geregistreerde misdrijven: hoeveel processen-verbaal zijn door de politie opgemaakt, om wat voor misdrijven gaat het, hoeveel zaken zijn opgehelderd? Daarnaast komt het aantal geregistreerde verdachten en de kenmerken van deze verdachten in beeld, waaronder de minderjarige verdachten.

Het opsporingsonderzoek begint als de politie of een opsporingsambtenaar kennisneemt van een vermoedelijk gepleegd strafbaar feit. De politie maakt onderscheid tussen strafbare feiten die de politie zelf constateert (‘haaldelicten’)[49] en strafbare feiten die door burgers en bedrijven worden gemeld[50] en aangegeven (‘brengdelicten’). Opsporingsambtenaren zoeken naar sporen, horen getuigen en slachtoffers, houden verdachten aan en leggen alle gegevens schriftelijk vast in een proces-verbaal. Opsporing vindt op verschillende niveaus in de politieorganisatie plaats. Basisteams en regionale eenheden zijn belast met lokale en regionale opsporing. De internationale opsporing is de taak van Eenheid Landelijk Opsporing en Interventies. De eindverantwoordelijkheid voor de opsporing ligt sinds de invoering

[45] Bijvoorbeeld advocaten en artsen, die tevens een geheimhoudingsplicht hebben. Zie over het verschoningsrecht ook: Kluft et al. (2021). En over het verschoningsrecht van journalisten en publicisten: De Wilde (2023).
[46] Wet van 22 januari 2009, *Stb*. 2009, 33.
[47] Besluit register deskundige in strafzaken, *Stb.* 2009, 330. Zie voor het register www.nrgd.nl.
[48] Nauta et al. (2020). *Kamerstukken II* 2019/20, 25 268, nr. 187.
[49] Door ontdekking op heterdaad of door zelf gericht onderzoek te doen.
[50] Inclusief anonieme meldingen.

van de Wet versterking positie rechter-commissaris[51] geheel bij de OvJ, die (formeel) leidinggeeft aan het opsporingsonderzoek. Om dit onderzoek goed te kunnen doen, kan het voor de politie nodig zijn om bepaalde dwangmiddelen toe te passen. Dat zijn bevoegdheden waarmee inbreuk wordt gemaakt op de vrijheden van personen en waartoe de toestemming van de OvJ en in bepaalde gevallen van de r-c[52] nodig is. Voorbeelden van dwangmiddelen zijn doorzoekingen, het afluisteren van telecommunicatie, het op afstand heimelijk binnendringen in een geautomatiseerd werk van een verdachte ('hackbevoegdheid'[53]), onderzoek aan kleding, het in beslag laten nemen van voorwerpen die als bewijsmiddel kunnen dienen en preventieve hechtenis.[54] De wet geeft precies aan wanneer en door wie welk dwangmiddel mag worden toegepast.

Belangrijke dwangmiddelen die de politie kan toepassen zijn aanhouding, ophouden voor onderzoek (maximaal negen uur voor misdrijven waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten) en inverzekeringstelling (maximaal zes dagen) als het belang van het onderzoek dat vereist.[55] Een bevel tot inverzekeringstelling wordt alléén verleend bij zwaardere strafbare feiten, waarvoor voorlopige hechtenis is toegestaan (art. 58 lid 1 en art. 67 Sv).[56] De bevoegdheid tot inverzekeringstelling kan worden uitgeoefend door een OvJ of een hulpofficier. Na zijn aanhouding moet een verdachte binnen uiterlijk drie dagen en achttien uur worden voorgeleid aan de r-c (art. 59*a* Sv). Als de OvJ een verdachte nog langer vast wil houden, moet hij bij de r-c de bewaring vorderen. Hiermee kan een verdachte nog eens veertien dagen worden vastgehouden (art. 64 lid 1 Sv). Binnen de termijn van de bewaring kan de politie nader onderzoek doen naar de feiten waarop de verdenking is gebaseerd. Verder kan binnen die termijn de OvJ aan (de raadkamer[57] van) de rechtbank vragen gevangenhouding van een verdachte te bevelen (art. 65 Sv). De duur van het bevel tot gevangenhouding bedraagt maximaal 90 dagen (art. 66 lid 1 Sv).[58] Als de terechtzitting eenmaal is

51 Wet van 1 december 2011, *Stb*. 2011, 600, in werking getreden op 1 januari 2013.

52 De r-c is sinds de invoering van de Wet versterking positie rechter-commissaris niet langer een onderzoeksrechter, maar een (toezichthoudende) rechter in het vooronderzoek (art. 170 lid 2 Sv). De toezichthoudende taak ziet vooral op begeleiding en kwaliteitsbewaking van het lopende opsporingsonderzoek. Het gerechtelijk vooronderzoek (GVO) is komen te vervallen, inclusief daarmee verband houdende rechtsfiguren als de kennisgeving van verdere vervolging en het bezwaarschrift daartegen.

53 Art. 126nba, 126uba, 126 zpa, Sv: Wet computercriminaliteit III, *Stb*. 2018, 322. Zie Van Uden et al. (2022).

54 Preventieve hechtenis is een verzamelbegrip voor inverzekeringstelling en voorlopige hechtenis. Door toepassing van preventieve hechtenis wordt een inbreuk gemaakt op het grondrecht van fysieke vrijheid van een persoon (art. 15 Grondwet). Voorlopige hechtenis omvat de bewaring, gevangenhouding en gevangenneming (art. 133 Sv). Toepassing van voorlopige hechtenis is gebonden aan wettelijke voorwaarden en gronden (zie art. 67 en 67a Sv).

55 De inverzekeringstelling van een verdachte is geregeld in de artikelen 57 tot en met 62*a* Sv. De grond tot inverzekeringstelling is het belang van het onderzoek (art. 57 lid 1 Sv), voorbeelden daarvan zijn: het nader horen van een verdachte, de confrontatie van getuigen met de verdachte, het opsporen van een medeverdachte zonder dat de verdachte de gelegenheid heeft hem in te lichten of het achterhalen of verifiëren van de identiteit van een verdachte. Vrees voor recidive, vluchtgevaar of de geschokte rechtsorde (alle gronden voor voorlopige hechtenis) zijn strikt genomen geen gronden voor inverzekeringstelling.

56 Het gaat dan om gevallen waarin sprake is van een verdenking van een misdrijf waarop ten hoogste vier jaar of meer gevangenisstraf is gesteld, maar ook op een grote hoeveelheid specifiek aangeduide misdrijven die met een minder hoog strafmaximum worden bedreigd. Het criterium geldt voor de toepassing van inverzekeringstelling (art. 58 Sv), bewaring (art. 63 Sv), gevangenhouding en gevangenneming (art. 65 Sv). Hetzelfde criterium wordt ook gehanteerd als toepassingsvoorwaarde voor een groot aantal opsporingsbevoegdheden.

57 Voor een aantal gevallen, zoals bezwaarschrift tegen vervolging en hoger beroep tegen beslissingen van de r-c, heeft de wetgever een aparte rechterlijke voorziening ontworpen, de zogeheten raadkamerprocedure (zie art. 21 e.v. Sv).

58 De derde vorm van de voorlopige hechtenis is de gevangenneming, die kan worden toegepast als de verdachte op vrije voeten is en terechtstaat. In het geval de verdenking een terroristisch misdrijf betreft, kan de duur van het bevel tot gevangenneming of gevangenhouding na 90 dagen gedurende ten hoogste twee jaren worden verlengd met periodes van maximaal 90 dagen (art. 66 lid 3 Sv).

aangevangen, blijft het bevel van kracht tot 60 dagen na de einduitspraak (art. 66 lid 2 Sv).

B4.3.1 De Nationale Politie

Nederland kent sinds januari 2013 een Nationale Politie (NP) met aan het hoofd de korpschef. De Minister van Justitie en Veiligheid is verantwoordelijk voor het beheer van de nationale politie. Het nationale politiekorps bestaat uit tien regionale eenheden onder leiding van een politiechef. De eenheden zijn ingedeeld in districten die weer zijn ingedeeld in basisteams. Verder kent de NP sinds 1 januari 2024 twee landelijke eenheden. De Eenheid Landelijke Expertise en Operaties die het korps ondersteunt met specialistische expertise en materieel bij grootschalige, eenheidoverstijgende operaties. En de Eenheid Landelijke Opsporing en Interventies die de bestrijding van zware georganiseerde criminaliteit, terrorisme en cybercriminaliteit op nationaal en internationaal niveau tot taak heeft. Het Politiedienstencentrum (PDC) verzorgt de bedrijfsvoering (ICT, financiën, personeelszaken). De Politieacademie is het centrum voor onderwijs, kennis en onderzoek voor en door de politie en behoort ook tot de NP. De politie heeft tot taak in ondergeschiktheid aan het bevoegd gezag en in overeenstemming met de geldende rechtsregels te zorgen voor de daadwerkelijke handhaving van de rechtsorde en het verlenen van hulp aan hen die deze behoeven (art. 3 Politiewet 2012). Het optreden van de politie in een gemeente ter handhaving van de openbare orde en ter uitvoering van de hulpverleningstaak vindt plaats onder het gezag en de verantwoordelijkheid van de burgemeester (art. 11 Politiewet 2012). De OvJ heeft het gezag als gaat om de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde of de taken ten dienste van justitie (art. 12 Politiewet 2012). De politie heeft bij de vervulling van haar taak dus met twee gezagsdragers te maken. Hoewel er formeel een strikte scheiding is, overlappen deze taken in de praktijk. Daarom overleggen de burgemeester, de OvJ en het hoofd van het territoriale onderdeel van de regionale eenheid (politiechef) binnen welk grondgebied de gemeente geheel of gedeeltelijk valt regelmatig in het zogeheten driehoeksoverleg (art. 13 Politiewet 2012).[59] Bij de Landelijke Eenheid Expertise en Operaties zijn (inter)nationale, specialistische politiediensten ondergebracht, zoals specialistische rechercheonderdelen en de koninklijke en diplomatieke beveiliging.

B4.3.2 De Koninklijke Marechaussee

Naast de civiele politie kent Nederland politie met een militaire status: de Koninklijke Marechaussee (KMar). Binnen de krijgsmacht wordt de politietaak uitgeoefend door de KMar Een militair van de KMar kan tevens opsporingstaken hebben op basis van artikel 141 Sv, maar onthoudt zich van optreden anders dan in het kader van de uitvoering van zijn politietaken. Verder heeft de KMar civiele politietaken zoals de beveiliging van Nederlandse luchthavens en op verzoek van civiele autoriteiten bijstand verlenen in bijzondere situaties waarbij ook politie wordt ingezet. De KMar behoort tot de verantwoordelijkheid van de Minister van Defensie (art. 4 Politiewet 2012).

[59] In dit verband kan ook gewezen worden op de zogenoemde Zorg- en Veiligheidshuizen. Dit zijn netwerksamenwerkingsverbanden, die partners uit de strafrechtketen, de zorgketen, gemeentelijke partners en bestuur verbinden in de aanpak van complexe problematiek. Het doel van de samenwerking is het terugdringen van overlast, huiselijk geweld en criminaliteit door ketenoverstijgende aanpak. Zie www.zorgenveiligheidshuizen.nl.

B4.3.3 De bijzondere opsporingsdiensten

Naast de politie hebben ook bijzondere opsporingsdiensten (BOD'en) de algemene bevoegdheidtot opsporing van strafbare feiten (art. 141 Sv).[60] BOD'en vallen onder verschillende ministeries en hebben een primaire opsporingstaak op een beleidsterrein waarvoor de betrokken minister verantwoordelijk is. De Wet op de bijzondere opsporingsdiensten (Wet BOD) maakt onderscheid tussen diensten die vooral zijn belast met een bestuurlijke inspectietaak en diensten die belast zijn met strafrechtelijke handhavingstaken. Artikel 2 Wet BOD bepaalt dat er vier bijzondere opsporingsdiensten zijn: de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (FIOD), valt onder het ministerie van Financiën, de Inspectie Leefomgeving en Transport, Inlichtingen- en Opsporingsdienst (ILT-IOD), valt onder het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit, Inlichtingen- en Opsporingsdienst (NVWA-IOD), valt onder het ministerie van Economische Zaken en Klimaat en de opsporingsdienst van de Nederlandse Arbeidsinspectie (OD-NLA), valt onder het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.[61] De aangewezen minister is verantwoordelijk voor het beheer van de dienst en het algemene handhavingsbeleid van de wetten waarmee de dienst te maken heeft. Tegelijkertijd heeft de OvJ het gezag over de bij de diensten werkzame opsporingsambtenaren. BOD'en werken onder het gezag van het Functioneel Parket van het OM. De landelijke aansturing heeft onder meer als doel kennis te bundelen en de samenwerking tussen BOD'en onderling en met de politie te verbeteren.

B4.3.4 Buitengewoon opsporingsambtenaren (BOA's)

Een buitengewoon opsporingsambtenaar is een ambtenaar met een opsporingsbevoegdheid die beperkt is tot een specifieke taak bijvoorbeeld op het terrein van milieu, openbaar vervoer of onderwijs (leerplichtwet). De buitengewone opsporingsbevoegdheid wordt toegekend door de Minister van Justitie en Veiligheid (art. 142 Sv). In de strafrechtelijke handhaving van de lokale veiligheid, leefbaarheid en de naleving van (specialistische) regels spelen buitengewoon opsporingsambtenaren (BOA's) een belangrijke rol. Sommige BOA's hebben onder bepaalde voorwaarden politiebevoegdheden – bijvoorbeeld fouilleren – en mogen geweldmiddelen gebruiken zoals handboeien, wapenstok, pepperspray of een vuurwapen als de noodzaak daarvoor is aangetoond.[62] De politie en het OM houden toezicht op de kwaliteit van de BOA's en vooral de toepassing van opsporingsbevoegdheden en de geweldsbevoegdheden. De politie is direct toezichthouder en kan klachten over BOA's onderzoeken. In veel gemeenten is het takenpakket van BOA's verbreed, en is het aandeel van taken met een handhavingskarakter aanzienlijk toegenomen. Daar droegen maatregelen als gevolg van het uitbreken van de COVID-19-pandemie (handhaving in horeca, avondklok) aan bij. De veiligheid van boa's bij de uitoefening van hun taken is de afgelopen jaren vaak onderwerp van gesprek. De Minister van Justitie en Veiligheid wil daarom nieuwe regels opstellen voor bewapening en uitrusting van boa's, waarin meer ruimte wordt geboden aan een lokale afweging van de veiligheidsrisico's. Als voorbereiding daarop is in 2021 bij wijze van proef de mogelijkheid geboden aan tien gemeenten voor uitrusting met de korte wapenstok in de geest van deze voorgenomen regeling. Na afloop van de pilot per 1 juli 2022 is besloten om het voor de pilotgemeenten maar ook andere gemeenten mogelijk te maken om een aanvraag in te dienen tot

[60] Aan de opsporingsambtenaren van de BOD'en is een algemene opsporingsbevoegdheid toegekend.
[61] Zie de Wet op de bijzondere opsporingsdiensten (*Stb* 2006, 285).
[62] Beleidsregels Buitengewoon Opsporingsambtenaar, te raadplegen via overheid.nl.

toekenning van de korte wapenstok.[63] Naar aanleiding van een pilot verkeershandhaving in een aantal gemeenten is een aantal verkeersovertredingen opgenomen in de zgn. Regeling domeinlijsten buitengewoon opsporingsambtenaar die bepaalt wat in het domein Openbare Orde behoort tot de bevoegdheid van BOA's.[64]

B4.3.5 De Rijksrecherche

De Rijksrecherche houdt zich bezig met opsporingsonderzoeken tegen (semi-)overheidsfunctionarissen (ambtenaren). De Rijkrecherche is een OM-onderdeel dat direct valt onder de verantwoordelijkheid van het College van procureurs-generaal. Zo kan zij worden ingeschakeld als het vermoeden bestaat dat ambtenaren in functie strafbare feiten hebben gepleegd. Meestal gaat het daarbij om handelwijzen die schadelijk zijn voor de integriteit en betrouwbaarheid van de overheid zoals het aannemen van geld of diensten (omkoping) of het lekken van vertrouwelijke informatie. Daarnaast wordt de Rijksrecherche altijd ingeschakeld als er gewonden of doden zijn gevallen na vuurwapengebruik (schietincidenten) door de politie. Ook als gedetineerden zijn overleden in de gevangenis stelt zij een onderzoek in.[65]

B4.3.6 Afhandeling door de politie

Niet bij alle ter kennis van de politie gekomen misdrijven kunnen (verdere) opsporingshandelingen worden verricht. De Aanwijzing voor de opsporing is het kader voor de keuzes die gemaakt worden om de beperkte capaciteit zo goed mogelijk in te zetten. Dat wil zeggen dat, afhankelijk van de ernst, zo snel mogelijk bepaald wordt of een zaak kansrijk is om in behandeling te nemen. Het aantal misdrijfzaken dat niet in behandeling is genomen vormde in 2025 iets minder dan de helft van het aantal misdrijfzaken dat ter kennis van de politie komt.[66] Zaken kunnen ook vroegtijdig worden beëindigd, bijvoorbeeld omdat een niet-strafrechtelijke interventie als effectiever wordt beoordeeld.

Het horen of aanhouden van een verdachte leidt niet vanzelfsprekend in alle gevallen tot verdere vervolging. De politie kan namelijk besluiten om zaken zelf af te doen. De politie hanteert de volgende wijzen van afdoening: sepot, transactie, strafbeschikking of – bij jongeren van 12 tot 18 jaar – verwijzing naar een Halt-bureau ('Het ALTernatief') voor een Halt-straf.[67] Daarbij kan het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJZ) ondersteuning bieden. Ten slotte kan de politie een jeugdige pleger ernstig vermanend toespreken (reprimande), waarna hij of zij weer vrijuit gaat. Een vermaning kan op het politiebureau of elders plaatshebben. Ook kan de politie de ouders van de minderjarige informeren.[68] Dit kan ook bij meerderjarigen worden toegepast. Een reprimande heeft voor de persoon in kwestie geen strafrechtelijke consequenties. Er wordt geen proces-verbaal opgemaakt en er komt geen vervolging. Eventueel maakt de politie een aantekening in het bedrijfsprocessensysteem van het korps. Die aantekening kan dan wel een rol spelen in de besluitvorming bij een nieuw contact van de persoon met de politie. Uit onderzoek naar het gebruik van politiegegevens en het kader van de Wet politiegegevens (Wpg) bleek dat de Wpg en de Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens niet goed op elkaar aansluiten en dat

[63] Lakerveld et al. (2022). *Kamerstukken II* 2021/22, 29 628, nr. 1099.
[64] Het gaat om: fietsverlichting, negeren van rood licht, telefoongebruik op de fiets.
[65] Zie ook www.rijksrecherche.nl.
[66] Factsheet Strafrechtketenmonitor 2025, p. 16.
[67] De Halt-straf is gebaseerd op artikel 77*e* Sr.
[68] Richtlijn Strafvordering jeugd en adolescenten, inclusief strafmaten Halt 2021 (2021R001). Juridisch is sprake van een (voorwaardelijke) sepotbevoegdheid door de politie onder verantwoordelijkheid van het OM. Zie ook Kuppens (2021).

modernisering nodig is.[69] Op 27 april 2016 is de EU-richtlijn 2016/680 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens door bevoegde autoriteiten met het oog op de voorkoming, het onderzoek, de opsporing en de vervolging van strafbare feiten of de tenuitvoerlegging van straffen, en betreffende het vrije verkeer van die gegevens tot stand gekomen. De richtlijn ziet specifiek op de verwerking van persoonsgegevens op strafrechtelijk en strafvorderlijk terrein. Een wet ter implementatie van deze richtlijn is op 1 januari 2019 gedeeltelijk in werking getreden.[70]

Een opsporingsambtenaar kan een zaak ook afdoen met een politiestrafbeschikking door de betaling van een geldsom (art. 257*b* lid 1 Sv). De strafbeschikking kan worden aangeboden bij overtredingen en sommige misdrijven (zie ook paragraaf B4.4 hoofdstuk 6 en hoofdstuk 7). De politie kan een jeugdige dader ter afhandeling verwijzen naar een Halt-bureau. Bij deze wijze van afdoening, via Halt, is in feite ook sprake van een voorwaardelijk sepot, toegepast door de politie onder de verantwoordelijkheid van het OM. De algemene voorwaarden voor een verwijzing naar een Halt-bureau zijn dat het moet gaan om een bekennende verdachte[71] en een zogeheten 'first offender' (wel mag de verdachte eenmaal eerder bij Halt zijn geweest), die instemt met de verwijzing.[72] De strafbare feiten die voor een Halt-project in aanmerking komen, zijn vastgelegd in een algemene maatregel van bestuur.[73] Het gaat hierbij vooral om minder zware vergrijpen, zoals vernieling, winkeldiefstal met geringe buit, vuurwerkdelicten of zwartrijden in het openbaar vervoer. Deelname aan een Halt-project kan aan een bekennende jeugdige verdachte worden voorgesteld door een door de OvJ aangewezen opsporingsambtenaar. Het uitgangspunt bij de afdoening via Halt is dat de jeugdige dader de schade die hij heeft aangericht moet herstellen of betalen. Een Halt-straf wordt niet voorafgegaan door een uitspraak van de (kinder)rechter of een strafbeschikking en is juridisch gezien géén sanctie.[74] Halt-straf is geslaagd wanneer de jongere de afspraken die zijn gemaakt met het Halt-bureau nakomt. Dit wordt doorgegeven aan de politie en de zaak wordt geseponeerd. Wanneer de jongere zich niet aan de afspraken houdt, stuurt de politie het proces-verbaal echter naar de OvJ. Deze beslist over de verdere afhandeling van de zaak.[75]

---

69 Zie Smits et al. (2013).

70 Wet van 17 oktober 2018 tot wijziging van de Wet politiegegevens en de Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens ter implementatie van Europese regelgeving over de verwerking van persoonsgegevens met het oog op de voorkoming, het onderzoek, de opsporing en vervolging van strafbare feiten of de tenuitvoerlegging van straffen (*Stb*. 2018, 401). De wet maakt deel uit van een pakket, dat in zijn geheel de richtlijn gegevensbescherming opsporing en vervolging en de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) implementeert. Er is gewerkt aan een nieuwe wet die de huidige Wpg en Wjsg gaat vervangen. Het wetsvoorstel is ingetrokken.

71 Als voorwaarde wordt gesteld dat de verdachte moet hebben bekend. Uit onderzoek van Verhoeven en Stevens komt naar voren dat advocaten soms geneigd zijn verdachten te adviseren om gebruik te maken van het zwijgrecht in het geval dat weinig over de zaak bekend is. Ook is geconstateerd dat sommige advocaten jeugdige verdachten als een nieuwe groep cliënten beschouwen. De combinatie van een gebrek aan ervaring met het jeugdstrafrecht en de geneigdheid een zwijgadvies te geven kan als resultaat hebben dat minder jeugdige verdachten een Halt-traject ingaan. Zie Verhoeven en Stevens (2013).

72 Overige misdrijven worden voorgelegd via ZSM aan de OvJ voor toestemming voor verwijzing naar Halt. Zie Richtlijn en kader voor strafvordering jeugd en adolescenten, inclusief strafmaten Halt (*Stcrt*. 2020, nr. 62 180).

73 Zie Besluit aanwijzing Halt-feiten 2024 (*Stb.* 2024, 173).

74 Indien sprake is van verdenking van een ernstig delict waarvoor voorlopige hechtenis kan worden toegepast, is er voor minderjarigen de wettelijke mogelijkheid tot nachtdetentie, waarbij de jongere overdag naar school gaat of werkt en 's avonds en in het weekend in een justitiële jeugdinrichting zit (art. 493 lid 3 Sv).

75 In dit verband kan gewezen worden op het Justitieel Casusoverleg-jeugd (JCO-jeugd) waarin individuele zaken van jongeren tussen de 12 en 18 jaar die met de politie in aanraking zijn gekomen worden besproken. Doorgaans komen hier alleen de zaken aan de orde die door de OvJ worden afgedaan, met andere woorden: geen Halt-zaken en zaken die voor de rechter worden gebracht. In het JCO-jeugd zijn in

In algemene termen zijn de jongeren bij wie sprake is van zeer ernstige achterliggende problematiek en jongeren die recidiveren binnen een jaar na de eerste Halt-straf, uitgesloten van deelname aan een Halt-project. Dit geldt óók voor kinderen onder de 12 jaar. Op hen is het strafrecht namelijk niet van toepassing. Zij kunnen niet worden vervolgd en gestraft, maar worden in alle gevallen doorverwezen naar een Centrum voor Jeugd en Gezin (CJZ). In het geval van een overtreding wordt alleen doorverwezen als er sprake is van zogenoemde aanvullende zorgsignalen, anders blijft het bij een reprimande. Ouders kunnen zo mogelijk gedwongen worden om zorg en opvoedingsondersteuning te accepteren.[76]

B4.3.7 Bestuurlijke handhaving en strafrechtelijke handhaving buiten de rechter om

Het strafrecht is primair gericht op het door de overheid sanctioneren van wederrechtelijk gedrag. Het strafrecht geeft regels hoe bij het niet naleven van de strafrechtelijke gedragsnormen moet worden gereageerd. Het strafrecht is gericht op handhaving van genoemde normen. Daarin is het strafrecht niet uniek. Ook het bestuursrecht kent methoden tot handhaving van gedragsnormen, waarbij, net als in het strafrecht, de overheid een centrale plaats inneemt. De verschillen tussen de beide sanctiestelsels lijken echter steeds kleiner te worden.[77] De bestuurlijke boete was oorspronkelijk bedoeld voor eenvoudig vast te stellen overtredingen waarop lichte sancties staan, maar tegenwoordig worden in het bestuursrecht ook boetes opgelegd voor minder eenvoudig vast te stellen overtredingen en is de hoogte van de boete vergelijkbaar met de strafrechtelijke boetes of zelfs hoger. Bestuursrechtelijke sancties worden in beginsel door het bestuursorgaan zelf opgelegd, zonder rechterlijke tussenkomst terwijl in het strafrecht, vanwege het leedtoevoegende karakter, de schuld van de verdachte eerst vastgesteld moest worden door een onafhankelijke rechter alvorens kon worden bestraft. Maar sinds de (gefaseerde) invoering van de Wet OM-afdoening[78] in 2008 is het OM bevoegd in bepaalde gevallen een straf op te leggen zonder rechterlijke tussenkomst (de strafbeschikking). Ook het bestuursorgaan legt zelf punitieve sancties op: bestuurlijke boete (bij overtreding van APV-bepalingen) of intrekking van vergunningen zonder een voorafgaande rechterlijke toets. Bij het opleggen van bestuurlijke sancties van reparatoire aard vindt evenmin een voorafgaande rechterlijke toets plaats. Zoals bij de bestuursdwang waarbij de gemeente door middel van feitelijke maatregelen een einde kan maken aan een illegale situatie. Of bij de last onder dwangsom: de overtreder moet een geldsom betalen tenzij hij voldoet aan een opdracht (last) binnen een gestelde termijn. Naast de bestuurlijke boete beschikt een bestuursorgaan (gemeente, provincie, waterschap) sinds 2009 ook over de mogelijkheid een bestuurlijke (administratieve) strafbeschikking op te leggen bij strafbare feiten die overlast in de publieke ruimte inhouden. De bestuurlijke boete overlast hield een wijziging in van de Gemeentewet.[79] De boete kan worden opgelegd voor overlastfeiten in de publieke ruimte en wordt

ieder geval vertegenwoordigd het OM, de politie en de Raad voor de Kinderbescherming. Overigens is het zo dat het jeugdstrafprocesrecht (zie art. 488 t/m 505 Sv) van toepassing is op personen die ten tijde van het (vermeende) begaan van het feit nog geen 18 jaar oud zijn. Op 16- en 17-jarigen kan echter het volwassenenstrafrecht worden toegepast (art. 77b Sr) en omgekeerd kan op 18- tot 23-jarigen onder omstandigheden het jeugdstrafrecht worden toegepast (art. 77c Sr).

76 Deze aanpak is neergelegd in werkafspraken tussen de ministeries van JenV, BZK, de politie, CJG en de RvdK.

77 Zie het advies van de Raad van State over de verhouding tussen sanctiestelsels in het bestuursrecht en in het strafrecht van 13 juli 2015 (*Stcrt* 2015, 30 280, No. W 03.15.0138/II).

78 Wet van 7 juli 2006, *Stb*. 2006, 330.

79 Art. 154*a* t/m 154*n* Gemeentewet.

uitgeschreven door buitengewone opsporingsambtenaren die in dienst zijn van of werkzaam zijn voor gemeenten die hebben gekozen voor de bestuurlijke boete.

De afhandeling van zaken buiten de rechter om, betekent dat minder zaken door de strafrechter hoeven te worden afgedaan. Het heeft de wetgever er destijds toe gebracht om een groot aantal verkeersovertredingen te decriminaliseren. Dit houdt in dat overtreding van een verkeersvoorschrift (genoemd in de Wet administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften, WAHV) niet als een strafbaar feit wordt aangemerkt, maar als een gedraging waarop een administratieve sanctie (bestuursboete) kan volgen.[80] Hoofdstuk 6 (Overtredingen) geeft cijfers over onder meer de WAHV.

Met de invoering van de Wet OM-afdoening is dus voortgebouwd op deze buitengerechtelijke afdoening.[81] In de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel wordt aangegeven dat 'de capaciteit van de justitieketen moet worden aangepast aan de stijgende behoefte aan rechtshandhaving. Vergroting van de mogelijkheden tot en doelmatigheid van de buitengerechtelijke afdoening van strafzaken is daarbij van groot belang.'[82] Waar in de WAHV gedragingen zijn gedecriminaliseerd, is dat niet gebeurd in de Wet OM-afdoening. Zo is onder meer de OvJ op basis van laatstgenoemde wet bevoegd strafbeschikkingen uit te vaardigen. Deze strafbeschikking komt wat haar rechtskarakter betreft overeen met een veroordeling tot straf door de rechter. Dit betekent dat binnen het strafrechtelijk systeem is gebroken met de gedachte dat alleen de rechter een straf kan opleggen.[83] Hoofdstuk 4 (Vervolging van misdrijven) geeft cijfers over de strafbeschikkingen.

Het aantal wetten dat voorziet in door bestuursorganen op te leggen boetes of andere sancties is in de loop der tijd sterk toegenomen. Maar bestuurlijke handhaving is meer dan sanctionering. Bestuurlijke handhaving kan ook preventief optreden betekenen. Een voorbeeld hiervan is de op 1 september 2010 in werking getreden Wet maatregelen bestrijding voetbalvandalisme en ernstige overlast (Wet MBVEO).[84] Deze wet biedt aan de burgemeester en de OvJ bestuursrechtelijke en strafrechtelijke instrumenten om preventief in te grijpen bij mogelijke ordeverstoringen. Zo kan de burgemeester een gebiedsverbod, een groepsverbod of een meldingsplicht opleggen (zie art. 172*a* Gemeentewet) en de OvJ kan een verdachte van een strafbaar feit gedragsaanwijzingen geven. Een dergelijke gedragsaanwijzing kan weer een gebiedsverbod inhouden, of een contactverbod, een meldingsplicht of de plicht om zich te laten begeleiden bij hulpverlening.[85]

B4.4 Vervolging

Op grond van de resultaten van het opsporingsonderzoek besluit de OvJ of een verdachte al dan niet wordt vervolgd. Het Openbaar Ministerie (OM) heeft een recht tot vervolgen, niet de plicht daartoe. Het OM kan van vervolging afzien op gronden

[80] Zie de Wet van 3 juli 1989, Stb. 1989, 300. Degene die door de politie een WAHV-beschikking opgelegd heeft gekregen, kan daartegen in beroep gaan bij de OvJ. Tegen de beslissing van de OvJ kan een betrokkene uiteindelijk beroep instellen bij de rechtbank. Het beroep wordt behandeld en beslist door de kantonrechter. In geval van een door een bestuursorgaan opgelegde sanctie moet beroep worden ingesteld bij de bestuursrechter.
[81] Zie nader paragraaf B4.4.
[82] Zie *Kamerstukken II* 2004/05, 29 849, nr. 3, p. 1 (MvT).
[83] Verderop in deze paragraaf (zie: strafbeschikking) wordt ingegaan op de Wet OM-afdoening.
[84] Wet van 7 juli 2010, *Stb*. 2010, 325.
[85] Zie voor evaluatie van de Wet MBVEO: Winter, 2021.

aan het algemeen belang ontleend (artikel 167 lid 2 Sv). Dit is het *opportuniteitsbeginsel*. De OvJ kan op verschillende manieren een strafzaak zonder tussenkomst van de rechter afhandelen: door het seponeren van de strafzaak, door het aanbieden van een transactie (schikking) aan de verdachte of, sinds de Wet OM-afdoening, door een strafbeschikking. Een strafbeschikking bestaat veelal uit een geldboete, een taakstraf of een ontzegging van de rijbevoegdheid.[86] Hoofdstuk 4 (Vervolging van misdrijven) geeft een beschrijving van de instroom en afdoening van misdrijfzaken in eerste aanleg door het OM). Hierbij komt de aard van de behandelde misdrijven aan bod. Ook wordt apart ingegaan op de minderjarigen.

B4.4.1 Het Openbaar Ministerie

Het OM heeft het vervolgingsmonopolie, dat wil zeggen dat het als enige instantie in Nederland bepaalt wie voor de strafrechter moet verschijnen, en voor welk strafbaar feit.[87] Het OM maakt deel uit van de rechterlijke macht, maar de leden van het OM zijn, anders dan de rechters, niet met rechtspraak belast. Het OM bestaat uit OvJ's, advocaten-generaal en procureurs-generaal en wordt wel aangeduid als de 'staande magistratuur', ter onderscheiding van de zittende magistratuur (de rechters). In tegenstelling tot de rechters worden de leden van het OM niet voor het leven benoemd. In artikel 124 van de Wet op de rechterlijke organisatie wordt de taak van het OM als volgt omschreven: 'Het OM is belast met de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde en met andere bij wet vastgestelde taken.' In de praktijk van het strafrecht is de hoofdtaak van het OM te verdelen in: leidinggeven aan de politie bij de opsporing van strafbare feiten, de vervolging van strafbare feiten en de verdachten voor de rechter brengen en afdoen van strafbare feiten zonder tussenkomst van de rechter.

Het OM is georganiseerd in tien arrondissementsparketten, gevestigd bij elf arrondissementsrechtbanken (parket Oost-Nederland bedient zowel Rechtbank Gelderland als Rechtbank Overijssel). Bij de arrondissementsparketten vindt de vervolging in eerste aanleg plaats onder leiding van de OvJ. Als na de beslissing van de rechtbank hoger beroep ingesteld wordt neemt de advocaat-generaal bij het ressortsparket van het OM de vervolging over. Er is een ressortsparket met vestigingen bij de vier gerechtshoven. Verder is er één Landelijk Parket, één Functioneel Parket, één parket CVOM, de Rijksrecherche en het Parket-Generaal.[88] Het Parket-Generaal bestaat uit het College van procureurs-generaal en zijn staf. De procureurs-generaal bepalen het landelijke opsporings- en vervolgingsbeleid van het OM. Het Landelijk Parket houdt zich bezig met de aanpak van internationale vormen van georganiseerde misdaad en ondermijnende criminaliteit. Het Functioneel Parket richt zich vooral op de financieel-economische criminaliteit, sociale zekerheidsfraude en landbouw- en milieucriminaliteit. Het gaat om zaken die worden opgespoord door de bijzondere opsporingsdiensten. Het LBA (landelijke beslag autoriteit) ressorteert onder het Functioneel Parket en is belast met het afnemen van criminele winsten. Sinds 1 juli 2011 heeft het Functioneel Parket meer mogelijkheden om een financieel onderzoek te

[86] Met de invoering van de Wet OM-afdoening heeft het OM sinds 2008 de mogelijkheid om (lichtere) strafzaken in de vorm van een *strafbeschikking* af te doen.

[87] Uitzondering hierop vormt artikel 12i Sv, waarin wordt bepaald dat het gerechtshof de (verdere) vervolging kan bevelen ter zake van het feit waarop een ingediend beklag betrekking heeft. Want wordt een strafbaar feit niet vervolgd, de vervolging niet voortgezet, of vindt de vervolging plaats door het uitvaardigen van een strafbeschikking, dan kan de rechtstreeks belanghebbende (bijvoorbeeld een slachtoffer) daarover schriftelijk beklag doen bij het gerechtshof (art. 12 lid 1 Sv).

[88] Deze nieuwe gebiedsindeling van de Rechtspraak is geregeld in de Wet herziening gerechtelijke kaart (HGK), van 12 juli 2012, Stb. 2012, 313.

doen naar het vermogen van een crimineel die tracht te ontkomen aan zijn betalingsverplichting uit de ontnemingswetgeving.[89]

Het parket CVOM (Centrale Verwerking Openbaar Ministerie) ten slotte richt zich op verkeerszaken en handhaving van de openbare orde. Het CVOM behandelt de bezwaarschriften tegen verkeersboetes op basis van de Wet administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften (WAHV ofwel 'Mulderzaken') en de eenvoudige verkeers- of overlaststrafzaken. Tevens ondersteunt het parket CVOM het College van procureurs-generaal beleidsmatig op het gebied van verkeershandhaving. Zie hoofdstuk 6 (Overtredingen) voor cijfermatige informatie over de WAHV.

De Minister van Justitie en Veiligheid is zowel politiek als beheersmatig verantwoordelijk voor het OM. Hij bepaalt samen met het College van procureurs-generaal de prioriteiten in de opsporing en de vervolging. Hiervan losgekoppeld staat het Parket bij de Hoge Raad, dat niet onder het College van procureurs-generaal valt en onafhankelijk is van de minister. De taak van het Parket bij de Hoge Raad is primair het uitbrengen van adviezen aan de Hoge Raad over de in een cassatie- of herzieningszaak te nemen beslissing.

B4.4.2 Het voorkomen van vervolging door het Openbaar Ministerie: sepot en transactie

Zoals reeds aangegeven, kan de OvJ op verschillende manieren een strafzaak zelf afhandelen: door het seponeren van de strafzaak, door het aanbieden van een transactie (schikking) aan de verdachte, of door het opleggen van een strafbeschikking. De strafbeschikking komt apart in deze paragraaf aan bod. Bij de strafbeschikking gaat het strikt genomen niet om het *voorkomen* van vervolging, maar om het *opleggen* van een sanctie. De strafbeschikking wordt in zoverre aan een veroordeling door de rechter gelijkgesteld (art. 78b Sr). Het OM heeft de bevoegdheid om te seponeren, oftewel: van vervolging af te zien op grond van het algemeen belang (art.167 lid2 Sv).

Het OM heeft twee sepotmogelijkheden: een technisch sepot of een beleidssepot. Een technisch sepot wordt toegepast wanneer (verdere) vervolging niet haalbaar is. Uit het opsporingsonderzoek is dan gebleken dat vervolging waarschijnlijk niet tot een veroordeling zal leiden. Dit kan zijn omdat het wettig bewijs ontbreekt, het OM geen vervolgingsrecht blijkt te hebben (de zaak is bijvoorbeeld verjaard), of het feit dat de dader niet strafbaar is. Omdat niet in alle gevallen een strafvervolging een adequate of wenselijke reactie is, heeft de OvJ hiernaast ook de mogelijkheid om op beleidsgronden een strafzaak te seponeren (opportuniteitsbeginsel). Het aantal mogelijke sepotgronden is groot en de OvJ is verplicht om een sepotbeslissing te registreren en te rubriceren aan de hand van een landelijke lijst. Het beleidssepot kan

[89] Door de invoering van de Wet verruiming mogelijkheden voordeelsontneming (Wet van 31 maart 2011, Stb. 2011, 171) is het juridische instrumentarium verbreed. Er zijn voor de rechter nu meer mogelijkheden tot verbeurdverklaring (zie nader paragraaf B4.5) en het is mogelijk voor de rechter om medebetrokkenen hoofdelijk aansprakelijk te stellen voor het gehele voordeel. Daarnaast zijn de mogelijkheden om bij schijnconstructies beslag te leggen uitgebreid en is de mogelijkheid ingevoerd om onderzoek te doen naar vermogen om de ontnemingsmaatregel te gebruiken tijdens de hoger beroep- en cassatiefase én nadat het ontnemingsvonnis onherroepelijk is geworden. Met de invoering van de wet is tevens een vergaand bewijsvermoeden geïntroduceerd (zie art. 36e lid 3 Sr), namelijk dat alle uitgaven van de betrokkene in de zes jaar voorafgaand aan het plegen van het misdrijf en voorwerpen die hem in die periode zijn gaan toebehoren van criminele herkomst zijn, tenzij aannemelijk is dat daarvoor een legale bron is aan te wijzen. De zesjaarstermijn kan overigens wel door de rechter worden verkort (bijvoorbeeld als na onderzoek naar voren komt dat betrokkene er een kortere periode een criminele levensstijl op nahield).

ook voorwaardelijk worden toegepast. Voldoet een verdachte niet aan de gestelde voorwaarde(n), dan kan hij alsnog gedagvaard worden.

Ter voorkoming van strafvervolging kan de OvJ een verdachte ook een transactie onder voorwaarden aanbieden (een schikking met een verdachte treffen). Een voorwaarde kan zijn: de betaling van een geldsom, het vergoeden van de aangerichte schade, het verrichten van een taak – of leerstraf of het afstand doen van voorwerpen. Voldoet de verdachte aan de gestelde voorwaarde(n), dan hoeft hij niet voor de rechter te verschijnen. Een transactie is mogelijk voor alle overtredingen en misdrijven waarop een maximale gevangenisstraf van ten hoogste zes jaar is gesteld. De toepassing van de transactie wordt stapsgewijs vervangen door de OM-strafbeschikking.[90] Rechtstreeks belanghebbenden die het oneens zijn met de beslissing dat een zaak wordt geseponeerd, de vervolging niet wordt voortgezet, of het oneens zijn met de vervolging via een strafbeschikking, kunnen hiertegen bezwaar maken door een klacht in te dienen bij het gerechtshof (art. 12 Sv).[91] Als het hof de klacht gegrond verklaart, moet het OM alsnog tot (verdere) vervolging via de rechter overgaan.

B4.4.3 De strafbeschikking

De Wet OM-afdoening, die gefaseerd in werking is getreden vanaf 1 februari 2008 en sinds 2015 landelijk geldend, geeft het OM de mogelijkheid om buiten de rechter om straffen op te leggen.[92] De OvJ kan voor alle overtredingen en misdrijven waarop een gevangenisstraf van maximaal zes jaar is gesteld, een strafbeschikking opleggen (art. 257*a* Sv). Naast de OvJ kunnen ook (buitengewone) opsporingsambtenaren en sommige bestuursorganen strafbeschikkingen opleggen (art. 257*b* Sv).[93]

Met het opleggen van een strafbeschikking bepaalt de OvJ dat de verdachte schuldig is aan het gepleegde strafbare feit. De strafbeschikking staat gelijk aan een veroordeling, maar is formeel gezien een daad van vervolging. Tegen een strafbeschikking kan de verdachte in verzet gaan. Het OM zal de zaak opnieuw beoordelen. De herbeoordeling kan leiden tot intrekking van de strafbeschikking, wijziging van de strafbeschikking of oproeping van de verdachte voor de terechtzitting (zie art. 257e lid 9 en art. 257*f* lid 1 Sv). De OvJ kan bij een strafbeschikking een aantal straffen en maatregelen opleggen: een geldboete tot het wettelijk toegestane maximum, een taakstraf van maximaal 180 uur, een onttrekking aan het verkeer, een schadevergoedingsmaatregel of ontzegging van de rijbevoegdheid van maximaal zes maanden. De strafbeschikking kan ook aanwijzingen bevatten die de verdachte moet opvolgen, zoals het afstand doen van voorwerpen, de betaling van een bedrag ter ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel, of een schadevergoedingsmaatregel voor het slachtoffer.

---

90 Voor de hoge en bijzondere transacties in omvangrijke en complexe zaken wordt evenwel een blijvende plek gezien. Zie *Kamerstukken II* 2018/19, 29 279, nr. 478.

91 Zie uitgebreid over de beklagprocedure van artikel 12 e.v. Sv, Van der Leij (2014).

92 Zie Stb. 2006, 330, Kamerstukken II 2004/07, 29 849. In 2018 verschenen de resultaten van een evaluatieonderzoek naar de Wet OM-afdoening. Zie Abels et al. (2018). *Kamerstukken II* 2018/19, 29 279, nr. 478, en de recente rapportage in een reeks van de Procureur Generaal van de Hoge Raad over de OM-strafbeschikking (9-11-2022): 'Buiten de rechter om. Over de naleving van de wet door het OM bij het uitvaardigen van strafbeschikkingen' en de reactie van de Minister van Justitie en Veiligheid, 27 maart 2023, *Kamerstukken II* 2022/23, 29 279 nr. 777.

93 Zie ook Besluit OM-afdoening, Stb. 2009, 140, gewijzigd bij Besluit van 18 december 2019, *Stb* 2019, 506. De politiestrafbeschikking (art. 275b Sv) vervangt sinds 1 april 2013 de politietransactie (art. 74c (oud) Sr). Zie ook hoofdstuk 7.

B4.5 Berechting

Is het opsporingsonderzoek afgerond en heeft het OM besloten de verdachte te vervolgen (in de zin van dagvaarden), dan vangt het stadium van de berechting aan en kan de OvJ de dagvaarding niet meer terugtrekken. De verdachte heeft vanaf dat moment het recht op een uitspraak van een rechter. De zittingsrechter leidt het onderzoek ter terechtzitting. Hij kan op verzoek van het OM, van de verdediging of zelf onderzoek verrichten om te achterhalen of de verdachte schuldig is aan het ten laste gelegde feit. De zittingsrechter rondt het onderzoek af met een oordeel.

De rechtspraak bestaat uit verschillende instanties (eerste en tweede aanleg en cassatieberoep). Vrijwel alle zaken beginnen in eerste instantie ('in eerste aanleg') bij een rechtbank. Hoofdstuk 5 (Berechting van misdrijven) beschrijft de wijze van afdoening door de rechter in eerste aanleg, en de daarbij opgelegde straffen en maatregelen, voor zowel alle, naar groepen onderscheiden misdrijfzaken, als specifiek de zaken met minderjarige verdachten.

B4.5.1 Organisatie en bevoegdheden

De Raad voor de rechtspraak (Rvdr) vormt het overkoepelende bestuur van de gerechten. De Hoge Raad der Nederlanden is daarvan uitgezonderd. De Rvdr heeft vier specifieke taken: ten eerste de opstelling van de begroting voor de rechtspraak en de toekenning van de budgetten aan de gerechten, ten tweede de ondersteuning van de bedrijfsvoering van de gerechten, inclusief de zorg voor landelijke voorzieningen, ten derde de bevordering van de kwaliteit van de rechtspraak en ten vierde de advisering aan regering en parlement over wetgeving en beleid dat gevolgen heeft voor de rechtspraak. Sinds 2013 zijn er elf rechtbanken en vier gerechtshoven.[94] Het rechtsgebied van een rechtbank heet arrondissement. Binnen de rechtbank worden strafzaken door verschillende soorten rechters behandeld.

De kantonrechter behandelt alleen overtredingen (met uitzondering van economische overtredingen) en het misdrijf stroperij. Meestal gaat het om zaken waarin een verdachte het schikkingsvoorstel van de politie of de OvJ niet wil betalen, of in verzet is gegaan tegen een strafbeschikking van het OM. De kantonrechter is een alleensprekende rechter. Ook behandelt de kantonrechter beroepen tegen WAHV-beschikkingen (zie hoofdstuk 6).

De strafsector van de rechtbank behandelt in de regel alle misdrijven en ook de economische overtredingen. Zaken die eenvoudig zijn, worden in behandeling genomen door een rechter die alléén rechtspreekt: de *enkelvoudige kamer*.[95] Ingewikkelde en ernstige zaken worden afgewikkeld door drie rechters: de *meervoudige kamer*. De OvJ bepaalt of hij een zaak aanbrengt bij een enkelvoudige of

[94] Zie de Wet herziening gerechtelijke kaart (Wet HGK), van 12 juli 2012, Stb. 2012, 313 en de Wet van 20 december tot in verband met de vorming van de arrondissementen Gelderland en Overijssel, *Stb.* 2012, 666.

[95] Op basis van de artikelen 51 en 52 Wet op de rechterlijke organisatie (RO) bestaan er bij rechtbanken enkelvoudige kamers. De rechter die zitting heeft in een dergelijke enkelvoudige kamer wordt (economische) politierechter genoemd (art. 51 lid 2 RO). Strafzaken die worden aangebracht bij de politierechter zijn eenvoudig van aard, met name ten aanzien van het te leveren bewijs (art. 368 Sv). Een andere alleensprekende rechter is de kinderrechter. Deze laatste is belast met de berechting van verdachten die ten tijde van het begaan van het feit nog geen 18 jaar oud waren (zie onder andere art. 495 Sv en 53 RO).

meervoudige kamer.[96] Als de alleensprekende rechter daartoe aanleiding ziet, kan hij een zaak verwijzen naar een meervoudige kamer. Het omgekeerde is ook mogelijk. Een uitspraak van de rechtbank wordt een vonnis genoemd.

Het rechtsgebied van een gerechtshof heet ressort. De gerechtshoven behandelen rechtbankzaken in hoger beroep. Uitspraken van een gerechtshof worden arresten genoemd. De hoven wijzen arrest met drie rechters, raadsheren genoemd (ook als één of meerdere van die rechters een vrouw is).

De Hoge Raad der Nederlanden is het hoogste nationale rechtscollege op het gebied van het strafrecht en is gevestigd in Den Haag. De Hoge Raad spreekt recht met drie raadsheren in eenvoudige strafzaken en met vijf raadsheren in ingewikkelde strafzaken. Uitspraken van de Hoge Raad worden ook arresten genoemd.

B4.5.2 Het onderzoek ter zitting

Zittingen van de strafrechter zijn bijna altijd toegankelijk voor het publiek (vanaf 12 jaar) en de pers. Maar in sommige zaken, bijvoorbeeld bij minderjarigen, heeft de zitting achter gesloten deuren plaats. Voor minderjarigen bevatten het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering enkele bijzondere bepalingen. De rechter kan, als de verdachte ten tijde van het begaan van een strafbaar feit 16 of 17 jaar was, het strafrecht voor meerderjarigen toepassen. De ernst van het begane feit, de persoonlijkheid van de verdachte of de omstandigheden waaronder het feit is begaan kunnen daartoe aanleiding geven. Omgekeerd heeft de rechter de mogelijkheid om op een verdachte in de leeftijd van 18 tot 23 jaar het jeugdstrafrecht toe te passen.

Het onderzoek ter zitting, dat niet verward moet worden met de beraadslaging die pas na sluiting van het onderzoek plaatsvindt (zie hierna), wordt geleid door de voorzitter van de meervoudige kamer.[97] De voorzitter begint het onderzoek tegen de verdachte door het vragen naar diens personalia en feitelijke verblijfplaats en wijst de verdachte er vervolgens op dat hij niet tot antwoorden verplicht is.[98] De volgende stap is doorgaans dat de OvJ de zaak voordraagt, dat wil zeggen het oplezen van de tenlastelegging of een samenvatting daarvan. Tot aan dat moment kan de OvJ nog een wijziging in de tenlastelegging aanbrengen, waarna het feitelijk onderzoek ter zitting aanvangt. De voorzitter gaat de verdachte ondervragen. Meestal hebben de vragen eerst betrekking op het ten laste gelegde feit en vervolgens op de persoonlijke omstandigheden van de verdachte. Daarna worden de verschenen getuigen, de deskundigen en het eventuele slachtoffer en de benadeelde partij (degene die rechtstreeks schade heeft geleden door een strafbaar feit, art. 51*f* Sv) gehoord. De

[96] Het rechtsgeding wordt voor de politierechter vervolgd indien naar het aanvankelijke oordeel van het OM de zaak van eenvoudige aard is (in het bijzonder ten aanzien van het bewijs en de toepassing van de wet), terwijl de te rekwireren gevangenisstraf niet meer dan één jaar mag bedragen (art. 368 Sv).

[97] Ingeval sprake is van een alleensprekende rechter (een unus iudex), heeft die vanzelfsprekend de bevoegdheden van de voorzitter.

[98] Indien de verdachte niet op de terechtzitting verschijnt, kan hij zich toch laten verdedigen door zijn advocaat, indien de laatste verklaart daartoe uitdrukkelijk te zijn gemachtigd (art. 279 Sv). Dan geldt het onderzoek ter zitting als een procedure op tegenspraak. Tegen een niet verschenen verdachte die geen uitdrukkelijk gemachtigde advocaat heeft, wordt door de rechter verstek verleend. Dat betekent dat de rechter de zaak in afwezigheid van de verdachte zal behandelen. De verdachte kan dan ook niet gebruikmaken van zijn rechten.

voorzitter bepaalt in welke volgorde dat zal gebeuren. In bepaalde gevallen kan het slachtoffer of diens nabestaande ter zitting een verklaring afleggen (spreekrecht).[99]

Nadat de ondervraging van de verdachte heeft plaatsgehad en de aanwezige getuigen en deskundigen, het slachtoffer en/of de benadeelden zijn gehoord, kan de OvJ het woord voeren (requisitoir). In het requisitoir geeft de OvJ zijn zienswijze op de zaak en vordert (eist) hij (indien van toepassing) een straf en/of maatregel.[100] De raadsman van de verdachte kan hierop reageren door een pleidooi te voeren.[101] In het pleidooi geeft de raadsman weer wat hij ter verdediging opvoert en verklaart bijvoorbeeld dat het ten laste gelegde niet kan worden bewezen of dat een andere straf dan de eis passender zou zijn. De OvJ kan daarna andermaal het woord voeren (repliek), waarna de raadsman van de verdachte nogmaals het woord kan voeren (dupliek). Aan de verdachte zelf komt het recht op het laatste woord toe (art. 311 lid 4 Sv). Daarna wordt het onderzoek ter terechtzitting door de voorzitter gesloten. Door de politierechter en de kantonrechter wordt direct uitspraak gedaan, de meervoudige kamer kondigt de datum aan waarop de uitspraak wordt gedaan.

B4.5.3 De beraadslaging

Na afloop van het onderzoek beraadslaagt de meervoudige kamer op grond van de tenlastelegging en het onderzoek ter terechtzitting eerst over de geldigheid van de dagvaarding, haar bevoegdheid te oordelen over het ten laste gelegde feit of de ten laste gelegde feiten, de ontvankelijkheid van de OvJ en of er redenen zijn voor schorsing van de vervolging. Dit worden de formele vragen genoemd (zie art. 348 Sv). Mocht de beraadslaging daartoe aanleiding geven, dan zal de meervoudige kamer beslissen tot nietigheid van de dagvaarding, tot haar onbevoegdheid, tot de niet-ontvankelijkheid van de OvJ of tot de schorsing van de vervolging en dit uitspreken (formele einduitspraak). Indien de beraadslaging over de formele vragen géén aanleiding geeft tot een van de bovengenoemde einduitspraken, dan buigt de meervoudige kamer zich over vier materiële vragen (zie art. 350 Sv). Dit betreft de volgende vragen:

- Is het feit wettig en overtuigend bewezen?
- Is het bewezen verklaarde feit strafbaar?
- Is de dader strafbaar?
- Welke straf en/of maatregel moeten worden opgelegd?

Wordt de eerste vraag ontkennend beantwoord, dan volgt *vrijspraak*. Als wel wettig en overtuigend is bewezen dat de verdachte het omschreven feit in de tenlastelegging heeft gepleegd, maar het bewezen verklaarde feit géén strafbaar feit oplevert, dan volgt *ontslag van alle rechtsvervolging (ovar)*. Levert het bewezen verklaarde feit wél een strafbaar feit op, dan beoordeelt de rechter of de dader strafbaar is.[102] Is de dader niet strafbaar, dan volgt eveneens ovar. Is de dader wél strafbaar, dan beantwoordt

[99] Niet is voorgeschreven op welk moment tijdens de zitting aan het slachtoffer gelegenheid moet worden geboden om van het spreekrecht gebruik te maken. Sinds 1 juli 2016 is het spreekrecht niet meer beperkt tot de gevolgen van het strafbare feit voor het slachtoffer (Wet van 1 juli 2016, *Stb.* 2016, 160). Zie over het spreekrecht Candido et al. (2017).

[100] Bij het bepalen van de strafmodaliteit, de hoogte van een transactieaanbod, strafbeschikking of de formulering van de eis ter terechtzitting, raadpleegt de OvJ de delictspecifieke strafvorderingsrichtlijnen van het College van procureurs-generaal. Algemene uitgangspunten zijn terug te vinden in de Aanwijzing kader voor strafvordering meerderjarigen (*Stcrt.* 2019, nr. 14 890).

[101] Overigens mag de verdachte ook zelf zijn verdediging voeren.

[102] Dat is bijvoorbeeld niet het geval als het feit de dader niet kan worden toegerekend wegens een gebrekkige ontwikkeling of een ziekelijke stoornis, of om andere redenen zoals psychische overmacht of noodweerexces.

de rechter de vierde en laatste vraag: is een sanctie (straf en/of maatregel) op zijn plaats, zo ja welke en hoe hoog moet die sanctie zijn?[103] De rechter let bij zijn beslissing over de op te leggen straf op de aard en ernst van het bewezenverklaarde, de omstandigheden waaronder het is begaan, de gevolgen daarvan voor het slachtoffer en de persoonlijke omstandigheden van de verdachte. Het Landelijk Overleg Vakinhoud Strafrecht (LOVS) van de rechtbanken en de gerechtshoven heeft voor veelvoorkomende delicten oriëntatiepunten voor straftoemeting vastgesteld.[104] Rechters kunnen deze als vertrekpunt van denken gebruiken bij het opleggen van straf. Zij zijn daaraan in concrete zaken niet gebonden. De rechter kan bij de straftoemeting ook rekening houden met zogeheten *ad informandum gevoegde zaken*. Dit zijn strafzaken die de OvJ aan de ten laste gelegde feiten toevoegt, met de bedoeling dat de rechter er in de sanctionering rekening mee houdt.[105] Aan ad informandum (ad info) gevoegde zaken zijn wel voorwaarden gesteld door de Hoge Raad.[106] Zo moet een verdachte voor de ad info gevoegde zaken een bekentenis hebben afgelegd en mag, indien de zaken zijn meegenomen in de sanctionering, de OvJ de verdachte niet meer voor deze zaken vervolgen.[107] De rechter kan in gevallen waarin bijvoorbeeld het feit van zeer geringe ernst is of de persoonlijke omstandigheden van de verdachte daartoe aanleiding geven een verdachte ook schuldig verklaren zonder oplegging van een straf (rechterlijk pardon, art. 9*a* Sr).

Naast een beslissing over de op te leggen straf(fen) en/of maatregel(en) zal de rechter nog andere beslissingen kunnen of moeten nemen. Bijvoorbeeld in het geval waarin een slachtoffer zich als benadeelde partij heeft gevoegd. Dan zal de rechter de vordering tot schadevergoeding geheel of gedeeltelijk kunnen toe- of afwijzen dan wel de benadeelde partij daarin niet-ontvankelijk kunnen verklaren. Soms beslist de rechter bijvoorbeeld ook nog over wat er moet gebeuren met door de politie inbeslaggenomen voorwerpen.

B4.5.4 De uitspraak

Nadat het rechterlijk vonnis is vastgesteld, wordt het op een openbare zitting uitgesproken. Het vonnis vormt de basis voor de uitspraak. Uiterlijk veertien dagen na de sluiting van het onderzoek ter terechtzitting moet het vonnis worden uitgesproken. Die veertien dagen zijn bestemd voor de beraadslaging. In de praktijk wordt doorgaans niet het hele vonnis voorgelezen, maar beperkt de rechter zich tot het laatste gedeelte van het vonnis (de beslissing). Doorgaans doet de politierechter (enkelvoudige kamer, zie art. 51 RO) direct na de sluiting van het onderzoek ter terechtzitting uitspraak (mondeling vonnis, zie art. 378 Sv). De politierechter mag ook schriftelijk vonnis wijzen. De uitspraak moet dan, net als bij de behandeling door een meervoudige kamer, uiterlijk op de veertiende dag na sluiting van het onderzoek plaatsvinden (art. 379 lid 1 Sv).

---

[103] De politierechter mag geen hogere hoofdstraf opleggen dan één jaar gevangenisstraf (zie art. 368, 369 lid 1 Sv).
[104] Te raadplegen op www.rechtspraak.nl.
[105] De rechter mag hierbij nimmer boven de wettelijk toegestane strafmaxima uitkomen.
[106] Een wettelijke basis voor de afdoening via ad informandum gevoegde zaken is er niet. De strafrechter kan ter zake van ad informandum gevoegde feiten een schadevergoedingsmaatregel ten behoeve van het slachtoffer opleggen (art. 36*f* lid 1 Sr).
[107] Ingeval een verdachte niet ter terechtzitting is verschenen, kan de rechter toch ad informandum gevoegde zaken ter bepaling van de straf laten meewegen. Zie nader HR 8 december 2009, *ECLI:NL:HR:2009: BK0949*, *NJ* 2010, 174.

B4.5.5 Rechtsmiddelen: hoger beroep en cassatie bij de Hoge Raad

Als een van de partijen het oneens is met de uitspraak van de rechter, kan de zaak via een hoger beroep terechtkomen bij het gerechtshof en vervolgens door middel van cassatie bij de Hoge Raad. Bij vonnissen van de rechtbank is hoger beroep mogelijk bij het gerechtshof. In grote lijnen lijkt de procedure bij het gerechtshof op de gang van zaken bij de rechtbank. Beide partijen krijgen opnieuw de gelegenheid hun kant van de zaak toe te lichten. Het gerechtshof kijkt bij de behandeling van de zaak opnieuw naar alle feiten en maakt zijn eigen beoordeling. Iemand die in eerste instantie is veroordeeld, kan dus in hoger beroep worden vrijgesproken, maar het hof kan ook een hogere straf opleggen.

Het hoger beroep in strafzaken wordt wel begrensd. Het gerechtshof bepaalt of het hoger beroep in behandeling wordt genomen van een vonnis betreffende een of meer overtredingen of misdrijven waarop een gevangenisstraf van maximaal vier jaar is gesteld, of een vonnis dat alleen een geldboete tot een bepaald maximum oplegt (410a Sv). Verder kan het onderzoek op de terechtzitting in hoger beroep worden geconcentreerd op vooraf of op de terechtzitting ingediende bezwaren tegen het vonnis van de rechtbank (‘voortbouwend appel’). Dat betekent dat het hof in hoger beroep de procedure van de rechtbank niet helemaal over hoeft te doen.

Wie het met een uitspraak van het gerechtshof niet eens is, kan in de meeste gevallen daartegen cassatieberoep instellen bij de Hoge Raad der Nederlanden. De procedure bij de Hoge Raad is anders dan bij de gerechtshoven. De Hoge Raad beoordeelt de strafzaak niet meer feitelijk inhoudelijk. Er wordt uitgegaan van de feiten zoals die door de rechtbank of het hof zijn vastgesteld. De Hoge Raad beoordeelt slechts of de lagere rechter bij zijn beslissing de voorschriften uit de wet in acht heeft genomen en het recht op de juiste manier is toegepast. Het beroep in cassatie heeft dan ook als belangrijkste functie het bevorderen van een uniforme rechtstoepassing door de rechtbanken en gerechtshoven. Als de Hoge Raad vindt dat het recht in een bepaalde zaak niet goed is toegepast, wordt deze terugverwezen naar hetzelfde of een ander gerechtshof en wordt de zaak opnieuw inhoudelijk bekeken. In sommige gevallen doet de Hoge Raad de zaak zelf af.

B4.5.6 Straffen en maatregelen

Het Nederlandse strafrecht kent als sancties[108] hoofdstraffen, bijkomende straffen en maatregelen. Uitgangspunt is dat een straf voor vergelding of afschrikking staat, terwijl de maatregel (primair) beveiliging beoogt dan wel herstel van de rechtmatige toestand nastreeft. De meeste straffen en maatregelen kunnen geheel of gedeeltelijk voorwaardelijk worden opgelegd. Een voorwaardelijk opgelegde straf of maatregel kan alsnog worden omgezet in een onvoorwaardelijke wanneer de veroordeelde binnen de proeftijd zich niet heeft gehouden aan de gestelde voorwaarde(n).[109] De hoofdstraffen zijn gevangenisstraf, hechtenis, geldboete en de taakstraf. Welke straf opgelegd wordt is afhankelijk van het soort delict en de omstandigheden waaronder het is gepleegd. Het wetboek noemt drie bijkomende straffen. In de eerste plaats: ontzetting uit bepaalde rechten (bijvoorbeeld: kiesrecht, recht om als advocaat op te treden). De tweede bijkomende straf is: verbeurdverklaring en dat houdt in dat de dader als straf

[108] Bij 18-21-jarigen kan een jeugdsanctie worden toegepast (art. 77*a-hh* Sr). Met de inwerkingtreding van het Adolescentenstrafrecht in 2014 is deze mogelijkheid uitgebreid naar 18-23 jaar waardoor jongvolwassenen volgens het jeugdstrafrecht kunnen worden berecht (art. 77*c* lid 1 Sr).

[109] Zie in dit verband ook de Aanwijzing voorwaardelijke vrijheidsstraffen en schorsing van voorlopige hechtenis onder voorwaarden (*Stcrt*. 2020, nr. 62 553).

de eigendom van bepaalde goederen, bijvoorbeeld die zijn gebruikt bij het begaan van het strafbaar feit, verliest. De derde bijkomende straf is openbaarmaking van de rechtelijke uitspraak, dat houdt in dat de uitspraak, anders dan gebruikelijk is, niet anoniem wordt gepubliceerd. Bijkomende straffen zijn ook in andere wetten te vinden. In de Wegenverkeerswet 1994 is bijvoorbeeld geregeld dat een bestuurder de *bevoegdheid om een motorrijtuig te besturen* kan worden ontzegd. Bijkomende straffen kunnen ook afzonderlijk worden opgelegd.

Naast straffen kan de rechter ook een of meer maatregelen opleggen. Maatregelen kunnen worden onderverdeeld in vermogensmaatregelen en vrijheidsbenemende maatregelen. Vermogensmaatregelen zijn onttrekking aan het verkeer, ontneming van het wederrechtelijk verkregen (en geschat) voordeel en de schadevergoeding aan het slachtoffer. Vrijheidsbenemende maatregelen zijn plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis, terbeschikkingstelling en plaatsing in een inrichting voor stelselmatige daders.[110] Op 1 januari 2018 is daaraan toegevoegd de gedragsbeïnvloedende en vrijheidsbeperkende maatregel.[111]

De rechter kan bepalen dat een straf geheel of gedeeltelijk niet ten uitvoer wordt gelegd. Daarbij stelt de rechter een proeftijd vast en geldt de algemene voorwaarde dat de veroordeelde zich gedurende zijn proeftijd niet schuldig maakt aan een strafbaar feit. Maar ook andere voorwaarden, zoals een schadevergoeding of een contactverbod kunnen worden opgelegd (zie art. 14c Sr). Voorwaarden kunnen door de rechter onder bepaalde omstandigheden direct uitvoerbaar worden verklaard (art. 14*e* Sr). Dat betekent bijvoorbeeld dat een reclasseringstoezicht of ambulante behandeling meteen na de uitspraak kan starten ook al is het vonnis nog vatbaar voor hoger beroep.

Sinds 1 juli 2021 is het stelsel van voorwaardelijke invrijheidstelling (v.i.) gewijzigd. De belangrijkste wijzigingen zijn dat veroordeelden niet meer van rechtswege in aanmerking komen om voorwaardelijk in vrijheid te worden gesteld en dat de periode van de v.i. weliswaar wordt gehandhaafd op maximaal een derde van de opgelegde staf maar tot een maximum van twee jaar. Artikel 15 e.v. Sr bepaalt dat de voorwaardelijke invrijheidstelling van toepassing is op vrijheidsstraffen met een duur van meer dan één jaar, maar niet wanneer de rechter een deels voorwaardelijke vrijheidsstraf heeft opgelegd. De v.i. kan bij straffen van meer dan twee jaar plaatsvinden wanneer twee derde van de door de rechter opgelegde vrijheidsstraf is ondergaan. Voor straffen met een duur van tussen de één en twee jaar kan voorwaardelijke invrijheidstelling plaatsvinden wanneer de vrijheidsbeneming ten minste één jaar heeft geduurd en van het daarna nog ten uitvoer te leggen gedeelte van de straf een derde is ondergaan.

De v.i. geschiedt onder de algemene voorwaarde dat de veroordeelde zich tijdens de proeftijd niet schuldig maakt aan een strafbaar feit. Aan de v.i. worden door het OM vaak ook nog andere voorwaarden gesteld. Deze zijn vergelijkbaar met de voorwaarden die de rechter aan een voorwaardelijke straf kan verbinden. Indien de omstandigheden daartoe aanleiding geven of de voorwaarden niet worden nageleefd, kan de OvJ aan de rechter uitstel, afstel of herroeping van de v.i. vorderen. Wijst de

[110] Voor jeugdige daders gelden deels andere straffen en maatregelen, zoals jeugddetentie, de plaatsing in een inrichting voor jeugdigen (PIJ) en een gedragsbeïnvloedende maatregel (GBM). Zie ook artikel 77h Sr.

[111] Wet van 25 november 2015, *Stb*. 2015, 460. Deze zelfstandige toezichtmaatregel geldt voor tbs-gestelden en zeden- en zware geweldsdelinquenten. Als blijkt dat het recidiverisico na de gevangenisstraf niet voldoende is verminderd of als bescherming noodzakelijk is voor slachtoffers of getuigen, kan een vordering tot tenuitvoerlegging van de maatregel, worden ingediend. Zie ook: Nagtegaal (2022).

rechter die vordering geheel of gedeeltelijk toe, dan wordt de veroordeelde opnieuw gedetineerd voor maximaal de duur van het strafrestant.[112]

De vrijheidsstraffen
De gevangenisstraf is de zwaarst mogelijke straf in het Nederlandse sanctiebestel. Deze straf wordt alleen voor misdrijven (art. 92-421 Sr) opgelegd. De duur van de gevangenisstraf kan levenslang of tijdelijk zijn. Alléén door middel van gratie kan de levenslange straf worden omgezet in een tijdelijke gevangenisstraf.[113] De tijdelijke gevangenisstraf varieert van één dag tot 30 jaar (art. 10 lid 2 en 3 Sr). Voor moord kan een levenslange gevangenisstraf worden opgelegd of een tijdelijke gevangenisstraf van ten hoogste 30 jaar (art. 289 Sr). De maximale gevangenisstraf voor doodslag is sinds 1 juli 2023 verhoogd van 15 naar 25 jaar. De hechtenis wordt voornamelijk opgelegd voor zware overtredingen. Deze straf duurt minimaal één dag en maximaal één jaar en vier maanden (art. 18 Sr) en wordt ten uitvoer gelegd in een huis van bewaring. Voor misdrijven gepleegd door minderjarigen bestaat de jeugddetentie. De maximale duur van deze straf is voor 12- tot 16-jarigen één jaar en voor 16- en 17-jarigen twee jaar.

De taakstraf
Een taakstraf bestaat uit het verrichten van onbetaalde arbeid (art. 22*c* lid 1 Sr). Onder het jeugdstrafrecht kan een taakstraf een werkstraf of een leerstraf inhouden dan wel een combinatie ven beide. De taakstraf kan afzonderlijk worden opgelegd, maar ook in combinatie met een vrijheidsstraf waarvan het onvoorwaardelijke gedeelte maximaal zes maanden bedraagt, of met een geldboete. Indien een veroordeelde zijn taakstraf niet goed uitvoert, kan dat betekenen dat hij een vervangende hechtenis moet ondergaan. De rechter geeft bij het vonnis al aan hoelang die vervangende vrijheidsstraf in potentie zal gaan duren. De reclassering en de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de taakstraffen (zie hoofdstuk 7).

De rechter kan een verdachte veroordelen tot een taakstraf en een voorwaardelijke gevangenisstraf met als bijzondere voorwaarde elektronisch toezicht. Bij het vorderen van elektronisch toezicht als bijzondere voorwaarde worden verschillende belangen afgewogen. In de Aanwijzing voorwaardelijke vrijheidsstraffen en schorsing van voorlopige hechtenis onder voorwaarden wordt nadrukkelijk gewezen op het belang van het slachtoffer in die afweging.[114]

Artikel 22b Sr bepaalt dat het opleggen van een taakstraf niet is toegestaan bij een veroordeling voor ernstige gewelds- en zedendelicten. Daarbij geldt de eis dat sprake is van een ernstige inbreuk op de lichamelijke integriteit van het slachtoffer. In 2021 is het wetsvoorstel Uitbreiding taakstrafverbod door de Tweede Kamer aangenomen waarmee elke vorm van fysiek geweld tegen personen met een publieke taak in het kader van de handhaving van de orde of veiligheid ook onder het bereik van het taakstrafverbod komen. Het wetsvoorstel is op 18 oktober 2022 door de Eerste Kamer verworpen.[115]

[112] De Wet straffen en beschermen regelt o.a. de gewijzigde v.i. en trad op 1 juli 2021 in werking (*Stb*. 2021, 252).
[113] Voor levenslanggestraften moet perspectief op vrijlating bestaan. Het adviescollege levenslanggestraften adviseert de Staatssecretaris van JenV hierin. Zie ook www.adviescollegelevenslanggestraften.nl.
[114] *Stcrt*. 2020, nr. 62 553.
[115] *Kamerstukken I* 2022/23, 35 528.

De geldboete
De geldboete kan voor alle strafbare feiten worden opgelegd. Het wettelijk minimum van de geldboete is € 3. Per strafbaar feit geldt een wettelijk maximum. Dit maximum wordt bepaald door de ernst van het feit. De strafbare feiten zijn daarvoor ingedeeld in zes boetecategorieën (zie art. 23 Sr). De geldboete wordt vervangen door vervangende hechtenis bij niet-betaling of bij het ontbreken van verhaalsmogelijkheden. De vervangende hechtenis beloopt ten minste één dag en ten hoogste een jaar. Voor elke € 25 mag ten hoogste één dag vervangende hechtenis worden opgelegd (zie art. 24*c* lid 3 Sr).[116]

De maatregelen
De rechter kan verschillende strafrechtelijke maatregelen opleggen. De *onttrekking aan het verkeer* heeft tot doel gevaarlijke voorwerpen uit het maatschappelijke verkeer te halen. Het gaat meestal om voorwerpen die gebruikt zijn bij het plegen van het strafbare feit. De *ontneming van het wederrechtelijk verkregen* voordeel is bedoeld om een veroordeelde de uit criminele handelingen verkregen winst te ontnemen. De hoogte van het te ontnemen bedrag is onbeperkt. Als een veroordeelde weigert het vastgestelde bedrag te betalen, kan hij in gijzeling worden genomen, totdat hij aan zijn verplichting heeft voldaan. Dit kan tot maximaal drie jaar. De vordering blijft echter ook ná de gijzeling bestaan. De *schadevergoedingsmaatregel* verplicht een veroordeelde tot betaling van een geldsom aan de Staat ten behoeve van het slachtoffer. De Staat keert het ontvangen bedrag zelf direct uit aan het slachtoffer. Bij niet-betaling van de schadevergoeding dreigt tenuitvoerlegging van de vervangende hechtenis. Bij niet tijdige betaling ontvangt het slachtoffer het resterende bedrag van de schadevergoedingsmaatregel uit het zogeheten voorschotfonds.[117] Is een veroordeelde geheel of gedeeltelijk ontoerekeningsvatbaar, dan is *plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis* mogelijk. De strafrechter kan een veroordeelde laten plaatsen voor de duur van één jaar, met de mogelijkheid van verlenging. Plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis gebeurt alleen als de gestoorde persoon gevaarlijk is voor zichzelf of voor de algemene veiligheid van personen of goederen. De rechter geeft de last tot plaatsing slechts nadat hij advies van ten minste twee gedragsdeskundigen heeft ingewonnen. De maatregel *terbeschikkingstelling* (tbs) kan worden opgelegd indien de verdachte tijdens het begaan van het feit niet of verminderd toerekeningsvatbaar was. De tbs wordt vaak opgelegd in combinatie met een gevangenisstraf. De maatregel is gericht op beveiliging van de maatschappij. De tot tbs veroordeelde wordt tijdens de opsluiting ook behandeld, met het oog op de terugkeer in de maatschappij. De rechter kan tbs opleggen als een verdachte een misdrijf heeft begaan waarop een gevangenisstraf van vier jaar of meer is gesteld, of voor een specifiek aantal in de wet genoemde misdrijven (zoals onder andere belaging) en de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen het opleggen van die maatregel eist. De tbs kent twee varianten: de tbs *met bevel tot verpleging* en tbs *met voorwaarden.* Tbs met dwangverpleging betekent een gedwongen opname in een inrichting voor maximaal vier jaar, tenzij bij het misdrijf de lichamelijke integriteit van slachtoffers is aangetast. Daarvan is sprake bij geweldsmisdrijven, zedenzaken, brandstichting met gevaar voor personen. In die gevallen kan de maatregel onbeperkt worden verlengd. Bij tbs met voorwaarden is geen sprake van dwangverpleging, maar zullen de voorwaarden wel altijd inhouden dat de tbs-gestelde zich onder behandeling laat stellen. De maximale duur is negen

[116] Het Landelijk Overleg Vakinhoud Strafrecht (LOVS) van de rechtspraak heeft een tabel vervangende hechtenis bij geldboetes en schadevergoedingsmaatregelen vastgesteld met een glijdende schaal. De tabel is te raadplegen op www.rechtspraak.nl.
[117] De hieraan verbonden voorwaarden en beperkingen zijn nader uitgewerkt in het Uitvoeringsbesluit voorschot schadevergoedingsmaatregel (*Stb.* 2010, 311).

jaar en de maximale gevangenisstraf die naast de tbs met voorwaarden kan worden opgelegd is vijf jaar. Sinds 2004 bestaat de maatregel van *plaatsing in een inrichting voor stelselmatige daders* (de ISD-maatregel). Deze maatregel maakt het mogelijk personen gedwongen in een inrichting te plaatsen gedurende maximaal twee jaar. Stelselmatige daders zijn *zeer actieve veelplegers*, die in de vijf jaren voorafgaand aan het gepleegde feit ten minste driemaal voor het plegen van een misdrijf onherroepelijk veroordeeld zijn tot een vrijheidsbenemende of vrijheidsbeperkende straf of maatregel, die ook ten uitvoer is gelegd. Het gaat bij deze maatregel om het beveiligen van de maatschappij, het tegengaan van recidive en het doorbreken van verslavings- of andere problematiek. De maatregel is ook bedoeld voor niet-verslaafde veelplegers en voor veroordeelden met een (ernstige) psychiatrische problematiek.[118]

Speciaal voor minderjarigen bestaan nog twee aparte maatregelen: *plaatsing in een inrichting voor jeugdigen* (de PIJ-maatregel) en de *gedragsbeïnvloedende maatregel*. Jongeren die zijn veroordeeld tot een PIJ-maatregel verblijven in een justitiële jeugdinrichting (JJI). De maatregel is gericht op heropvoeding en behandeling en sinds 2011 kan de rechter bovendien verplichte nazorg opleggen. Verplichte nazorg geeft de mogelijkheid om jongeren na het verblijf in een jeugdinrichting langer te begeleiden, waardoor de kans op recidive zal verminderen.[119] De PIJ-maatregel kan worden opgelegd voor delicten waarvoor voorlopige hechtenis is toegestaan, als de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid dit vereist (recidivegevaar) en als de maatregel in het belang is van een zo gunstig mogelijke verdere ontwikkeling van de jeugdige veroordeelde. Twee gedragsdeskundigen moeten vaststellen dat al tijdens het begaan van het feit sprake was van een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis. De maximale duur van de PIJ-maatregel is zeven jaar, waarvan het laatste jaar voorwaardelijk is. Voor niet in hun ontwikkeling gestoorde veroordeelde jongeren is de duur van de maatregel maximaal drie jaar, waarvan het laatste jaar voorwaardelijk.

De gedragsbeïnvloedende maatregel is bedoeld voor jeugdigen voor wie een gedragsbeïnvloedende aanpak in het kader van bijzondere voorwaarden bij een voorwaardelijke sanctie te licht wordt bevonden en de PIJ-maatregel te zwaar. Als een jongere een gedragsbeïnvloedende maatregel opgelegd krijgt, geeft de rechter in zijn vonnis aan waar de maatregel uit bestaat. De maatregel kan inhouden dat een veroordeelde aan een programma deelneemt in een door de rechter aan te wijzen instelling, of dat een veroordeelde een ambulant programma volgt onder begeleiding van een door de rechter aan te wijzen organisatie. Een ambulant programma kan bijvoorbeeld een leertraject zijn in combinatie met individuele trajectbegeleiding. Het programma kan ook worden ingevuld met verplichte jeugdzorg wanneer de jongere daarvoor een indicatie heeft gekregen. Voor het opleggen van de maatregel is een advies van de RvdK vereist, dat wordt ondersteund door ten minste één gedragsdeskundige. De RvdK is belast met de voorbereiding en ondersteuning van de maatregel; de jeugdreclassering draagt zorg voor de tenuitvoerlegging.[120] De gedragsmaatregel duurt minimaal zes maanden en maximaal één jaar en is eenmaal te verlengen met dezelfde termijn als waarvoor deze werd opgelegd. De rechter heeft de mogelijkheid alle straffen en maatregelen te combineren. In april 2012 zijn sanctiemaatregelen aan het Wetboek van Strafrecht toegevoegd waarbij de rechter de

[118] *Kamerstukken II* 2002/03, nr. 28 980, nr. 3.
[119] De wijziging is gebaseerd op de wet van 13 december 2010 tot wijziging van de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen, het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten, in verband met de aanpassing van vrijheidsbenemende jeugdsancties (Stb. 2010, 818) die op 1 juli 2011 in werking is getreden.
[120] Zie de Richtlijn en kader voor strafvordering jeugd en adolescenten, inclusief strafmaten Halt (1-2-2021, OM 2021R001). Jeugdreclassering valt onder jeugdbescherming en wordt uitgevoerd door gecertificeerde instellingen (GI's). De bekostiging van jeugdreclassering loopt via de gemeenten.

mogelijkheid wordt gegeven om bij een veroordeling voor een strafbaar feit een *gebiedsverbod*, *contactverbod* of *meldingsplicht* op te leggen.[121] Dit is volgens de wetgever van belang bij veroordeling wegens strafbare feiten waarbij vrees bestaat dat de verdachte na veroordeling opnieuw een strafbaar feit zal plegen dat de leefomgeving van burgers aantast dan wel slachtoffers of getuigen zal benaderen of lastigvallen.[122] De rechter heeft de mogelijkheid om de maatregel terstond in te laten gaan. De maatregelen kunnen afzonderlijk of in combinatie met een geldboete, taakstraf, vrijheidsstraf of een andere maatregel worden opgelegd.

Op 1 januari 2018 is met de inwerkingtreding van de Wet langdurig toezicht, de gedragsbeïnvloedende en vrijheidsbeperkende maatregel aan het Wetboek van Strafrecht toegevoegd (art. 38*z* Sr).[123] De maatregel kan door de rechter worden opgelegd aan personen aan wie hij de tbs oplegt en aan personen die hij veroordeelt tot een (deels) onvoorwaardelijke gevangenisstraf voor een zeden- of een zwaar geweldsdelict dat bedreigd wordt met vier jaar gevangenisstraf of meer. Het doel van deze maatregel is nieuwe strafbare feiten en slachtoffers te voorkomen of slachtoffers en voormalige getuigen te beschermen tegen ernstig belastend gedrag van de veroordeelde. Met de maatregel worden de mogelijkheden tot het houden van toezicht op veroordeelden wegens zeden- of zware geweldsdelicten en daarmee het terugdringen van recidivegevaar verruimd. De maatregel wordt door de rechter opgelegd in het veroordelend vonnis, maar zal niet eerder ten uitvoer kunnen worden gelegd dan nadat de tbs (zowel tbs met voorwaarden als tbs met dwangverpleging), gevangenisstraf (geheel of gedeeltelijk onvoorwaardelijk) of voorwaardelijke invrijheidsstelling is geëindigd. Daartoe dient het OM vóór het einde van de tbs-maatregel of onvoorwaardelijke gevangenisstraf een vordering in bij rechter. De tenuitvoerlegging van de maatregel is aan criteria gebonden: er moet ernstig rekening mee worden gehouden dat de veroordeelde wederom een misdrijf zal begaan waarvoor de rechter de maatregel als bedoeld in artikel 38*z* Sr kan opleggen óf de tenuitvoerlegging is noodzakelijk ter voorkoming van ernstig belastend gedrag jegens slachtoffers of getuigen.

B4.6 Tenuitvoerlegging

Een vonnis/arrest wordt ten uitvoer gelegd nadat het onherroepelijk, ofwel definitief, is geworden. Een uitspraak wordt meenstal onherroepelijk doordat de termijn beroep kan worden ingesteld is verlopen. Voor een verdachte staat dan geen gewoon rechtsmiddel meer open. Alleen revisie (herziening)[124] of gratie[125] kan daarin in sommige gevallen

[121] Wet van 17 november 2011 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering in verband met de invoering van een rechterlijke vrijheidsbeperkende maatregel (rechterlijk gebieds- of contactverbod), Stb. 2011, 546.
[122] Zie Kamerstukken II 2010/11, 32 551, nr. 3, p. 1 (MvT).
[123] Wet van 25 november 2015, *Stb.* 2015, 460.
[124] Herziening kan plaatsvinden bij tegenstrijdige rechterlijke uitspraken, bij nova (dat wil zeggen als nieuwe feiten bekend worden) en op grond van een uitspraak van het EHRM waarin is vastgesteld dat het EVRM is geschonden in een procedure die tot een veroordeling heeft geleid. Onder andere vanwege de Schiedamse parkmoord werd door leden van de Tweede Kamer aangedrongen op een hervorming van de herzienings-regeling. Op 1 oktober 2012 is de Wet hervorming herziening ten voordele in werking getreden (*Stb.* 2012, 275). Daarmee is de herzieningsgrond betreffende het novum bijgesteld om beter rekening te kunnen houden met nieuwe forensische expertise. De herzieningsprocedure is met deze wet aangepast om beter feitelijk onderzoek mogelijk te maken, waarbij ook de inbreng van deskundigen kan worden benut. Een jaar later trad de Wet herziening ten nadele in werking (*Stb.* 2013, 138). Deze wet maakt het mogelijk een eerder gegeven vrijspraak of ontslag van alle rechtsvervolging door bijvoorbeeld nieuw forensisch bewijs ten nadele van de gewezen verdachte te herzien.
[125] Artikel 2 van de Gratiewet somt de gronden op waarvoor gratie kan worden verleend. De straffen en maatregelen waarvoor gratie kan worden verzocht, zijn opgenomen in artikel 558 Sv. De veroordeelde heeft overigens geen recht op gratie; gratie is een gunstbetoon, verleend bij Koninklijk Besluit (KB).

nog verandering brengen. De verantwoordelijkheid voor de tenuitvoerlegging van het strafvonnis lag tot 1 januari 2020 bij het OM. Met de inwerkingtreding van de Wet herziening tenuitvoerlegging strafrechtelijke beslissingen, is deze verantwoordelijkheid overgegaan naar de Minister van Justitie en Veiligheid.[126] De feitelijke tenuitvoerlegging van sancties wordt opgedragen aan verschillende justitiële en particuliere instanties. Deze instanties onderscheiden zich van elkaar naar de aard van de te executeren sanctie en vaak ook naar de leeftijd van de veroordeelde (minder- of meerderjarig). De tenuitvoerlegging van vrijheidsbenemende straffen en maatregelen wordt steeds overgedragen aan het ministerie van Justitie en Veiligheid/Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI). De tenuitvoerlegging van taakstraffen is voor meerderjarigen aan de Reclassering Nederland (RN) en voor minderjarigen aan de RvdK opgedragen. De tenuitvoerlegging van financiële sancties (o.a. verkeersboetes, schadevergoedingsmaatregelen, ontnemingsmaatregelen, bestuurlijke boetes voor andere overheden) is de taak van het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB).[127]

Hoofdstuk 7 (Tenuitvoerlegging van sancties) beschrijft de tenuitvoerlegging van verschillende soorten strafrechtelijke sancties tegen meerderjarigen en minderjarigen in Nederland. Sancties die de verschillende sectoren van de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI), de Reclassering, de Raad voor de Kinderbescherming en het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB) ten uitvoer leggen, komen hier aan de orde.

B4.7 Andere instellingen die betrokken zijn bij de strafrechtspleging

In de voorgaande paragrafen zijn de verschillende fasen van de strafrechtspleging aan de orde gekomen. Daarbij is tevens ingegaan op een aantal direct bij de strafrechtspleging betrokken instanties. Maar er zijn meer instanties die een rol hebben in de strafrechtketen. In deze paragraaf worden nog enkele daarvan kort belicht.

B4.7.1 De reclassering

De reclassering is geen orgaan van de strafrechtspleging zoals de politie en het OM dat zijn. Maar de reclassering kan van het begin tot het einde van het strafproces betrokken zijn. Van het moment dat iemand net is gearresteerd en op het politiebureau zit, tot en met het toezicht na een gevangenisstraf. Er zijn drie reclasseringsorganisaties aangewezen en gesubsidieerd door de Minister van Justitie en Veiligheid: 3RO: Stichting Reclassering Nederland, de Stichting Verslavingsreclassering van de Geestelijke Gezondheidszorg Nederland (SVG-GGZ) en Stichting Leger des Heils, Jeugdbescherming en Reclassering. Op basis van de problematiek van en client wordt bepaald welke reclasseringsorganisatie het beste past. Bij SVG-GGZ staat verslaving voorop. Bij de Reclassering speelt vooral dak- en thuisloosheid een grote rol. De werkzaamheden van de reclassering zijn wettelijk geregeld in de Reclasseringsregeling 1995.[128]

De reclassering heeft drie kerntaken. De eerste is onderzoek en voorlichting. In de voorlichtingsrapporten wordt een beeld geschetst van de persoon van de verdachte, zijn motieven en omstandigheden. Deze informatie kan voor de OvJ en/of de rechter

[126] Wet herziening tenuitvoerlegging strafrechtelijke beslissingen, 22 februari 2017, *Stb*. 2017, 82; zie ook hoofdstuk 6 Wetboek van Sv: 'tenuitvoerlegging'.
[127] Het CJIB speelt ook een rol bij de tenuitvoerlegging van andere dan financiële sancties zoals taakstraffen en vrijheidsstraffen. Zie CJIB.nl.
[128] Stb. 1994, 875.

van belang zijn voor het bepalen van de strafsoort en de strafmaat. De tweede kerntaak gaat over begeleiding en toezicht. De reclassering geeft individuele begeleiding aan verdachte of veroordeelde cliënten gedurende het gehele strafrechtelijke proces. Hulp en bijstand aan de verdachte vindt vooral plaats bij de vroeghulp, dat is het eerste bezoek aan een arrestant op een politiebureau of bij de r-c. Indien de r-c of de rechtbank de schorsing van de voorlopige hechtenis heeft bevolen, kan daarbij als bijzondere voorwaarde worden gesteld dat de verdachte zich dient te houden aan de aanwijzingen van de reclassering. Tevens kan een veroordeelde die zijn gevangenisstraf heeft uitgezeten, bij zijn terugkeer naar de maatschappij door de rechter verplicht worden zich onder toezicht te stellen van de reclassering. Dit gebeurt dan in het kader van een deels voorwaardelijke gevangenisstraf. Verder is de reclassering verantwoordelijk voor de uitvoering van penitentiaire programma's en begeleidt zij de ter beschikking gestelden die met proefverlof zijn of van wie de tbs met bevel tot verpleging voorwaardelijk is beëindigd, of tegen wie een tbs met voorwaarden is uitgesproken. De derde taak van de reclassering is de zorg voor de organisatie en de begeleiding bij de uitvoering van taakstraffen en andere alternatieve sancties zoals elektronisch toezicht.

B4.7.2 De Raad voor de Kinderbescherming

Voor minderjarigen die in aanraking zijn gekomen met politie en justitie bestaat er, anders dan bij meerderjarigen, geen algemene reclasseringsinstelling. De regie over de jeugdreclassering ligt bij de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK). De RvdK coördineert de taakstraffen voor jeugdigen. Verder zijn bij de uitvoering van een jeugdreclasseringsmaatregel zogenoemde gecertificeerde instellingen (GI's) betrokken. De jeugdreclassering draagt zorg voor de vroeghulp op het politiebureau. De raadsmedewerker kan de minderjarige vrijwillige jeugdreclassering aanbieden. De jeugdige wordt ook geïnformeerd over het verdere verloop van de strafrechtelijke procedure.[129] Vervolgens begint het zogenoemde basisonderzoek. De RvdK verzamelt informatie betreffende de ontwikkeling en de achtergrond van de verdachte ten behoeve van voorlichting en advies aan de OvJ (zie art. 494 en 498 Sv). De raadsonderzoeker brengt advies uit aan de OvJ over de gewenste afdoening van een zaak, vanuit een pedagogisch perspectief. Als de ontwikkeling van de minderjarige ernstig in het gedrang is, kan de RvdK een uitgebreid strafonderzoek doen. Dit onderzoek is diepgaander dan het basisonderzoek. Het uitgebreid strafonderzoek kan worden afgesloten met een gerichte verwijzing naar een voorziening voor jeugdzorg, met een verzoek tot een maatregel van kinderbescherming of met de inschakeling van de jeugdreclassering voor intensieve, niet-vrijblijvende begeleiding. Indien de OvJ of de rechter een taakstraf oplegt, is het de taak van de RvdK om de opgelegde taakstraf mogelijk te maken door voorbereiding en ondersteuning van de tenuitvoerlegging.

B4.7.3 De Raad voor Rechtsbijstand

Het recht op rechtsbijstand is verankerd in de Grondwet. Artikel 18 lid 1 bepaalt dat ieder zich in rechte en in administratief beroep kan doen bijstaan. Lid 2 bepaalt dat de wet regels stelt omtrent het verlenen van rechtsbijstand aan minder draagkrachtigen.

[129] De RvdK heeft samen met partners in de jeugdstrafrechtsketen (zoals politie, jeugdreclassering en jeugdinrichtingen, bijvoorbeeld in de Zorg- en Veiligheidshuizen) gewerkt aan de ontwikkeling van een samenhangend instrumentarium voor jeugdstrafzaken: het Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafrechtketen (LIJ). Met het LIJ kunnen ketenpartners op een efficiënte wijze gegevens verzamelen in aanvulling op de gegevens die al over een jongere bekend zijn. Met behulp van al deze informatie (over criminogene factoren) wordt beoogd risico's op recidive beter te kunnen taxeren en problemen te signaleren, waardoor weer beter kan worden bepaald welke strafrechtelijke aanpak voor de jeugdige het beste lijkt te zijn en welke zorg hij eventueel nodig zou hebben. In 2011 is besloten het instrumentarium landelijk in te voeren.

Die regels zijn neergelegd in de Wet op de rechtsbijstand. Het stelsel voor rechtsbijstand bestaat uit een eerste en een tweede lijn. De eerste lijn is de rechtshulp via het Juridische Loket dat eenvoudige adviezen geeft of doorverwijst naar een advocaat of mediator. Om gesubsidieerde (rechts)bijstand te kunnen verrichten, schrijft een advocaat of een mediator zich in bij de Raad voor rechtsbijstand. De rechtsbijstandsverlener vraagt ten behoeve van de rechtzoekende een toevoeging aan bij de Raad voor Rechtsbijstand. Dat wil zeggen dat aan de rechtzoekende kosteloos of tegen een niet kostendekkende eigen bijdrage een rechtshulpverlener wordt toegewezen. Het recht op rechtsbijstand is afhankelijk van het fiscale inkomen en vermogen van de rechtzoekende. De verdachte die in bewaring wordt gesteld of wiens gevangenhouding wordt bevolen, krijgt ambtshalve een raadsman toegevoegd. De rechtsbijstand van de ambtshalve toegevoegde raadsman is kosteloos voor de verdachte.[130] Daarnaast kunnen ook slachtoffers van seksuele en andere geweldsmisdrijven kosteloos een beroep doen op een advocaat.[131]

B4.7.4 Het Nederlands Forensisch Instituut en het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie

Het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) en het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP) zijn twee, onder het ministerie van JenV vallende, instanties. Zij hebben deskundigheid 'in huis' die relevant is voor de beantwoording van de vragen die in een strafrechtelijk onderzoek centraal staan. Het NFI is een internationaal kennis- en expertisecentrum voor forensisch onderzoek, zoals DNA-onderzoek, gerechtelijke secties, onderzoek van vezels, openmaken, uitlezen en ontsleutelen van digitale informatie uit telefoons van verdachten. Het NFI verleent diensten aan klanten binnen de strafrechtspleging, zoals het OM, de politie en de zittende magistratuur. Ook kan een advocaat in een strafzaak het NFI verzoeken een onderzoek te laten uitvoeren. Daarnaast levert het NFI diensten aan andere personen of instanties (buiten de Nederlandse strafrechtspleging), zoals de Immigratie- en Naturalisatiedienst, buitenlandse politie of justitie of aan bijzondere opsporingsdiensten. Het NIFP adviseert de rechterlijke macht in strafzaken over de noodzaak van onderzoek naar de persoon van de verdachte in relatie tot toerekeningsvatbaarheid, de kans op recidive, de te volgen behandeling en beveiliging (klinisch en ambulant) en de ontwikkelingsmogelijkheden van jongeren. Het NIFP is ontstaan door een samenvoeging van het Pieter Baan Centrum en de Forensisch Psychiatrische Dienst. De belangrijkste werkzaamheden van het NIFP liggen op het gebied van advisering, contra-expertise, bemiddeling, toetsing, observatie en opleiding.

B4.7.5 Slachtofferhulp Nederland

Sinds 1984 kent Nederland professioneel georganiseerde slachtofferhulp. Slachtofferhulp Nederland (SHN) is een landelijke organisatie waar vrijwilligers slachtofferhulp verlenen. De ondersteuning is vooral praktisch van aard en bestaat uit het invullen van (verzekerings)papieren, doorverwijzing naar de juiste instanties maar ook het ondersteunen van slachtoffers bij het uitoefenen van het spreekrecht en het bieden van hulp bij het eisen van een schadevergoeding. Daarnaast spant SHN zich in voor de verbetering van de positie en rechten van slachtoffers in het algemeen. De

[130] Na een veroordeling kunnen de kosten onder bepaalde omstandigheden op de draagkrachtige veroordeelde worden verhaald (art. 43 lid 3 WRB).
[131] Artikel 44 lid 4 WRB.

landelijke organisatie wordt gefinancierd door het ministerie van JenV, gemeenten, het Fonds Slachtofferhulp en uit overige subsidies.

B4.7.6 Het Schadefonds Geweldsmisdrijven en het Waarborgfonds Motorverkeer

Onder bepaalde voorwaarden kunnen slachtoffers van ernstige geweldsmisdrijven (of hun nabestaanden) en nabestaanden van slachtoffers van ernstige verkeersovertredingen in aanmerking komen voor een financiële tegemoetkoming uit het Schadefonds Geweldsmisdrijven. Een uitkering uit dit fonds is altijd een tegemoetkoming in de kosten als gevolg van letsel dat bij een ernstig geweldsmisdrijf is toegebracht (zoals mishandeling, diefstal met geweld, verkrachting en bedreiging met een wapen), en niet een schadeloosstelling. Het Schadefonds Geweldsmisdrijven (een fonds van het ministerie van JenV dat wordt beheerd door een onafhankelijke commissie) is in 1976 opgericht om slachtoffers van ernstige geweldsdelicten die hun schade niet op een andere manier vergoed kunnen krijgen enigszins tegemoet te komen. Een groot deel van de aanvragen komt binnen via SHN, waarnaar de politie meestal doorverwijst bij aangifte van een geweldsmisdrijf. Een aanvraag kan ook worden ingediend via een advocaat of op eigen initiatief. Krachtens de Europese Richtlijn 2004/80/EG van 29 april 2004 betreffende de schadeloosstelling van slachtoffers van misdrijven zijn alle lidstaten verplicht om een schadefonds te hebben. Slachtoffers die in Nederland wonen en in een ander EU-land slachtoffer zijn geworden kunnen zodoende via het Nederlandse schadefonds een uitkering aanvragen bij een ander EU-schadefonds. Slachtoffers van schade in het verkeer kunnen in aanmerking komen voor schadevergoeding door een beroep te doen op het Waarborgfonds Motorverkeer. Het gaat daarbij om schade die is veroorzaakt door onbekende, niet-verzekerde of gestolen motorrijtuigen, motorrijtuigen verzekerd bij een onvermogende verzekeraar of toebehorend aan personen aan wie een vrijstelling van verzekering wegens gemoedsbezwaren is afgegeven.

Bijlage 5 Afkortingen

3RO	reclassering
AuraH	Automatische Uniforme Registratie Applicatie Halt
BES	Bonaire, Sint Eustatius en Saba
BJJ	Beginselenwet Justitiële Jeugdinrichtingen
BJZ	Bureau Jeugdzorg
BNP	bruto nationaal product
BOA	buitengewoon opsporingsambtenaar
BOB	bijzondere opsporingsbevoegdheden
BOD	buitengewone opsporingsdienst
BOOM	Bureau Ontnemingswetgeving Openbaar Ministerie
BOSZ	Betere Opsporing door Sturing op Zaken
BPS	bedrijfsprocessensysteem
BRP	Basisregistratie Personen
BVH	Basisvoorziening Handhaving
BVI	Basisvoorziening Informatie
BZK	ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CAPI	Computer-assisted personal interviewing
CATI	Computer-assisted telephone interviewing
CAWI	Computer-assisted web interviewing
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CEP	Confederatie van Europese Reclassering
CEPEJ	Commission Européenne Pour l'Efficacité de la Justice
CGB	Commissie Gelijke Behandeling
CJIB	Centraal Justitieel Incassobureau
COMPAS	Communicatiesysteem Openbaar Ministerie Parket AdminiStratie
CvB	Centrum voor Beleidsstatistiek
CVOM	Centrale Verwerking Openbaar Ministerie
CVS	CliëntVolgSysteem
DANS	Data Archiving and Networked Services
DJI	Dienst Justitiële Inrichtingen
DForZo	Directie Forensische Zorg
DUO	Dienst Uitvoering Onderwijs
DVOM	Dienstverleningsorganisatie Openbaar Ministerie
DWH	datawarehouse
ED	elektronische detentie
EFTA	European Free Trade Association
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
EIS	Executie Informatie Systeem
ELV	Enquête Leefbaarheid en Veiligheid
EMCDDA	Europees Centrum voor Drugs- en Drugsverslavingsmonitoring
ERV	Enquête Rechtsbescherming en Veiligheid
ESB	European Sourcebook (of crime and criminal justice statistics)
ESM	Enquête Slachtoffers Misdrijven
ESS	Europese Statistische Systeem
EU	Europese Unie
EuroPris	The European Organisation of Prison and Correctional Service
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden

ET	elektronisch toezicht
FIOD-ECD	Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst/Economische Controledienst
FPC	forensisch psychiatrisch centrum
G4	de vier grote gemeenten (Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Utrecht)
G31	de 31 grootste gemeenten van Nederland
G32	37 (oorspronkelijk 32) (middel)grote steden
GBM	gedragsbeïnvloedende maatregel
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
GHJ	Gemeenschappelijk Hof van Justitie van Aruba, Curaçao, Sint Maarten en Caribisch Nederland (Bonaire, Sint Eustatius en Saba)
GI	gecertificeerde instelling
GIDS	Geïntegreerde Interactieve Databank voor Strategische bedrijfsinformatie
GPS	Geïntegreerd Processysteem
GPS-MI	Geïntegreerd Processysteem Management Informatie
GW	gevangeniswezen
Halt	Het Alternatief
HGK	Herziening Gerechtelijke Kaart
HR	Hoge Raad
ICCS	International Classification of Crime for Statistical purposes
ICPS	International Centre for Prison Studies
ICVS	International Crime Victims Survey
IFZO	Informatiesysteem Forensische Zorg
ILT_IOD	Inspectie Leefomgeving en Transport
IRIS	Integraal Reclassering Informatiesysteem
ISD	Inrichting voor stelselmatige daders
IVBPR	Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten
IVM	Integrale Veiligheidsmonitor
JJI	Justitiële Jeugdinrichtingen
JenV	ministerie van Justitie en Veiligheid
JVS	JeugdVolgSysteem
KBPS	kinderbescherming processysteem
KLPD	Korps Landelijke Politiediensten
KMar	Koninklijke Marechaussee
KPCN	Korps Politie Caribisch Nederland
LIJ	Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafketen
LMIO	Landelijk Meldpunt Internet Oplichting
LOVS	Landelijk Overleg Vakinhoud Strafrecht
LPTV	Landelijk Parket Team Verkeer
MCB	Monitor Criminaliteit Bedrijfsleven
MIR	Management Informatie Reservoir
MITS	Management Informatie TBS
MvT	memorie van toelichting
NFI	Nederlands Forensisch Instituut
NIFP	Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie
NRGD	Nederlands Register Gerechtelijk Deskundigen
OBJD	Onderzoek- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie
OM	Openbaar Ministerie
OM BES	Openbaar Ministerie in Caribisch Nederland
OMDATA	Beleidsinformatiesysteem van het OM
OvJ	officier van justitie
OW	Opiumwet

P&V	Plannings- & Verantwoordingscyclus
PaG	Parket-Generaal van het Openbaar Ministerie
PI	penitentiaire inrichting
PIJ	plaatsing in een inrichting voor jeugdigen
PMB	Politiemonitor Bevolking
POLS	Permanent Onderzoek Leefsituatie
PP	penitentiair programma
RAC	Rapsody Centraal
RAC-min	Rapsody Centraal Management Informatiesysteem
Rapsody	Management Informatie Systeem op COMPAS
r-c	rechter-commissaris
RDW	Rijksdienst voor het Wegverkeer
ReIS	Rechtspraak Informatie Systeem (primair processysteem van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden)
RSJ	Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming
RvdK	Raad voor de Kinderbescherming
Rvdr	Raad voor de rechtspraak
RO	Rechterlijke Organisatie
RVZ	Raad voor Volksgezondheid en Zorg
SAF	Steunpunt Acquisitiefraude
SCM	Standaardclassificatie misdrijven
SGM	Schadefonds Geweldsmisdrijven
SHN	Slachtofferhulp Nederland
SKDB	strafketendatabase
SKM	strafrechtsketenmonitor
SPACE	Statistiques Pénales Annuelles du Conseil de l'Europe
Sr	Wetboek van Strafrecht
SSB	Sociaal Statistisch Bestand (van CBS)
Stb.	Staatsblad
Stcrt.	Staatscourant
STP	Scholings- en Trainingsprogramma JJI
Sv	Wetboek van Strafvordering
SVB	Sociale Verzekeringsbank
SZW	ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
tbs	terbeschikkingstelling
Tobias	Totaal Bekeuring Informatie AfhandelingsSysteem en de Transactiemodule
TRIAS	Transactie Registratie Inning en Informatie AfhandelingsSysteem
TULP	Tenuitvoerleggingprogramma Dienst Justitiële Inrichtingen
UN-CTS	United Nations Survey of Crime Trends (and Operations of Criminal Justice System)
UNICRI	United Nations Interregional Criminal Justice Research Institute
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
JenV	ministerie van Justitie en Veiligheid
VI	voorwaardelijke invrijheidstelling
VM	Veiligheidsmonitor
VMR	Veiligheidsmonitor Rijk
VROM	ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu
VZR	Veiligheidszorgrekeningen
WAHV	Wet administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften (Wet Mulder)
WAM	Wet aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen

Wbp	Wet bescherming persoonsgegevens
WED	Wet op de economische delicten
Wet MBVEO	Wet maatregelen bestrijding voetbalvandalisme en ernstige overlast
WIVVG	Wet identiteitsvaststelling verdachten, veroordeelden en getuigen
WODC	Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum
WOTS	Wet overdracht tenuitvoerlegging strafvonnissen
WRB	Wet op de rechtsbijstand
WSA	Wetenschappelijk Statistisch Agentschap
WVW	Wegenverkeerswet 1994
WWM	Wet wapens en munitie

Bijlage 6 Begrippen

In deze bijlage zijn alle niet algemeen bekend veronderstelde begrippen opgenomen die in de hoofdstukken en/of tabellen worden genoemd of beschreven. Waar van toepassing zijn de begrippen aangevuld met een operationalisering. Nadere toelichtingen alsook informatie bij de onderliggende bronnen en telwijze zijn terug te vinden in bijlage 3.

In deze begrippenlijst zijn *niet* opgenomen:

- Alle begrippen die zijn opgenomen in bijlage 2. Dit betreft de Standaardclassificatie Misdrijven, de classificatie van ondervonden delicten zoals die wordt gehanteerd in de Veiligheidsmonitor, en de indeling van politieregio's zoals die onder andere wordt gebruikt in hoofdstuk 2.
- De gehanteerde databronnen en informatiesystemen. De beschrijving en toelichting bij de databronnen en informatiesystemen zijn opgenomen in bijlage 3.
- Organisaties en instellingen.

A

Aanbieders veiligheidszorg – Aanbieders van goederen of diensten die tot doel hebben criminaliteit, verloedering en overlast te voorkomen, te bestraffen of de schade ervan te beperken, en daarnaast onveiligheidsgevoelens weg te nemen.

Aangifte (hoofdstuk 2; volgens de IVM en VM) – Melding van een ondervonden voorval bij de politie via het internet of door ondertekening van een proces-verbaal of een ander document.

Aankoopfraude (hoofdstuk 2) – Het betalen voor online aangekochte producten of diensten die nooit werden geleverd, en waarbij de verkoper achteraf niet terugbetaalde.

Activiteiten veiligheidszorg – Activiteiten die tot doel hebben criminaliteit, verloedering en overlast te voorkomen, te bestraffen of de schade ervan te beperken, en daarnaast onveiligheidsgevoelens weg te nemen.

Administratief sepot – In een enkel geval worden zaken dubbel ingeboekt (bijvoorbeeld bij een ingevorderd rijbewijs). Eén van deze zaken zal administratief afgeboekt moeten worden.

Adolescentenstrafrecht – Sanctietoepassing waarbij de rechter jongvolwassenen van 16 tot 23 jaar kan berechten volgens het jeugdstrafrecht in plaats van het volwassenenstrafrecht. Het adolescentenstrafrecht is ingevoerd per 1 april 2014.

Arrestant – Persoon voor wie de aanhouding en plaatsing in een penitentiaire inrichting is bevolen omdat hij:

- is veroordeeld tot een vrijheidsstraf en niet in aanmerking komt voor of niet meewerkt aan de executie van de straf in een beperkt beveiligde inrichting;
- niet in voldoende mate meewerkt aan de executie van een andere straf of maatregel (taakstraf, boete, schadevergoeding, enz.) en om die reden een vervangende hechtenis of gijzelingsmaatregel moet ondergaan;
- zich heeft onttrokken aan een eerdere detentie.

B

Beleidssepot – Beslissing van het Openbaar Ministerie (OM), waarbij het afziet van vervolging van een strafbaar feit op grond van het algemeen belang. Zie ook: sepot.

Beslissing van het OM – Beslissing over een bij het parket ingeschreven zaak tegen één verdachte. Een beslissing OM kan inhouden een sepot, voegen ad informandum, voegen ter berechting, transactie, strafbeschikking, dagvaarden, oproepen ter terechtzitting naar aanleiding van verzet op een strafbeschikking, overhevelen naar COMPAS, overdracht aan een ander parket, overdracht naar het buitenland of administratief beëindigd. Zie bijlage 3 voor een nadere toelichting.

Bestuurlijke strafbeschikking – Zie: strafbeschikking.

Bruto binnenlands product – Het eindresultaat van de productieve activiteiten van de ingezeten productie-eenheden. Het is gelijk aan de toegevoegde waarde tegen basisprijzen van alle bedrijfsklassen samen, aangevuld met enkele transacties die niet naar bedrijfsklassen worden verdeeld.

C

Criminaliteit – Handelingen en gedragingen (zowel doen als nalaten) die de wetgever strafbaar heeft gesteld.

D

Dagvaarden – Beslissing van het OM om een zaak voor de rechter te brengen. Zie ook: beslissing van het OM.

Dagvaarding – Officieel geschrift dat iemand oproept op een bepaalde tijd voor de rechter te verschijnen in verband met de vervolging van een strafbaar feit.

Detentieduur – Het deel van een door de rechter opgelegde onvoorwaardelijke vrijheidsstraf dat daadwerkelijk moet worden uitgezeten.

E

Elektronisch toezicht – Controle met technische hulpmiddelen (zoals een enkelband) op de ongestoorde tenuitvoerlegging van vrijheidsbeperkende maatregelen. Elektronisch toezicht (ET) kan door de Minister van Justitie en Veiligheid als aanvullende maatregel bij een penitentiair programma in de laatste fase van een gevangenisstraf worden toegepast. In de regel houdt ET een locatiegebod in, dat wil zeggen huisarrest op de tijdstippen waarop geen inhoudelijke uitvoering wordt gegeven aan het penitentiair programma.

F

Fraude betalingsverkeer (hoofdstuk 2) – Het afschrijven van geld van een bankrekening via een creditcard- of bankoverschrijving zonder dat het slachtoffer of diens partner daar opdracht voor heeft gegeven.

G

Geregistreerd misdrijf (hoofdstuk 3) – Misdrijf dat is vastgelegd in een proces-verbaal van aangifte of ambtshalve opgemaakt proces-verbaal. Per proces-verbaal tellen in hoofdstuk 3 alleen de zwaarste misdrijven mee.

Geregistreerde criminaliteit (hoofdstuk 3) – In processen-verbaal (van aangifte of ambtshalve opgemaakt) vastgelegde misdrijven. Per proces-verbaal tellen in hoofdstuk 3 alleen de zwaarste misdrijven mee.

Geregistreerde overtreding – Overtreding die is vastgelegd in een proces-verbaal van aangifte of ambtshalve opgemaakt proces-verbaal.

Geregistreerde verdachte – Persoon waarvan de politie het ernstige vermoeden heeft dat hij/zij schuldig is aan het plegen van een strafbaar feit. Bij het 'totale aantal geregistreerde verdachten' telt een persoon meerdere keren mee als de politie hem/haar in één jaar van meerdere misdrijven verdacht. Het aantal 'uniek geregistreerde verdachten' is het aantal personen dat in een jaar één of meer keer verdacht werd door de politie. Het 'aantal verdachten per verslagjaar' telt het aantal verdachten dat geregistreerd is bij een in dat verslagjaar geregistreerd misdrijf.

Gevangenisstraf – Vrijheidsstraf, levenslang of tijdelijk met een strafduur van ten hoogste 30 jaar, in de regel ondergaan in een penitentiaire inrichting (PI).

Gedragsbeïnvloedende maatregel (GBM) – Maatregel die kan worden opgelegd aan jongeren als opsluiting een te zware straf is, maar een voorwaardelijke straf te licht. Deze maatregel bestaat uit een of meer trainingen of behandelingen. De jongere moet dan bijvoorbeeld een agressietraining volgen of een training om te leren van drugs of alcohol af te blijven. De jeugdreclassering houdt toezicht op het verloop van de GBM.

Gedragsinterventie – Interventie die in theorie een bijdrage kan leveren aan het terugdringen van het recidiverisico. Het betreft gedragsinterventies die door de Erkenningscommissie Gedragsinterventies van het ministerie van Justitie en Veiligheid zijn erkend.

H

Hacken (hoofdstuk 2) – Het met kwade bedoelingen zonder toestemming inbreken op een apparaat (zoals een computer of tablet) of een account (zoals een e-mail- of bankaccount).

Halt-straf – Straf voor jongeren van 12 tot 18 jaar, bedoeld ter voorkoming van vervolging. Het gaat hier om vormen van lichte criminaliteit die door jongeren zijn begaan. Vergrijpen die bij Halt terechtkomen, zijn bijvoorbeeld het vernielen van een afvalbak, schoolverzuim of winkeldiefstal.

Halt-verwijzing – Verwijzing van een jongere door de politieagent, bijzondere opsporingsambtenaar (BOA) of officier van justitie naar een Halt-bureau.

Hechtenis – Vrijheidsstraf met een strafduur van maximaal één jaar en vier maanden, van lichtere aard dan gevangenisstraf en in de regel ondergaan in een huis van bewaring. Deze meestal korte straf wordt ook wel *principale* hechtenis genoemd. De term hechtenis wordt ook gebruikt bij insluiting van iemand die wordt verdacht van een ernstig delict (*voorlopige* hechtenis). Een derde variant is de *vervangende* hechtenis, die volgt wanneer een taakstraf niet lukt of een door de rechter opgelegde, strafrechtelijke boete niet is betaald. Bij niet betaalde boetes spreekt men ook wel van *subsidiaire* hechtenis.

I

Identiteitsfraude (hoofdstuk 3) – illegaal gebruikmaken van persoonsgegevens, bijvoorbeeld met (een kopie van) een paspoort, ID-kaart, rijbewijs of gegevens van een online account.
Instroom OM (hoofdstuk 5) – Alle strafzaken die worden ingeschreven bij het OM. Zie verder bijlage 3.
Instroom OM, rechtstreeks (hoofdstuk 9) – Alle zaken die direct vanuit de opsporingsinstantie ingezonden worden naar het OM zonder tussenkomst van een uitvoeringsinstantie, zoals Halt of CJIB. Zaken die in eerste instantie naar het CJIB worden gezonden maar door het CJIB worden afgewezen, worden ook meegeteld, aangezien deze zaken nooit zijn ingeschreven bij het CJIB.
Inverzekeringstelling – Vrijheidsbeneming van een verdachte omdat dit voor het onderzoek nodig is. De officier van justitie mag de politie het bevel geven om een verdachte maximaal zes dagen (drie dagen plus maximaal drie dagen verlenging) vast te houden als de normale tijd voor het verhoren van de verdachte (zes uur) niet genoeg blijkt te zijn.
Inrichting voor stelselmatige daders (ISD-maatregel) – Maatregel op basis waarvan stelselmatige daders in een inrichting geplaatst kunnen worden voor een periode van maximaal twee jaar.

J

Jeugddetentie – Vrijheidsstraf die wordt toegepast in het jeugdstrafrecht.
Jeugdstrafrecht – Strafrecht voor jongeren van 12 tot en met 17 jaar. In het jeugdstrafrecht kan de rechter andere en lagere sancties opleggen dan in het normale (volwassenen)strafrecht. Jongeren van 18 tot en met 22 jaar kunnen ook volgens het jeugdstrafrecht worden berecht als hun persoonlijkheid of de omstandigheden waaronder het feit is begaan daar aanleiding toe geeft. De rechter bepaalt welk recht wordt toegepast. Zie ook adolescentenstrafrecht.
Jeugdreclasseringsmaatregel – begeleiding voor jongeren die een proces-verbaal hebben gehad van de politie of leerplichtambtenaar. Zij krijgen een persoonlijk begeleidingsplan. Het doel is om nieuwe fouten te voorkomen. Jeugdreclassering is er voor jongeren tussen 12 en 23 jaar.

M

Materiële uitgaven veiligheidszorg – Dit omvat alle andere uitgaven dan personele uitgaven, zoals huisvesting, aanschaf van goederen en diensten, subsidies en exploitatiebijdragen aan uitvoeringsinstanties.
Meerderjarige verdachte – Verdachte natuurlijke persoon die ten tijde van het plegen van het delict 18 jaar of ouder was.
Melding (hoofdstuk 3) – Het op de hoogte stellen van de politie van een ondervonden voorval.
Minderjarige verdachte – Een verdachte natuurlijke persoon die ten tijde van het plegen van het delict minimaal 12 jaar maar nog geen 18 jaar was.
Misdrijf – Strafbaar feit van de zware soort, als zodanig aangeduid in de strafwetten.
Misdrijfzaak – Strafzaak die volgens de wet kan worden voorgelegd aan de sector strafrecht van de rechtbank. Een misdrijfzaak kan meer dan één strafbaar feit bevatten. Hieronder worden ook enkele overtredingen (in de economische sfeer

of in combinatie met misdrijven) verstaan die door de sector strafrecht worden behandeld.

Mislukte executie van een strafbeschikking – Het geheel of gedeeltelijk mislukken van de executie van een opgelegde strafbeschikking. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren als een opgelegde geldboete niet of niet volledig is betaald of kan worden verhaald. Zaken waarbij de executie van een opgelegde strafbeschikking is mislukt, worden doorgestuurd naar het OM ter verdere afhandeling. Het OM kan vervolgens elke mogelijke afdoeningswijze kiezen. Het OM kan dus ook besluiten om de zaak voor te leggen aan de rechter door de verdachte te dagvaarden. Zie verder bijlage 3.

N

Niet-ontvankelijkverklaring – Beslissing van de rechter dat het rechtsmiddel, op grond van de (schriftelijk) geleverde informatie, niet vatbaar is voor berechting. De rechter geeft dan geen inhoudelijk oordeel over de gegrondheid van het beroep op de rechter.

O

Onbevoegdverklaring van de rechter – Beslissing van een rechter dat deze op grond van wettelijke bepalingen niet bevoegd is om van de zaak kennis te nemen. De beslissing hiertoe neemt de rechter zelf. Hiervan is bijvoorbeeld sprake als de wet een andere rechter voorschrijft.

Ondervonden delicten (hoofdstuk 3) – Aantal delicten (in totaal of naar delictsoort) dat burgers in Nederland binnen een periode van twaalf maanden hebben meegemaakt.

Ongegrondverklaring – Beslissing van de rechter dat het rechtsmiddel op grond van de (schriftelijk) geleverde informatie onterecht is ingesteld.

Online bedreiging en intimidatie (hoofdstuk 3) – online bedreiging met geweld, online pesten, online stalken, shame sexting.

Online criminaliteit (hoofdstuk 3) – criminaliteit die plaatsvindt via internet, e-mail of app.

Ontslag van (alle) rechtsvervolging – Beslissing van de rechter waarbij hij het door de officier van justitie ten laste gelegde feit wel bewezen acht, maar van oordeel is dat het feit of de verdachte niet strafbaar is.

Onttrekking aan het verkeer – Veiligheidsmaatregel waarbij (gevaarlijke) voorwerpen eigendom worden van de staat. De strafrechter legt deze maatregel op.

Opgehelderd misdrijf – Misdrijf waarbij ten minste één verdachte bij de politie bekend is, ook al is deze voortvluchtig of ontkent hij of zij het strafbare feit te hebben gepleegd. Het is dus mogelijk dat een opgehelderd misdrijf niet tot een werkelijke veroordeling van een verdachte leidt.

Ophelderingspercentage – Het percentage misdrijven dat de politie heeft opgehelderd. In deze publicatie geldt, dat voor de jaren 2012 tot en met 2017 de ophelderingen zijn geteld die in dat verslagjaar zijn gedaan, ongeacht het jaar van registreren. De ophelderingen van 2017 kunnen in deze telwijze ook misdrijven betreffen die geregistreerd zijn in bijvoorbeeld 2016. Voor de jaren 2005 tot en met 2011 wordt per misdrijf bekeken of het misdrijf is opgehelderd. Het verschil met de telwijze voor de jaren 2012 tot en met 2017 is dat de ophelderingen uit bijvoorbeeld 2011 alleen ophelderingen betreffen van misdrijven die geregistreerd zijn in 2011, en niet in eerdere jaren (zie voor een uitgebreidere beschrijving van de telwijze bijlage 3).

Overdracht – Beslissing van het OM in een bepaald arrondissement om de verdere behandeling van een strafzaak over te dragen aan de officier van justitie in een ander arrondissement. Zie ook: beslissing van het OM.
Overheveling – Beslissing van het OM om een zaak naar een ander verwerkingssysteem te verplaatsen waardoor de verwerking in het oorspronkelijke verwerkingssysteem wordt afgerond. Het kan gaan om verplaatsingen van GPS naar COMPAS, maar ook het overdragen van een zaak aan het buitenland.
Overtreding – Een in de Nederlandse wetgeving als zodanig aangeduid strafbaar feit van de minder ernstige soort.
Overtredingszaak – Strafzaak die volgens de wet kan worden voorgelegd aan de sector kanton van de rechtbank. Het gaat dan meestal om overtredingen (minder ernstige strafbare feiten). Hieronder worden ook enkele misdrijven (landloperij, bedelarij en enkele milieu- en drugsdelicten) verstaan die door de sector kanton worden behandeld.

P

Penitentiair programma – Door de Minister van Justitie en Veiligheid erkend programma van samenhangende activiteiten die expliciet zijn gericht op re-integratie in de maatschappij, waarbij de deelnemer op een plaats buiten de inrichting verblijft in de laatste fase van een gevangenisstraf.
Personele uitgaven veiligheidszorg – Deze uitgaven omvatten salarissen, sociale lasten, pensioenpremies en kosten van werving, keuring, bijscholing, reiskosten in woon-/werkverkeer enz., excl. reis- en verblijfskosten in verband met uitoefening van de functie en inhuur van tijdelijk personeel.
Phishing (hoofdstuk 3) – Alle vormen van online oplichting waarbij de dader zich voordoet als iemand anders (een persoon of bedrijf) en via allerlei kanalen personen benadert met valse verhalen met als doel om geld te krijgen.
Plaatsing in een inrichting voor jeugdigen (PIJ-maatregel) – Vrijheidsbenemende maatregel in het jeugdstrafrecht ter plaatsing van een jeugdige in een Justitiële Jeugdinrichting.
Plaatsing in een inrichting voor stelselmatige daders (ISD) – Maatregel bedoeld voor personen die regelmatig strafbare feiten plegen. Deze maatregel kan maximaal twee jaar duren.
Politiestrafbeschikking – Zie: strafbeschikking.
Politietransactie – Zie: transactie politie.
Principale hechtenis – Zie: hechtenis.
Proces-verbaal – Op schrift gestelde verklaring van een opsporingsambtenaar over door hem waargenomen feiten of omstandigheden.
Proces-verbaal van aangifte – Schriftelijk verslag van een kennisgeving aan een opsporingsambtenaar dat een of meer strafbare feiten zijn gepleegd.

R

Rechtshandhaving – Het in stand houden van de rechtsorde en het toezien op de naleving van de wetten.

S

Sanctie – Straf of maatregel die is opgelegd in een strafzaak, zoals geldboete, gevangenisstraf, terbeschikkingstelling en ontzegging van de rijbevoegdheid. Zie verder bijlage 3.

Schadevergoeding aan ex-verdachten – Schadevergoeding die een ex-verdachte kan claimen als hij voor een strafzaak in verzekering is gesteld en/of in voorlopige hechtenis is genomen, terwijl de strafzaak is geëindigd zonder dat een straf of maatregel is opgelegd. Ook kan een verdachte deze schadevergoeding claimen als hij wel is veroordeeld, maar er voorlopige hechtenis is toegepast voor een feit waarvoor dat niet is toegelaten (art. 89 Wetboek van Strafvordering). Als een zaak is geëindigd zonder oplegging van een straf of maatregel, kan de ex-verdachte bovendien een beroep doen op vergoeding van gemaakte kosten (art. 591a Wetboek van Strafvordering).

Schuldigverklaring – Uitspraak door de rechter dat hij het door het OM ten laste gelegde feit bewezen en strafbaar acht en van oordeel is dat de verdachte strafbaar is.

Sepot – Beslissing van het OM waarbij het, op beleidsmatige of technische gronden, afziet van vervolging van een geconstateerd strafbaar feit. Zie ook: administratief sepot, technisch sepot, beleidssepot.

Shame sexting (hoofdstuk 3) – het opzettelijk verspreiden (of dreigen met verspreiden) van seksueel getint beeldmateriaal met de intentie een ander in een kwaad daglicht te plaatsen.

Slachtoffer – Persoon of instantie tegen wie een strafbaar feit is gericht of die de gevolgen van een strafbaar feit rechtstreeks heeft ondervonden.

Slachtofferloos delict – Strafbaar feit dat geen direct aanwijsbaar slachtoffer kent. Voorbeelden van slachtofferloze delicten zijn heling, rijden onder invloed, drugs- en wapenhandel.

Strafbeschikking – Sanctie die kan worden opgelegd door de officier van justitie in het kader van de Wet OM-afdoening. Naast de officier kunnen ook politie, gemeenten, buitengewoon opsporingsambtenaren en het CJIB een strafbeschikking opleggen. Zie ook: strafbeschikking OM, strafbeschikking politie, strafbeschikking bestuurlijk. Zie verder bijlage 3.

Strafbeschikking, bestuurlijk – Strafbeschikking die alleen kan worden opgelegd voor overlastfeiten en wordt uitgevaardigd door bijzondere opsporingsambtenaren die in dienst zijn van of werkzaam zijn voor gemeenten die hebben gekozen voor een bestuurlijke strafbeschikking. Zie ook: strafbeschikking.

Strafbeschikking CJIB – Strafbeschikking die via het CJIB instromen bij het OM na een verzet of bij mislukte executie. Het kan gaan om politiestrafbeschikkingen, fiscale en bestuurlijke strafbeschikkingen of strafbeschikkingen die het CJIB zelf afhandelt namens gemeenten of andere derde partijen. Zie ook: strafbeschikking.

Strafbeschikking OM – Sanctie die kan worden opgelegd door de officier van justitie in het kader van de Wet OM-afdoening, zonder tussenkomst van de rechter. Het OM kan dit doen bij overtredings-zaken en misdrijfzaken waarop een gevangenisstraf van niet meer dan zes jaar staat. De inhoud van een strafbeschikking kan variëren. De meest voorkomende inhoud zijn geldboetes en taakstraffen. Zie ook: strafbeschikking.

Strafbeschikking politie – Geldboete die de politie, opsporingsambtenaren (Koninklijke Marechaussee) of buitengewoon opsporingsambtenaren opleggen in het kader van de Wet OM-afdoening. Zie ook: strafbeschikking.

Strafbaar feit – Handeling, of juist nalatigheid om te handelen, die bij wet strafbaar is gesteld. Strafbare feiten worden onderscheiden in overtredingen en misdrijven.

Strafrecht – Onderdeel van het recht dat regelt hoe mensen zich in de samenleving dienen te gedragen en hoe de overheid kan en mag reageren op strafbare feiten. In het strafrecht wordt onderscheid gemaakt tussen misdrijven en overtredingen.
Strafzaak – Proces-verbaal dat is ingeschreven bij het OM, met als doel het voor te leggen aan de rechter. Een strafzaak is in beginsel gericht op één verdachte.
Scholings- en Trainings Programma (STP) – Een programma geïnitieerd vanuit een Justitiële Jeugdinrichting met een duur van minstens een maand en maximaal twaalf maanden. In deze situatie woont de jeugdige met toestemming buiten de JJI. Dit programma is met name bedoeld om de jeugdige gefaseerd weer deel te laten nemen aan de maatschappij.
Subsidiaire hechtenis – Zie: hechtenis.

T

Taakstraf – Onbetaalde arbeid die de strafrechter oplegt. Een taakstraf kan een werkstraf of leerstraf zijn, of een combinatie daarvan.
Technisch sepot – Beslissing van het OM waarbij het afziet van vervolging van een strafbaar feit omdat het van mening is dat vervolging niet tot een veroordeling zal leiden, bijvoorbeeld omdat voldoende bewijs ontbreekt of omdat het feit of de verdachte niet strafbaar is. Zie ook: sepot.
Terbeschikkingstelling – Maatregel in het strafrecht waarbij de rechter beveelt dat de verdachte van een misdrijf die een gebrekkige ontwikkeling of een ziekelijke stoornis heeft, in een forensisch psychiatrisch centrum zal worden behandeld en begeleid.
Toevoeging – Een toevoeging is een verklaring op grond waarvan een rechtzoekende aanspraak kan maken op gesubsidieerde rechtsbijstand.
Transactie OM – Het onder bepaalde omstandigheden ter voorkoming van strafvervolging voldoen aan een of meer door het OM (officier van justitie) gestelde voorwaarden, zoals het betalen van een geldsom (‘boete’), waardoor het recht tot strafvervolging vervalt. Zie ook: beslissing OM.
Transactie politie – Door de politie aan de pleger van een strafbaar feit aangeboden transactie ter voorkoming van strafvervolging.

U

Uitgaven gecorrigeerd voor loon- en prijsstijgingen uitgedrukt in het prijsniveau van 2005 – Deze correctie op de uitgaven aan veiligheidszorg geeft aan hoe de kosten zouden zijn als de prijzen niet gestegen waren ten opzichte van 2005. Deze cijfers geven een inzicht in de volumeontwikkeling. Zie verder bijlage 3.
Uitgaven Veiligheidszorg:
- Uitgaven aan berechting – Uitgaven aan activiteiten in het kader van de afhandeling van aan de rechter aangeleverde zaken. Hierbij worden alleen activiteiten gerekend voor zover deze betrekking hebben op criminaliteit, overlast, verloedering en onveiligheidsgevoelens.
- Uitgaven aan ondersteuning van slachtoffers – Uitgaven aan activiteiten die erop gericht zijn slachtoffers, of hun directe omgeving, te ondersteunen bij fysiek en psychisch herstel en bij juridische kwesties. Hiertoe zijn alleen de activiteiten gerekend die gericht zijn op slachtoffers van criminaliteit, overlast, verloedering of onveiligheidsgevoelens.

Uitgaven aan ondersteuning van verdachten en daders – Uitgaven aan activiteiten die erop gericht zijn verdachten en veroordeelden te ondersteunen. Ondersteuning van verdachten en veroordeelden vindt plaats in alle fases van de strafrechtelijke keten, en bij terugkeer in de maatschappij (resocialisatie). Hierbij wordt ook de rechtskundige dienstverlening gerekend, zoals (rechtskundig) advies, bemiddeling, procedurele hulpverlening, notariële vastlegging, beslaglegging, registratie en belangenbehartiging. Hiertoe zijn alleen activiteiten met betrekking tot criminaliteit, overlast, verloedering of onveiligheidsgevoelens gerekend.

Uitgaven aan opsporing – Uitgaven aan activiteiten in het kader van het onderzoek naar (mogelijk) gepleegde strafbare feiten. Hiertoe worden ook het verrichten van forensisch (sporen)onderzoek en het afdoen van strafbare feiten door de opsporingsautoriteit gerekend.

Uitgaven aan overige activiteiten – Uitgaven aan overige activiteiten met betrekking tot criminaliteit, overlast, verloedering en onveiligheidsgevoelens. Algemene, niet aan een specifieke groep toe te wijzen activiteiten.

Uitgaven aan preventie – Uitgaven aan activiteiten met het oog op het voorkomen van criminaliteit. Hiertoe worden ook activiteiten ter voorkoming van overlast, verloedering en onveiligheidsgevoelens gerekend.

Uitgaven aan tenuitvoerlegging – Uitgaven aan activiteiten in het kader van de uitvoering van een eindbeslissing van het OM of de rechter in individuele zaken. Hiertoe wordt ook de uitvoering van politietransacties gerekend. Het gaat hier alleen om eindbeslissingen met betrekking tot criminaliteit, overlast, verloedering en onveiligheidsgevoelens.

Uitgaven aan vervolging – Uitgaven aan activiteiten in het kader van de afhandeling van door opsporingsinstanties aan het OM aangeleverde strafdossiers. Hiertoe worden ook de rapportages van de reclasseringsorganisaties en het basis- en vervolgonderzoek van de Raad voor de Kinderbescherming gerekend.

V

Veiligheidszorg – Het aanbod en gebruik van goederen en diensten die tot doel hebben criminaliteit, verloedering en overlast te voorkomen, te bestraffen of de schade ervan te beperken, en daarnaast onveiligheidsgevoelens weg te nemen.

Verdachte – Vóór het begin van de vervolging is een verdachte iemand van wie uit feiten of omstandigheden een redelijk vermoeden van schuld aan een strafbaar feit wordt aangenomen. Na aanvang van de vervolging is de verdachte degene tegen wie de vervolging is gericht.

Verkoopfraude (hoofdstuk 3) – Het niet leveren van online gekochte producten of diensten waarvoor de koper heeft betaald.

Verzet tegen strafbeschikking – Tegen een opgelegde strafbeschikking kan verzet worden ingesteld. Het verzet komt terecht bij het OM, waar het wordt beoordeeld. Het OM kan vervolgens elke mogelijke afdoeningswijze kiezen. Als het OM besluit de zaak voor te leggen aan de rechter, wordt dit een ‘oproep ter terechtzitting naar aanleiding van verzet’ genoemd.

Voeging ad informandum – Het voegen, door het OM, van een strafzaak zonder tenlastelegging bij een andere zaak die aan de rechter wordt voorgelegd, met het doel de rechter bij de bepaling van de strafmaat rekening te laten houden met de gevoegde zaak. Zie ook: beslissing OM.

Voeging ter berechting – Het samenvoegen, door het OM, van ingeschreven strafzaken, met het doel de rechter bij één vonnis verschillende zaken tegelijk te laten afdoen. Zie ook: beslissing OM.

Voeging ter zitting – Het samenvoegen, door de rechter, van verschillende strafzaken tegen dezelfde verdachte, met het doel deze zaken als één strafzaak te behandelen.

Voorlopige hechtenis – Vrijheidsbeneming in een huis van bewaring voorafgaand aan behandeling ter terechtzitting, in het algemeen toegepast bij verdenking van een ernstig misdrijf (misdrijf waarop een gevangenisstraf van vier jaren of meer is gesteld), op grond van ernstig vluchtgevaar en/of een gewichtige reden van maatschappelijke veiligheid, bij voorbeeld vrees voor herhaling. Zie ook: hechtenis.

Vrijheidsstraf – Door de rechter opgelegde gevangenisstraf, (vervangende) hechtenis of militaire detentie.

Vrijspraak – Uitspraak door de rechter waarbij hij niet bewezen acht dat het door de officier van justitie ten laste gelegde feit door de verdachte is gepleegd.

W

WAHV-beschikking – Een WAHV-beschikking is een sanctie op grond van de Wet administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften. Deze wet regelt de bestuursrechtelijke afdoening van overtredingen in het strafrecht. Deze wet heeft tot doel de werklast van politie, OM en rechter te verlichten. Alleen de lichte verkeersovertredingen worden bestuursrechtelijk afgehandeld. Dit gebeurt door middel van het betalen van een geldsom.

WAHV-beroep bij het gerechtshof – Indien iemand die bij de kantonrechter in beroep gegaan is tegen een WAHV-beschikking, het niet eens is met de beslissing van de kantonrechter, kan hij/zij hiertegen in beroep gaan bij het gerechtshof in Leeuwarden. Dit is het hoogste beroepscollege voor WAHV-zaken.

WAHV-beroep bij de kantonrechter – Indien iemand die bij de officier van justitie in beroep gegaan is tegen een WAHV-beschikking, het niet eens is met de beslissing van de officier van justitie, kan hij/zij hiertegen in beroep gaan bij de kantonrechter.

WAHV-beroep bij de officier van justitie – Indien iemand die een WAHV-beschikking heeft ontvangen, het niet eens is met deze beschikking, kan hij/zij hiertegen in beroep gaan bij de officier van justitie.



Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum

Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC), Kennisinstituut voor de rechtsstaat, is een onafhankelijk kennisinstituut dat valt onder het ministerie van Justitie en Veiligheid. Het WODC draagt bij aan behoud en verbetering van de rechtsstaat via het (laten) uitvoeren van kwalitatief hoog wetenschappelijk onderzoek. En door het aanbieden van gevraagde en ongevraagde kennis, verbeterpunten en (waar mogelijk) denkrichtingen.

Voor meer informatie, bezoek www.wodc.nl